

DOKUMA ARAŞTIRMALARI - I

Editör: Mustafa GENÇ

DOKUMA ARAŞTIRMALARI - I

Mustafa GENÇ

ISBN: 978-625-6139-02-2

PA Paradigma Akademi Yayınları

Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım

Fetvane Sokak No: 29/A

ÇANAKKALE

e-mail: fahrigoker@gmail.com

Sayfa Tasarım: Abdullah EŐKI

Kapak: Sevtap SARICA

Matbaa: Meydan / 99 Baskı

Sertifika No: 76711

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu Kitap T.C. Kùltür Bakanlığından alınan bandrol ve

ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Eylùl 2024

Editörden

Türk el dokumaları, kültürel özelliği kadar, üretiminde kullanılan malzemeler, malzemelerin ticareti, boy ve oymaklar arası alışverişler, dokuma etrafında gelişen ve hayvancılıkla şekillenen kullanım alanlarıyla önemini yüzyıllar boyunca devam ettirmiştir.

Türk Dokumaları, zengin tarihi birikimi ve kültürel derinlikleriyle Anadolu dokuma geleneğinin önemli bir parçasını oluşturur. Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya göç eden Türk boylarının yaşam biçimleri, sosyal yapıları, kültürel değerleri ve ekonomik koşulları, dokuma sanatlarına yansıyan derin bir anlatım biçimi oluşturur. Bu anlatım tarzı, Türklerin kendi kimliklerini, estetik anlayışlarını ve sosyal yapısını halı, kilim ve diğer dokumalara taşıyarak, bu ürünleri sadece birer zanaat değil, aynı zamanda birer kültürel ifade aracı haline getirmiştir.

Dokumalardaki motifler, Türklerin yaşadığı coğrafyanın renkleriyle ve doğayla olan ilişkileriyle bütünleşip anlam kazanmıştır. Her bir motif, o Yörük ve Türkmen grubunun günlük yaşamlarını, geleneklerini, inançlarını ve çevrelerinden etkileşimlerini sembolize eder. Bu semboller, dokuyan kişinin ve onun sosyoekonomik çevresinin bir yansıması olarak, sanat eseri niteliğindeki dokumalarda somutlaşır.

19. Yüzyıldan itibaren Türk dokumaları batılı araştırmacılar tarafından bilimsel bir disiplin içerisinde araştırılırken kendi coğrafyasında "Gavurun topladığı pılı, pırtı" olarak değerlendiriliyordu. 1980 sonrası üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde "Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri" adıyla bir anasanat dalı olarak devam etmiştir. Özellikle sanat tarihi alanındaki akademisyenlerin etnografik eser kategorisinde sadece şekil açısından incelenen dokumalarımız yapılan çalışmalara bakıldığında hala aynı döngü içerisinde değerlendirildiği görülecektir. Bu çalışmalarda, dokumaların ölçüleri, renkleri, teknikleri ve çizimleri yer almakla birlikte dokuyucu ve dokumaların manalarına ise neredeyse değinilmemektedir. Bu kitapta aynı akademik kaygılarla çalışılmış, Halı, Kilim, Kumaş ve diğer dokuma tekniklerinin betimlendiği bir çalışmadır. Bu noktadan yazarlara hiçbir yönlendirme ve müdahalede bulunulmamıştır. Bu nedenle tüm akademik ve etik sorumluluk araştırmacılara aittir. İyi niyetle yapılan belgeleme çalışmalarının bir üst seviyeye ulaşarak kültür ve mana bütünlüğünde değerlendirildiği çalışmalara ulaşmak dileğiyle.

Prof. Dr. Mustafa GENÇ

Ankara 2024

İÇİNDEKİLER

İLYAS KÖYÜ (BURDUR)'NDE TESPİT EDİLEN DOKUMALARIN TEKNİK VE DESEN AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	1
1. Giriş	2
2. Materyal ve Yöntem.....	5
3. İlyas Köyü'nde Dokumacılık.....	6
4. Tespit Edilen Düz Dokumalarda Malzeme, Teknik, Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri	7
5. İlyas Köyünde Tespit Edilen Düz Dokuma Örnekleri.....	11
Sonuç.....	28
Teşekkür.....	28
Kaynakça.....	29

ÇORUM MÜZESİ ETNOĞRAFYA BÖLÜMÜNDE SERGİLENEREN DOKUMALARIN KOMPOZİSYON, MOTİF VE RENK ÖZELLİKLERİ.....	35
1. Giriş.....	36
2. Yöntem.....	38
3. Araştırma Bulguları ve Yorumları.....	38
4. Karşılaştırma ve Değerlendirme	44
5. Katalog.....	49
Sonuç	61
Kaynaklar.....	62

KAHRAMANMARAŞ -ANDIRIN'DA TESPİT EDİLEN GELENEKSEL DOKUMALAR	65
1. Giriş.....	66
2. Materyal ve Yöntem.....	66

3. Andırın'da El Sanatları	67
4. Andırın'da Geleneksel Dokuma Faaliyetleri	68
Sonuç.....	75
Kaynakça.....	76

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HALI KOLEKSİYONU VE KORUMA ÖNERİLERİ..... 79

1. Giriş.....	81
2. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi ve Halı Koleksiyonu	82
Sonuç.....	91
Kaynakça.....	94

AKDENİZ BÖLGESİ'NDE TESPİT EDİLEN NAMAZLAĞI (SECCADE) DOKUMALARI 97

1. Giriş	99
2. Materyal ve Yöntem.....	101
3. Akdeniz Bölgesi Namazlağı (Seccade) Dokumaları.....	101
3.1. Namazlağı (Seccade).....	101
4. Akdeniz Bölgesi'nde; Yerleşik Boylar, Oymaklar ve Aşiretler	104
5. Namazlağı (Seccade) Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzeme, Araç, Gereç ve Teknikler.....	109
5. 1. Dokumaların Yöresel İsimleri.....	109
5. 2. Dokuma Türleri ve Teknikleri.....	111
5. 3. Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzemeler ve Tezgâh Tipleri.....	111
5. 4. Dokumaya Hazırlık ve Dokuma İşlemi	113
5. 5. Dokumaların Ölçüleri	115
5. 6. Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri.....	115
6. Akdeniz Bölgesin'de Tespit Edilen Namazlağı Dokumaları	117
Sonuç.....	131
Kaynakça.....	132

HAKKÂRİ ÇANTA DOKUMALARI.....	135
1. Giriş	136
2. Materyal ve Yöntem.....	139
3. Hakkâri Çanta Dokumaları	140
4. Hakkâri Çanta Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzeme, Araç, Gereçler ve Teknikler	141
4.1. Dokuma Türü, Teknikleri ve Dokuma İşlemi	142
4.2. Çanta Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzemeler ve Tezgâh Tipleri.....	142
4.3. Çanta Dokumaların Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri	144
5. Karşılaştırma ve Değerlendirme	144
6. Hakkâri'de Tespit Edilen Çanta Dokumaları	147
Sonuç.....	164
Kaynakça.....	164

ÇANAKKALE İLİ AYVACIK İLÇESİ MİSVAK KÖYÜ

BEZ DOKUMALARI	167
1. Giriş	169
2. Materyal ve Yöntem.....	172
3. Misvak Köyü'nün Tarihçesi	173
4. Misvak Köyü Bez Dokumaları	173
4.1. Kullanılan Malzemeler	179
4.2. Kullanılan Tezgâh ve Parçaları	180
4.3. Çözümlü Çözme İşlemi	191
4.4. Çözgünün Tezgâha Aktarılması ve Dokuma İşlemi	201
4.5. Dokuma Teknikleri	201
4.6. Misvak Köyü Bez Dokumalarının Desen ve Motif Özellikleri.....	202
5. Misvak Köyü Bez Dokumaları	207
6. Misvak Köyü Bez Dokumalarının Modern Dönemdeki Yeri ve Değişen Talepler	224

Sonuç.....	230
Kaynakça.....	232

KARAMAN HÜRREM DAYI EVİ'NDE BULUNAN DOKUMALARIN TASARIMSAL BAKIŞ

İLE İNCELENMESİ	235
1. Giriş.....	236
2. Hürrem Dayı Evinde Bulunan Dokumalar	238
Sonuç.....	249
Kaynakça.....	250

KEMALİYE' DE TESPİT EDİLEN

HALI SECCADELER.....	253
1. Giriş	255
2. Materyal ve Yöntem.....	256
3. Kemaliye'nin Tarihçesi	257
4. Kemaliye Halı Seccade Dokumaları	258
4.1. Halı Seccade Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzeme, Araç, Gereçler ve Teknikler	261
4.2. Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri.....	263
5. Kemaliye'de Tespit Edilen Seccade Dokumaları.....	266
Sonuç	271
Kaynakça	273

İLYAS KÖYÜ (BURDUR)'NDE TESPİT EDİLEN DOKUMALARIN TEKNİK VE DESEN AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

VALUATION OF WEAVINGS IDENTIFIED IN İLYAS VILLAGE (BURDUR) IN TERMS OF TECHNICAL AND PATTERN

Öğr. Gör. Dr. Ayşe YILDIRIM

ORCID Numarası | ORCID Numbers: 0000-0002-7722-6193

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, EGMYO Tasarım Bölümü, Burdur/Türkiye.
ayildirim@mehmetakif.edu.tr

ÖZET

Yörük yaşamının önemli bir bölümünü oluşturan düz dokumalar aynı zamanda maddi kültürümüzü oluşturan de önemli bileşenlerdendir. Günlük kullanım, çeyizlik ve dekorasyon gibi çeşitli amaçlarla dokunan düz dokumalar, aynı zamanda gelir kaynağı olarak da önem kazanmıştır.

Sarıkeçili Yörük köyü'ne bağlı İlyas, Burdur ve çevresinin düz dokuma merkezi olarak kabul edilmiştir. Günümüzde eski önemini kaybetmiş olsa da yıllar boyunca çeşitli amaçlarla yoğun bir şekilde dokunmuştur. Bu zengin kültürel ve ekonomik yapının açığa çıkarılması ve dokuma kültürüne katkı sağlanması amacıyla yaptığımız incelemede, köy ve yakın çevresinde dokunan toplam 35 dokuma örneği tespit edilmiştir. Bunlardan 5 seccade, 3 kilim, 1 ekmek mendili, 1 iteği, 1 çuval, 4 torba, 1 kese, 1 heybe olmak üzere toplam 17 örneğin desen ve teknik özellikleri değerlendirilmiştir.

Tespit edilen dokumalarda cicim, zili, atkı yüzü kilim ve sumak gibi dokuma tekniklerinin kullanıldığı; kırmızı ve turuncu renklerin ön planda olduğu, yeşil, mavi, sarı bordo ve beyaz gibi renklerin de sıkça kullanıldığı belirlenmiştir. Motiflerde ise kirazlı su,

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 22.07.2024 tarihinde “iThenticate” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %14 dür.

zincirli su, göz, tırnak, sırma, kelebek gibi geleneksel motiflerin yoğunlukla kullanıldığı, geometrik desenlerin ve mihrap şeklinde düzenlenmiş kompozisyonların yer aldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düz Dokuma, İlyas Köyü, Burdur

ABSTRACT

Plain weavings, which form an important part of Yoruk life, are also important components of our material culture. Plain textiles, woven for various purposes such as daily use, dowry and decoration, have also gained importance as a source of income.

İlyas, located in Sarıkeçili Yörük Village, is considered the plain weaving center of Burdur and its surroundings. Although it has lost its former importance today, it has been extensively woven for various purposes over the years. In our examination to reveal this rich cultural and economic structure and contribute to the weaving culture, a total of 35 weaving samples woven in the village and its immediate surroundings were identified. The patterns and technical features of a total of 17 samples, including 5 prayer rugs, 3 rugs, 1 bread handkerchief, 1 mutton, 1 sack, 4 bags, 1 purse and 1 saddlebag, were evaluated.

Weaving techniques such as cicim, zili, weft faced rug and sumac were used in the weavings identified; It has been determined that red and orange colors are in the foreground, while colors such as green, blue, yellow, burgundy and white are also frequently used. In the motifs, traditional motifs such as cherry water, chain water, eyes, nails, threads and butterflies were used extensively, and it was observed that there were geometric patterns and altar-shaped compositions.

Key Words: Plain Weaving, İlyas Village, Burdur

1. GİRİŞ

Maddi kültürün önemli unsurlarından biri olan dokuma kültürü, Yörük yaşamının bir parçasını oluşturmaktadır. Yaşam tarzları ve ekonomik ilişkileri nedeniyle konargöçer bir yaşam süren Yörükler, hayvanlarından ve doğadan elde ettikleri malzemelerle farklı teknikler, tasarımlar ve desen özellikleriyle son derece işlevsel ve estetik dokuma örnekleri ortaya koymuşlardır. Günümüzde kısmen yerleşik hayata geçmiş olan İlyas Köyü sakinlerinin büyük çoğunluğu dokuma işini sürdürmemektedir. Ancak buna rağmen, yöre son yıllara kadar Burdur ve çevresinin önemli bir dokuma merkezi olarak bilinmekteydi. Günlük kullanım, çeyiz, hediye gibi amaçlarla dokuma ürünlerine ilgi yoğun olup, bu ürünler hem bizzat gelerek hem de sipariş yoluyla üretilmektedir. Çalışmamızda

önceki yıllarda dokunmuş ve hala muhafaza edilen, yöre dokumacılığını temsil eden örnekler incelenmiştir.

Kültürel olarak "Teke Yöresi" olarak tanımlanan (Özdemir, 1994:1369) yörede yer alan köy halkı, günümüzde büyük oranda yerleşik yaşam sürmesine rağmen geçmiş dönemlerde hayvan yetiştiriciliğine dayalı bir yaşam göstermiş ve yaylak ile kışlak arasında mevsimsel göçler yapmışlardır. Bu yaşama paralel olarak, hayvanlarından elde ettikleri yün ve kılı işleyip çeşitli motifler, renkler ve dokuma teknikleriyle hafif ve kullanışlı dokuma türlerini üretmişlerdir (Ak, 2015:346).

Kirkitli düz dokumalar, Türk dokuma sanatlarında önemli bir yer tutmakta olup yaşam ve kültürün önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar. Dokuma teknikleri açısından kilim, zili, sumak, cicim olmak üzere dört ayrı tür dokuma tekniği incelenmektedir. Kirkitli düz dokumalar, enine ve dikey olarak iki veya daha fazla iplik kullanılarak yapılan, birbiri arasından farklı şekillerde geçirilen, düğümsüz ve havsız (tüysüz) dokumalardır. Tür açısından yer yaygıları olarak kilim ve haba; ibadetlerde kullanılan seccade, sofr a altlığı, iteği, ihram, çuval, torba, kese, heybe, kolan, yastık, örtü, perde gibi amaçlarla dokunmaktadırlar. Asya'dan başlayarak Avrupa ve Amerika'ya kadar uzanan düz dokumaların en güzel ve tanınmış örneklerinin ülkemizde üretildiği bilim dünyasınca tartışmasız kabul edilmektedir.

Son yıllarda dokumacılığın ciddi oranda azalmasına rağmen birçok insan hala bu değerli dokumaları özenle korumaktadır. Hemen hemen her yörede dokuma ürünlerine rastlamak mümkündür. Bu nedenle ülkemizde birçok bilim insanı bu değerli sanat ve kültür üzerine çok sayıda çalışma yapmıştır. Bazıları şunlardır:

Küçük Kurt (2011:87-80) Afyonkarahisar'ın İğdeli ve Çatkuyu köyü camilerinde tespit ettiği düz dokuma yaygılarının teknik olarak daha çok zili, cicim ve ilikli kilim dokunmuş olduklarını belirtmekte; turuncu, kırmızı, mavi, yeşil, kahverengi, beyaz renklerin dengeli bir Fotoğrafta kullanılmış olduklarını belirtmektedir. Dokumalarda tespit edilen motifler ise Koç boynuzlu, it ayağı, keklik ayağı, kutulu, kutu kapağı, enikli tahta, pıtraklı, çakmak, dokuz göbek, göz, sandıklı, tay kulağı, kirmanlı tay kulağı, mızraklı oldukları tespit edilmiştir.

Buksur, H. ve Ölmez, (2011:11-22) Konya Kadınhanı Saçıkara köyünde tespit ettiği önceki zamanlarda dokunmuş ve zamanımızda üretilmiş düz dokumaları incelenmiştir. Tespit edilen örneklerin teknik ve

motif özelliklerini, desen ve renklerini birlikte değerlendirerek Saçıkara Yörük dokumalarının genel çerçevesini tanımlamıştır.

Eroğlu (2013) Antalya ve Cıvırı “Cicim Seccadeleri” (Namazla) üzerinde çalışmıştır.

Şahin (2013) Sarız (Kayseri) yöresi düz dokumalarını detaylıca incelemiş ve bu günkü durumları hakkında bilgi vermiştir. Yine aynı araştırıcı 2023 yılında Gömürgen (Kayseri/Akkışla) ve Kuruhüyük (Felahiye-Kayseri) Yöresi Düz Dokumaları hakkında bilgiler vermektedir.

Göksel ve Şanlı (2019) Kütahya Yöresinde Cicim ve Zili dokumalarda uygulanan teknikler, kullanım alanları, kompozisyon, motif, renk, ham madde bilgisi ve boyut özellikleri incelenmişlerdir.

Rahmani ve Moghanipoor (2019) Zili Dokumalar üzerinde yaptıkları çalışmada Türkiye, İran ve Kafkasya’da tespit ettikleri örnekleri incelemişlerdir. Bölgelerde zili dokumaların fiziksel özellikleri ve tasarım açısından özgünlük taşıdığını belirten araştırıcılar her üç bölgede de Zili’de kullanılan motifler tamamen geometrik ve soyut olduklarını sadece Bakü zililerinde, kuş ve hayvan figürlerinin bulunduğunu ifade etmektedirler.

Konuk, M., Genç, M. (2021), Sarıkeçili Yörüklerinin torba dokumaları ile ilgili olarak, Karaman ilinde yaptıkları çalışmada, tespit ettikleri dokumaları fiziksel özellikleri, dokuma teknikleri ve kullanılan malzemeler bakımından incelemişlerdir.

Konuk (2022), Konya Karaman Koraş Mahallesinde unutulmaya yüz tutan dokuma kültürü üzerinde incelemeler yapmış ve tespit ettiği dokuma örnekleri; namazlık, yastık, yer yaygısı ve duvar örtülerinin malzeme, teknik özellikleri ve kompozisyon özellikleri hakkında bilgiler vermiştir.

Genç ve Öztürk (2023), Çal (Denizli) ilçesinde yöreye özgün olan Paşa Kapısı desenli torbalarını (aynı zamanda Cennet Kapısı olarak isimlendirilmektedir) dokuma tekniği ve desen özelliklerini incelemişlerdir. Ülkemiz zengin kültürünün özgün bir değeri olarak ortaya çıkarılan torbalarla, dokuma kültürüne katkı yapmışlardır.

Polat vd. (2023), 2018-2022 yılları arasında Iğdır’da tespit ettikleri 45 adet Mafraş Dokuma örneğinden 12 tanesini detaylıca incelemişler ve teknik çizimleriyle birlikte, belgeleyerek tasarım ve teknik açıdan değerlendirmişlerdir.

Ülkemizde düz dokumalar ile ilgili olarak Soysaldı, A. (2023), editörlüğünde bu konuda emek veren çoğu bilim insanının katkılarıyla hazırlanan kitapta: Akpınarlı, F. H ve Ortaç, S. (2023) Çankırı Kilimleri; Arıöz, B ve Şanlı, H. (2023), Çorum Kilimleri (Kilim-Cicim-Zili-Sumak Dokuma); Sarı H.K. (2023), Denizli Kilimleri; Soysaldı, A. (2023), Gaziantep Kilimleri; Öztürk, G. (2023), Hakkâri Mezer (Mêzer-Mezerk) Dokumaları; Taş, E. (2023), Van-Hakkâri Yöreleri Havsız Dokumaları; Karakelle, A. (2023), Hatay/Reyhanlı Kilimleri; Genç, M. (2023), Isparta Zili ve Cicim Dokumaları; Kılıçarslan, H. (2023), Yalvaç (Isparta) dokumaları; Konuk, M. ve Konuk, D. (2023), Karaman Kilim Cicim Zili ve Sumak Dokumaları; Eroğlu, A. A. (2023), Kars Kilimleri; Şahin, Z. (2023), Kayseri dokumaları; Ölmez, F. H., Etikan, S., Kılıçarslan, H. (2023), Kırşehir Dokumaları; Akan, M. (2023) Konya Nuzumla Kilimleri; Türkteş, Z. (2023), Karapınar Cicim Dokumaları; Hidayetoğlu, H. M. (2023), Konya Karapınar Kilimleri; Öztürk, İ. (2023), Sakarya-Kaynarca Kilimleri hakkında bilgiler vermektedirler.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Konu kapsamında ele alınan İlyas Düz Dokumalarını incelemek için 2021 ile 2023 yılları arasında bizzat köye gidilerek yerinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma için, köyde uzun yıllar dokuma yaptığı bilinen aileler ziyaret edilerek, ailenin izin verdiği dokuma örnekleri incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde dokuma örneklerine ilişkin bilgiler kayıt altına alınmıştır. Ulaşılan 35 örnekten 17 tanesi dokuma; teknik, motif, renk ve kompozisyon gibi özellikler bakımından incelenmiş, genel, detay fotoğrafları çekilmiş, her örnek için alan yüzey şeması çizilerek bilgi formu oluşturulmuştur.

İlyas Köyü'nde yapılan alan çalışması sonucunda toplam 35 dokuma örneği tespit edilmiş olup bunlardan 5 seccade, 3 yer yaygısı kilim, 1 ekmek mendili, 1 iteği, 1 çuval, 4 torba, 1 kese, 1 heybe, 35 düz dokuma örneği incelenerek 17 örneğin desen ve teknik özellikleri değerlendirilmiştir. Dokumaların türü, dokuma tekniği, bordür ve zemindeki motiflerin isimlendirilmesinde, renk ve kompozisyon özelliklerinin belirlenmesinde Acar, B. (1975 ve 1982); Eroğlu, M.A. (2013); Genç, M., Koyuncu, O. A. (2017); Genç, M., Öztürk, G. (2023); Göksel, M. ve Şanlı, H.S. (2019); Gümüş, D. (2015); Konuk, M. (2022); Konuk, M., Genç, M. (2021); Küçük Kurt, Ü. (2011); Rahmani, A. ve Moghanipoor, M.R. (2019) ve Buksur, H. ve Ölmez (2011)'den yararlanılmıştır.

3. İLYAS KÖYÜ'NDE DOKUMACILIK

Tarihçe: İncelemenin yapıldığı İlyas köyünün sınırları içerisinde yer aldığı Burdur dünyanın en eski yerleşim birimlerinden biridir. Bu konuda en büyük etken bir zamanlar Tatlısu gölü olan daha sonra tektonik nedenlerle tuzlanarak kimyasal yapısı değişen Burdur Gölü, yörenin kısmen ılıman iklimi ve biyolojik zenginliğidir. Kuruçay ve Hacılar höyüklerinde en eski yerleşim birimlerinden biri olduklarına dair bulgulara rastlanılmıştır. Yöre sırasıyla Hitit, Frigra, Lidya, Persler, Bergama Krallığı, Roma, Bizans ve Selçukluların Anadolu'ya geçişleri ile birlikte Türklerin eline geçmiştir. Daha sonra Türkmen Kınalı Aşireti bugünkü şehrin konumlandığı yere yerleşim yapmışlardır. İlk olarak Tirkemiş adını alan yöre, önceki ismi olan Polidorya isminin değiştirilmesiyle bu günkü ismini almıştır. Anadolu Selçukluları Devletinin yıkılmasıyla bölge Hamitoğulları Beyliği kurulmuştur. Şehrin Osmanlı İmparatorluğuna dahil edilmesi 1423 yılında II. Murat zamanında gerçekleşmiştir. Genel olarak Türkmenlerin ve Sarikeçili Aşiretinin yatağı olan şehir Osmanlı döneminde Has'ı Türkmen ya da Türkmen Halis diye anılmaktaydı (Özata, M. 2009:15-16; Yiğin, A., Akay, B. 2023:7-8).

İlyas Köyü, halk arasında yöresel deyişle “Ellez” olarak bilinmekte bilinmektedir. On beşinci yüzyıl haritalarında “İlyas” ismiyle yer almaktadır. “İlyas” kelimesinin Luwi'cede “boğaz, geçit”i tanımlayan ila kelimesinden ya da bununla türetilmiş İlwa/İlba “geçitlik” kelimesinden bozma olduğunu; İlyas Peygamber ilgili olmadığını ifade etmektedir (Umar, 1993:338).

Gündüz ve Yalkın, 2023), L köyün 438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defterinde “Hamîd Livâsı, Kişi ve Cemaat Adları” arasında olduğuna işaret etmektedirler. Yine köyün isminin Yörükân Tâifesinden İlyas Cemaatinden almış olabileceğini belirtmektedirler (Türkay, 2001:368).

1912 yılı kayıtlarında Ellez olarak geçen köyün Lisinia adıyla bilinen antik şehrin kalıntıları yer almaktadır. Lisinia Antik yerleşim yeri tarihçesinin Milattan Önce 1. Yüzyıl Roma Dönemi'ne kadar dayanmaktadır. Geçmiş çağlarda var olan Kral Yolu'nun Pamfilya Antik Kenti'nden başladığını, devamda Comama (Ürkütlü), Olbasa (Kemer) yoluyla Lisinia'ya ulaştığı belirtilmektedir. Kral Yolu olarak bilinen bu yol güzergahında olması Lisinia'yı tarihte önemli bir kent haline gelmesinde belirleyici olduğu da kayıtlar arasındadır (<https://www.burdurgazetesi.com/haber/15864231>, 2024).

İlyas Köyü ve çevresinde dokumacılık kültürel ekonomik bir uğraş olarak çok eski dönemlere dayanmaktadır. Günümüzde fabrika tipi dokumacılığın artmasına koşut bir şekilde el dokumacılığı çok azalmış olması yöre dokumacılığını çok etkilemiştir. Yakın geçmişte Burdur ve çevresinde aranan, sipariş verilen ve yoğun bir şekilde ticareti yapılan bir dokuma merkezi olan köyde son zamanlarda sadece sipariş üzerine az sayıda dokuma yapılmaktadır. Ancak geleneklerine bağlı olan yöre halkı bu eşsiz dokuma ürünlerini büyük bir özenle muhafaza etmeye devam etmektedirler.

4. TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMALARDA MALZEME, TEKNİK, RENK, MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Kullanım Amacı: Geçmiş dönemlerde yörede bir marka değeri olan ve özellikle sahip olunmak istenilen İlyas düz dokumaları günümüzde çok az düzeyde dokunmaktadır. Günümüzde sadece ihtiyaca ve siparişe bağlı olarak yer yaygısı, çeyiz, süs amaçlı olarak dokunmakta olan ürünler geçmiş dönemlerde farklı amaçlar içinde dokunmaktaydı. Bunlardan kilimler yoğun olarak yer yaygısı, çeyiz, yatak ve divan örtüsü, satış, çeyizlik, hediye ve ölümlük dirimlik olarak ta dokunmaktaydılar. Özellikle ölümlük-dirimlikler sosyal bir olgu olması yanı sıra, toplumsal dayanışma ve destek olma amaçlı olarak ta dokunmaktaydılar. Hemen her evde her kişi için ölüm anında cenazenin defninde kullanılıp daha sonra, defin ritüellerinin yapıldığı camiye bağışlanmak üzere bir kilim bulunmaktaydı. Genellikle camii zeminine serilen bu kilimler, İhtiyaç durumunda satılarak camiye gelir elde edilmekteydi. Seccadeler ise namazla, hediye ve satış yine camiye bağışlanmak üzere dokunmaktaydılar. Torbalar günümüzde süs, hanımlar için çanta, çeyiz amaçlı olarak dokunup kullanılmaları ile birlikte eski dönemlerde azık ve küçük günlük eşyaların taşınması için çanta amaçlı olarak ta dokunmaktaydılar. Çeyiz amaçlı dokunan torbalar, yakın çevredeki amaçlara benzer şekilde diğer dokuma ürünleri gibi gelin kızın çeyizinde yer almakta ve çeyiz sermede misafirlerin görmesi için sergilenmekteydiler. Gelin kızın gittiği güvey (damat) evinde de çeyizini sergilediği, kız evinden erkek evine götürülürken bazı küçük eşyaların bu torbalarda taşındığı, yine damadın kendisi ya da babası tarafından omzuna asılı iki torba ya da heybe içine buğday, bulgur, şeker gibi bereketi simgeleyen yiyecek, çerez ya da bozuk paraların konulduğu, bunların kız evinden gelin çıkarken düğüne

katılan misafirlere atıldığı ya da dağıtıldığı ifade edilmektedir (Genç ve Öztürk, 2023:229-230).

Malzemeler: Tespit edilen önceki yıllara ait dokumalarda kullanılan iplerin, çoğunlukla kendi hayvanlarından elde ettikleri yünleri eğirip, doğal malzemelerle boyadıkları ve bunlarla dokuma yaptıkları ifade edilmektedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Yün Eğirmede kullanılan kirman.

İplerin boyanmasında birkaç ailenin birleşerek, büyük kazanlar kurup çevreden toplanmış boyama özelliği olan doğal bitkilerin kaynatılmasıyla boyama ortamları oluşturulduğu ve ham iplerin buralarda boyandığı ifade edilmektedir. Bazı renkler için de piyasada satılan toz boyalar kullanılmıştır. Daha sonraki yıllarda, köylere ticari amaçla gelen doğal boyamaları yapabilen boyacılara ipleri boyatmışlardır. Günümüzde ise eskiden kalan ipler ya da satın alınan iplerle dokumlar yaptıkları; yine bazı ürünlerde orlon benzeri sentetik iplerin kullanıldığı belirlenmiştir. Dokumalar yörede ıstar ismi verilen dikey dokuma tezgâhlarında dokunmaktadırlar. Istarlar genel olarak evlerin geniş bir odasına, sofa veya giriş kısmına ya da yaylalarda korumaları küçük kapalı alanlara kurulmuşlardır. Tespit edilen dokumaların genel olarak dokuyucuların kendi hayvanlarından elde ettikleri yünleri eğirerek, doğal boyama yöntemleri ile boyadıkları iplerle dokuduklarını belirtmişlerdir (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Istar tezgâh

Dokuma Tekniği: Burdur İlyas köyü düz okumalarında çoğunlukla cicim ve zili tekniği kullanıldığı tespit edilmiştir. Seccade ve yer yaygısı düz dokumaların tamamına yakınında sık motifli cicim ve çapraz zili tekniklerinin kullanıldığı gözlenmiştir. Bunun yanı sıra atkı yüzlü kilim ve sumak tekniklerinin de kullanıldığı görülmüştür. Yörede düz dokuma kilimlerin sıcak örgülerinin bulunduğu, torba dokumalarda ise koza adı verilen renkli yünlerden oluşan süslemelerin kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca torba dokumaların kilimlik, boncuk ve zemin kısımlarından oluştuğu belirlenmiştir.

Teknik Özelliği: İlyas köyü düz dokumaları genellikle 106 x172, 179x 280, 174 x 280 cm ölçülerinde dokunmuştur. Kesin bir kalitesi olmamakla birlikte 10 cm de 48- 50 -50 tel ve 110- 120 -130 sıranın bulunduğu belirlenmiştir. Seccade dokumaların ölçüleri 92x 113, 94x 130, 98 x 140 cm ölçüleri arasında değişmektedir. Torba dokumaların 10 x11 ile 38 x 43 arasında heybe dokumaların ise 37 x 42 ile 50x 52 cm aralığında ölçülerinin değiştiği belirlenmiştir.

Renk Özellikleri: İlyas köyü düz dokuma yaygıları, namazlalar ve torbalarda en çok kırmızı ve turuncu renk kullanıldığı belirlenmiştir. Bu renklerden sonra yeşil, mavi, sarı bordo ve beyaz en çok kullanılan renklerdir. Siyah ve kahverengi en az kullanılan renklerdir. Pembe ve maviye çalan mor renklere de rastlanılmıştır.

Motif Özellikleri: İlyas köyü kilimlerinde en çok kullanılan motifler kirazlı su, zincirli su, pıtrak, göz, tırnak, sırma, imam bayıltan, çatmalı kara, turna katarı, dokuz göz, çengel, boncuk, çakmak, kelebek, sığır sidiği, eli belinde, kurt izi ve koç boynuzu motifleridir. Başlangıç ve bitiş kısımlarında kuşaklar boncuk ve sırma su yolu motifleriyle ayrılmıştır. Kuşaklarda göz, imam bayıltan, kelebek, sığır sidiği, göz motifleri çoğunlukla kullanılmıştır. Kirazlı su, zincirli su, göz motifleri daha çok bordürlerde kullanılmıştır. Orta zeminde ise geometrik formlu dörtgenler turna katarı sekiz köşeli yıldız, göz, sandık ve dokuz gözlü motiflerinin çoğunlukla kullanıldığı belirlenmiştir.

Kompozisyon özellikleri: İlyas köyü düz okumalarında desen kompozisyonu genellikle yatay ve dikey bantlardan oluşmaktadır. Geometrik formların kullanıldığı desenler zeminin bantlara ayrılarak ve sonsuz kaydırma ilkesine uyularak doldurulmasıyla oluşturulmuştur. Dokumaların başlangıç ve bitiş kısmında yer alan kuşaklar hem dokunmanın hacmini genişletmiş hem de dokumaya zenginlik kazandırmıştır. İç ve dış su yolu ile oluşturulan bordürler zemini çevrelemekte ve dokumada bir bütünlük sağlamaktadır.

5. İLYAS KÖYÜNDE TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMA ÖRNEKLERİ

ÖRNEK 1. SECCADE		
		
Fotoğraf 1. Seccade dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım	Çizim 1. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım	
İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim	
Yöresel İsmi	Turna Katarı Namazlağı	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatma Işık	
Dokuma Tarihi	1970 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	98 cm.
	Boy	140 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim dokuma, Sık motifli cicim ve Çapraz Zili	
Kullanım Amacı	Namazla, seccade	
Motif	Bordür	Boncuk, kaz ayağı, su yolu, kirazlı su, çarpı, göz
	Zemin	Turna katarı
Renk	Yeşil, mavi, turuncu, sarı kırmızı, siyah, beyaz, pembe, bordo	
Kompozisyon Özelliği	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokuma başlangıçta ve bitiş bölgelerinde sırasıyla kazayağı, dokuz göz kaz ayağı ve kirazlı su motifinin bulunduğu kuşaklar boncuk motifi ile süslenmiştir. Dokumada sağ ve sol kenar taraflarında, birbirini tekrarlayan kirazlı su motifi yer almaktadır. İç ve dış su yolunda "boncuk" motifi, dokumayı tamamen kuşatmaktadır. Dokumanın dış su yolu boncuk motifi, "tırnak" ya da "cırnak" adı verilen motif ile süslenmiştir. Dokumanın zemini, mihrap şeklindeki turna katarı motifi ile düzenlenmiştir. Turna katarı motifinin yön gösterici özelliği ile bu dokumada kullanılması ve seccade olarak dokunması açısından dikkat çekicidir.	
Kaynak Kişiler	Fatma Koç	

ÖRNEK 2. SECCADE

ÖRNEK 2. SECCADE		
		
Fotoğraf 2. Seccade dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		
Çizim 2. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım		
İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim	
Yöresel İsmi	Fardalı Namazlağı	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1970 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	106 cm.
	Boy	172 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı	Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniğı.	
Kullanım Amacı	Namazla, seccade	
Motif	Bordür	Farda gülü, göz, kurt izi, tarak, tabak
	Zemin	Kuş, kurbacık, tekneli su,
Renk	Yeşil, mavi, kırmızı, mor, turuncu, sarı bordo, pembe beyaz, siyah	
Kompozisyon Özelliğı	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sırasıyla boncuk, çakmak, tabak ya da toplu (kurt ağzı, göz, koç boynuzu, tarak motiflerinin oluşturduğu) motif çakmak, çengel ve sığır sidiğı motiflerinin bulunduğu kuşaklar, Sırma motifleriyle sınırlandırılmaktadır. Dokumanın sağ ve sol kenarları aralıklı tekrarlarla farda gülü ve tarak motifleriyle düzenlenmektedir. Yeşil renkli zemin, tekneli su, kuş, kurbağacık, koç boynuzu motifleriyle oluşturulmuştur.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 3. SECCADE

Fotoğraf 3. Seccade Dokuması
Fotoğraf: Ayşe Yıldırım

Çizim 3. Alan yüzey şeması
Çizim: Ayşe Yıldırım

İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim	
Yöresel İsmi	Seccade, Namazlağı	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1970 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	88 cm.
	Boy	105 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Bezayağı, zili ve sık motifli cicim	
Kullanım Amacı	Namazla, seccade, beşik örtüsü	
Motif	Bordür	Göz motifi ile dolgulandırılmış çengel motifi
	Zemin	Turna katarı
Renk	Yeşil, maviye çalan mor, sarı turuncu, siyah, beyaz, mavi, pembe, bordo	
Kompozisyon Özelliği	İncelenen dokuma başlangıç ve bitiş kısmı, iç ve dış su yolu bordür ve orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sırasıyla sığır sidiği göz, imam bayılta, göz, eli böğründe motiflerinin bulunduğu kuşaklar boncuk motifi ile sınırlanmaktadır. Dokumanın sağ ve sol kenarlarında boncuk motifinin oluşturduğu dış su yolu kaz ayağı motifi ile süslenmektedir. Orta zeminin dört bir yanı göz motifleriyle dolgulandırılmış çengel motifleri ile çevrelenmiştir. Dokumanın orta zemini mihrap şeklindeki turna katarı motifleriyle düzenlenmektedir. Turna katarı motifinin yön gösterme özelliği ile bu dokumada kullanılması seccade olarak Kullanım Amacına sahip olması açısından dikkat çekicidir.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 4. SECCADE

ÖRNEK 4. SECCADE		
		
Fotoğraf 4. Seccade dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım	Çizim 4. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım	
İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Eğer kaşlı namazlağı	
Yöresel İsmi	Namazlağ	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1980 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	94 cm.
	Boy	130 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı	Sarma kontürlü kilim	
Kullanım Amacı	Namazla, seccade, beşik örtüsü	
Motif	Bordür	Dolgulu su yolu motifı
	Zemin	Eğer kaşı motifı
Renk	Yeşil, turuncu, sarı, mavi, kırmızı, pembe, beyaz	
Kompozisyon Özelliğı	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sırasıyla küpe göz, eli belinde motifleri bulunmaktadır. Boncuk motiflerinin sınırlandırdığı bordür dolgulu su yolu motifiyile oluşturulmaktadır. Dokumanın orta zemini boncuk motifli iç su yolu ile çevrelenmektedir. Dokumanın orta zemini Alanya kilimlerinden esinlenerek eğer kaşı (Turna katarı) motifleriyle düzenlenmiştir.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 5. SECCADE

		
Fotoğraf 5. Seccade dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		Çizim 5. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım
İncelemenin Tarihi		10.03.2023
Dokumanın Türü		Kilim
Yöresel İsmi		Seccade, Namazlağı
Tespit Yeri		İlyas köyü, Burdur
Dokuyucusu		Fatıma Işık
Dokuma Tarihi		1980 yılı
Dokumanın Durumu		Sağlam durumda
Boyutları	En	92 cm.
	Boy	113 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniği ve zili
Kullanım Amacı		Namazla, seccade, beşik örtüsü
Motif	Bordür	Kirazlı su motifi ve boncuk motifi
	Zemin	Turna katarı
Renk		Yeşil, mavi, sarı, turuncu, pembe, maviye çalan mor, kırmızı, beyaz ve siyah
Kompozisyon Özelliği		İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında yel eğdi motifinin yer aldığı kuşak boncuk motifi ile sınırlandırılmaktadır. Orta zemin kirazlı su motifli bordür ile çevrelenmektedir. Dokumanın sağ ve sol kısmında dış su yolu sınırı turnak motifi ile süslenmektedir. Orta zemin turna katarı motifi ile düzenlenmiştir. Turna katarı motifinin yön gösterme özelliği ile bu dokumada kullanılması dikkat çekicidir.
Kaynak Kişiler		Zeynep Işık, Fatıma Koç

ÖRNEK 6. YAYGI

ÖRNEK 6. YAYGI		
		
Fotoğraf 6. Yaygı dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım	Çizim 6. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım	
İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Turna Katarı Kilim	
Yöresel İsmi	Doğunak Zili	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1985 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	179 cm.
	Boy	280 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı	Kilim dokuma, çapraz zili ve sık motifli cicim	
Kullanım Amacı	Yer yaygısı, ölümlük-dirimlik	
Motif	Bordür	Zincirli su motifi
	Zemin	Turna katarı motifi
Renk	Yeşil, mavi kırmızı, sarı, turuncu, siyah, pembe, mor, beyaz	
Kompozisyon Özelliğı	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sırasıyla su yolu imam bayıltan, su yolu motiflerinin bulunduğu kuşaklar boncuk motifleri ile sınırlandırılmaktadır. Dokumada orta zeminin dört bir yanı zincirli su motifi adıyla bilinen bordür ile çevrenmektedir. Dokumanın sağ ve sol kenarlarında boncuk motifli dış su yolu turnak motifiyle süslenmiştir. Orta zemin turna katarı motifi ile düzenlenmiştir.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 7. YAYGI

		
Fotoğraf 7. Yaygı Dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		Çizim 7. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım
İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Cicim kilim	
Yöresel İsmi	Çingilli	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1989 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	174 cm.
	Boy	284 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Kıl
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim dokuma, sık motifli cicim	
Kullanım Amacı	Yer yaygısı, ölümlük-dirimlik	
Motif	Bordür	Kirazlı su motifi
	Zemin	Pıtrak, kanca,göz
Renk	Yeşil, kırmızı, turuncu, mavi, sarı, mor, pembe, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sırasıyla su yolu kaz ayağı, yarım pıtrak, su yolu, eli belinde motiflerinin yer aldığı kuşaklar boncuk motifi ile sınırlanmaktadır Dokumanın sağ ve sol kenarları tırnak motifiyle süslemektedir. Dokumanın dört bir yanını boncuk motifleriyle ayrılan kirazlı su motiflerinden oluşan bordür çevrelemektedir. Dokumanın orta zemini kanca motifleriyle süslenen eşkenar dörtgenlerin içine yerleştirilen pıtrak motiflerinden oluşturulmuştur.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

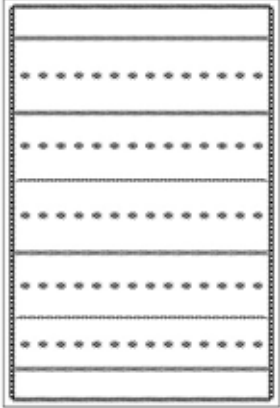
ÖRNEK 8. HABA

ÖRNEK 8. HABA		
		
Fotoğraf 8. Haba dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		
Çizim 8. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım		
İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim	
Yöresel İsmi	Mavili zili	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1950 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	179 cm.
	Boy	280 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Sık motifli cicim tekniğine düz zili	
Kullanım Amacı	Yer yaygısı, ölümlük-dirimlik	
Motif	Bordür	S kıvrım motifi
	Zemin	Beşli göz, sekiz köşeli yıldız
Renk	Mavi, yeşil, turuncu, kırmızı, sarı, mor, beyaz, pembe, siyah	
Kompozisyon Özelliği	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında boncuk motifleriyle birbirinden ayrılmış kuşaklarda su yolu, yedi geçim ve yarım pıtrak motifleri bulunmaktadır. S kıvrım motifi olarak bilinen motifin bulunduğu bordür dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. İç ve dış su yolu sınırları boncuk motiflidir. Dokumanın orta zemini yatay ve dikey sistemde yerleştirilmiş beşli göz ve sekiz köşeli yıldız motifleriyle düzenlenmiştir.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 9. SOFRA MENDİLİ, SOFRAALTI

		
Fotoğraf 9. Torba dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		Çizim 9. Alan yüzey şeması Çizim: Ayşe Yıldırım
İncelemenin Tarihi		10.03.2023
Dokumanın Türü		Sık motifli cicim
Yöresel İsmi		Medil, sofrta mendili, sofrtaaltı
Tespit Yeri		İlyas köyü, Burdur
Dokuyucusu		Fatıma Işık
Dokuma Tarihi		1975 yılı
Dokumanın Durumu		Sağlam durumda
Boyutları	En	89 cm.
	Boy	94 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniğı.
Kullanım Amacı		Medil, ekmek mendili, sofrta mendili, sofrtaaltı
Motif	Bordür	Boncuk , sığır sidiğı
	Zemin	Kanca, göz,
Renk		Turuncu, mavi sarı, pembe, yeşil, kırmızı, siyah, beyaz
Kompozisyon Özelliğı		Kare formdaki dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında kancalı göz ve kaz ayağı motifleri yer almaktadır. Boncuk motiflerinden oluşan bordür sığır sidiğı motifi ile süslenmekte ve dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. Dokumanın zemini kancalı göz motiflerinin içine yerleştirilmiş beşli göz motifleriyle düzenlenmiştir. Dokumada kullanılan aynı renkteki yünlerden oluşturulmuş kozalar dokumada süsleme amaçlı kullanılmıştır.
Kaynak Kişiler		Zeynep Işık, Fatıma Koç

ÖRNEK 10. İTEĞİ

		
Fotoğraf 10. Çuval dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		Çizim 10. Alan yüzey Şeması Çizim: Ayşe Yıldırım
İncelemenin Tarihi		10.03.2023
Dokumanın Türü		Kilim
Yöresel İsmi		İteği
Tespit Yeri		İlyas köyü, Burdur
Dokuyucusu		Fatıma Işık
Dokuma Tarihi		1980 yılı
Dokumanın Durumu		Sağlam durumda
Boyutları	En	107 cm.
	Boy	158 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Pamuk
	Çözgü	Pamuk
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniği.
Kullanım Amacı		Ekmek altlığı
Motif	Bordür	Boncuk, sırma
	Zemin	Pıtrak, kelebek, sırma
Renk		Beyaz, siyah, turuncu, mavi, sarı
Kompozisyon Özelliği		İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokuma sırma motiflerinin oluşturduğu boncuklu bordür ile çevrelenmektedir. Dokumanın zemini sırma ve su yolu motifleri ile kuşaklara ayrılmıştır. Kuşaklar farklı renklerdeki pıtrak ve kelebek motifleri ile düzenlenmiştir.
Kaynak Kişiler		Zeynep Işık, Fatıma Koç

ÖRNEK 11. ÇUVAL

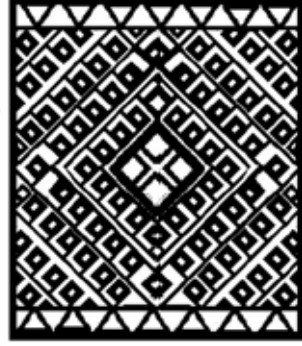
ÖRNEK 11. ÇUVAL		
		
Fotoğraf 11. Çuval dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		
Çizim 11. Alan yüzey Şeması Çizim: Ayşe Yıldırım		
İncelemenin Tarihi		
10.03.2023		
Dokumanın Türü		
Kilim		
Yöresel İsmi		
Cicim çuval		
Tespit Yeri		
İlyas köyü, Burdur		
Dokuyucusu		
Fatıma Işık		
Dokuma Tarihi		
1980 yılı		
Dokumanın Durumu		
Sağlam durumda		
Boyutları	En	56 cm.
	Boy	96 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Pamuk
	Çözü	Pamuk
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		
Kilim dokuma, seyrek motifli cicim tekniği.		
Kullanım Amacı		
Çuval, un çuvalı		
Motif	Bordür	Yok
	Zemin	Sırma, boncuk, pıtrak, koç boynuzu, imam bayılta
Renk		
Mavi, turuncu, pembe, mor, yeşil, sarı		
Kompozisyon Özelliği		
İncelenen dokuma başlangıç ve bitiş kısımlarından oluşmaktadır. Boncuk ve sırma motiflerinin birbirinden ayırdığı kuşaklarda su yolu, pıtrak, imam bayılta ve koç boynuzu motifleri ile zemin düzenlemesi yapılmıştır.		
Kaynak Kişiler		
Zeynep Işık, Fatıma Koç		

ÖRNEK 12. KESE

		
Fotoğraf 12. Kесе dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım		Çizim 12. Alan yüzey Şeması Çizim: Ayşe Yıldırım
İncelemenin Tarihi		10.03.2023
Dokumanın Türü		Zili torba
Yöresel İsmi		Kese, para kesesi
Tespit Yeri		İlyas köyü, Burdur
Dokuyucusu		Fatıma Işık
Dokuma Tarihi		1985 yılı
Dokumanın Durumu		Sağlam durumda
Boyutları	En	10cm.
	Boy	11 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı		Kilim çapraz zili
Kullanım Amacı		Kese, para kesesi
Motif	Bordür	Yok
	Zemin	Çatmalı kara ya da çatma yanışı
Renk		Pembe, sarı, turuncu, beyaz, siyah, yeşil, mavi
Kompozisyon Özelliğı		Kare formulu dokuma çanta ya da para kesesi olarak adlandırılmaktadır. Kapaklı ve 2 tarafı da aynı desenlerle bezenmiştir. Kompozisyon yörede çatmalı kara olarak bilinen göz, koç boynuzu ve eli belinde motiflerinden esinlenilerek çapraz zili tekniğinde dokunarak oluşturulmuştur.
Kaynak Kişiler		Zeynep Işık, Fatıma Koç

ÖRNEK 13. TORBA			
			
<p>Fotoğraf 13. Torba dokuması Fotoğraf: Ayşe Yıldırım</p>		<p>Çizim 13. Alan yüzey Şeması Çizim: Ayşe Yıldırım</p>	
İncelemenin Tarihi		10.03.2023	
Dokumanın Türü		Kilim cicim torba	
Yöresel İsmi		Ponponlu Torba	
Tespit Yeri		İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu		Fatma Işık	
Dokuma Tarihi		1985 yılı	
Dokumanın Durumu		Sağlam durumda	
Boyutları	En	13 cm.	
	Boy	23 cm.	
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün	
	Çözüğü	Yün	
	Desen	Yün	
Dokuma Tekniği		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniği.	
Kullanım Amacı		Torba, el torbası	
Motif	Bordür	Boncuk, kaz ayağı	
	Zemin	Kanca	
Renk		Turuncu, beyaz, siyah, yeşil, mavi, pembe	
Kompozisyon Özelliği		İncelenen dokuma başlangıç ve bitiş kısmı ve orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmı boncuk ve kaz ayağı motiflerinden oluşmaktadır. Dokumanın orta zeminini dolgulu kanca motifleri ile iç içe eşkenar dörtgenler oluşturulmasıyla düzenlenmiştir. Dokuma yöreye has koza adı verilen ponponlarla süslenmiştir. Saplı ve azık torbası olarak dokunmuştur.	
Kaynak Kişiler		Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 14. TORBA

Fotoğraf 14. Torba dokuması
Fotoğraf: Ayşe Yıldırım

Çizim 14. Alan yüzey Şeması
Çizim: Ayşe Yıldırım

İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim cicim torba	
Yöresel İsmi	Ponponlu Torba	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1980 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	25 cm.
	Boy	36 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı	Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniğı.	
Kullanım Amacı	Torba, el torbası	
Motif	Bordür	Boncuk, kaz ayağı
	Zemin	Kanca
Renk	Yeşil, mor, turuncu, sarı, kırmızı, siyah, beyaz	
Kompozisyon Özelliğı	İncelenen dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Başlangıç ve bitiş kısmında boncuk motifinin sınırladığı kuşaklarda kaz ayağı motifi bulunmaktadır. Dokumanın orta zemini merkezden dışa doğru büyüyen dolgunlanmış kanca motifli eşkenar dörtgenlerin oluşturduğu kompozisyon ile düzenlenmiştir. Azık torbası olarak kullanılmaktadır. Koza adı verilen ponponlarla süslenmiştir.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

ÖRNEK 15. TORBA

Fotoğraf 16. Torba dokuması
Fotoğraf: Ayşe Yıldırım

Çizim 16. Alan yüzey Şeması
Çizim: Ayşe Yıldırım

İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim zili torba	
Yöresel İsmi	Yıldız Motifli Torba	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatma Işık	
Dokuma Tarihi	1980 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	22 cm.
	Boy	23 cm.
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim dokuma, cicim ve zili tekniği.	
Kullanım Amacı	Torba, El Torbası	
Motif	Bordür	Boncuk, kaz ayağı
	Zemin	Sekiz köşeli yıldız, küpe, su yolu, kaz ayağı
Renk	Yeşil, mor, turuncu, sarı kırmızı, siyah, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Kare formdaki dokuma başlangıçta ve bitişte, iç ve dış su yolu, bordür ve orta zemin şeklinde düzenlenmiştir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında boncuk, küpe, su yolu ve kaz ayağı motifleri bulunmaktadır. Boncuk motifinin oluşturduğu dış su yolu kenarları kaz ayağı motifleri ile bezenmiştir. Orta zeminde sekiz köşeli yıldız motifi sırma motifiyle çevrelenmiştir. Dokumanın arka yüzü ve kapak kısmı dolgulandırılmış kanca motifi ile oluşturulmuş bir kompozisyona sahiptir. Azık ve ekmek torbası olarak kullanılan dokumada saçak örgüsü ve koza süslemeleri mevcuttur.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatma Koç	

ÖRNEK 16. TORBA

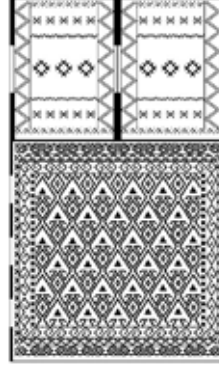

Fotoğraf 16. Torba dokuması çatmakara
Fotoğraf: Ayşe Yıldırım

Çizim 16. Alan yüzey Şeması
Çizim: Ayşe Yıldırım

İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim torba	
Yöresel İsmi	Çatmalı kara motifli torba	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Sultan	
Dokuma Tarihi	1980- 85	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	34
	Boy	37
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniğı	Kilim dokuma, cicim ve çapraz zili	
Kullanım Amacı	Torba, El Torbası	
Motif	Bordür	Boncuk, çengel
	Zemin	Küpe, su yolu, kaz ayağı
Renk	Turuncu, mavi, yeşil, siyah, beyaz, pembe, bordo	
Kompozisyon Özelliğı	İncelenen dokuma başlangıç ve bitiş kısmı iç ve dış su yolu bordür ve orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmı küpe ve su yolu motifleri ile düzenlenmiştir. Dokumanın iç ve dış su yolunda boncuk motifli kullanılmıştır. Çengel motifli bordür dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. Dokumanın sağ ve sol kenarlarında boncuklu dış su yolu kazayağı motifleriyle süslenmiştir Dokumanın orta zemininde yörede çatmalı kara olarak bilinen göz, koç boynuzu ve eli belinde motiflerinden yola çıkılarak bir kompozisyon oluşturulmuştur.	
Kaynak Kişiler	Havva Kaya	

ÖRNEK 17. HEYBE

Fotoğraf 17. Heybe dokuması
Fotoğraf: Ayşe Yıldırım

Çizim 17. Alan yüzey Şeması
Çizim: Ayşe Yıldırım

İncelemenin Tarihi	10.03.2023	
Dokumanın Türü	Kilim zili	
Yöresel İsmi	Çatmalı kara Heybe	
Tespit Yeri	İlyas köyü, Burdur	
Dokuyucusu	Fatıma Işık	
Dokuma Tarihi	1985 yılı	
Dokumanın Durumu	Sağlam durumda	
Boyutları	En	50 cm. Ara Koşumluk: 20 cm.
	Boy	52 cm. Ara Koşumluk: 42 cm
İp Çeşiti	Atkı	Yün-Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim dokuma, cicim ve çapraz zili tekniği.	
Kullanım Amacı	Torba, El Torbası	
Motif	Bordür	Boncuk, koç boynuzu, kaz ayağı
	Zemin	Çatmalı kara
Renk	Kırmızı, mavi, sarı, yeşil, pembe, turuncu, mor, siyah, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Kare formdaki gözlere sahip dokuma başlangıç ve bitiş kısmı iç ve dış su yolu bordür ve orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında eli belinde, kazayağı ve çengel motiflerinin oluşturduğu kuşaklar boncuk motifleriyle sınırlandırılmaktadır. Dokumanın sağ ve sol kenarlarında boncuk suyu su yolu ile ayrılarak koç boynuzu ve göz motifleriyle bezenmiştir. Dış su yolu kaz ayağı motifleriyle süslenmiştir. Orta zemin çatmalı kara motifleriyle oluşturulmuştur. Heybe dokumanın taşınmasını sağlayan geçmeli kısmında ise pıtrak ve sırma motifleri kullanılmıştır.	
Kaynak Kişiler	Zeynep Işık, Fatıma Koç	

SONUÇ

Bu bölümde incelenen İlyas köyü düz dokumaları, Yörük kültürünün önemli bir parçasını oluşturmakta ve bölgenin dokuma geleneğine derinlemesine bir bakış sunmaktadır. İnceleme, köyün geçmişten günümüze dokuma merkezi olarak nasıl önem kazandığını ve dokuma geleneğinin nasıl sürdürüldüğünü göstermektedir. Dokuma örnekleri, çeşitli tekniklerle dokunmuş seccadeler, yaygılar ve diğer dokuma ürünlerinden oluşmaktadır ve her bir örneğın detaylı bir analizi yapılmıştır. İlyas Köyü'nde dokunan düz dokumalar, hem günlük kullanım hem de kültürel semboller açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu dokumalar, yörenin geçmiş yaşam biçimlerini ve ekonomik yapılarını yansıtmakta ve günümüzde de hala önemli bir kültürel miras olarak korunmaktadır.

Araştırma, dokuma teknikleri, motifler, renkler ve kompozisyon özellikleri üzerine yapılan ayrıntılı çalışmalarla zenginleştirilmiş ve bu dokumaların alan yazına katkı sağlayacak yeni bilgiler sunmayı amaçlamaktadır.

Geçmişten geleceğimize en önemli Kültür miraslarımızdan olan el dokumalarımız geleneksel üretimin belki de en önemli alanlarından biridir. Türk kültürünün vazgeçilmez örnekleri olan dokumalarımızı doğru araştırıp, belgeleyip bu örneklerden yola çıkıp yeni tasarım ve markalarımızı oluşturabilmeliyiz. Çünkü geleneksel dokumalarımız tekrarı olmayan üretimlerdir. En üzücü ve korkulan yönü de geleneksel dokumalarımızın üretimi çok çok azalmıştır. Eskiden dokunmuş olanlarda bir şekilde elden çıkarılmış ya da kullanımı sınırlanmıştır. Bu yüzden Kültürümüzün önemli ögesi olan geleneksel dokumalara gerekli destek ve ayırımcılık yapılması bir gerekliliktir. .

Sonuç olarak, İlyas Köyü düz dokumalarının bu çalışmada sunulan analizleri, yerel dokuma sanatının derinliklerine inmeyi ve bu sanatın kültürel ve ekonomik bağlamlarını anlamayı mümkün kılmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar için bu makalenin sunduğu veriler ve yöntemler, Türk dokuma sanatlarına ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayacaktır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın materyalini oluşturan dokuma örnekleri inceleme imkânı veren sevgili Hasan Işık, Rabia Işık, Zeynep Işık, Ayşe Ceren Işık,

Hüseyin Şen, Sultan Şen ve dokumaların, motiflerin isimlendirilmesinde destek olan Fatıma Koç'a; çizimlerde desteklerini esirgemeyen Emine Yasemin ve Hakan Yaman'a sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunarım

KAYNAKÇA

- Acar, B. (1975). Kilim ve Düz Dokuma Yaygıllar. Akbank Kültür Yayınları.
- Acar, B., B. (1982). Kilim-Cicim-Zili-Sumak Türk Düz Dokuma Yaygılları. Eren Yayıncılık. 128 s:63
- Akan, M. (2023). Konya-Numuzla Kilimleri, Kitap Bölümü. Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1031-1066. 1. baskı.
- Akpınarlı, F.H ve Ortaç, S. (2023). Çankırı Kilimleri, Kitap Bölümü. Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 546-566. 1. baskı.
- Anonim (2023). Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1. baskı.
- Arıöz, B ve Şanlı, H. (2023). Çorum Kilimleri (Kilim-Cicim-Zili-Sumak Dokuma); Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 567-586. 1. baskı.
- Buksur, H. ve Ölmez (2011). Saçıkara Yörüklerinde Yaşayan Dokumalar. Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi Art-e Mayıs 2011-07
- Eroğlu, M. A. (2013). Antalya ve Civarı "Cicim Seccadeleri" (Namazlağ). Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 6, Sayı 12.
- Eroğlu, A., A. (2023). Kars Kilimleri; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641. 885-928. Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1. baskı.

Genç, M. ve Koyuncu Okca A. (2017). Geleneksel Dokumaların Türk Kùltür Sürekliliđindeki Önemi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, 20-21 Nisan Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakùltesi Yayınları, s. 205-213.

Genç, M. (2023). Isparta Zili ve Cicim Dokumaları; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 775-788. 1. baskı.

Genç, M., Öztürk, G. (2023). Cennete Açılan Kapılar Denizli Çal'da Tespit Edilen Paşa Kapısı (Cennet Kapısı) Desenli Torbaların Teknik ve Desen Açısından İncelenmesi. SDÜ Fen-Edebiyat Fakùltesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 60, Ss. 222-242.

Göksel, M. ve şanlı, H., S. (2019). Kùtahya Yöresi Cicim ve Zili Örnekleri. Arış Sanat Tarihi Dergisi Sayı 15:40-61

Gümüş, D. (2015). Aksaray Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili). Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı

Gündüz Önal, A. ve Yalkın, A. O. (2023). Burdur İli Merkez İlçesine Bağlı Köy Adları Üzerine Bir Değerlendirme. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 11, 263-284.

Hidayetoğlu, H., M. (2023). Konya Karapınar Kilimleri. Kitap Bölümü. Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1099-1121. 1. baskı.

Karakelle, A. (2023). Hatay/Reyhanlı Kilimleri; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 751-774. 1. baskı.

- Kılıçarslan, H. (2023). Yalvaç Kilim, Cicim ve Zili Dokumaları; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 789-822. 1. baskı.
- Konuk, M. (2022). Koraş Mahallesinde unutulmaya yüz tutan dokuma kültürü. Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi: Cilt:15 Sayı:30
- Konuk, M., Genç, M. (2021). Karaman İl Merkezinde Yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinde Torba Dokumaları. Arış Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi. Sayı: 18, 4 – 27.
- Konuk, M. ve Konuk, D. (2023). Karaman Kilim Cicim Zili ve Sumak Dokumaları; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 857-884. 1. baskı.
- Küçükkurt, Ü. (2011). Afyonkarahisar'ın İğdeli ve Çatkuyu Köyü Camilerinde Bulunan Düz Dokuma Yaygılar. Arış, Sayı: 6, 76 - 83,
- Ölmez, F. H., Etikan, S., Kırşehir Kilim, Cicim, Zili ve Sumak Dokumaları; ; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 961-1002. 1. baskı.
- Özata, M. (2009). Burdur Tarihi, İlkçağlardan Kurtuluş Savaşı'na. Umay Yayınları
- Öztürk, G. (2023). Hakkâri Mezer (Mêzer-Mezerk) Dokumaları; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 683-716. 1. baskı.
- Öztürk, İ. (2023). Sakarya-Kaynarca Kilimleri, Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1505-1534. 1. baskı.

- Polat, C., Genç, M., ztrk, İ. (2023). Iğdır’da Tespit Edilen Mafrış Dokumalarının Teknik ve Tasarım Açısından İncelenmesi. Premium E-Journal of Social Sciences: 7(28): 162-179
- Rahmani, A. ve Moghanipoor, M.R. (2019). The Technique of Zilu Weaving in Anatolia, Caucasus and Iran. Art-Sanat, 11: 339–363.
- Sarı H., K. (2023). Denizli Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 622-658. 1. baskı.
- Soysaldı, A. (2023). Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1. baskı.
- şahin, Z. (2013). Sarız (Kayseri)Yöresi Düz Dokumaları ve Günümüzdeki Durumu. Arış Halı, Düz Dokuma, Kumaş, Giyim, Kuşam ve İşleme Sanatları Dergisi , pp.52-59, 2013
- şahin, Z. (2023a). Gömürgen (Kayseri/Akkışla) Kilimleri. Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS), 7(35), 1494–1502.
- şahin, Z. (2023b). Kuruhüyük (Felahiye-Kayseri) Yöresi Düz Dokumaları. Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS), 7(34), 1250–1262.
- şahin, Z. (2023). Kayseri Kilim, Cicim (alma), Zili (Zülü), Sumak ve özgü Yüzlü Dokumalar; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 929-960. 1. baskı.
- Taş, E. ((2023). Van-Hakkâri Yörelere Havsız Dokumaları; Soysaldı, A. (2023) Gaziantep Kilimleri; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 717-750. 1. baskı.
- Türkay, C. (2001). Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler. İstanbul: İşaret Yayınları.

- Türktaş, Z. (2023). Karapınar Cicim Dokumaları. Kitap Bölümü. Türk kilimleri: Kilim, cicim, zili, palas. Editör: Aysen Soysaldı Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 641 Kaynak Eserler: 79, Cilt II. 1067-1098. 1. baskı.
- Yiğın, A., Akay, B. (2023) Burdur İli Arkeoloji Turizmi (Arkeo-Turizm) Potansiyeli Üzerine Bir İnceleme. Turizm ve Arastırma Dergisi. Cilt: 12 Yıl Sayı: 1: 7-8
- Yıldırım, A. (2023). Dereçine (Sultandağı Afyon) Düz Dokumalarının Kompozisyon ve Tasarım Özellikleri. 9(75): 4544-4550.
- Yıldırım, A. (2023). Gökçeyaka (Yeşilova-Burdur) Düz Dokumaları. Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(68):3497-3509.

ÇORUM MÜZESİ ETNOĞRAFYA BÖLÜMÜNDE SERGİLENEREN DOKUMALARIN KOMPOZİSYON, MOTİF VE RENK ÖZELLİKLERİ¹

COMPOSITION, MOTIF AND COLOR FEATURES OF WEAVINGS EXHIBITED IN THE ETHNOGRAPHY SECTION OF ÇORUM MUSEUM

Dr. Öğr. Üyesi Begül ARIÖZ

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-0003-1614-2305>.
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları
Bölümü, Hatay/Türkiye.
beglzkoca@gmail.com

ÖZET

Tarih boyunca birçok medeniyete kucak açan Anadolu, zengin ürün yelpazesi ile el sanatları açısından önemli merkezlerden biri olmuştur. Her yörenin kendine has sanatı varlığını sürdürürken; korunmaları içinde mekanlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu mekanların başında koruma, onarım ve saklama işlevleri ile müzeler gelmektedir. Yüzyıllar arasında köprü görevi gören müzeler, bu zenginlikleri gelecek kuşaklara aktarmamızı sağlamıştır. Anadolu'nun en zengin ürün yelpazesine sahip olan ve Hitit uygarlığını omuzlarında taşıyan Çorum Müzesi ise bu sorumluluğu en iyi şekilde üstlenen ve geçmişe ayna tutan kurumlarımızdan birisidir. Kendini hem teknolojik hemde alt yapı bakımından oldukça geliştiren Çorum Müzesi yıl içersinde farklı kültürlerden insanları misafir etmektedir. Müze bünyesinde yer alan ürünler arasında seramikten bakıra, ahşap oymacılığında işlemelere kadar pek çok el sanatı örneğinin yanısıra dokumalarımızı da görmek mümkündür.

Bu çalışmada; Çorum Müzesi Etnografya bölümü sergi salonunda bulunan 4 adet halı, 3 adet kilim, 3 adet yastık ve 2 adet heybe

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 15.07.2024 tarihinde “iThenticate” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %10 dur.

dokuma örneklerinin kompozisyonları, motifleri ve renk özellikleri incelenerek aıklanacaktır.

Anahtar kelimeler: orum, Etnografaya Müzesi, Hali, Kilim, Heybe, Yastık

ABSTRACT

Anatolia, which has embraced many civilizations throughout history, has been one of the important centers in terms of handicrafts with its rich product range. While each region's unique art continues to exist; Spaces were needed for their protection. The most important of these places are museums with their protection, repair and storage functions. Museums, which serve as bridges between centuries, have enabled us to transfer these riches to future generations. orum Museum, which has the richest product range in Anatolia and carries the Hittite civilization on its shoulders, is one of our institutions that undertakes this responsibility in the best way and holds a mirror to the past. orum Museum, which has improved itself both technologically and in terms of infrastructure, hosts people from different cultures throughout the year. Among the products in the museum, it is possible to see many examples of handicrafts, from ceramics to copper, from wood carving to embroideries, as well as flat weavings.

In this study; The compositions, motifs and color characteristics of the 4 carpets, 3 rugs, 3 pillows and 2 saddlebag weaving samples found in the exhibition hall of the orum Museum Ethnography section will be examined and explained.

Keywords: orum, Ethnography Museum, Weaving, Carpet Rug Saddlebag, Pillow.

1. GİRİŞ

Kültürel belleğın her dönemi toplumların kendi karakteristik özelliklerini taşır. Bu görsel bellek toplumların yaşam biçimlerine ayna tutmaktadır. Yaşanmişlıkları içinde barındıran geleneksel eşyalarımızda bu belleğe kaydedilen önemli ögeler arasında yer alır. Bu geleneksel eşyaların büyük bir kısmını dokumalarımız oluşturur. Hangi amaca hizmet ederse etsin onları Anadolu'nun bir çok yerinde görmek mümkündür. Isınma, korunma ve barınma ihtiyaçları ile hayat bulan dokuma çeşitlerimiz doğal yapıları ile eşsizdirler. Dokumalar, teknikleri doğal malzemesi, renk ve motifleriyle değer kazanmiş ve maddi kültür ğelerimiz arasında yer almışlardır.

Anadolu'da, iki veya daha çok iplikle yapılan, yer sergisi, örtü, perde vb. amaçlarla kullanılan dokumalara düz dokuma yaygı denir. Bunlar

da kendi arasında, kilim, cicim, zili (sili) sumak gibi çeşitlilik gösterir. Bu dokumaların her birinin kendine özgü dokuma tekniği, süsleme özelliği ve türleri vardır. Hatta kullanım yerleri birbirinden farklıdır. Halk arasında, dokuma tekniğine bakılmaksızın, adı geçen bu dokumaların hepsine birden kilim denir. Tezgâh üzerinde dik uzanan iplere (çözü) düğümler atılır ve yatay ipler (atkı) belirli yönde gidip döndürülürse yüzeyde havlı (tüylü) bir dokuma meydana gelir. Bu tür dokumalara da halı (düğümlü dokuma) denir. Halının diğer dokumalardan farkı havlı ve düğümlü olması, ters ve düz yüzünün değişik görünmesidir (Deniz, 2002:621). Kilim dokumalarımız; oda ve çadırların zeminine sermek için yün ipliklerle tezgâhta kumaş gibi dokunan ve halıdan daha ince olan örtülere denir. Kilimlerin gerek çözü ve gerekse atkı telleri hep yündür. Eski türk kilimleri arasında renk ve nakışları itibariyle mühim bir sanat eseri sayılacak derecede güzelleri vardır (Arseven, 1947:1090). Kilim Anadolu'nun çadırından sedirine, çuvalından, heybesine kadar yaygındır. Ayrıca Anadolu halıları ve kilimleri renkleriyle motifleriyle dokunduğu bölgenin karakterini taşır. Halı desenleri rastgele çizilmiş şekiller değildir. Herşeyden önce bu desenlerin bir ahengi, bir musikisi ve simetrisi vardır (Önder, 1969:6).

Dokumalarımız günümüzde artık yerini teknolojik ürünlere bıraksada; 1989 yılı Çorum Kültür ve Turizm Envanteri kayıtlarına göre; Çorum'da el sanatlarında hala o yıllarda önemini koruyan bakırcılık ve dokumacılık olduğu ve dokuma olarak halı, kilim ve kumaş dokumasının yaygın olduğu bilgilerine yer verilmiştir (1989:26). Ayrıca 1993 yılında Çorum Turizm Envanterinde yer alan bilgilere göre; Iskilip ilçesinin Kızılırmak havzasındaki köylerinde düğünlerde hediye olarak verilen halı desenli yastık yüzü dokunduğu, Bayat ilçesi köylerinde kilim ve heybe dokunmakta olduğu bilgileri yer almaktadır (1993:17). Alaca köylerinde çevre ihtiyacını karşılayacak kadar dokumacılık ileridir. Kilim, yün çorap, heybe, çuval gibi dokumaları ünlüdür. Hele kilimleri çok güzeldir. Mecitözünde dokuma gigi el sanatları gelişmiştir (Yalçın, 1972:46). Geçmişten günümüze birçok insan topluluğunun barındığı topraklarda, farklı karakterler sonucu ortaya çıkmış kültür çeşitliliğini ve geleneksel yaşam şeklini görmek mümkündür (Öztürk, Genç ve Öztürk, 2019:2300).

Anadolunun çeşitli coğrafi konumunun vermiş olduğu zengin dokuma kültürümüz her köyde, il ve ilçede renk renk desen desen kendine yer bulmuş ve halen bazı bölgelerde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Farklı yörelerin kendine has karakteristik özelliklerini yansıtan dokumacılık

kültürünün gemişden günümüze kadar varlığını sürdürdüğü bir çok kaynakta yer almaktadır. orum ili Anadolu'nun Orta Karadeniz bölgesinde yer alan zengin bir dokumacılık geçmişine sahip olan önemli merkezlerimizden biridir.

2. YÖNTEM

Araştırma Çorum Müzesi Etnografya bölümü sergi salonunda bulunan 4 adet halı, 3 adet kilim, 3 adet yastık ve 2 adet heybe dokuma örneklerinin kompozisyonları, motifleri ve renk özellikleri incelenerek açıklanmıştır. Seçilen bu örnekler oluşturulan bilgi formları doğrultusunda, hammadde, renk, motif ve kompozisyon özellikleri, boyutları belirlenerek kayıt altına alınmıştır. Uygulama kapsamına alınan örneklerin yüzey şemaları çizilmiş, fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmış, motif ve kompozisyon özellikleri analiz edilerek hazırlanan katalogta ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Ayrıca orum yöresine yakın illerde tespit edilen bu örneklere benzer diğer çalışmalarda yer alan dokuma örnekleri ile bir karşılaştırma yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI ve YORUMLARI

13 Ekim 1968 yılında hizmete açılan orum Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin çekirdeğini Alacahöyük, Boğazköy, Ortaköy, Eskiyapar, Pazarlı, Kuşsaray ve Alişar Höyük buluntuları oluşturur. Müzede ayrıca etnografik eserler yer alır. Müzenin koleksiyonu Helenistik, Roma, Bizans, Hitit, Frig, Kalkolitik ve Eski Tunç dönemlerini kapsamaktadır. orum yöresinin özelliklerini yansıtan halı ve kilimler, kadın giysileri, takı ve süs eşyalarıyla Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait silahlar, aħřap ve madeni eserler, el yazması dini kitaplardan oluşan etnografik bir koleksiyon da vardır (<https://muze.gov.tr>). Müzenin orum yöresinin halkının geleneksel ve karakteristik yaşam özelliklerini yansıtan, gezenlere görsel açıdan geniş ürün yelpazesi sunan etnografik sergi salonu hem fiziki olarak, hem de internet üzerinden sanal gezme imkânına sahiptir. Müze içerisinde eserlerle alakalı bilgilere kulaklık ile sesli dinleme imkânı da mümkündür. orum Arkeoloji ve Etnografya Müzesinden genel bir görünüm Fotoğraf 1'de yer almaktadır.

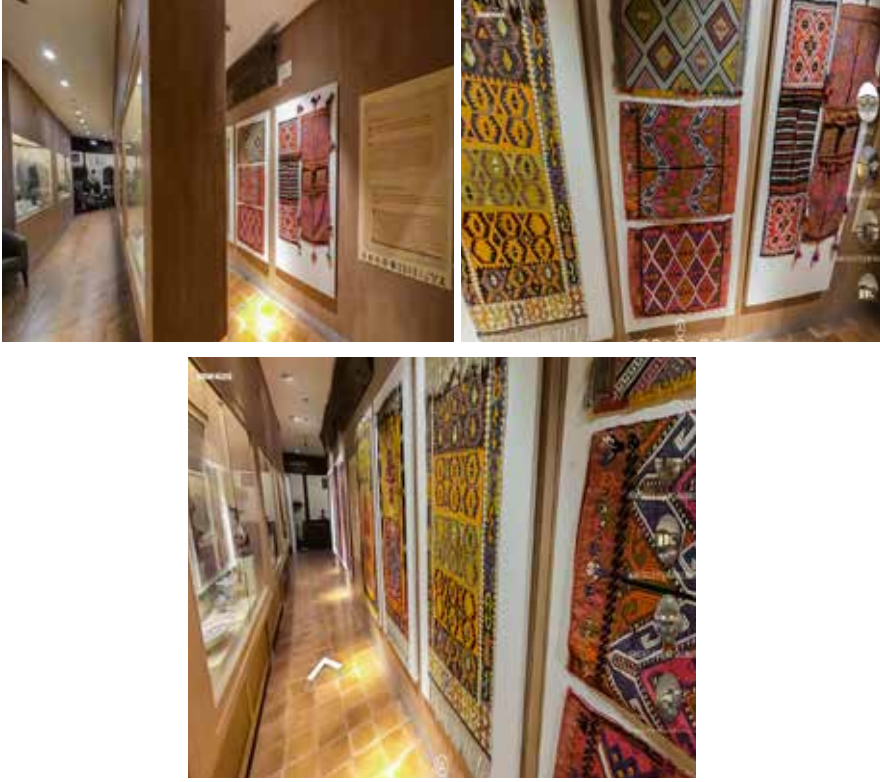
Fotoğraf 1. Çorum Müzesi genel görünüm, (Ariöz, 2024).

Etnografya ve folklor ürünleri doğru ve sistematik olarak tesbit ve tekkik edildiği zaman ait oldukları milletin benliğini, karakterini, düşünüş tarzını, zevk ve duygularını kısaca, milli ve sosyal bünyesini belirten en güzel belgeler vasfını kazanır (Güngör, 1962:37). Etnografya sergi salonunda çeşitli dönemlere ait el sanatları ürünleri ve yörenin geçmiş yaşamına dair sahneler canlandırılmıştır. Teşhir ve sergi bölümü ayrı ayrı düzenlenmiştir. Halı ve kilim örnekleri bir platform üzerine yanyana sıralanarak sergilenmektedir (Fotoğraf 2-3).

Fotoğraf 2-3. Çorum Müzesi Etnografya bölümü sergi salonu halılardan genel görünüm, (Ariöz, 2024),

Ebatları gereği diğerlerine göre daha küçük olan heybe ve yastık dokuma örnekleri ayrıca bir bölümde yer alır (Fotoğraf 4-5-6).

Fotoğraf 4-5-6. Çorum Müzesi Etnografya bölümü sergi salonu kilimlerden genel görünüm, (Arıöz, 2024).

Toplamda sergilenen dokuma eser sayısı 4 adet halı seccade, 3 adet kilim seccade, 3 adet yastık ve 2 adet heybeden oluşmaktadır. İncelenen örneklerin renkleri, kompozisyonları, motifleri ve yüzey şemaları birbirinden farklıdır. Bu özellikler yüzey şemalarında ayrıntılı olarak incelenmiş katalog kısmında yer verilmiştir. Yörede dokunan örneklerin hammaddeleri doğal boyama yöntemi ile renklendirilmiştir. Doğal boyamanın geçmiş de oldukça yaygın yapıldığı “Alacahöyük ve Civarı Örmeye ve Dokuma Motifleri” adlı eserde; eski boyalar özellikle ehli ve yabani nebatların çiçeklerinden, meyvelerinden, yapraklarından, dalından meyve veya dallarının kabuklarından ve köklerinden yapılır. Bu boyalar köklerden elde edilirse kök boya olarak isimlendirilir bilgilerine yer verilmiştir (Örnek, 1967:48). Çorum Müzesi Etnografya sergi salonunda sergilenen dokuma örneklerinde kullanılan hammaddeler çeşitlidir. 8 örneğin çözgüsü yün, 4 örneğin ise pamuktur. Bütün örneklerin atkı ve motiflerinde kullanılan lif cinsi yündür. Örneklerde kullanılan hammaddeler Çizelge 1’de yer almaktadır.

Çizelge 1. Halı ve kilim dokumalarda kullanılan hammadde

Örnek No	Çözü		Atkı		Motif
	Pamuk	Yün	Pamuk	Yün	Yün
1	-	√	-	√	√
2	-	√	-	√	√
3	-	√	-	√	√
4	-	√	-	√	√
5	√	-	-	√	√
6	-	√	-	√	√
7	-	√	-	√	√
8	√	-	-	√	√
9	√	-	-	√	√
10	√	-	-	√	√
11	-	√	-	√	√
12	-	√	-	√	√

Renkler ve desenler, milli bir gelenek halinde yüzyılları kucaklar (Önder, 1969:6). İncelenen örneklerin motifleri oldukça çeşitlidir, motifler zenginleştikçe kullanılmak zorunda kalınan renklerde aynı orantıda artmaktadır. Bütün örneklerde siyah, kırmızı ve beyaz kullanılmıştır. 8 örnekte turuncu, 7 örnekte yeşil, 7 örnekte mavi, 6 örnekte sarı, 2 örnekte pembe, 2 örnekte lacivert, 2 örnekte krem, 2 örnekte mavi, 2 örnekte kahverengi, 2 örnekte hardal sarısı, 2 örnekte fıstık yeşili ve sadece 1 örnekte bordo rengi kullanılmıştır. Örneklerde tercih edilen motif renkleri Çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2. Halı ve kilim dokumaların motiflerinde kullanılan renkler

Örnek No:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kırmızı	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Pembe	-	-	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-
Siyah	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Yeşil	-	√	-	-	√	√	√	-	-	√	√	√
Mavi	-	√	-	√	√	√	√	√	-	√	-	-
Bordo	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Lacivert	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	√
Krem	√	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Sarı	√	√	-	-	√	√	√	-	-	-	√	-
Beyaz	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Turuncu	-	-	-	-	√	√	√	√	√	√	√	√
Mavi	√	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-
Kahverengi	-	√	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-
Hardal sarısı	-	-	-	√	-	-	-	-	√	-	-	-
Fıstık yeşili	-	-	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-

Dokumaların yüzyılları 19. ve 20. yy kapsamaktadır. Dokumaların tarihlendirilmesi envanter kayıtlarına bakılarak yapılmıştır. Örneklerin yüzyıl bilgileri Çizelge 3'de yer almaktadır.

Çizelge 3. Halı ve kilim dokumaların yüzyılları

Örnek No:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
19 yy.	√	√	√	√	-	-	√	-	-	-	-	-
20 yy.	-	-	-	-	√	√	-	√	√	√	√	√

Stilizasyonu gerekli kılan biçimleri stilize haline getiren işlem bazen teknik bir zorunluluktur. Halı ve özellikle kilimlerde bunun örnekleri pek çoktur. Bir kilimde görülen nakışlar, doğadaki organik ve yumuşak kıvrımlarını kaybetmiş, geometrik formlar halinde görülür. Nakışlara dikkatle bakıldığında, dairesel yaylar yerine; zikzaklardan oluşan konturlar formlara özellik kazandırır. Her motif veya figür teknik bir zorunluluk sonucu stilize bir görünüm kazanmıştır. Halıda da benzer bir durum görülür. Halı dokusu ilmiklerle geliştirildiğinden, kilim kadar olmasa bile, şekiller çok küçük karelerden oluştuğu için ayrıntılar köşelidir. Çok büyük ölçümlü halılarda, büyük formlar dairesel kıvrımlara sahipmiş gibi görünür (Mülayim, 1994:87). Dokumalarda geometrik ve stilize bitkisel motifler yoğun kullanılmıştır. Geometrik motifler çoğunlukla kilimlerde, stilize bitkisel motifler ise halılarda yer alır. Kilimlerde motifler zeminin tamamına yayılmıştır. Örneklerde kompozisyonlar belirli bir simetri ile yerleştirilmiştir.

Simetrisinin bolca kullanıldığı alanlar el sanatları ve dekoratif sanatlarda; işleme her türlü kabartma, halı ve kilim vb. sanatlarda simetrik tasarım sıklıkla karşımıza çıkar (Mülayim, 1994:74). Heybe ve yastıklarda simetri ile oluşmuş bir kompozisyonla motifler tüm yüzeyi kaplamaktadır. Örneklerde kullanılan motifler şu şekildedir; 4 örnekte madalyon, 4 örnekte koçboynuzu, 4 örnekte ersinli, 3 örnekte stilize

çiçek, 3 örnekte tarak, 3 örnekte dokuz göbek, 2 örnekte dal 2 örnekte zikzak, 2 örnekte ejderha, 2 örnekte göz, 2 örnekte çengelli akıtma, 1 örnekte stilize çiçek, 1 örnekte sandık, 1 örnekte yıldız, 1 örnekte stilize saksı, 1 örnekte it izi, 1 örnekte elma, 1 örnekte **kırlangıç**, 1 örnekte top, 1 örnekte bukağı, 1 örnekte merdiven, 1 örnekte çengelli eğri su, 1 örnekte lale, 1 örnekte eyer kaşı, 1 örnekte **kıvrımlı eli belinde ve 1 örnekte kırk kıvrım** motifleri kullanılmıştır. Örneklerde tercih edilen motifler Çizelge 4’te yer almaktadır.

Çizelge 4. Halı ve kilim dokumalarda kullanılan motifler

Örnek No:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Madalyon	√	-	√	√	-	√	-	-	-	-	-	-
Stilize Çiçek	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dal	√	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zikzak	√	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-
Koçboynuzu	√	-	√	√	-	-	√	-	-	-	-	-
Stilize çiçekler	-	√	√	√	-	-	-	-	-	-	-	-
Sandık	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ejderha	-	√	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-
Yıldız	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Göz	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	√	-
Lale	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-
Stilize saksı	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-
İt izi	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-
Tarak	-	-	-	-	√	√	√	-	-	-	-	-
Elma	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-
Kırlangıç	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Top	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Bukağı	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-
Merdiven	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-
Çengelli eğri su	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-
Kıvrımlı eli belinde	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-
Ersinli	-	-	-	-	-	-	-	√	√	√	-	√
Kırk kıvrım	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-
Eyer kaşı	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-
Dokuz göbek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	√	√
Çengelli akıtma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	√
Akıtma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-

Teknik, belirli bir malzemenin işlenişinde, sanatçının ortaya koyduğu beceri ve deneyimlerin tümüdür (Mülayim, 1994:72-73). Dokumalarımızda teknikler motifi, motiflerde kompozisyonu etkilemektedir. Anadolu kilimlerinde bir ritim vardır. Mülayime göre; ritim kompozisyonun basit ve tek boyutlu bir uygulamasıdır. Kompozisyonda, ritim duygusu aşamalar halinde zenginleşir. Kompozisyon kurmanın bir başka yolu veya basit aşaması simetridir. Simetri kuralı, yatay ve dişey eksene göre, iki yanda, birbirine eř biçimler geliştirme yöntemine dayanır. Simetrik kompozisyonlar prehistorik çağlardan günümüze kadar kesintisiz kullanılmıştır (Mülayim, 1994:72-73). İncelenen örneklerde kullanılan tekniklerle geometrik formlar ve belirli sistemlerle oluşturulmuştur. Bu simetrik sistemler de kompozisyonları meydana getirmiştir. Birçok kimseler düz kilimlerle cicimleri aynı zannederek halıdan daha ince olan bu işlerin hepsine kilim derlerse de dokunuş itibariyle bunlar arasında hayli fark vardır. Cicimler ve bunların daha kalınca olan zililer de kilimler gibi dokunsalar da bunların süslemeleri, atkı ve çözüğü iplikleri arasına ve her atkı geçişte gerekli yerlere ilave etmek suretiyle işlenmektedir (Arseven, 1947:1090). Dokuma örneklerinin türüne göre teknikleri çeşitlilik göstermektedir. Halı örnekleri Türk düğümü ile dokunmuştur. Kilim dokuma çeşitleri ise; 2 yastık cicim, 1 yastık zili, 1 heybe zili, 1 heybe cicim, 3 seccade ise düz kilim tekniği ile dokunmuştur. Kullanılan teknikler düz kilim, cicim ve zilidir. Dokumaların teknikleri Çizelge 5'te yer almaktadır.

Çizelge 5. Halı ve kilim dokumalarda kullanılan teknikler

Örnek No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kilim	-	-	-	-	√	√	√	-	-	-	-	-
Cicim	-	-	-	-	-	-	-	√		√	√	-
Zili	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	√
Türk düğümü	√	√	√	√	-	-	-	-	-	-	-	-

Halı ve kilim dokumaların tablolarında yer verilen bilgileri daha ayrıntılı bir anlatımla katalog kısmında fotoğrafları ve yüzey şemaları ile birlikte ayrıca açıklanmıştır.

4. KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME

Çorum Müzesi Etnografya sergi salonunda sergilenen dokumalar üzerinde yapılan inceleme ve kaynak taraması sonucunda bazı yazınsal ve görsel literatürde rastlanan diğer kilim dokuma örnekleri kompozisyon, motif ve teknik yönden benzeştiği görölmüştür.

Bu örnekler karşılaştırmalı bir şekilde ele alındığında şu şekildedir;

Özhan (1970:126) tarafından yapılan “Bergamada Eski ve Yeni Halıcılık” adlı çalışmadaki Resim 2’deki halı örneği ile bu çalışmada yer alan örnek:3 de ki seccade halı örneği ile motif ve kompozisyon açısından birbirine benzemektedir.

Fotoğraf 7-8. Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek:3’de ki halı seccade örneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 2’deki halı ile benzerlik göstermektedir (Ariöz, 2018, Özhan, 1970).

Bir diğer benzer örnek, Gerçek (1982:43) tarafından yapılan “Eskişehir ve Civarı Cicim ve Zili Dokumacılığı” adlı çalışmadaki Resim 3’de yer alan muskallı zili namazlağ ile bu çalışmada örnek:10’da yer alan yastık örneği ile motif ve kompozisyonaçısından birbirine benzemektedir.

Fotoğraf 9-10. Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek:10 numaralı yastık örneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 3’deki muskallı zili namazlağ ile benzerlik göstermektedir (Ariöz, 2018, Gerçek, 1982).

Çalışmaya konu olmuş örneklerin benzeştiği bir diğer çalışma; Onuk ve Akpınarlı (2011:43) tarafından yapılan “ İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri” adlı çalışmadaki Resim 3’deki eğer kaşlı zili ile bu çalışmada yer alan örnek:9’daki yastık örneği ile motif ve kompozisyon açısından birbirine benzemektedir.

Fotoğraf 11-12. Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek:9 numaralı yastık örneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 3’deki eğer kaşı motifli zili ile benzerlik göstermektedir (Arıöz, 2018, Onuk ve Akpınarlı, 2011).

Selçuk (2008:43) tarafından yapılan “ Nahcivan Devlet Halı Müzesi’nde Bulunan Halı Kilim ve Düz Dokumalar” adlı çalışmadaki Resim 64’de yer alan heybe ile bu çalışmada örnek:8 de yer alan yastık örneği ile motif ve kompozisyon açısından birbirine benzemektedir.

Fotoğraf 13-14. Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek:8’da yer alan yastık örneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 64’deki Nahcivan Devlet Halı Müzesi’nde ki heybe ile motif bakımından benzerlik göstermektedir (Arıöz, 2018, Gerçek, 2008).

Örnek (1967:73) tarafından yapılan “Alacahöyük ve Civarı Örne ve Dokuma Motifleri” adlı çalışmadaki Resim 139’daki iğiliki motifi ile bu çalışmada yer alan örnek:9, örnek:10, örnek:11 ve örnek:7 numaralı yastık ve heybenin kenar suları birbirine benzemektedir.

Res. 139 - İgiliki - A. H. No. 56.

Fotoğraf 15-16-17. Bu çalışmada yer alan örnek: 9, örnek:10 numaralı yastık dokuma ve adı geçen çalışmadaki Resim 139’da yer alan “iğiliki” motifi benzerlik göstermektedir. (Ariöz, 2018, Örnek, 1967).

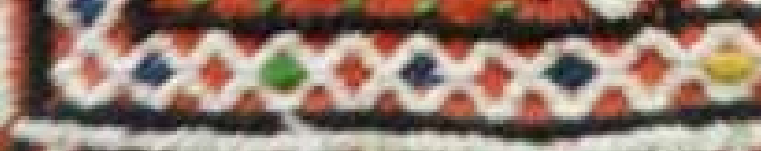
Res. 138 — Parmaklı - A. H. No. 56.

Fotoğraf 18-19: Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek:10 numaralı yastık örneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 138’da yer alan ”parmaklı” motifi benzerlik göstermektedir (Ariöz, 2018, Örnek, 1967).

Res. 6 — Koçboynuzu - AH. 3

Fotoğraf 20-21. Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek: 7 numaralı kilim seccade örneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 6’da yer alan ”koçboynuzu” motifi benzerlik göstermektedir (Arıöz, 2018, rnek, 1967).

Res. 57 — Blblgz H. No. 23.

Fotoğraf 22-23. Çorum Etnografya sergi salonunda yer alan örnek:11 numaralı heybe rneği ve adı geçen çalışmadaki Resim 57’de yer alan ”bülbül gözü” motifi benzerlik göstermektedir (Arıöz, 2018, rnek, 1967).

Selçuk (2008:150) tarafından yapılan “Naħcivan Devlet Halı Müzesi’nde Bulunan Halı Kilim ve Düz Dokumalar” adlı çalışmadaki Resim 35’de yer alan halı ile bu çalışmada örnek:1 de yer alan halı seccadenin bordür motifleri birbirine benzemektedir.

Fotoğraf 24-25. Çorum Etnografya sergi salonunda örnek:1’de yer alan halı seccade ve adı geçen çalışmadaki Resim 35’deki halı ile bordrlerindeki motif kompozisyonu bakımından benzerlik göstermektedir (Arıöz, 2018, Gerçek, 2008).

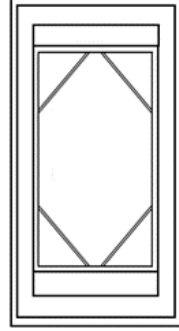
5. KATALOG

Örnek No: 1		
		
Fotoğraf 26. Seccade ön yüzü		
		Çizim 1. Seccade yüzey şeması
Türü		Halı- seccade
İlgili Koleksiyon		Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu
Bulunduğu Yer		Etnografya Sergi Salonu
Bugünkü Durumu		Renkleri solmuş
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği		Türk düğümü
Renkler		Siyah, kırmızı, mavi, beyaz, sarı, krem
Yöredeki Adı		Seccade
Motif		Madalyon, stilize çiçek, dal, zikzak, koçboynuzu
Kompozisyon Özellikleri		Seccade halının zemini sadedir. Tek mihrapla olarak zemin kompozisyonu oluşturulmuştur. Zeminin altında ve üstünde sandıklar yer alır. İç bordürün içleri yan yana iki adet çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Geniş bordürde halıyı dört taraftan çevreleyen çiçek motifleri yer alır. Dış dar bordürde bir dal üzerine yerleştirilmiş küçük çiçeklerle bezelidir. Saçakları yıpranmış renklerinde solmalar mevcuttur.

Örnek No: 2

Fotoğraf 29. Seccade ön yüzü

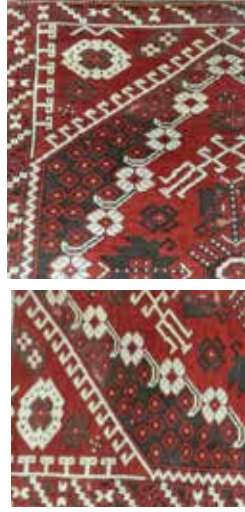
Fotoğraf 30-31.
AyrıntıÇizim 2. Seccade
yüzey şeması

Türü	Halı- seccade	Envanter No: 1096 Ölçüleri: Boy: 159 cm- En: 103 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Türk düğümü	
Renkler	Siyah, kırmızı, mavi, beyaz, sarı, krem, yeşil, kahverengi	
Yöredeki Adı	Seccade	
Motif	Stilize çiçekler, sandık, dal, ejderha	
Kompozisyon Özellikleri	Seccadenin zemininde karşılıklı vazolardan çıkan ortada birleşen bitkisel motiflerle bezelidir. Çift mihraplıdır. Üst ve alt kısımda ayrıca sandıklar yer alır. İçlerinde ejderha motifleri ile süslenmiştir. Dar ve geniş bordürlerde bir dal üzerine sağlı sollu stilize çiçek motifleri yer alır. Renklerde kısmen solma, saçakları yıpranmıştır.	

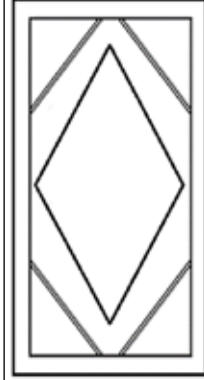
Örnek No: 3

Fotoğraf 32. Seccade ön yüzü

Fotoğraf 33-34. Ayrıntı

Çizim 3. Seccade yüzey şeması

Türü	Halı seccade	Envanter No: 1739 Ölçüleri: Boy:146cm- En:100 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Türk düğümü	
Renkler	Siyah, kırmızı, beyaz	
Yöredeki Adı	Seccade	
Motif	Madalyon, göz, yıldır, koçboynuzu, stilize çiçek	
Kompozisyon Özellikleri	Çift mihraplı seccadenin orta zemininde madalyon motifi yer alır. Madalyonun kenarında ve boşluklarında top çiçekler, mihrap kenarları koçboynuzu motifi ile süslenmiştir. Zeminle bordürü ayıran kısım zikzak ve koçboynuzu motifinden oluşmaktadır. Dış bordürde göz ve yıldız motifleri sıralanmıştır. Renkleri solmuş, saçaklarında fiziki yıpranmalar vardır. Orta göbekte hav kopmaları mevcuttur.	

Örnek No: 4		
		
Fotoğraf 35. Seccade ön yüzü		
		Fotoğraf 36-37. Ayrıntı
		Çizim 4. Seccade yüzey şeması
Türü	Halı- seccade	Envanter No: 1559 Ölçüleri: Boy:159,5 cm- En:102 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniğı	Türk düğümü	
Renkler	Siyah, kahverengi, kırmızı, mavi, beyaz, hardal sarısı	
Yöredeki Adı	Seccade	
Motif	Madalyon, stilize çiçek, lale, koçboynuzu, ejderha, zikzak	
Kompozisyon Özellikleri	Çift mihraplı seccadenin orta zemininde madalyon motifi yer alır. Madalyonun kenarlarında ejderha, stilize çiçek ve koçboynuzu, mihrap içinde göz motifleri ile süslenmiştir. İki dar bir geniş bordür ile çevrelenmiştir. Dar bordürlerde bir dal üzerine yaprak ve çiçekler, geniş bordürde ise lale ve çiçekler belirli bir düzende sıralanmıştır. Seccadenin saçakları yıpranmıştır.	

Örnek No: 5

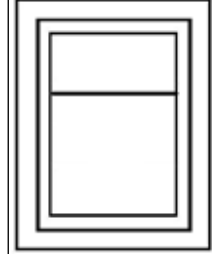

Fotoğraf 38. Seccade ön yüzü

Fotoğraf 39-40.

Ayrıntı

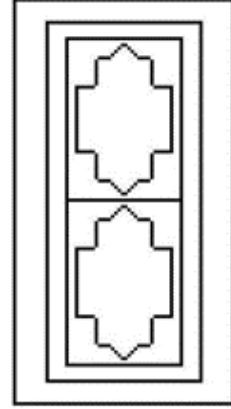
Çizim 5. Seccade yüzey şeması

Türü	Kilim seccade	Envanter No: 1627 Ölçüleri: Boy: 162 cm- En: 107 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Pamuk
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim	
Renkler	Sarı, siyah, yeşil, kırmızı, mavi, turuncu, beyaz	
Yöredeki Adı	Seccade	
Motif	Stilize saksı, it izi, tarak, elma	
Kompozisyon Özellikleri	Kilim seccadenin renkleri canlıdır. Dış bordür ve zemin it izi motifi ile doldurulmuştur. Zemin de sağlı sollu saksıda çiçek stiliz edilerek bezenmiştir. İç bordürde elma motifleri sıralanmıştır. Saçakları örülüdür.	

Örnek No: 6

Fotoğraf 41. Seccade ön yüzü

Fotoğraf 42-43.
AyrıntıÇizim 6. Seccade
yüzey şeması

Türü	Kilim seccade	Envanter No: 1991 Ölçüleri: Boy:139 cm- En:89 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözgüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim	
Renkler	Sarı, siyah, yeşil, kırmızı, mavi, turuncu, beyaz, bordo	
Yöredeki Adı	Seccade	
Motif	Madalyon, kırlangıç, top, tarak	
Kompozisyon Özellikleri	Kilim seccadenin renkleri oldukça canlıdır. Zemin kompozisyonu iki adet madalyon motifinden oluşmaktadır. Zemin ana motifin etrafına bordürlerde yer alan motiflerden yerleştirilmiştir. İç dar bordürde sıralı olarak kırlangıç motifi, dış geniş bordürde top motifleri yer alır. Bordür ve zemin tarak motifi ile birbirinden ayrılmıştır. Saçakları düğümlüdür.	

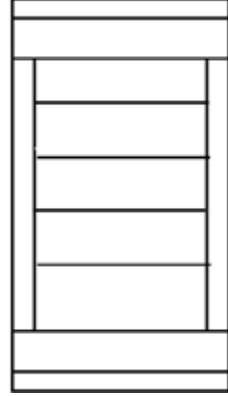
Örnek No: 7

Fotoğraf 44. Seccade ön yüzü

Fotoğraf 45-46. Ay-
rıntı

Çizim 7. Seccade
yüzey şeması

Türü	Kilim seccade	Envanter No: 1301 Ölçüleri: Boy:146 cm- En:82 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim	
Renkler	Sarı, siyah, yeşil, kırmızı, mavi, turuncu, beyaz	
Yöredeki Adı	Seccade	
Motif	Koçboynuzu, bukağı, tarak, merdiven	
Kompozisyon Özellikleri	Seccadenin zemin kompozisyonu şeritler halinde bölünerek oluşturulmuştur. Şeritlerin içleri sıralı olarak dizilmiş bukağı motifleri ve merdivenlerden meydana gelmektedir. Bordürler tarak motifi ile zeminden ayrılmıştır. Bordürler koçboynuzu motifinden oluşmaktadır. Saçakları örülüdür. Kilim seccadenin renkleri oldukça canlıdır.	

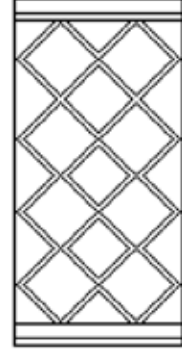
Örnek No: 8

Fotoğraf 47. Yastık ön yüzü

Fotoğraf 48- 49. Ayrıntı

Çizim 8. Yastık yüzey şeması

Türü	Yastık	Envanter No: 2148 Ölçüleri: Boy:98 cm- En:50 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Pamuk
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Cicim	
Renkler	Siyah, kırmızı, mavi, beyaz, pembe, turuncu, fıstık yeşili	
Yöredeki Adı	Likli dik doldur	
Motif	Çengelli eğri su, kıvrımlı eli belinde, ersinli, kırk kıvrım	
Kompozisyon Özellikleri	Zemin kompozisyonunda yastığın ana motifi kıvrımlı eli belinde ve etrafında kırk kıvrım motifin iç içe yerleştirilmesiyle bezelidir. Kenar sularının içi ersinli ve çengelli eğri su bordür olarak oluşturulmuştur. Uç kısımlarda fiziki tahribat vardır.	

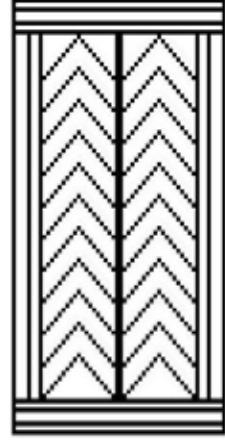
Örnek No: 9

Fotoğraf 50. Yastık ön yüzü

Fotoğraf 51-52. Ayrıntı

Çizim 9. Yastık yüzey şeması

Türü	Yastık	Envanter No: 833 Ölçüleri: Boy:97 cm- En:50 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Pamuk
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Zili	
Renkler	Kırmızı, beyaz, pembe, turuncu, fıstık yeşili, siyah, hardal sarısı, mavi	
Yöredeki Adı	Dik doldur	
Motif	Eyer kaşı (telli senem), ersinli	
Kompozisyon Özellikleri	Zemin kompozisyonu yastığın dik olarak üst üste yerleştirilmiş eyer kaşı motifinin tekrarı ile oluşmaktadır. Alt ve üst bitiş kısımlarında ersinli ve pıtrak motiflerinin yan yana sıralanması ile bordür oluşturulmuştur. Yastığın renklerinde solmalar mevcuttur.	

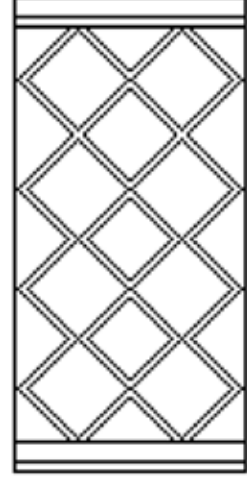
Örnek No: 10

Fotoğraf 53. Yastık Ayrıntı

Fotoğraf 54-55. Ayrıntı

Çizim 10. Yastık yüzey şeması

Türü	Yastık	Envanter No: 835 Ölçüleri: Boy:98 cm- En:52 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Pamuk
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Cicim	
Renkler	Yeşil, siyah, kırmızı, beyaz, mavi, turuncu	
Yöredeki Adı	Likli dik doldur	
Motif	Dokuz göbek, ersinli, çengelli akıtma	
Kompozisyon Özellikleri	Yastığın zemini kompozisyonu dokuz göbek motifinin belirli bir düzende tekrarlanmasından oluşmaktadır. Bordür kısmında ersinli ve çengelli akıtma motifi yer alır. Yastığın renklerinde solmalar mevcuttur.	

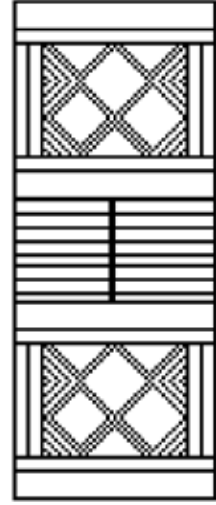
Örnek No: 11

Fotoğraf 56. Heybe Ayrıntı

Fotoğraf 57-58. Ayrıntı

Çizim 11. Heybe yüzey şeması

Türü	Heybe	Envanter No: 1467 Ölçüleri: Boy: 123 cm- En: 44 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	İyi	
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Cicim	
Renkler	Yeşil, turuncu, kırmızı, sarı, beyaz, lacivert, siyah	
Yöredeki Adı	-	
Motif	Pıtrak, dokuz göbek, göz, akıtma	
Kompozisyon Özellikleri	Heybenin zemininde merkezden kenarlara konumlanan dokuz göbek motifi yer alır. Motifin aralarına pıtrak motifleri ile bezelidir. Kenar bordürlerde göz motifi ile çevrelidir. Orta kısımda belirli çizgiler arasına akıtma motifi yerleştirilmiştir. Renklerinde solmalar mevcuttur.	

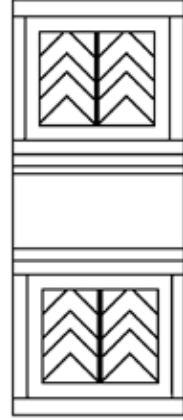
Örnek No: 12

Fotoğraf 59. Heybe ön yüzü

Fotoğraf 60-61. Ayrıntı

Çizim 12. Heybe yüzey şeması

Türü	Heybe	Envanter No: 836 Ölçüleri: Boy:118 cm- En:52 cm
İlgili Koleksiyon	Çorum Müzesi Etnografya Sergi Salonu	
Bulunduğu Yer	Etnografya Sergi Salonu	
Bugünkü Durumu	Renkleri solmuş	
Lif Türü	Çözüde	Yün
	Atkıda	Yün
	Motifte	Yün
Dokuma Tekniği	Zili	
Renkler	Turuncu, kırmızı, lacivert, siyah, yeşil, beyaz	
Yöredeki Adı	-	
Motif	Eğer kaşı (telli senem), pıtrak, zikzak, sıçan dişi	
Kompozisyon Özellikleri	Heybenin bütün zemini eyer kaşı motifinin tekrarı ile oluşan kompozisyona sahiptir. Alt ve üst kısımda pıtrak ve eğri su motiflerinin yan yana sıralanması ile bordür oluşturulmuştur. Orta kısımda zikzak ve pıtrak motifleri yer alır. Heybenin renkleri solmuştur. Uç kısımlara püskül takılarak tamamlanmıştır.	

SONUÇ

Türkiye'nin orta Karadeniz bölgesinde yer alan Çorum ili hem bölgesel olarak hem de Kızılırmak havzasının sağladığı pozitif etkiyi her alana yaymayı sağlayan nadir illerimizdendir. Hava şartları ve ırmaktan sulama imkânlarıyla bitki çeşitliliği ile doğal boyamacılığın, ayrıca verimli topraklarla da hayvancılığın ileri düzey olduğu zamanda dokumada oldukça ilerledikleri tartışılmaz bir gerçektir. Fakat günümüzde çevresel faktörlerle bu saydığımız imkânlar artık çok azalmıştır. Günümüzde sadece müze gibi depolama alanları ya da evlerde sandıklarda rastladığımız dokumalarımız ilerleyen zamanlarda fiziki tahribatlarla daha da azalmaya mahkûmdur. Bu çalışmada yer aldığı gibi katalog hem görsel hem de yazınsal olarak kültür belleğine not düşmek en azından ileriki kuşaklara aydınlatıcı birer belge olarak kalacaktır. Tahribatlardan korumak amacı ile saklama koşulları bilimsel temellere oturtularak teşhirde ve depoda saklanan dokumalarımız başka sebeplerle zarar görebilmektedir. Zararlı böcekler ya da gün ışığı gibi belirli zaman geçtikten sonra fark edilen daha birçok olumsuz etmen sayılabilir. Bunlardan en önemlisi teşhir salonlarında sergilenen eserlerin lif boyalarının doğal olması nedeni ile ileri derece solmaların olmasıdır. Çorum Müzesi Etnografya teşhir salonunda yer alan eserlerde de gözlenen en önemli tahribat tamda budur. Ayrıca lif kopmaları, sökülmeler, hav yüzeyi dökülmeleri ve saçak kopmaları ayrı tahribatlardır. Geldiği yerden kaynaklı kullanıma bağlı eskimelerin üzerine durduğu yerde de ayrıca fiziki ve görsel tahribatlar olması kaçınılmazdır. Müze envanterine kayıtlı olup teşhir salonunda sergilenen eserlerde kullanılan renkler bölgenin zengin toprakları sayesinde çeşitli olduğu görülmüştür. Bütün örneklerde siyah, kırmızı ve beyaz kullanılmıştır. 8 örnekte turuncu, 7 örnekte yeşil, 7 örnekte mavi, 6 örnekte sarı, 2 örnekte pembe, 2 örnekte lacivert, 2 örnekte krem, 2 örnekte mavi, 2 örnekte kahverengi, 2 örnekte hardal sarısı, 2 örnekte fıstık yeşili ve sadece 1 örnekte bordo rengi kullanılmıştır. Yöre de hayvancılığın sağladığı olumlu etki ile hammadde değişmektedir. 8 örneğin çözüğü yün, 4 örneğin ise pamuktur. Bütün örneklerin atkı ve motiflerinde kullanılan lif cinsi yündür. Dokumanın kullanım amacına yönelik dokuma teknikleri de değişmektedir. Halı seccadelerde Türk düğümü, yastık ve heybelerde zili ve cicim, kilim seccadelerde ise düz dokuma yapılmıştır. Örneklerde kullanılan motifler kullanım amacına, ebatlarına, simetri sistemine ve kompozisyon şekline göre değişkenlik göstermektedir. En fazla madalyon, koçboynuzu, ersinli, stilize çiçek, tarak, dokuz göbek, dal, zikzak, ejderha, göz, çengelli akıtma motifleri kullanılmıştır. Diğer motifler bir

kez kullanılmıştır. Dokumaların ebatları değişkendir. En uzunlukları 44 cm ile 107 cm, boy uzunlukları ise 97 cm ile 162 cm arasındadır. Ayrıca dokumaların kompozisyon ve motif özellikleri başka çalışmalarda yer verilen örneklerle benzeşmektedir. Hem yurt içi hem yurt dışı kaynaklara yazınsal görsel olarak atıf yapılmıştır. Bu bölüm incelendiğinde eski ve yeni kaynaklarda benzeşmelerin yer aldığı açıktır.

Geleneksel değerlerimizin korunması, bakımları ve saklanması için gerekli önlemleri alan mzelerimize değer vererek her türlü teknik desteğin sağlanması önemlidir. Bu alanda yayın yapan eğitimciler olarak kaynak oluşturmak oldukça gerekli bir eylemdir. Sözün uçup yazının ileriki kuşaklara kaldığı göz önünde bulundurulursa kültür hazinemize sahip çıkmak bu topraklarda yaşayan herkesin görevidir.

KAYNAKLAR

- Arseven, C., E. (1947). Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi, 1090.
- orum Kültür ve Turizm Envanteri. (1989). orum: orum Turizm Müdürlüğü Yayınları, s. 26
- orum Turizm Envanteri. (1993). orum: orum Turizm Müdürlüğü Yayınları, s.17
- Deniz, B. (2002).”Osmanlı Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları” Türkler ,Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s.621
- Gerçek, G. (1992). “Eskişehir ve Cıvırı Cicim ve Sili Dokumacılığı” Türk Etnografya Dergisi, Ankara: Sayı:17 s. 43
- Güngör, K. (1962).”Etnografya ve Folklor Araştırmalarında Metod” Türk Etnografya Dergisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Sayı 4, s. 37.
- Mlayım, S. (1994). Sanata Giriş, İstanbul: Bilim Teknik Yayın Evi. s.72-87.
- nder, M. (1969),“Halılar kilimler ve bir yazılı halı” Türk Etnografya Dergisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Sayı:11, s. 6.
- rnek, Z. (1967).“Alacahyk ve Cıvırı rme ve Dokuma Motifleri” Türk Etnografya Dergisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Sayı 9, s. 48.

Onuk T., ve Akpınarlı H., F., (2011) tarafından yapılan “İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygıllarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri” Arış Dergisi, Sayı:6 s. 43.

Özhan, N. (1970). Bergamada Eski ve Yeni Halıcılık, Türk Etnografya Dergisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Sayı:12, s. 126.

Öztürk, I., Genç, M., Öztürk G., (2019), Hakkâri Parzun Dokumaları, Social Sciences Studies Journal, Vol:5, s.2300.

Selçuk, K. (2008) “Nahcivan Devlet Halı Müzesi’nde Bulunan Halı Kilim ve Düz Dokumalar” Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dal, Erzurum: s.43-150

Yalçın, O. (1972). Çorum, İstanbul: Özyürek Yayınevi, s. 46

URL KAYNAKLARI

<http://www.muze.gov.tr>

KAHRAMANMARAŞ -ANDIRIN'DA TESPİT EDİLEN GELENEKSEL DOKUMALAR¹

A TRADITIONAL HANDICRAFT THAT IS ABOUT TO BE LOST IN KAHRAMANMARAŞ -ANDIRIN; WEAVING

Doç. Cavit POLAT

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-00028917-372X>.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye.
polat46polat@gmail.com

ÖZET

Kahramanmaraş-Andırın tarihi, coğrafi ve kültürel alandaki özelliklerinden kaynaklanan zenginlikleri bünyesinde barındıran bir ilçedir. Bir zamanlar Andırın'da geleneksel el sanatları alanında faaliyetler oldukça önemli bir yerde iken, günümüzde sosyal ve ekonomik hayattaki değişiklikler nedeniyle el sanatlarından birçoğu varlığını kaybetmiştir. Bu el sanatlarından birisi de dokumacılıktır. Geçmişte Andırın Bölgesi'nde yayla kültürünün bir yaşam tarzı olarak benimsenmesi ve mevsimsel özellikler nedeniyle çadır, kilim çuval, heybe gibi temel gereksinimler dokumacılığın gelişmesine neden olmuştur.

Gelişen teknoloji ve halkın yaşamsal ihtiyaçlarını karşılama şekillerinin değişmesinden dolayı tüm Anadolu'da olduğu gibi Kahramanmaraş Andırın'da el sanatları alanında kaybolma sürecinin yaşandığı görülmüştür. Araştırma ile Kahramanmaraş'a bağlı Andırın ilçesinde kaybolmaya yüz tutmuş dokumacılık alanında ortaya konulan faaliyetler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Andırın, El Sanatları, Dokumacılık,

ABSTRACT

Kahramanmaraş-Andırın is a district that contains the richness arising from its historical, geographical and cultural characteristics.

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 15.07.2024 tarihinde "iThenticate" intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %15 dir.

While activities in the field of traditional handicrafts were once very important in Andırın, today many of the existing handicrafts have disappeared due to changes in social and economic life. One of these handicrafts is; is weaving. In the past, in the Andırın region, the adoption of plateau culture as a lifestyle in the region and basic needs such as tents, rug sacks and saddlebags due to seasonal characteristics led to the development of weaving. It has been observed that there is a process of disappearance in the field of handicrafts in Kahramanmaraş Andırın, as in all of Turkey, due to developing technology and changing ways of meeting the vital needs of the people. The research focused on the activities carried out in the field of weaving, which is about to disappear, in Andırın district of Kahramanmaraş.

Key Words: Resemble, Handicrafts, Weaving,

1. GİRİŞ

Türk el sanatları ana hatlarıyla Orta Asya'da şekillenmiş, sonraları ise Anadolu'da bulunduğu yerlerin sosyo kültürel etkileriyle yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu yaşamsal izlerin görüldüğü yerlerden birisi de Kahramanmaraş Andırın'dır. Andırın tarihsel mirasını ve coğrafi özelliklerini el sanatlarının hemen her alanına yansıtmıştır. Coğrafi olarak Kahramanmaraş'ın batısında yer alan Andırın, Avanos dağlarının kuzeyinde meyilli bir arazi üzerinde kuruludur. Kuzeyinde Göksun ve Saimbeyli, güneybatısında Kadirli, güneyinde Bahçe ve Haruniye, güneydoğusunda Türkoğlu doğusunda Kahramanmaraş merkez vardır. Yüz ölçümü 1178 km² dir.

Birçok medeniyetin izlerinin görüldüğü Andırın ilçesinin; sırasıyla Etiler, Firigya, Roma, Bizans Anadolu Selçuklu Devleti ve Dulkadiroğlu Beyliği sınırlarına dahil olduğu bilinmektedir. 1515'te Yavuz Sultan Selim tarafından Dulkadiroğulları Beyliği Osmanlıya katılmış, Kurtuluş Savaşında verdiği mücadeleden dolayı 1925 yılında Andırın ilçe teşkilatı haline getirilerek Maraş'a bağlanmıştır.

Andırın'ın köyleri ve merkezinde sürdürölen el sanatları faaliyetleri içerisinde eskiden dokumacılığın ayrı bir yeri var iken, günümüzde dokumacılık kaybolma sürecini yaşamaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın materyalini Andırın merkez ve bazı köylerinden edinilmiş, dokuma heybe, yastık, çadır, gibi örnek görseller oluşturmak-

tadır. Araştırma ile materyal incelemesi yapılarak görseller üzerinden renk, motif, teknik özellikler üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında dokumacılığın Andırın’ da kaybolmaya yüz tutmasının nedenleri araştırılmış, süsleme özellikleri ile ön plana çıkan her bir dokuma dallından 1 adet ürün fotoğraflar ışığında incelenmiştir.

3. ANDIRIN’DA EL SANATLARI

El sanatları; insanların gündelik yaşamlarını idame etmede önemli bir alan olup, toplumun kültürünü taşıyan çalışmalardır. Bu bağlamda insanların gelenek ve göreneklerini mesleki anlamda gelecek kuşaklara aktaran önemli bir araçlardır (Dallı, 1987:44).

Anadolu’da el sanatları faaliyetlerinin en yaygın olarak görüldüğü yerlerin başında Kahramanmaraş gelmektedir. Geçmişte zengin ve işlek çarşıları ile el sanatlarının bir ticaret merkezi olan Kahramanmaraş’ın yolların birleşme noktasında olması, yol güzergahından geçen kervanların buraya uğraması, yörede el sanatlarının gelişmesine etki etmiştir (Arlı, 1981:41).

Geçmişte Osmanlı Devleti’nin üçüncü büyük bedesteni Maraş’ta olduğu bilinmektedir (Dedeoğlu, 1998:37). Bu bedestende, el sanatlarının oymacılık, bakırcılık, dericilik, nalbantlık, keçecilik, yemenicilik, aba dokumacılığı gibi birçok el sanatı faaliyet göstermekteydi. Kahramanmaraş’ta var olan bu el sanatı faaliyetleri çevre illeri ve Andırın ilçesini de olumlu yönde etkilemiştir.

Andırın; birçok geçmiş devletin izlerinin görüldüğü bir yer olmasıyla birlikte; yaylakları, yol güzergahları, ormanlık alanlarıyla ön plana çıkmıştır. Hitit kralı Asativandas’ın Mısıra gönderdiği habercilerin Andırın yolunu kullanmaları, Orta Çağ da hacıların tarihi Akyol’u tercih etmeleri, kervanlarla Anadolu’ya kalay ve kumaş taşıyan tüccarların taşımalarını bu yolla yapmaları, bölgeyi önemli kılmıştır (Arman, 1994:110).

Andırın yakın zamanlara kadar yörüklerin de yayla faaliyetlerinde kullandıkları bir güzergâh olmuştur. Bu güzergâh, Doğu Çukurova’dan Anadolu’nun iç kesimlerine kadar ulaşır. Yol, Aşiretlerin yaz aylarında uzun yaylıya göç etmelerinde takip edilen uzantıdır (Sami, 1942: 23).

Andırın’ın bahse konu yol güzergahında olması ve Osmanlı Döneminde isyan eden bazı aşiretlerin bölgeye getirilmesi kısmen de olsa

el sanatlarının gelişmesini sağlamıştır. Fakat bölgede hayvancılıktan dolayı sürekli hareket halinde olunması yerleşik hayatın gerektirdiği el sanatlarını geliştirmemiştir.

Salname kayıtlarında. 1317’de Andırın’ da el sanatları alanında dükkân sayısı; 30 adet, 1319- 1320-1322’de 72 dükkân, 3 adet tahta hızarı, 1 debağhane, şeklinde verilmiştir (Öztürk, 2006:83). Bölgenin temel geçim kaynağının hayvancılık olması nedeniyle dericilik önemli bir el sanatıdır. Salname kayıtlarında 1322’de Andırın’ da 1 adet tabakhane (Öztürk, 2006:578) olduğu belirtilmektedir.

El sanatlarının kollarından ahşap oymacılığın bu bölgede gelişmesinde en önemli etken, geniş bir sahaya yayılan orman alanlarının bulunması ve çatlamaya, kırılmaya dayanıklı ceviz ağaçlarının yetiştirilmesidir.

Kazada mezdeki, çam, ardıç, kamalak ve çınar gibi birçok ağaç çeşidi bulunmaktadır. Geçmişte Andırın’ da önemli el sanatlarından ahşap işlemeciliğinde, oyma kaşık, tarak, ellik, çeyiz sandığı, ekmek tahtası, gibi ürün çeşitleri yapılmıştır. Özellikle bu işlerde kullanılan dişbudak ağacının yoğun olmasından dolayı çevre ilçelerden orman ürünlerine talep gelmektedir. İlçenin bazı köylerinde geçimini bu işten sağlayan kişiler bulunmaktadır (K.K. Kara, 1969).

4. ANDIRIN’DA GELENEKSEL DOKUMA FAALİYETLERİ

“Anadolu Türk dokuma kültürü, farklı teknik, malzeme ve desen özellikleri ile maddi kültürün önemli değerlerinden biridir. Özellikle de Anadolu ve çevresinde Yörük yaşamının ve kültürünün devam ettiği yerleşim yerlerinde dokuma kültürünün en güzel ve çeşitli örneklerini görmek mümkündür” (Genç ve Öztürk, 2023:223). Bu yörelerden biri de Andırın’ dır. Geçmiş dönemlerde dokumacılık Andırın ve çevresinde özellikle de göçebe kültürünün vazgeçilmez faaliyet alanlarından birisiydi. Geçmişte dokuma ürünlerin yoğun olarak üretildiği bir merkez iken günümüzde bu üretim artık kaybolma sürecine girmiştir. Anadolu’da olduğu gibi Andırın ve çevresinde de “günlük yaşamda hayat şartları göz önünde bulundurularak kullanıma yönelik çok çeşitli dokuma türleri” (Özkoca, 2019:66) üretilmekteydi. Geçmiş dönemlerde yolluk, heybe, çuval, çadır gibi gündelik hayatta kullanılan dokuma ürünlerin bu bölgede gelişme nedenleri coğrafi kaynaklıdır.

Şemseddin Sami Andırın'daki dokuma faaliyetlerinden bahsederken, "Halep sancağına bağlı merkezi bir köydür. Her türlü tarım ürünü yetiştirildiği gibi alaca, aba ve bez dokumacılığı da yaygındır" (Sami, 1966:471) şeklinde Andırın'la ilgili tespiti olmuştur.

Salname kayıtlarında Andırındaki el sanatları faaliyetleri içerisinde dokumanın en temel gereksinimi olan iplerin boyandığı Hicri 1293 yılında 6 boyahaneden bahsedilmektedir. Bu yıl içerisinde kazada, iplerden kilim, çuval, şalvar, aba ve iplikten bez üretildiği belirtilmektedir (Öztürk, 2006:83).

Osmanlı Döneminde Andırın'da aşiretlerin iskanına kadar yaylacılık kültürü oldukça yaygındır. Bu nedenle yaylaya gidiş ve dönüşlerde malzemelerin ve erzakın taşınmasında, hayvanlara yüklenmesinde olmazsa olmaz araç çuvaldır. Ayrıca un, bulgur, buğday, nohut mercimek gibi kışlık zahirelerin saklanması açısından çuval önemlidir.

1940'lı yıllarda bir çuval karşılığında bir tarla alındığı, geçmişte kızlar için baba evinden çeyiz olarak çuval verildiği (K.K. Özasan 1960), yörede yapılan araştırmalar sonucunda öğrenilmiştir.

Çuval; Hammaddesi itibariyle çeşitli iplerle dokunmuş, torbadır (Atlıhan, 1992:49). Yine çuvalın Türkçe sözlük anlamıyla; yün, pamuk, kenevir gibi iplerden dokunmuş torba şeklinde tanımı yapılmaktadır (Türkcesözlük.gov.tr). Çuvalların boyutuna göre, bel yüksekliğinde olanlarına beldarî, büyüklerine haral, küçüklerine ise, seklem gibi adlar verilir (Deniz, 2007:2).

"Anadolu'daki her türlü iklim ve yüzey şekillerine uyum sağlayabilme özelliğine sahip, kötü şartlarda bakımı, beslenmesi sağlanabilen, dirençli, sıcak ve soğuğa dayanıklı bir hayvan olan keçilerin yapısal özellikleri bölgeden bölgeye değişmektedir" (Genç ve Koyuncu Okça, 2017:88). Andırın coğrafi olarak engebeli ve dağlık bir alanda kurulu olduğu için keçi yetiştiriciliği yoğundur. Bu nedenle dokumalarda kıl ip kullanımını fazladır. Fotoğraf 1'deki dokuma çuval cicim tekniğinde dokunmuştur.

Fotoğraf 1. Kıl dokuma çuval, (Cavit Polat Arşivi).

Çuvalın dokumasında çözüde; yün, atkıda keçi kılı kullanılmış, motifler pamuk ipe dokunmuştur. Pamuğun bu bölgede kullanım yoğunluğunun nedeni bölgenin Adırın ilçesinin pamuk deposu Adana'ya yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Çuvalın motif renkleri; beyaz ve bordodur. 60x90 cm şeklinde ebatlanan çuval, yan birleştirme dikişleriyle kapatılmıştır. Dokuma çuval üzerinde pıtrak motifinin içerisine yerleştirilmiş göz motifi çalışılmıştır. Çuvalın kenar bandının her iki tarafına şerit şeklinde yarım kollu hayat ağacı motifi, şeridin ortasına ise özgün motif yerleştirilmiştir (Fotoğraf 1).

Kıl Çadır (Kara Çadır); Yayla kültürünün en önemli gereksinimlerinden birisi de kıl çadırıdır. Yaylalarda geceleri çadırın içi sıcak, gündüzleri ise serindir. Kıl çadırlar yağmurlu zamanlarda içinde yaşayanları yağmur etkisinden korumaktadır. İlk yağmur damlalarıyla kıl çadırın boş gözenekleri suyun etkisiyle şişmekte, daha sonra hiçbir şekilde çadırın içine su geçmemektedir (Arslan, 1969). Göçebe yörüklerin meskeni daima çadırıdır (Güngör, 1941:48).

Keçi kılından yapılan çadır, kullanım alanına göre çeşitli ölçülerde parçalardan dokunarak sonradan birleştirilir. Biçimi ve türü ne olursa olsun, kısa sürede kurulup sökülebilir (Kutlu, 1992:63).

Keçi kılı, yüne nazaran daha sert ve kalın olduğu için çadır dokumalarında özellikle tercih edilmektedir. Andırın ve çevresinde keçi kılından, kıl çadır dokumacılığı eskiden yaygın bir faaliyet alanı olarak bilinmektedir. Yörede kıl çadırları hem hayvancılık yapanlar hem de bağ-bahçe işlerinde çalışanlar tarafından barınak olarak tercih edilmektedir. Bunun nedeni ise kıl çadırın uzun yıllar boyunca dayanıklı olması, güneşten dolayı deforme olmamasıdır.

Andırın' da dokunan kıl çadırlar tek renkte (siyah) dokunup, kıl çadır üzerinde motif bulunmamaktadır. Andırın' da kıl çadır kurulmadan önce kıl çadırın kurulacağı alanın zemini düzleştirilir. Kıl çadırın büyüklüğüne göre köşelerine gelecek şekilde zemine belirli yükseklikte ağaç direkler dikilerek, direklerin üzerine kıl çadır geçirilir. Çadırın dış tavan bölümünün köşelerinden bağlanan iplerler gerdirilerek zemine çakılan kazıklarla sabitlenir. Böylece kıl çadırın yağmur, fırtına gibi olumsuz hava şartlarında sabit kalması sağlanır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Kıl çadır-Kara çadır, Fotoğraf: Mustafa Genç, (Genç ve Öztürk, 2022:553).

Heybe; Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Arapça kökenli bir kelime olup, binek hayvanının üzerine geçirilen veya omuzda kullanılan, iki gözlü torbaya verilen isimdir (TDK, 1988:638). Andırın yöresinde heybeler kilim dokuma şeklinde yapılmıştır. Heybelerin ortalama göz bölümlerinin eni 40 – 50 cm yüksekliği ise 45 – 50 cm'dir. Dokumanın sağlam kalması ve uzun yıllar kullanımı için, heybelerin kenar bölümleri şerit şeklinde deri ile çevrilmektedir.

Atkıda pamuk, çözüde yün ve kıl ip kullanılan, kırmızı rengin hâkim olduğu Fotoğraf 3'teki dokuma heybede; beyaz, turuncu, bordo ve sarı renkleri kullanılmıştır. Heybe gözlerinin orta bölümüne özgün pıtrak motifi yerleştirilmiş ve etrafı serbest teknikte motiflerle doldurulmuştur (Fotoğraf 3).

Andırın ilçesi ormanlık ve dağlık bir alan olmasından dolayı taşımalar geçmişte genelde eşek ya da katırlarla yapılmaktaydı. Bu nedenle yörede heybe dokumacılığı yaygındı. Yörede yaşayanlar yayla yolculuklarında ve bağ-bahçe işlerinde ihtiyaç duyulan eşyaları taşımak amacıyla yük hayvanlarının üzerine konulan heybeler aracılığıyla yüklerini taşımaktaydı. Ancak günümüzde motorlu taşıtlarla birlikte yük hayvanlarına olan ihtiyaç bitmiş, dolayısıyla ilçede heybe dokumacılığına olan ilgide azalmıştır.

Fotoğraf 3. Heybe, (Cavit Polat Arşivi).

Halı Yastık; Andırın yöresinde başka bir dokuma ürünü de halı yastıklardır. Andırın'da dokuma türlerinin içerisinde en az olan dokuma çeşidi yastık halılardır. Bunun nedeni ise yörede ahşap işçiliğinin yoğun olmasıdır. Yörede divan denilen koltuk türünün yaygın olması, divan-

larda sırta gelen bölümde ağaç yaslanma yerinin bulunması nedeniyle yaslanmak için ayrıca bir yastığa ihtiyaç duyulmamaktadır.

Türkçe sözlükte “Başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb. ile doldurulmuş küçük minder” (<https://sozluk.gov.tr>) şeklinde tanımlanan yastık; Anadolu’nun her bölge ve yöresinde kendine has özelliklerle yapılmaktadır. “Konargöçer yaşam tarzından yarı yerleşik hayata geçildikten sonra özellikle de yörüklerde görülen bir dokuma türüdür” (Genç ve Öztürk, 2022:548). Andırın yöresinde yastık halılarda bordo, kırmızı ve beyaz renkler yoğunluktadır. Andırın yastık halı dokumalarda sadece yün kullanılmıştır. Yastıkların arka sırt bölümü enlemesine şeritler şeklinde genelde düz dokunmuştur. Yörede kullanılan yastık halılarda kullanılan motiflerde pıtrak ve göz motifinin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Motif kullanımı bakımından üç göbekli yastıklar çoğunluktadır.

Fotoğraf 4’te halı yastıkta ölçü olarak, en 50 cm, boy 90 cm şeklindedir. Yastık üç göbekten oluşmaktadır. Halı yastığın kenarları su yolu motifiyle çevrilmiş, göbek bölümlerinde ise iç içe geçmiş ejder, pıtrak ve göz motifleri kullanılmıştır. Halı yastığın boşluk kısımlarına ise küçük boyutta bazı bitkisel ve geometrik motifler serpiştirilmiştir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Halı yastık, (Cavit Polat Arşivi).

Günümüzde değişen yaşam algısı ve alternatif kullanım ürünlerinin yoğunluğunun ortaya koyduğu etkinin yanında, tarihsel anlamda geçmişe dayalı olarak Andırın’da dokumanın gerilemesine etki eden faktörlerde bulunmaktadır.

4400 çadır ve 44000 nüfus ile Maraş çevresinde marta ayından başlayıp ekim ayı sonlarında yayla süreci biten Türkmen Aşiretlerinin bölgede huzursuzluk çıkarmaları nedeniyle Osmanlı devletinin son dönemlerinde 1866 yılında zorunlu iskana tabi tutulmuşlardır. Bu durum el sanatlarını bölgede olumsuz etkilemiş ve bu etki uzun yıllar sürmüştür (Beyazıt, 2008:41-42). Yörede 800 çadırla bulunan Avşar aşiretinin iskana tepkisini Dadaloğlu şu şekilde dile getirir.

“Kalktı göç eyledi Avşar elleri

Ağır ağır giden eller bizimdir

Arab atları yakın eder yırağı

Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.

Kiremenide kılıcımız belimizde kiremeni

Daşı deler mızrağımın ucundaki termeni

Hakkımızda padişah vermiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir” (Anonim, (<https://www.anto-loji.com>)).

Osmanlı Devleti'nin iktisadi ve siyasi anlamda yaşadığı sıkıntılar el sanatlarının tüm Anadolu'da olduğu gibi Maraş ve çevresinde de sıkıntılar yaşamasına yol açmıştır (Baskıcı, 2005:170). El sanatlarının ve ticaretin merkezi olan Maraş'ta, zamanla değişen yollar ve ulaşım-daki sıkıntılar, el sanatlarının durumunu olumsuz etkilemiş (Dedeoğlu, 1996:37) dolayısıyla dokumacılıkla uğraşan kişiler tedarik ve pazarlama sıkıntısı nedeniyle varlıklarını sürdürmede sıkıntı yaşamışlardır. Günümüzde gelişen ve değişen yaşam özellikleri bu bölgede yayla turizmini ön palan çıkarmış, yörede yaşayanlar turizme yönelik faaliyetlere yönelmiştir. Köyden kente göç, iş kollarının çeşitliliği, teknolojik anlamda markalaşma, ekonomik ürünlerinin bulunması Andırın' da el sanatları alanındaki dokuma faaliyetlerin körelmesine neden olmuştur.

Günümüzde Andırın' da genel anlamda tüm el sanatlarında gerileme veya kaybolma süreci yaşanmaktadır. Örneğin köşkerliğin kazan-cınının az olması ve değişen giyim kuşam anlayışından dolayı bu meslek şimdilerde yok olmak üzeredir (Dedeoğlu 1998:35). Son yıllarda at ve eşek yerine yük taşıma araçlarının yaygınlaşması yörede heybe dokumacılığının ve semerciliğin zayıflamasına neden olmuştur. Andırın 'da 2008 yılı işyerleri cetvelinde 1 adet kilimci görölmektedir.

Küçük sanayi ve imalathaneler bazında değerlendirildiğinde günümüzde geleneksel anlamda Andırın merkezde 10 adet tahta imalathanesi 1 kalaycı, 2 köşker, 2 sandıkçı 1 semerci, 2 ayakkabı tamircisi dükkânı vardır. Yörede bireysel anlamda halı, kilim gibi dokuma faaliyeti yapan kişilere rastlanmamıştır

SONUÇ

Günümüz insanları yaşamlarını kolaylaştırma çabası içersinde sürekli olarak geçmişten gelen geleneksel ürünler üzerine kolay tüketim anlayışıyla hareket etmektedirler. Ancak yaşam döngüsünde geçmişin izlerini barındıran üretimlerin birer kültür zenginliği olduğu unutulmamalıdır. Andırın’ da kullanılan dokuma ürünlerinin günümüzde işlevselliğinin yitirdiği düşüncesinden ziyade, bu ürünlerin kültürel bir değer olarak görülmesi gerekmektedir.

Küçükbaş hayvancılığın ve tarımın önemli bir geçim kaynağı olduğu Andırın’ da kısa zaman dilimlerine sığan ve daha kolay kazanımlarla elde edilen geçim uğraşları el sanatlarının bir kolu olan dokumacılığı olumsuz yönde etkilemiştir. Yörede yapılan saha araştırmasında tespit edilen dokuma ürünleri sınırlı sayıdadır. Bazı dokuma ürünleri ise amacı dışında kullanılarak turizm alanında vitrinlik görseller olarak değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalar neticesinde Andırın yöresinde dokuma çuvalların yerini fabrikasyon naylon çuvalların aldığı, halı yastık dokumaların yerini ise içi kauçuk maddesiyle doldurulmuş makine dokuma yastıkların aldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan kıl çadırların yaylalarda az da olsa hala kullanıldığı, heybe kullanımının ise tamamen bittiği görülmüştür. Tespit edilen dokumalarda keçi kılı, pamuk ve yünün kullanıldığı, yöresel anlamda motiflere rastlanmadığı, dokuma çeşitlerinde motif olarak pıtrak ve göz motiflerinin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Andırın yöresinde el sanatlarıyla uğraşan kesimlerin mesleki bilgi ve birikimlerinin artırılması, gerekli ekonomik imkanların verilmesiyle kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalan el sanatlarının tekrar canlandırılması sağlanmalıdır.

Özellikle Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Andırın Meslek Yüksekokulunun açılması ve yetişmiş iş elemanının mezunlarla sağlanması yöre açısından çok önemlidir. Geçmiş yıllarda Andırın hükü-

met binasında açılan halk eğitim merkezinin bünyesinde birçok kursun yanında halıcılık, kilim dokumacılığı gibi kurslar veriliyorken, günümüzde bu kursların sayısı oldukça azdır. Yörede Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Özel İdare Müdürlüğü iş birliği ile dokuma sanatına ağırlık verilerek köylerde dokuma çalışmaları yapılmalıdır.

El sanatlarının eski günlerine dönmesi noktasında tarihsel süreçte yapılan yanlışlardan ders çıkarılarak değişen ve yenilenen teknolojik ürünlerin karşısında ustaların ayakta durabilmesinin önü açılmalıdır. Ürünlerin kültürel özünü koruyarak, teknik anlamda mesleki bilgi ve birikimlerinin artırılması, Andırın' da kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalan el sanatlarının tekrar canlandırılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Atlıhan, ř. (1992). Güney-Batı Anadolu'da Karacalar, Kültür-Sanat, 15, 49-50.
- Arman, F. (1994). "Güneşin Kutsadığı Ülke Karatepe Aslantaş Milli Parkı" Atlas Dergisi, s.110, İstanbul.
- Anonim, [TDK] (1988). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, C. 1.
- Anonim (2011). Andırın Tarih Kültür Envanteri, Kahramanmaraş: Andırın Kaymakamlığı
- Arlı, M. (1981) "El Sanatlarının Gerileme Kaybolma ve Üretim Biçimlerinin Değişme Nedenleri ile Gelişme ve Yaşatılmasına İlişkin Öneriler", 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, İzmir: Dokuz Eylül Üniv., Yayınları.
- Baskıcı, Mehmet M. (2005). 1800-1914 Yıllarında Anadolu'da İktisadi Değişim, Ankara: Turhan Kitap Evi
- Beyazıt, Bekir S. (2008). Aşiretlerin İskânları, Kahramanmaraş: Ukde Yayınları
- Dallı, R. (1987). Kültürel Kimliğimiz, İstanbul: Özel Yayınları
- Dagtaş, L. (2007). Anadolu'da Dericilik, İstanbul : Dönence Yayınları
- Deniz, B. (2007). "Tekstil ürünlerini saklamada kullanılan halı ve düz dokumalar", Sanat Tarihi Araştırmaları, Prof. Dr. Haşım Karpuz Armağanı

- Dedeoğlu, M. (1996). Dünden Bugüne Kahramanmaraş, Ankara: Lazer Ofset.
- Genç, M. ve Koyuncu Okça, A. (2017). Yörüklerin Geçim Kaynağı ve Dokumalarında: Keçi, The Journal of Academic Social Science - Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 52, Eylül 2017, s. 85-102.
- Genç, M. ve Öztürk, G. (2023). Cennete Açılan Kapılar Denizli Çal'da Tespit Edilen Paşa Kapısı (Cennet Kapısı) Desenli Torbaların Teknik ve Desen Açısından İncelenmesi, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , Aralık 2023, Sayı: 60, ss. 222-242.
- Genç, M. ve Öztürk, İ. (2022). Sarıkeçili Yörüklerinde Dokuma Kültürü, Yörükler II, Ankara: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, (Şahin, İ., Taşbaş, A. ve Taşbaş, E. Editör), Salman Basım Yayımcılık.
- Gökhan, İ. (2010). Başlangıçtan Kurtuluş Harbine Kadar Maraş Harbi, Kahramanmaraş: Ukde Yayınları
- Güngör, K. (1941). Cenubî Anadolu Yörüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki. Ankara
- Karabekiroğlu, Ş. (2008). Maraş'ın Yeniden Doğuşu, Kahramanmaraş:Fa Ajans
- Kutlu, M. (1987). Şavaklı Türkmenlerde göçer hayvancılık. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Mağmümi, Ş. (2009). "Cebel-İ Bereket-Bulanık Maraş" Seyahatname, Tarih Coğrafya Kitaplarında Göre Maraş, Haz. Serdar Yakar -Yaşar Alparslan, Kahramanmaraş : Ukde Yayınları
- Özkoca, B. (2019). Çorum'un Bazı Köylerinde Üretilen Kıl Dokuma Örnekleri. Arış Dergisi (14), 65-77. <https://doi.org/10.34242/Akmbaris.2019.123>
- Öztürk, M. (2008). Andırın İlçe Merkezi'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Kahramanmaraş
- Öztürk, S. (2006). Osmanlı Salnamelerinde Maraş Sancağı, Kahramanmaraş Kültür Armağanı, Kahramanmaraş

Salaman, Ö. (1949). “El Sanatları Örneklerini Çeşitlendirme Yöntemleri”, Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi

Sami Ş. (1966). Türk Ansiklopedisi, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı,

Uras, Esat, Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, Belge Yayınları, İstanbul 1976

İnternet Kaynakları

(Türkcesözlük.gov.tr).

(<https://www.antoloji.com>)

Kaynak Kişiler

(K.K. Kara, A. (1969). Emekli Öğretmen, Andırın

(K.K. Özaslan , B. (1960), Çiftçi, Andırın

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HALI KOLEKSİYONU VE KORUMA ÖNERİLERİ¹

BURSA FOUNDATION CULTURE MUSEUM CARPET COLLECTION AND CONSERVATION SUGGESTIONS

Uzm. Sanat Tarihçi Fikret ALKAN

ORCID Numarası | ORCID Number: 0000-0002-6248-0287,
Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa/Türkiye
fikretalkan@gmail.com

Prof. Dr. Ayşegül KOYUNCU OKCA

ORCID Numarası | ORCID Number: 0000-0002-6248-0287
Pamukkale Üniversitesi,
aysegulkoyuncu@pau.edu.tr

ÖZET

Vakıf, İslam dini inancında bir kimsenin Allah'a yakın olmak için taşınır ve taşınmaz mal veya mülkünü toplumsal ihtiyaçlara adanmasıdır. Bursa'da kurulan Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nin kuruluş amacı Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan şehirde sultanlar, devlet adamları ve zengin kimseler tarafından yaptırılan; günümüzde bazıları şehrin sembolü olmuş, vakıf eserlerini ve vakıf kültürünü korumak, tanıtmak ve gelecek kuşaklara aktarmaktır.

Müze içeriği; vakıf sisteminin İslamiyet ile ortaya çıkışı, Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonraki dönemde yaptıkları vakıf uygulamaları, Osmanlı Devleti'nin vakıf sistemi çerçevesinde inşa ettirdiği anıtsal eserler ile bu sistemin gelişmesi, Bursa'da külliyeler, kuş evleri, camiler, kütüphaneler, medreseler, türbeler, tekke ve zaviyeler, aşevi (imaret), yol ve köprüler, çeşme ve su, darüşşifa, hamam gibi bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümlerde yer alan dokümalardan halılar bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 15.07.2024 tarihinde "iThenticate" intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %16 dır.

Müzedeki dokuma eserlerden üç tanesi cicim dokuma yaygı, on beş tanesi halıdır. Bu halılardan on dört tanesi seccade amaçlı dokunmuş bir tanesi ise yaygı amaçlı dokunmuştur. Bu halılar üç farklı sergileme tekniği ile ziyaretçilerin ilgisine sunulmaktadır. On dört tane halı seccadenin on iki tanesi tavanda, iki tanesi Ulu-cami canlandırmasında yaygı amaçlı dokunan halı ile birlikte yere serilerek sergilenmektedir. Üç tane cicim dokuma yaygı ise aşevi (imaret) canlandırması kısmında üst üste serilerek ve korkuluk üzerinde sergilenmektedir. Üst üste sergilenen cicim dokuma yaygıların üzerinde semaver yer almaktadır. Müzenin yapısı ve sergilemenin açıkta yapılması nedeni ile eserler fiziksel, kimyasal ve biyolojik etkilere savunmasız durumdadır.

Bu çalışmada Bursa Vakıf Kültürü Müzesi koleksiyonunda yer alan halı koleksiyonunun ayrıntılı olarak incelenmesi ile tanıtımına katkı sağlamak, mevcut durumu üzerinden daha sağlıklı bir koruma yapılabilmesi için öneriler sunmak amaçlanmıştır. Ayrıca geleneksel değerlerin korunması ve tanıtılması yönündeki çalışmalara ortam sunan müzelerin koleksiyonlarında yer alan dokuma ürünlerden halıların teşhir-tanzim sorunlarına ve bu eserler ile ilgili olarak alınması gereken tedbirlere dikkat çekilmiştir. Çalışmanın gerçekleşmesi için literatür taraması yapılmış, müze yetkilileri ile görüşülmüş, fotoğraflar ile metin kısmı desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Müze, Vakıf, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım, Halı.

ABSTRACT

In Islamic belief, a foundation is a person's dedication of his movable and immovable property or property to social needs in order to be closer to God. The purpose of the Bursa Foundation Culture Museum, which was established in Bursa, was to build a museum built by sultans, statesmen and wealthy people in the city that was the first capital of the Ottoman Empire; Today, some of them have become symbols of the city, to protect, promote and transfer the foundation works and foundation culture to future generations.

Museum content; The emergence of the foundation system with Islam, the foundation practices of the Turks in the period after they accepted Islam, the monumental works built by the Ottoman Empire within the framework of the foundation system and the development of this system, social complexes, birdhouses, mosques, libraries, madrasahs, tombs in Bursa, It consists of sections such as lodges and zawiyas, soup kitchen (soup kitchen), roads and bridges, fountains and water, hospital and bath. Carpets from the weavings in these sections are the subject of this study.

Three of the woven works in the museum are cicim woven mats and fifteen are carpets. Fourteen of these carpets were woven for prayer rug purposes and one was woven for rug purposes. These

carpets are presented to visitors with three different display techniques. Twelve of the fourteen carpet prayer rugs are exhibited on the ceiling, and two are laid out on the floor together with the carpet woven for the purpose of a rug in the Grand Mosque revival. Three cicim woven mats are laid on top of each other and displayed on the railing in the soup kitchen (alcheme) animation section. There is a samovar on top of cicim woven mats displayed on top of each other. Due to the structure of the museum and the open display, the works are vulnerable to physical, chemical and biological effects. In this study, it is aimed to contribute to the promotion of the carpet collection in the Bursa Foundation Culture Museum collection by examining it in detail, and to offer suggestions for better preservation based on its current situation. In addition, attention was drawn to the display-arrangement problems of carpets, one of the woven products in the collections of museums, which are one of the working environments within the scope of protecting and promoting traditional values, and the precautions to be taken regarding these works. To carry out the study, a literature review was conducted, museum officials were interviewed, and the text was supported with photographs.

Keywords: Bursa, Museum, Foundation, Preservation and Repair of Cultural Heritage, Carpet.

1. GİRİŞ

Vakıf, bir kimsenin Allah'a yakın olmak için taşınır ve taşınmaz mal veya mülkünü dini yahut sosyal bir amaca tahsis etmesidir (Kütükoğlu, 2018:60). Vakıftaki temel amaç; İslam dininin teşviki ve toplumsal dayanışmanın güçlenmesi yoluyla, toplumun maddi ve dünyevi ihtiyaçlarının giderilmesi ile vakfedenin manevi ve dini mutluluğunun sağlanmasıdır (Kodaman, 1988:1).

Kökeni, Babil ve Sümerlere kadar uzandığı tahmin edilen vakıf sistemi, İslamiyet'in kabulünden sonra özellikle Selçuklu ve Osmanlı Devletleri'nin hâkim olduğu coğrafyada sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamda önemli bir yer kaplamıştır (Bayartan, 2008:159). Altın çağını Osmanlı Döneminde yaşayan vakıflar devletin topraklarını kısa zamanda vakıf eserleri ile doldurmuş ve devletin yerine getirmesi gereken birçok hizmette önemli görevler üstlenmişlerdir (Çizakça, 2006:21-36).

Bursa'nın tarih öncesi dönemden başlayarak Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olma özelliği ve Cumhuriyet Dönemi'nde tarım ve sanayinin öncü şehirlerinden olması Bursa'nın çok kültürlü değerler topluluğuna sahip olmasını sağlamıştır. Bu tarihsel kronolojinin getirdiği birikimi korumak, tanıtmak ve gelecek kuşaklara aktarmak adına da Bursa Büyük-

şehir Belediyesi tarafından farklı temalarda çeşitli müzeler kurulmaktadır (<https://www.bursamuze.com/muzeler.>, Erişim Tarihi: 24.01.2024).

Bu doğrultuda Bursa'nın anıtsal mimari yapılarını ve kenti süsleyen çok sayıdaki vakıf eserlerinin önemini vurgulamak için 17 Şubat 2017 tarihinde özel müze statüsünde Bursa Vakıf Kültürü Müzesi oluşturulmuştur (<https://www.bursamuze.com/bursa-vakif-kulturu-muzesi.>, Erişim Tarihi: 24.01.2024).

Bu çalışmada Bursa Vakıf Kültürü Müzesi koleksiyonunda yer alan halı koleksiyonunun ayrıntılı olarak incelenmesi ile tanıtımına katkı sağlamak, mevcut durumu üzerinden daha sağlıklı bir koruma yapılabilmesi için öneriler sunmak amaçlanmıştır. Ayrıca geleneksel değerlerin korunması ve tanıtılması kapsamındaki çalışma ortamlarından biri olan müzelerin koleksiyonlarında yer alan dokuma ürünlerden halıların teşhir-tanzim sorunlarına ve bu eserler ile ilgili olarak alınması gereken tedbirlere dikkat çekilmiştir. Çalışmanın gerçekleşmesi için literatür taraması yapılmış, müze yetkilileri ile görüşülmüş, fotoğraflar ile metin kısmı desteklenmiştir.

2. BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ VE HALI KOLEKSİYONU

2 Şubat 1938 tarihinde Atatürk'ün son açılış yaptığı yer olarak bilinen Sümerbank Merinos Yünlü Müessesesi, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin devletçilik adımlarından biri olarak Bursa'da kurulmuştur. Koyunyününden kumaş üreten bütünleşmiş bir tesis olarak 2000 yılına kadar üretimini sürdüren fabrika bu tarihten sonra çeşitli sebeplerden Özelleştirme İdaresi'ne devredilmiştir. Bursa'nın ihtiyaçları ve toplumsal hizmet kalitesinin arttırılması göz önüne alınarak, fabrika ve arazisi 2011 yılında Merinos Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülmüş; geçmişten günümüze ulaşan mirası, teknik ekipmanları, belgeleri ve dönemin endüstri teknolojisi bakıma alınarak kente ait öyküsü ile sergilenmeye hazırlanmıştır. Merinos kompleksinde Merinos Tekstil Sanayi Müzesi'nin gördüğü ilgi kente ait değerlerin tanıtıldığı diğer müzelerin açılmasıyla sürdürülmüştür (Elbas, 2015:222).

Merinos Tekstil Sanayi Müzesi'nden sonra Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi içinde Bursa'nın sahip olduğu değerlerin tanıtılmasına yönelik; Bursa Merinos Enerji Müzesi (2012), Bursa Göç Tarihi Müzesi (2014) ve Bursa Vakıf Kültürü Müzesi (2017) açılmıştır (Fotoğraf 1).

Müzelerin her biri Bursa'nın farklı bir özelliği ve tarihsel, kültürel, sosyolojik, mimari vb. bir dilimini konu edinmektedir.

Fotoğraf 1. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Girişi-Bursa Koza Han Taç Kapı Canlandırması (Fikret ALKAN Arşivi, 2024).

Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa'nın değerlerini, eserlerini, kültürünü müzeler aracılığı ile tanıtmak yoluna gitmiştir. Bu yolla kentte yaşayanların kendi içinden çıkan öyküler ve eserler bir araya getirilmiş, aidiyet oluşturulmuş; toplanan bu seçkiler kenti çeşitli sebepler ile ziyarete gelenlere de sunulmuştur.

Vakıf Kültürü Müzesi'nin amacı, Bursa'da Osmanlı Dönemi'nden günümüze ulaşan ya da varlığı bilinen vakıf yapılarının ve işlevlerinin tanıtılmasıdır. Bunun nedeni ilk başkent olan şehirde gelişimin külliyeler ve vakıf eserleri ile sağlanış olmasıdır. Bursa, coğrafi yapısı itibarı ile doğu-batı doğrultusunda uzanan bir aks içinde başta sultanlar, devlet adamları ve zenginler tarafından yaptırılan külliyeler ve bunların etrafında kurulan mahalleler ile büyümüş; günümüze kadar varlığını sürdüren anıtsal yapılar şehrin sembolü olmuştur (Alkan, 2020:153). Bu nedenle

Bursa tarihi ve kùltürü için önem taşıyan bu yapılar, Őehirdeki beledî ve sosyal hizmetlerin başlangıcı Vakıf Kùltürü Müzesi'nde anlatılmaktadır. Müze, Merinos Fabrikası'ndan kalan bir binanın ikinci katında yer almaktadır. Dikdörtgen bir alanın vitrinler ile bölümlendirilerek dört koridor elde edilmesinden oluşur. Vakıf Kùltürü Müzesi içeriği İslam tarihinde vakıf, Müslüman-Türk devletlerinde ve Osmanlı Devleti'nde vakıf kùltürü, bizzat sultanların eliyle inşa ettirilmiş ilk Osmanlı Devleti başkenti ve külliyele şehri Bursa, kuş evleri, Ulucami ve Yeşil Cami, kütüphaneler, medreseler, türbeler, tekke ve zaviyeler, aşevi (imaret), yol ve köprüler, çeşme ve su, darüşşifa, hamam gibi bölümlerden oluşmaktadır (Fotoğraf 2-3).

Fotoğraf 2. Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi Birinci Koridoru, (Fikret ALKAN Arşivi, 2024).

Kùlliyele ve bunlara ait öğeler; fotoğraf, maket-kopya ve eserler düzeyinde anlatılmaktadır. Cami, medrese, hamam, aşevi canlandırmaları, çeşme, hat levhaları, Kuran-ı Kerimler, tekstil eserler (keçe seccadeler, Kâbe örtüsü, destimal-i şerif, kumaş üzerine işlenmiş hatlar, sarıklar) dini ve tasavvufi kullanım eşyaları, tarikat ve tekke eşyalarından seçkiler bu müzenin en önemli eserleri arasında yer almaktadır (Alkan ve Koyuncu Okca, 2023a:246).

Müze koleksiyonunun bütününde tarihi nitelikli ve ender malzemeler izlenime sunulmakta; ancak bunların genelinin kâğit, dokuma, hat gibi hassas, yıpranmaya açık ve korunması gerekli malzemeler olduğu gör÷lmektedir Müzede koleksiyonun ve vakıfların tanıtılması adına tasavvuf içerikli konular, İslam sanatları, kutsal mekânlar, Osmanlı Dönemi

tarihine ilişkin fotoğraf sergileri geçici süreli olarak (Alkan ve Koyuncu Okca, 2023b:1299) bu müzede ziyaretçilerin beğenisine sunulmuştur (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 3. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Tekke Canlandırması ve Eserleri, (Fikret ALKAN Arşivi, 2024),

Fotoğraf 4. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi İkinci Koridoru ve Vitrinleri, (Fikret ALKAN Arşivi, 2024).

Bursa Vakıf Kültürü Müzesi halı koleksiyonu Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü ile yapılan protokol ile süreli olarak bu müzede sergilenmek üzere alınan eserler arasındadır. Bu nedenle eserler camilere vakfedilen halılardır. Müzedeki dokuma eserlerden üç tanesi cicim dokuma yaygı,

on beş tanesi halı dokumadır. Bu halılardan on dđrt tanesi seccade amaçlı dokunmuş bir tanesi ise yaygı amaçlı dokunmuştur.

Bu halılar üç farklı sergileme tekniği ile ziyaretçilerin ilgisine sunulmaktadır. On dđrt tane halı seccadenin on iki tanesi tavanda, iki tanesi Ulucami canlandırmasında yaygı amaçlı dokunan halı ile birlikte yere serilerek sergilenmektedir. Üç tane cicim dokuma yaygı ise imaret (Fotoğraf 5) canlandırması kısmında üst üste serilerek ve korkuluk üzerinde (Fotoğraf 6-7) sergilenmektedir. Üst üste sergilenen cicim dokuma yaygıların üzerinde semaver yer almaktadır.

Fotoğraf 5. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Halı Koleksiyonu İmaret Bölümü, (Fikret ALKAN Arşivi, 2024).

Fotoğraf 6-7. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Halı Koleksiyonu İmaret Bölümünde Sergilenen Cicim ve Zili Dokumalar, (Fikret ALKAN Arşivi, 2024).

Sergilemelerde, ziyaretçinin ilgisini uyandıracak, müze ile ara-

sında bağ kuracak görsel ve işitsel sergileme tekniklerinin kullanılması çağdaş müzecilik metotlarının kullanıldığı yönünde izlenim bırakmaktadır. Dokumaların tamamı müze envanter kayıtlarına sıralı numaralar ile (VA0172, VA0173, VA0174, VA0175, VA0176, VA0177, VA0178, VA0179, VA0180, VA0181, VA0182, VA0183, VA0184, VA0185, VA0186, VA0187, VA0188, VA0189) demirbaş eser olarak kaydedilmiştir. Dokumaların tümü 19. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Yaygı amaçlı dokunan ve Ulucami canlandırmasında kullanılan büyük ebatlı halı Uşak halısıdır. Halı (VA0174) ölçüleri ise 281 cm x 347 cm'dir. İki kalın iki ince bordürün çerçevelediği halının zemininde madalyonlar ve bitkisel motifler yer almaktadır. Halıda kullanılan renkler ise kırmızı zemin üzerinde lacivert, bordo, mavi, krem ve siyahtır (Fotoğraf 8-9-10). Ulucami canlandırmasındaki halı seccadelerden birinin Bilecik Mihalgazi Camisi'ne vakfedildiği kayıtlarda yer almaktadır.

Fotoğraf 8. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Ulucami Canlandırmasında Kullanılan Uşak Halısı, (Ayşegül KOYUNCU OKCA Arşivi, 2023).

Fotoğraf 9-10. Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi Ulucami Canlandırmasında Kullanılan Bilecik Mihalgazi Camisi'ne Vakfedilen Halı, (Ayşegül KOYUNCU OKCA Arşivi, 2023).

Diğer dokumaların üretim yeri ya da yöresine ilişkin bilgi verilmemiştir. Halı seccadelerin ebatlarına bakıldığında kayıtlarda eni 81 cm ile 108 cm arasında, boyu ise 129 cm ile 175 cm arasında değişmektedir. Bu seccadeler Ulucami canlandırmasında tavanda sergilenmektedir (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11. Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi Ulucami Canlandırması ve Tavanda Sergilenen Halı Seccadeler, (Ayşegül KOYUNCU OKCA Arşivi, 2023).

Tavandaki on iki halı seccadenin 4 tanesi mihrap desenli, 7 tanesi köşe göbek desenli, 1 tanesi de madalyon desenlidir. Halı seccadelerde bitkisel ve geometrik motifler yoğunlukla kullanılmış olmasına rağmen stilize hayvan motifleri de yer almaktadır. Kırmızı zemin üzerine sarı, lacivert, mavi, krem ve siyah renkler kullanılmıştır. Eserlerin hepsinde yıpranmış da olsa kenar saçakları bulunmaktadır.

Koleksiyonun on iki parçası ilgi çekici bir biçimde Bursa Ulucami şadırvan canlandırmasının üst kısmında tavana monte edilmiş durumdadır. Metal bir kasa içerisinde şeffaf yüzeyde sergilemesi yapılmaktadır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Halı Koleksiyonun Tavanda Sergilemesi, (Ayşegül KOYUNCU OKCA Arşivi, 2024).

3 tanesi de imaret canlandırması alanında sergilenmektedir. VA0174 numaralı halı Ulucami canlandırması zemininde yer alır İmaret bölümünde yer alan üç eser ise (VA0187, VA0188, VA0189) halı seccade olarak kaydedilmesine karşın, motifleri, kalınlığı, renkleri, yapısı itibariyle cicimdir.

Halılar Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğünden Bursa Vakıf Kültürü Müzesine aktarıldığında sergilenmeye hazırlık aşamasında Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü uzman

personelleri tarafından ortak çalışma yapılarak kayıtlar oluşturulmuş, eser kondisyonları hakkında rapor tutulmuştur. Bu kapsamda, Bursa Büyükşehir Belediyesi Konservasyon ve Restorasyon Laboratuvarı'nda görev yapan uzman personeller tarafından da sadece kuru temizlik yapılmıştır. VA0174 envanter numaralı Uşak halısı altına kırmızı astar kumaşı dikilmiştir. Genel olarak eserlerin renklerinde solma, bazılarında küçük boyutlu parça kayıpları, delikler, yıpranmalar, kenar saçaklarında gzlme ve eksikler bulunmaktadır.

Müzelerde yer alan dokuma ürünlerinin bozulmasına yol açan çevresel etkilerin başında fiziksel, kimyasal ve biyolojik etkiler gelmektedir:

Fiziksel Etkiler: Ortamdaki ısı ve nem oranlarında oluşan ani değişimler fiziksel bozulmaların sebebini teşkil eder. Yapısal bozulmaların getirdiği çatlama, kırılma, parçalanma ve şekil değişiklikleri bu grupta yer alır.

Kimyasal Etkiler: Hava kirliliğine bağlı asidik etki ve oksidasyonun yapısal bozulmalara yol aması ile oluşur. Formaldehit ve uçucu organik asitler eserlerde kirlilik ve hasara yol açmaktadır. Müzenin yapısal değişimlerinde ve taban döşemelerinde dikkat edilmeksizin seçilen malzemeler kimyasal bozulmalara temel oluşurmaktadır. Dıştan gelen gaz kirliliğinin içeri taşınması kimyasal bozulmalara sebep olabilir.

Biyolojik Etkiler: Biyolojik etkiler, fareler, böcekler, kuşlar, bakteriler, mantarlar vb. mikroorganizmaların yol açtığı bozulma türleridir. Ortamın nemli olması, yüksek sıcaklık, havalandırma eksikliği bu tip canlıların artmasına ortam hazırlar (Koyuncu Okca ve Kalfa, 2021:692-693).

Bunların dışında insan eliyle ortaya çıkabilecek taşıma, sergileme, onarım vb. gibi sebepler ile doğal afetler de bozulmaya yol açabilecek faktörlerdendir (Uygur, 2000:56). Fiziksel tahribatların en etkiliisi insan faktörüdür. Geleneksel dokumalara yapılacak doğrudan temaslar en sık oluşan hata grubundadır (Koyuncu Okca, 2014:32-33).

Yukarıda sıralanan faktörlerin en aza indirilmesi adına eserlerin hammaddelerine göre sergilendiği ve saklandığı koşulların ayarlanması ve sabit tutulması gereklidir. Genellikle dokuma eserlerin bozulma sebepleri de liflerinin yıpranması, dayanıklılık kaybı, renk değişimi, boyarmaddelerinde renk solması ve biyolojik oluşumlar olarak sıralanabilir (Uygur, 2000:66).

Müzenin ısı ölçüsü sabit tutulmalı, böylece eserler fiziksel etmenlerden korunmalıdır. Isının yüksek ya da düşük olması ortamdaki nem oranını arttırıp azaltacağından sıcaklığın düşmesi ile azalan bağıl nemden etkilenerek tahribata uğramaları engellenmelidir. Sabit oda sıcaklığı 18-21 °C olmalıdır (Koyuncu Okca ve Kalfa, 2021:694).

Müzelerde tekstil eserlerin etkilenebileceği bir başka faktör ise eserin aydınlatma derecesidir. Aydınlatma ölçüsü olan lüks birimi dokuma eserler, pullar ve minyatürler gibi hassas malzemelerde solma ve deformasyona sebep oluşturabilir. Aydınlatma ölçüsü max. 50 lüks olmalı, doğrudan ışıkla temastan kaçınılmalı ve gerekli görülen eserler için bu özellikleri azaltıcı filtreler kullanılmalıdır (Koyuncu Okca ve Kalfa, 2021:697-98).

Sergideki eserler kadar, çeşitli sebepler ile sergi dışında kalan, depo şartlarında korunan ya da dinlendirilen eserler için de uygun şartlar sağlanmalıdır. Depolarda da aydınlatma, sıcaklık ve nem dengeleri sabit tutulmalı, mikroorganizma, böcek vb. haşeratin zararlarına karşı önlemler alınmalı, izolasyon sağlanmalıdır. Havasız, karanlık ve sıcak ortamların böceklerin üremesi için uygun ortam hazırladığını da unutmamak gereklidir. Bu olumsuzlukların önüne geçilmesi adına depo belirli aralıklarla havalandırılmalı, asidik özelliğe sahip küflenmenin lifler üzerinde yaratacağı zararların önüne geçilmelidir (Karakullukçuoğlu ve Genç, 2024:1128).

SONUÇ

Kültürel mirasımızın bir parçası olan ürünlerin müzelerde korunması ve kültürel devamlılığın sağlanarak yerel kimliği ile geleceğe taşınması günümüzde önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir (Öz ve Koyuncu Okca, 2018:232). “Sağlıklı bir müze ortamı ve beraberinde nitelikli sergileme alanları için ortamın sahip olması gereken atmosferik şartlar vardır. Bu şartlar yerine getirildiğinde eserlerin bozulması engellenerek nesilden nesile aktarımı mümkün olacaktır” (Çolpan ve Genç, 2024:464).

Bu amaçla, bu çalışmada, Bursa Vakıf Kültürü Müzesi halı koleksiyonunun sergileme ve koruma önerileri ele alınmıştır. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi halı koleksiyonu sergilemelerinde dikkat edilmesi gereken iki ana husus tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi on iki halı seccadenin tavanda sergilenmesinde ortaya çıkan sorunlardır. Bu halı

seccadeler 2017 yılında sergilemeye konulmuş, günümüze değin herhangi bir müdahaleye/bakıma tabi tutulmamıştır. Bu da uzun yıllar kapalı alanda korunaklı gibi görünen sergileme çerçevelerinin içindeki halıların kondisyonu konusunda endişe yaratmaktadır. Geçen bu süre içinde eserler çerçeveden çıkarılmamıştır. Eserler yerlerinden çıkarılarak mevcut durumları belgeleme yapılmalı, kayıt altına alınmalıdır. Bu eser grubu için periyodik bakım zamanları belirlenmelidir. Eserler sıra ile sergilenerek dinlendirme işlemi yapılmalıdır. Gerekirse tavan sergilemesinden vazgeçilmeli ya da bakım amacı ile eserlere ulaşmak zor olacağından tavanda sergilenen eser sayısı azaltılmalıdır.

İkincisi ise tavan dışında sergilenen tüm halıların açıkta sergilenmesidir. Bu da eserleri dış etmenlerin saldırılarına açık hale getirmektedir. Kontrollü bir hava sirkülasyonu sağlanmalı, nem oranı sabit tutulmalı veya buna yönelik adımlar atılmalıdır. Birbiri ile temas eden farklı türdeki ürünlerin temasının kesilmesi gereklidir. Eserlerin rutin bakımları düzenli bir şekilde yapılsa bile bozulmalara karşı savunmasız oldukları açıktır. Dokuma eserlerin böcek gibi biyolojik bozulmalardan korunması amacıyla da kapalı bir yerde sergilenmesi tercih edilmelidir. Çağdaş müzecilik anlayışı ile eserlerin fiziki durumuna, dokumasına, çeşidine, ağırlığına, ölçüsüne, tarihi önemine ya da rengine uygun sergileme elemanı seçilmelidir (Diri Apaydın, 2023:129-130).

Eserlerde görülen yırtık, delik ve yıpranmaların onarımı sağlanmalıdır. Dokumaların koruma ve onarımına karar verilirken bütüncül bakılmalı ve dokumanın gelecekteki kullanım alanı, yapılacak işin ekonomik yönü, estetik ve etik değerleri sorgulanmalıdır (Ünalı, 2019:80). Ayrıca müzede uygun bölümlere ısı ve nemölçer cihazlar konularak, değerlerin sabit kalması sağlanmalıdır. Sergilemede dikkat edilecek benzer şartların izlenime sunulmayan ve depolarda bulunan eserler için de sağlanması gerekmektedir.

Çalışmada bahsedilen tüm dokuma eserler için ayrıntılı bir durum değerlendirme çalışması yapılması eserlerin geleceğe sağlıklı bir biçimde ulaşmasını belgeleyecektir. Sergilemede kalacak ve depoya kaldırılacak eserlerin ayrımı yapılmalı, her iki durum içinde uygun şartlar oluşturulmalıdır. Eserlerin kimlik bilgilerini içeren değerlendirme çalışmasında detaylı fotoğraf çekimi, dokuma teknikleri, atkı-çözgü, hav ve iplik özellikleri, lif durumları, kayıp alanlar, eklemeler, kompozisyonları yeniden değerlendirilmelidir (Bayındır, 2016:177). Ortaya konan sonuç-

lar ışığında mevcut sergileme şekilleri de yeniden gözden geçirilmeli; sergilenecek eser gruplarının lif ve kimyasal özellikleri dikkate alınarak özelliklerine zarar verilmeden uygulanabilir seçenekler tercih edilmelidir (Bayındır, 2016:102). Müzede tavan sergilemesi dışında kalan üç eserin sergilenmesi boyutları daha küçük olduğundan çekmeceli dolaplar tercih edilerek daha iyi korunabilir; böylelikle ziyaretçi ve müze personeli için kolay erişim sağlanabilir (Konuk, 2023:147).

Bunun dışında eserlerin envanter bilgileri de eserler hakkında yeterli açıklama içermemektedir. Halıların menşei, dönemi, ne amaçla vakfedildiği, vakıf şartları, cami vakfiyeleri, benzer eser grupları gibi bilgiler araştırılarak envanterde yer alan kayıtlara ilave edilmelidir. Bu konuda yeterli ve yetkin personele ihtiyaç olduğu muhakkaktır. Üniversitelerin ilgili bölümleri ile gerekli iletişimler sağlanarak bu alanda çalışma yapan akademisyenler ile birlikte iş birliği yapılması kültürel mirasın korunmasında önemli bir birliktelik sağlayacaktır. Ayrıca ünü dünyaca kabul görmüş Türk halı sanatı ve müzelerdeki koleksiyonları tanıtan bilimsel çalışmalar bu kapsamda incelenmelidir (Bu konuda Bkz. Ünal, 2019:81-82-Öztürk, 2023:678-694). Envanter bilgileri bu ve benzer çalışmalarda geçen bilgiler ile zenginleştirilerek gelecek kuşaklara daha fazla bilgi ve belge aktarılmalıdır.

Tüm bu bilgilerin ışığında Bursa Vakıf Kültürü Müzesi halı koleksiyonunun mülkiyetinin Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne, sergileme haklarının da Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne ait olduğu düşünüldüğünde eserlerin ciddi bir bakıma ihtiyacı bulunduğu açıktır. Ancak konuya ilişkin yetkili ve uzman personeli barındıran Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde yer alan Bursa Konservasyon ve Restorasyon Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü ile de iletişime geçilerek eserlerin ihtiyaç duyduğu bakımların nasıl ve ne şekilde uygulanacağı noktasında destek alınmalıdır. Bu üç resmi kurumun birlikte ve koordineli bir biçimde karar alması sağlanmalı, etkili ve gerekirse radikal kararlar ile Bursa'nın Osmanlı Dönemi'ne ışık tutan bu eserlerin geleceğe sağlıklı bir biçimde aktarımının önü açılmalıdır.

Sonuç olarak, geçmişten günümüze miras kalan ve Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde sergilenen halıların sergileme ve korunma şartları bir an önce iyileştirilmeli, gerekli önlemler alınmalı ve çağdaş müzecilik kuralları çerçevesinde sergilenmesi devam etmelidir.

KAYNAKÇA

- Alkan, F. (2020, 17-19 Aralık). *Bursa ipek ticaretinde hanların rolü*. [Tam metin bildiri]. 2. Uluslararası Genç Araştırmacılar Öğrenci Kongresi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Alkan, F ve Koyuncu Okca, A (2023a, 12-13 Haziran). *Bursa Vakıf Kültürü Müzesinde yer alan keçe seccadeler*, [Tam metin bildiri]. Ege 2. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Alkan, F. ve Koyuncu Okca, A (2023b, 27-29 Ekim). *Müze-toplum ilişkisinin geliştirilmesinde müze etkinliklerinin önemi: Bursa Büyükşehir Belediyesi müzeleri*, [Tam metin bildiri]. Beyşehir Selçuklu 1. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi, Selçuk Üniversitesi.
- Bayartan, M. (2008). Osmanlı şehirlerinde vakıflar ve vakıf sisteminin şehre kattığı değerler, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları-10*, 157-175.
- Bayındır, N. (2016). *Müzelerde halıların teşhir ve muhafazasındaki bilimsel kriterler*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Çizakça, M. (2006). Osmanlı dönemi vakıflarının tarihsel ve ekonomik boyutları. *Türkiye’de Hayırseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet Araştırması, TÜSEV*, 21-31.
- Çolpan, G. ve Genç, M. (2024). Azerbaycan Milli Halı Müzesi ile İsta053nbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinde Bulunan Halıların Sergileme Tekniklerinin Karşılaştırılması, *Art-e Sanat Dergisi*, Cilt: 17 Sayı: 33, 451 – 469, <https://doi.org/10.21602/sduarte.1463538>
- Diri Apaydın, T. (2023). Geleneksel Türk halı ve kilimlerinin müzelerde sergilenme yöntemleri ve elemanları. *Ariş Dergisi (23)*, 109-134.
- Elbas, A. (Ed). (2015). *Merinos*. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Kodaman, B. (1988). Vakfın sosyal yönü, *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty, Sayı: 3*, 1-4.
- Konuk, M. (2023). Geleneksel dokuma ürünlerinin müzelerde sergilenmesinde depolanmasında oluşan sorunlar ve çözüm önerileri. M. Kandemir, T. Bayrak, Y. Koparan (Ed.), *Halı Sanatı* içinde (s. 141-152). Palet Yayınları.

- Karakullukçuoğlu, E., ve Genç, M. (2024). Bolu Müzesi örneğinde kilimlerde depolama ve sergileme yöntemleri. *Art-E Sanat Dergisi*, 16 (32), 1126-1141.
- Koyuncu Okca A. (2014). *Geleneksel dokumalarda koruma ve onarım prensipleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Koyuncu Okca, A. ve Kalfa, B. (2021). Müze ve çevresel koşulların denetimi açısından Denizli Atatürk ve Etnografya Müzesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 683-708.
- Kütükoğlu, M. S. (2018). *Osmanlı'nın sosyo-kültürel ve iktisadî yapısı*. TTK Yayınları.
- Öz, N. D. ve Koyuncu Okca, A. (2018). Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) geleneksel Yörük dokumaları. *Asia Minor Studies*, 6 (AGP Sempozyum Özel Sayısı 1), 219-233.
- Öztürk, G. (2023, 16-17 Aralık). *Hakkâri Kent Arşiv ve Etnografya Müzesinde bulunan kilimler*. [Tam metin bildiri]. 2. Uluslararası Kültür, Sanat ve İletişim Sempozyumu. Bayburt Üniversitesi, Bayburt.
- Ünaldı, V. (2019). Etnografik halı-kilim-diğer düz dokuma eserlerin korunmasında karar verme ölçütleri ve belgeleme formu örneği. *Arış Dergisi* (15), 78-87.
- <https://www.bursamuze.com/bursa-vakif-kulturu-muzesi>. Erişim Tarihi: 24.01.2024.
- Çalışmada kullanılan fotoğraflar Fikret ALKAN ve Ayşegül KOYUNCU OKCA arşivinde yer almaktadır.

AKDENİZ BÖLGESİ'NDE TESPİT EDİLEN NAMAZLAĞI (SECCADE) DOKUMALARI¹

PRAYER RUG WEAVINGS IDENTIFIED IN THE MEDITERRANEAN REGION

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen ÖZTÜRK

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-0001-9798-404X>.
Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü,
Isparta/Türkiye,
ROR Id: <https://ror.org/04fjtte88>

ÖZET

Türk el dokumaları farklı kullanım alanları için dokunurlar. Burada fonksiyon ve estetik bir arada değerlendirilir. Türklerin İslam inancını kabul etmesiyle birlikte namazlağı dokumaları da kültürümüze dahil olmuştur. Namazlağı dokumaları; zengin desenleri, sembolleri ve motifleriyle dikkat çekmektedir. Genellikle el yapımı olan bu dokumalar, bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte İslam dünyasında birçok farklı kültür ve geleneğe göre çeşitlenmektedir. Bazı bölgelerde bulunan dokumaların kompozisyonlarında daha sade tasarımlar tercih edilirken, diğerlerinde daha yoğun ve detaylı desen düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu çalışma, Akdeniz Bölgesi'nde tespit edilen namazlağı (seccade) dokumalarının detaylı bir incelemesini sunmaktadır. Araştırmanın temel amacı, bölgedeki dokuma geleneği içerisinde namazlıkların önemini ve özelliklerini analiz etmektir. Bu kapsamda, dokumaların teknik özellikleri, desenleri ve kullanılan malzemeler üzerinde ayrıntılı bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca, namazlıkların geleneksel ve günümüzdeki kullanımı da incelenmiştir. Konu kapsamında; Akdeniz Bölgesinde yürüklerin yaşadığı Antalya, Burdur, Isparta, Mersin ve civarında bulunan yerleşim yerlerinde tespit

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 12.07.2024 tarihinde “iThenticate” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %6 dır.

edilen namazlağı (seccade) dokumalar ile sınırlandırılan çalışmada elde edilen veriler ve ulaşılabilen 5 adet mihraplı, 9 adet mihrapsız desenli olmak üzere toplam 14 namazlağı (seccade) dokuması teknik, motif, renk ve desen özellikleri bakımından incelenerek betimleme yapılmaya çalışılmıştır. Çalışma alan araştırması yöntemi ve literatür taraması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, Akdeniz Bölgesi'nde namazlık kültürünün, dokuma geleneğinin hala canlı olduğunu ve kültürel mirasın önemli bir unsuru olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu alışma, bölgeye özgü dokuma kültürünü daha iyi anlamak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz Bölgesi, Dokuma, Namazlağı, Yörük.

ABSTRACT

Turkish hand weavings are woven for different uses. Here, function and aesthetics are evaluated together. With the acceptance of the Islamic faith by the Turks, namazlağı weavings have also been included in our culture. Namazlağı weavings attract attention with their rich patterns, symbols and motifs. These weavings, which are generally handmade, vary according to many different cultures and traditions in the Islamic world, although they show regional differences. While simpler designs are preferred in the compositions of the weavings found in some regions, others have more intense and detailed pattern arrangements. This study presents a detailed analysis of prayer rug weavings from the Mediterranean region. The main aim of the research is to analyse the importance and characteristics of prayer rugs within the weaving tradition in the region. In this context, a detailed evaluation has been made on the technical characteristics, patterns and materials used. In addition, the traditional and current use of prayer rugs is also analysed. Within the scope of the subject; the data obtained in the study, which was limited to the namazlağı (prayer rug) weavings identified in Antalya, Burdur, Isparta, Mersin and surrounding settlements in the Mediterranean Region where nomads live, and a total of 14 namazlağı (prayer rug) weavings, 5 with mihrab and 9 without mihrab patterns, were examined in terms of technique, motif, colour and pattern features and a description was tried to be made. The study was carried out by field research method and literature review. The results of the research show that the prayer rug culture and weaving tradition is still alive in the Mediterranean Region and is seen as an important element of cultural heritage. This study makes an important contribution to better understand the weaving culture specific to the region and to transfer it to future generations.

Keywords: Mediterranean Region, Weaving, Namazlağı, Yörük.

1. GİRİŞ

Dokumalar Orta Asya'dan günümüze kadar Türk dokuma kültürünün en önemli örnekleri arasında yer almaktadır. Anadolu'nun yerleşim tarihine ilişkin süreçlerden sonra, kendi etnik yapıları ve coğrafi konumları çerçevesinde değişen geleneksel yaşam biçimleriyle bağlantılı olarak, günümüze kadar devam eden toplulukların doğal mirasları arasında olan el dokumaları da önemlidir (Genç, 2003:1).

Anadolu Türk kültürünün tarihsel gelişimi incelendiğinde, dokuma sanatının binlerce yıl öncesinden günümüze kadar uzanan zengin ve çeşitli örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Bu örnekler içinde yer alan halı, kilim, kumaş, heybe, çarpana, kolan gibi farklı dokuma türleri, kullanım ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda süsleme ve çeyiz gibi kültürel uygulamalara ve ürünlere dönüşmektedir. Dokumalar; farklı hammaddeler, teknikler, renkler, motifler ve kompozisyon desenleriyle üretilmektedir. Dokumanın üretiminde tercih edilen malzeme, teknik, renk ve desen gibi özellikler sadece bir dokumanın oluşmasını sağlamayıp, ayrıca o yöreye özgü kültür, gelenek ve göreneklerin bir yansıması olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, dokumalar kültürel mirasımızın önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Yörük çadırı, Fotoğraf: Mustafa Genç.

Anadolu'da üretilen dokumalara verilen isimler gibi çeşitli özelliklerde geleneksel kültürün önemli bir parçasını oluşturur ve bu unsurlar,

kültürel mirasın aktarımı ve öğrenilmesinde oldukça önemlidir. Dokumacılık günümüzde Anadolu’da, Batı’dan Doğu’ya yayılım göstererek, üniversitelerdeki ilgili birimlerde, Halk Eğitim Merkezlerinde açılan kurslarda, resmî kurumlarda (Belediye, Kaymakamlık, Valilik gibi), bireyler tarafından veya somut olmayan kültürel miras adı altında yapılan projeler kapsamında devamlılığını sürdürmekte ve korumaktadır. Dokuma geleneği başlangıçta konar-göçer topluluklarda ortaya çıkmış olsa da sonraları bu kültürel mirasa sahip çıkan, yerleşik ve köy hayatına geçen topluluklar tarafından ve hala konar-göçer hayat yaşayan kişiler tarafından da kısmen olsa da bu gelenek devam etmektedir.

Anadolu’nun çeşitli bölgelerine 12. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar göç eden farklı Türk boyları ve aşiretleri, kendi kültürel ve sanatsal değerlerini beraberlerinde getirmişlerdir. Bu göçler sonucunda, Anadolu’nun her bir bölgesinde farklı geleneklerin ve adetlerin bir araya gelerek zengin bir kültürel mozaik oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu süreç, coğrafi ve tarihi etkenlerle birleşerek, Anadolu’nun tarihsel ve kültürel çeşitliliğini yansıtan bir ortamın oluşumunu sağlamıştır. Bu kültürel mozaik günümüzde de varlığını sürdürmesinin sebebi, Anadolu’nun tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması olarak değerlendirilmektedir (Kayıpmaz ve Kayıpmaz, 1991:97).

Anadolu’da Türk dokuma kültürü 13. yüzyıldan itibaren belirli malzemeler ve teknikler kullanılarak kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Geleneksel dokuların korunması ve sürekli gelişimiyle birlikte, kullanım amaçlarına göre çeşitlenen dokumalar tüm Anadolu’da üretilmeğe gelmiştir. “Türk dünyasında ihtiyacı karşılamak için yapılan geleneksel dokumaların kimi kullanımdan kalkmış kimi ise değişime uğrayarak varlığını sürdürmeye çabalamıştır” (Koyuncu Okca, 2019:44). Özellikle Akdeniz Bölgesi’nde yaygın olarak görülen dokumalar içinde yer alan namazlık dokumaları, zengin renk, motif ve desen çeşitliliğiyle dikkat çekmektedir. Namazlağı dokumalar, sadece üretildikleri yörelerin ismini değil, ayrıca da renk, motif ve desenlerinin de ismini almaktadır. Yörelerde bulunan bu namazlağı dokumalarına; Antalya’da mihraplı namazlağı, Burdur’da koç boynuzlu namazlağı, Mersin’de sarı çuval yanışlı namazlağı ve Isparta’da mor kulak namazlağı gibi isimlerin verildiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, Akdeniz Bölgesi dışında da Uşak, Muğla-Milas, Kırşehir-Mucur,

Manisa-Gördes ve Konya-Lâdik gibi yörelerde namazlağı dokumaları yoğun bir şekilde üretilmektedir. Bu durum, Anadolu Türk dokumalarının kültürel çeşitliliğini ve zenginliğini göstermektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Antalya, Burdur, Isparta, Mersin ve çevresinde yaşayan Yörük topluluğunun namazlağı dokumalarını konu alan bu araştırma, karma bir yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması, yerinde inceleme ve gözlem, sözlü görüşmeler ve literatür tarama yöntemleriyle bölgedeki namazlık dokumalarının tespiti yapılmıştır.

Akdeniz Bölgesi'nde bulunan 5 adet mihraplı ve 9 adet mihrapsız desenli olmak üzere toplam 14 namazlağı dokuması incelenerek, teknik, motif, renk ve desen özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Her bir dokuma için ayrı bir bilgi formu oluşturulmuş, dokuma tekniği, motifler, renk ve desen özellikleri gibi detaylar belgelenmiştir. Toplanan veriler, akademik bir dilde analiz edilerek, dokumaların teknik özellikleri, renk özellikleri, motifleri, desenleri incelenmiş ve betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonuçları, Akdeniz Bölgesi'ndeki Yörüklerin namazlık dokumalarındaki kültürel ve sanatsal özellikleri detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır, böylece bölgenin kültürel mirasının anlaşılması ve korunması için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

3. AKDENİZ BÖLGESİ NAMAZLAĞI (SECCADE) DOKUMALARI

Bu bölümde, Akdeniz Bölgesi'nde bulunan Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin'deki namazlağı dokumaların gelişim süreciyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Namazlağı (Seccade)

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “Namazlağı” ve “Seccade” olarak ifade edilen kelime; “Üstünde namaz kılınan seccade” ve “Bir kişinin üzerinde namaz kılabilceği büyüklükte, halı, kilim, post veya kumaştan yaygı, namazlık” (<https://sozluk.gov.tr/>) şeklinde tanımlanmaktadır.

Seccade halk arasında “Namazlağı” veya “Namazlag” olarak da kullanılmaktadır. Bu dokuma Anadolu dokuma yaygılarından biri olup; halı, kilim, cicim, zili gibi dokuma teknikleriyle yapılan örneklerdir (Eroğlu ve Akyüz, 2023:151).

Eski kaynaklarda, “Namazlağı” terimi yerine sıklıkla Arapça kökenli olan “Seccade” kelimesi kullanılmıştır. Ancak belirli kaynaklarda, “ilk dönemlerde namaz kılınan halı ve kilim türü yaygılar” için de “Seccade” kelimesi mevcuttur. Özellikle Hz. Peygamber'in namaz kıldığı hurma lifinden dokunmuş küçük hasır örtüler için ise “Humre” adı geçmektedir. Bu terimler, namaz ibadeti için kullanılan örtü veya halı türlerini ifade etmekte olup, zaman içinde terminolojik değişikliklere uğramıştır (Bozkurt, 2009:269).

Namazlağı (seccade), Anadolu Türk dokuma kültürü içinde özel bir anlama ve değere sahip olan önemli bir dokuma parçasıdır. Bu dokumaya, İslami kaidelere göre belirli bir değer ve anlam yüklenmektedir. Namazlağı, insanların ilahi aşkı hissettiği duyguları ifade etmek, ibadet etmek, dua etmek, şükretmek ve Allah'a secde etmek gibi önemli ibadetlerde bir bağlantı noktası oluşturmaktadır. Bu dokumaların işlevi sadece dini ritüellerle sınırlı kalmaz, aynı zamanda ruhsal derinlik ve anlam taşımaktadır. İslam dininde, Müslümanlar tarafından Allah'a olan inanç ve ruhani bağlılık noktasında, namaz ibadetini yerine getirmek için kullanılan seccade, önemli bir sembolik ve işlevsel rol oynamaktadır. Ayrıca Anadolu'da, namaz ibadeti dışında da seccade farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Bu amaçlar arasında, hayır işlerine destek olmak için camiye bağışlama, ölen bir kişinin cenazesinde tabutun üzerine örtme veya çeyiz olarak kullanılması da bulunmaktadır. Bu şekilde seccade dini ibadetlerin gerçeleştirilmesinde olduğu kadar toplumsal ve kültürel uygulamalarda da anlam taşır. “Namazlağı dokumaları Yörükler arasında oldukça önemlidir. Yörük kızlarının çeyizi için dokuduğu en güzel dokumasıdır. Bu dokumalar öldükten sonra ölen kişinin tabutunun üzerine örtülür ve sonrasında camiye ölen kişinin adına verilir” (Genç ve Öztürk, 2022:547). Akdeniz Bölgesi Yörüklerinde de genç kız evlenmeden önce bir adet kendine bir de eşine namazlağı dokuması yapar ve çeyizine koyar. Sonra her bir çocuğu içinde bu dokumalardan birer adet dokur. Bu açıdan kullanım fonksiyonunun dışında çeyiz kültürü ile de yakından bağlantılıdır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Gedikli Köyü, Şarkikaraağaç, Fotoğraf: Mustafa Genç.

Anadolu’da yaygın olarak bulunan namazla dokumaları, farklı ölçülerde ve çeşitli desen düzenlemeleriyle üretilmektedir. Bu dokumaların genel yüzeyinde, kible yönünü işaret eden çeşitli işaretler, semboller veya motifler bulunmaktadır. Bunlar; kandil, yön gösteren ok ve hayat ağacı motifleridir. Dokumaların en belirgin özelliği ise, zeminde ayakçak ve alınlık bölümünün olmasıdır. Ayrıca, kible yönünü gösteren başlangıç kısmında saçakların uzun olması ve bitiş kısmındaki ayaklık adı verilen bölümde saçakların kısa olması ya da hiç saçak bulunmaması diğer özellikler arasındadır. Bu özellikler, seccade dokumalarının geleneksel ve işlevsel niteliklerini belirleyen önemli unsurlardır.

Akdeniz Bölgesinde halı, atkı yüzü ve çözümlü yüzü namazlağı dokumaları teknik, malzeme, zengin ve renkli desen özellikleriyle birlikte çeşitlenmekte ve benzerlik göstermektedir. Akdeniz Bölgesinde üretilen dokumaların birçoğunu namazlağı dokumaları oluşturmaktadır.

Namazlağı terimi, bölgedeki Yörük topluluğunun ibadetlerini yerine getirirken kullandığı özel dokumalara işaret etmektedir. Bu dokumalar, genellikle seccade olarak bilinir ve namaz sırasında kullanılır. Akdeniz Bölgesi’nde üretilen namazlık dokumaların motifleri ve renk çeşitliği, bölgenin kültürel ve tarihsel zenginliğinden etkilenir. İslam dininin kabulünden sonra, dokuma kültürüne önemli katkılarda bulunan ve ibadet amaçlı kullanılan özel bir dokuma türü, düz atkı yüzü dokumalardır. Bu dokumalar, çapraz zili ve sık motifli cicim tekniği gibi en zor teknikler

kullanılarak üretilirler. Genellikle 75 cm x 150 cm gibi standart ölçülerde dokunan bu örtüler, genç kızların çeyizlerinin önemli bir parçası olarak kabul edilirler. Dokumalarda kullanılan atkı, çözü ve desen ipleri genellikle yün ve kıl gibi doğal malzemelerden oluşur.

4. AKDENİZ BÖLGESİ'NDE; YERLEŞİK BOYLAR, OYMAKLAR VE AŞİRETLER

Yörükler, Oğuz boyundan gelen ve konar göçer hayat tarzıyla şekillenen bir Türk topluluğudur. Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip olan Yörükler, küçükbaş hayvancılıkla geçinirler ve yaylak-kışlak arasında göç ederek otlak bulma geleneğini sürdürürler. Kendilerine özgü kültür ve sanatlarıyla tanınan Yörükler, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan Bozkır kültürünün Anadolu'daki devamı ve yansımasıdır (Editor: Genç, 2020:III).

“Yaşamlarını toprak işleri ve hayvan yetiştirmekler sürdürmektedirler. Oruç Bey tarihinde “Yörükler” için “Göçer”, “Oğuz Taifesi Yörükler” deyimini kullanılmaktadır. Yüzyıllar içinde Orta Asya'dan Anadolu ve İslam ülkelerine göç izlenir. Süleyman Şahın Ertuğrul Gazi aşiretiyle Anadolu'da izlenir. Söğüt ve Domaniç yaylası yörelerine yerleşme, Ertuğrul Gazi'nin ölümü üzerine Yörük aşiretinin başına Osman Bey geçer (1281) ve Osman Bey Osmanlı Devleti'ni kurar (1299-132). Osmanlı Devletinin kurulması ile Arşiv belgelerinde “Oğuz Taifesi - Konar Göçer Yörük Taifesi” kayıtları izlenmektedir” (Durul, 1985:13).

“Yörük” kelimesi “Türkçe kökenli “Yörü” fiilinden gelen, genellikle hayvancılıkla uğraşıp yaylaklar ve kışlıklar arasında ömür süren Anadolu'yu yurt tutmuş Oğuzları karşılayan” (Uslu, 2023:175) bir kelimedir.

“Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Hayvancılıkla geçinen, genellikle Toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı; Türkmen, Yörük” anlamında tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>).

Yörükler, Anadolu ve Rumeli'de konar-göçer yaşam süren, geçimlerini hayvancılıkla temin eden ve mevsimlere göre ova veya yaylalarda çadırlarda konaklayan Oğuz Türkleri için kullanılan bir terimdir. Bu terim aynı zamanda "Türkmenler" olarak da tanımlanır. “Yörük” kelimesi, cesur, muharip, iyi yürüyen, eli ayağı sağlam gibi anlamları ifade eden bir sıfattır. Bu terim, genel olarak konar-göçer hayat yaşayan bütün topluluklar için kullanılsa da özellikle göçebe Oğuz boyları için özel bir anlam taşır (Çelik, 2017:32).

Akdeniz Bölgesi, coğrafi konumu ve iklimi nedeniyle Yörük yaşantısının ve yapısal özelliklerinin devam ettiği yerleşim alanlarını içermektedir. Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin gibi bölgelerde, Yörüklerin yaşamlarının devam ettiği ve namazlağı dokumalarının yapıldığı yerler tespit edilmiştir. Bu bölgeler, Yörüklerin önemli yerleşim yerlerine sahip olduğu geniş bir alana yayılmıştır. Yörükler, kışları Akdeniz kıyılarında, yazları ise Toros Dağları'ndaki yaylalarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu yaşam tarzının temel geçim kaynakları arasında tarım, küçükbaş hayvancılık ve dokumacılık faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Büyük bir tarihsel derinlik içinde, Göçer, Konargöçer veya yerleşik tüm Yörük topluluklarında, sosyoekonomik yaşam, at, koyun, keçi ve bunlardan elde edilen geleneksel ürünlere dayanmaktadır. Akdeniz Bölgesinde, kış aylarında Silifke, Erdemli, Tarsus, Aydınçık, Anamur, Bozyazı, Alanya, Manavgat, Serik, Kumluca ve Finike gibi yerlerde yaşayan Yörükler, yazları ise Karaman, Çamlıyayla, Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Akseki, Burdur, Elmalı, Korkuteli ve Isparta yaylalarına göç etmektedirler (Genç, 2023:319).

Antalya ve çevresinde yer alan aşiretler arasında Akkoyunlu, Akkeçili, Aksığırılı, Çoşlu, Fettahlı, Güzelbeyli, Hacımehmetli, Honamlı, Karakoyunlu, Karakeçili, Saçıkıralı (Haytalar), Sarıkeçili, Solaklı, Ötgünlü, Tekeli ve Töngüslü bulunmaktadır. Bu aşiretlerden bazıları günümüzde Çubuk Boğazı, Beyşehir, Döşemealtı, Elmalı, Korkuteli, Saklıyayla ve Serik kırsalında yaşamaktadır. Serik Ovası'nda Anamas Yaylası yakınlarında Basırlı, Bildirli, Çıraklı, Hacıosmanlı, Kirterlikli, Saçılmaz ve Marangozlar obaları bulunmaktadır. Korkuteli ve Söbürcü yaylası yakınında Araplar, Başındanyoklu, Çılbak, Kirişçiler, Kömürcüler, Kurşunlu ve Topallı obaları mevcuttur. Akseki ve Göktepe Yaylası çevresinde ise Beyçukulu, Çenger, İhtiyarlı, İşamtepe, Küçükçenger, Sarıhasanlı, Sarımamlı, Tarakçılar ve Taşbaşı obaları bulunmaktadır. Serik merkezi ile Belkıs ve Karadayı Beldeleri, Manavgat-Taşağıl Beldesi, Çakış, Çardak ve Sarın köylerinde Oğuz Avşar boyundan gelen Karahacılı (Solaklı) ve Honamlı aşiretlerinin yaşadığı görülmektedir. Honamlı aşireti Alanya, Kemer, Kumluca, Serik ve Manavgat civarında; Ötgünlü aşireti Taşağıl civarında, Akkoyun yörük aşireti Toros Dağları çevresinde, özellikle Anamur-Alanya civarında; Mor koyun olarak bilinen Karakoyunlu aşireti Anamur-Alanya çevresinde; Saçıkıran aşireti Serik ve Manavgat civarında ile Anamas Yaylası'nda; Sarıkeçili yörükleri ise Toros Dağları'nda yaşamaktadır. Boynuinceli aşireti ise Antalya Yeniköy'de, Farsak aşireti ise Korkuteli-Farsak yaylasında yerleşik hayatlarını sürdürmektedirler (<https://antalyabugun.com.tr/makale/antalya-yorukleri-3-2569.html>).

Burdur ve çevresinde yaşayan aşiretler, Kuzucu'nun "Burdur'un Tarihi ve Kültürel Geçmişi Üzerine" adlı çalışmasında şu şekilde sıralanmıştır: Avşarlar, Bayındırlılar, Büğdüzler, Çavundurlar, Çepniler, Döğer Kayıları, Peçenekler, Kargınlar, Karaevliler, Salurlar, Yazırlar, İğdirler, Yüreğilliler, Yuvalılar, Türkemiş Türkmen Yörükleri, Ali Fahrettinli Yörükleri, Erle Yörükleri, Bucak Yörükleri, Melliler Yörükleri, Emirhanoglu Yörükleri, Karamusalılar, Karatekeli Yörükleri, Kolucaklar, Oğuzhanlılar, Beyliler, Saçıkaraırlılar, Sarıkeçili Yörükleri, Yeni Osmanlı Yörükleri, Burhanlılar, Bıyıklı Yörükleri, Ceritler, Bozuluslar, Çubuklular, Göçerler, Deremilliler, Eşenliler, Eski Yörükler, Gerçeler, Kölegirler, Hacılar, Hacıveliler Karaçalılar, Karamusaoglu Yörükleri, Karaözlü Yörükleri, Keçililer, Kılıllılar, Kızılallılar, Klavuzlar, Kulaklar, Kutludoğmuşlular, Macarlar, Paşalılar, Savcılılar, Tırtarlar, Toma Yörükleri, Yapağılılar, Karakeçeliler, Çakallar, Haytalar, Honamlı Yörükleri ve Horzumlulardır. (<http://www.burdurtarihi.com/burdurtarihigecmisi-uzerine.htm>).

“Isparta ve çevresi 1204 yılında Kılıç Arslan döneminde Anadolu Selçuklularına katılmıştır. 13. yüzyıl başlarında yöreye yerleşen Teke Aşiretine bağlı Türkmenler 1300 yıllarında Hamitoğulları beyliğini kurmuşlardır” (Öztürk, 2007:68).

Isparta ve çevresinde yaşayan aşiretlerin soyu, Bozoklar kolundan gelir. Bozoklar, Alkeveli, Kazık, Karaveliler, Kayı, Yazır, Döver, Avşar, Dudurga, Yapraklar, Bedirli, Bayat ve Kargın olmak üzere 12 farklı kola ayrılır. Grubumuz ise Avşar koluna mensuptur. Avşar kolunun içinde ise Deller, Caber, Kadırlı Cerit, İmamlı, Torun, Burhanlı, Horzum, Barabanlı, Haliller, Kızılışık, Çatak, Solaklar, Hacımollalar, Karahacılılar, Varsak, Honamlı, Cingöz, Türkmenaliler, Çakıl ve Meller olmak üzere 21 farklı kol bulunur. Kökenimiz ise Honamlı koluyla ilişkilendirilir. Honamlı kolunun içinde Recepli, Sarıkeçili, Karaevli, Çoşlu, Hacııbrahimli, Karşavurdanlı, Ötgünlü, Hacıcelilli olarak 8 ayrı oba bulunur. Günümüzdeki Isparta Gedikli Köyü'nün sakinleri, yukarıda belirtilen şekilde; Oğuz Türkmenleri'nin Bozok kolunun, Avşar Boyu'nun Honamlı kolunun Ötgünlü Obası'ndan gelmektedir (Editor: Genç, 2020:4).

Isparta yöresinde yaşayan Yörükler; Saçıkaraalı, Karakoyunlu, Sarıkeçili, Fettahlı, Gebiz, Karatekeli ve Aksığırlı, Melli, Karahacılı, Horzumlu, Tüngüşlü, Eskiyürük, Honamlı, Karakoyunlu, Tırtar, Karaçakal ve Kütüklü Yörüklerinden oluşur. Tarihsel olarak Isparta'dan Antalya,

Denizli, Muğla, Aydın, Afyon ve Mersin bölgelerine göç ederlerken, günümüzde bahar ve yaz aylarında Yuvecca ve Anamas Yaylası'na çıkarlar ve kış aylarını Isparta Atabey'de geçirirler (Editör: Hürmüzlü, Genç, 2019:113).

Isparta ve çevresinde dokuma kültürünü, Melli, Sarıkeçili, Saçıkaralı, Karahacılı, Horzumlu, Tüngüşlü, Eskiyyürük, Honamlı, Karakoyunlu, Fettahlı, Tırtar, Karaçakal ve Kütüklü aşiretleri şekillendirmiştir. Türkmen yerleşimleriyle ilgili kayıtlar, bölgenin dokuma kültürünü aydınlatacak niteliktedir (Genç, Öztürk ve Çeliker, 2017:354), (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Göç hazırlığı, Gönen, Fotoğraf: Gülşen Öztürk, Isparta, 2022.

Mersin ve çevresinde yaşayan aşiretler; 1691 ile 1699 yılları arasında, Osmanlı hükümeti tarafından gerçekleştirilen iskân politikaları, konar-göçer halkı yerleşik hayata geçirmeyi hedeflemiş ancak Mersin ve çevresinde bu politikalar başarılı olamamıştır. Mersin'in coğrafi konumu ve diğer bölgelere geçişlerde transit bir rol oynaması, bölgede yoğun bir Yörük geleneğinin oluşmasına katkı sağlamıştır.

Mersin ve çevresindeki Yörük grupları, kendilerini geleneksel yaşam tarzları ve kültürel bağlarıyla tanımlamaya devam etmişlerdir. Bu durum, bölgenin sosyal dokusunda ve kimlik oluşumunda belirle-

yici bir etki yaratmıştır. Mersin'deki kırsal kesimde yaşayan köylüler, tamamen yerleşik olmayan, sürekli köy yerleşimlerinden ziyade yarı yerleşik bir özellik sergilerler. Köy ve mezra arasındaki bu geçiş, göçebe ve yarı göçebe Oğuz boylarının yerleşik yaşama geçmeleriyle birlikte, eski yaşamlarının bir devamı olarak görülebilir. Ayrıca, bölgenin sancak arazisinin engebeli ve taşlık olmasıyla birlikte, Akdeniz sahilinde yaz aylarındaki sıcaklığın etkisiyle köyde yaşayanların Toros Dağları'ndaki yaylalara çıkma zorunluluğu da bölgedeki hareketliliğin başka bir nedenini oluşturur. Bu topluluklar Oğuzların üç-ok koluna ait oldukları tespit edilmiştir. Üç-oklara bağlı Yüreğir, Kınık, Bayındır, Karkın ve İğidir kabileleri ile Boz-oklara mensup Dodurga, Karkın ve Beğdilli gibi kabileler, Orta Torosların dağlık bölgeleri ile kuzey ve güney yamaçlarındaki düzlük alanlara yerleşme eğiliminde olmuşlardır. Bölgede Boz-Doğan, Boz-Kırlı, ve şamlu gibi oymaklar bulunmaktadır. II. Beyazıt döneminde, Boz-Doğan ve Boz-Kırlı gibi önemli kolların Orta Anadolu'daki Koç-Hisar yöresine göç ettiği gözlemlenmektedir. Kıbrıs'ın fethinden sonra, bu bölgeye yerleştirmeler sıklıkla gerçekteştirilmiştir. Ayrıca, Boz-Doğan'a mensup olan Melemenci, Kara-hacılı, Kürkçölü ve Tekeli obaları, Celali isyanları sonucu nüfusu azalan Çukurova'nın yeniden yerleştirilmesinde göç ettirilmişlerdir (Genç, 2003:22-23).

Günümüzde Mersin'de, yarı-yerleşik konar-göçer Yörük yaşantısı devam etmektedir. Göçün biçimi ve konutların yapısı zamanla değişmiş olabilir ancak Yörüklerin göç alışkanlıkları aynı kalmıştır. Yaşam tarzları ve gelenekleri değişse de yarı konar-göçer yaşam tarzını sürdüren Yörük grupları bulunmaktadır. Bu aşiretler arasında Yüreğir Yörükleri, Toros Yörükleri, Tahtacı Yörükleri, Boz Yörükleri, Kozan Yörükleri, Akdeniz Yörükleri, Mut Yörükleri, Tarsus Yörükleri, Silifke Yörükleri, Erdemli Yörükleri, Aydıncık Yörükleri ve Anamur Yörükleri gibi farklı topluluklar özellikle dikkat çekmektedir. Bu aşiretler, Mersin ilinin zengin etnik ve kültürel yapısını şekillendiren önemli bileşenler arasında yer alır ve bölgesel sosyal yapı üzerinde belirgin bir etkiye sahiptirler. Mersin'de bu grupların yanı sıra Tahtacılar ve Abdallar olarak bilinen diğer iki grup da bulunmaktadır (Genç, 2003:24-38). Mersin'de 200 hanelik bir Sarıkeçili ailesi konar-göçer (topraksız) hayat sürdürmektedir. Kışları İçel-Silifke-Gülnar-Anamur sahillerinde, yazları da Konya'nın Seydişehir-Beyşehir yaylalarında kira ile yazlamaktadırlar (Karkın ve Oyan, 2015:275). Günümüzde Akdeniz Bölgesinde Sarıkeçili Yörüklerinden oluşan sadece 86 aile Yörük yaşantısını devam ettirmektedir. Teknolojik gelişmeler ve yerleşik düzene geçiş bu sayının giderek azalmasına sebep olmuştur (Genç, 2023:325).

5. NAMAZLAĞI (SECCADE) DOKUMALARIN YAPIMINDA KULLANILAN MALZEME, ARAÇ, GEREÇ VE TEKNİKLER

Bu bölümde; Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin' de tespit edilen namazlağı dokumalarının; yöresel isimleri, dokuma türleri, dokumaların yapımında kullanılan malzeme-tezgâh tipi, dokuma teknikleri, ölçüleri, renk, motif ve kompozisyon özellikleri verilmektedir.

5. 1. Dokumaların Yöresel İsimleri

Akdeniz Bölgesi'nde konu kapsamında ele alınan namazlağı dokumaların isimleri Anadolu'da olduğu gibi yörede bilinen ve anılan isimlerin dışında genel olarak namazlağı ve seccade olarak isimlendirilmektedir. Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin'de tespit edilen namazlağı dokumalarının yöresel isimleri değişmektedir. Bu dokumaların yöresel isimlerini, dokuyucusunun vermiş olduğu isimden alırken, bazıları zemininde bulunan ana motiften, alınlık-ayaklık bölümünden, saçak kısmının başlangıçta ve kible yönünü belirleyici olmasından, bazıları ise dokuma tekniğinden (halı, kilim) ve deseninden (mihraplı-mihrapsız) almaktadır. Ancak bununla birlikte Akdeniz Bölgesi'nde yaygın olarak üretilen ve kullanılan namazla dokumaların özellikle geniş bir yerleşim alanına sahip olan Sarıkeçili yörükleri tarafından eğerkaşı, koç boynuzlu, mor-kulak gibi motiflerle kendi dokumalarını isimlendirdikleri anlaşılmıştır. Namazlağın yöresel isimleri Antalya'da; hayat ağaçlı namazlağı, halı namazlağı, mihraplı namazlağı gibi, Burdur'da; koç boynuzlu namazlağı, eğer kaşı namazlağı, hayat ağacı namazlağı gibi, Isparta'da; eğer kaşı namazlağı, mor kulak namazlağı gibi, Mersin'de; boncuklu beserek namazlağı, boğazi armutlu namazlağı, urganlı armutlu namazlağı, kerkitli armutlu namazlağı, köşe çaputu motifli ya da pıtraklı namazlağı ve sarı çuval yanışlı namazlağı gibi çeşitli isimler verilmiştir.

Boğazi armutlu namazlağı: Bu namazlağı daha çok Mersin ve civarında dokunmaktadır. Sarıkeçili Yörükleri tarafından dokunan bu dokumaya kerkitli armutlu, urganlı armutlu gibi farklı isimler de verilmektedir.

Boncuklu beserek namazlağı: Mersin ve civarında sıklıkla dokunan bir namazlağıdır.

Eğer kaşı namazlağı: Burdur, Isparta ve Mersin civarında yaygın olarak dokunmaktadır. Namazlıklardaki eyer kaşı yanışı, dokuma zemininin tamamında kullanılan bir desen olduğu için bu adı almıştır. Yüz ipliğiyle üst üste atılan renk iplerinin dokunmasına "olgama" adı verilmektedir. Namazlık örneklerinde tercih edilen yöntem çapraz zili tekniğidir ve her sırada eklemeler yapılmaktadır. Ayak kısımlarında saçak bırakılmaz; bunun yerine ön kısımlarda saçak bırakılır ve bu saçaklar örülerek işlenir. Eyer kaşı namazlıklar genellikle Anadolu'nun diğer bölgelerinde dokunur ve benzer ebatlarda ve dokuma teknikleriyle oluşturulur. Diğer bölgelerde ise, bu tür namazlıkların farklı isimlerle anıldığı ve farklı dokuma teknikleri kullanıldığı gözlenmektedir.

Örneğin, Antalya'nın merkez köylerinden Akaç Köyü veya Burdur'un Aziziye Köyü'nde benzer örnekler bulunabilir.

Hayat ağacı namazlağı: Antalya ve Burdur'da dokunmaktadır. Orta zeminde yer alan hayat ağacı motifinden bu ismi almaktadır.

Mihraplı namazlağı: Antalya civarında dokunan bir namazlağı dokumasıdır. Orta zeminde kullanılan ve aynı zamanda yön belirleyici olarak kible yönünü işaret eden mihraptan dolayı bu isim verilmektedir.

Morkulak namazlağı: Isparta ve Mersin civarında sıklıkla dokunmaktadır. Morkulak namazlağı; eyer kaşı namazlıklarının iç zemininde eyer kaşı olarak adlandırılan eli belinde motifinin ortasına eşkenar form içine yerleştirilmesiyle oluşturulan bir kompozisyon tarzını ifade etmektedir. Bu motif, geleneksel dokuma tekniklerinde önemli bir yer tutar ve genellikle yöresel adlarla anılmaktadır. Ala boncuk, eyer kaşı ve mor kulak yanışı gibi motifler, bu tarzın karakteristik öğeleridir ve desen çeşitliliği sağlarlar.

Pıtraklı namazlağı: Mersin ve civarında dokunan namazlağıların zemininde bulunan büyük pıtrak motifinden ismini almaktadır.

Sarı çuval yanışlı namazlağı: Mersin ve civarında dokunan namazlağıların zemininde bulunan sarı çuval yanışı olarak bilinen motiften ismini almaktadır.

Koç boynuzlu namazlağı: Burdur ve civarında dokunmaktadır. Bu namazlağı adı zeminde kullanılan koç boynuzu motifinden almaktadır (Fotoğraf 4-5).

Fotoğraf 4-5. Koç boynuzlu namazlağı,
Yüvecca Yaylası-Gönen - Akkeçili Köyü-Uluborlu, Fotoğraf: Mustafa Genç.

5. 2. Dokuma Türleri ve Teknikleri

Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin civarında tespit edilen namazlağı dokumaları kilim türünde yapılan dokumalardandır. Yörelerde ulaşılan dokumaların yapımında çeşitli tekniklerin kullanıldığı ve benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Bu tekniklerin bazılarının dokuyucular tarafından namazlağı dokumaların başlangıç ve bitiş kısmında, bazılarının ise sadece zemin kısmında uygulandığı görülmüştür. Dokumalarda kilim, düz zili, cicim, sık motifli cicim, çapraz zili ve seyrek motifli cicim teknikleri kullanılmıştır.

5. 3. Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzemeler ve Tezgâh Tipleri

Akdeniz Bölgesi namazlağı dokumalarında sıklıkla yün ve kıldan elde edilen ip türleri kullanılmıştır. Son dönem örneklerde hazır sentetik yün ve orlon iplerinde kullanıldığı belirlenmiştir.

Malzemeler: Yörelerde bulunan bu dokumaların atkı, çözüğü ve desen ipi (yüz ipi) koyun yünü ve keçi kılı olmakla birlikte kullanımı

değişmektedir. Dokumaların bazılarında atkı-çözgü kıl, desen ipi yün iken bazılarının tamamında atkı, çözgü ve desen ipi yündür.

Dokumaların temel malzemesi olan yün ve kıl Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin civarında yaşayan ve küçük baş hayvancılık faaliyetleri ile geçimini sağlayan ailelerin özellikle de Akkeçili, Sarıkeçili, Kızılkeçili ve Karakeçili yörüklerin geleneksel yöntemlerle hayvanlarından elde edilmektedir. Yün ve kıl ipinin elde edilmesi için bu işlemler sırasıyla; yün ve kılın kırkımını, temizlenmesini, yıkanmasını, kurutulmasını (güneşte), taranmasını ve kirman ile eğrilmesi içermektedir (Fotoğraf 6-7-8). Bu işlemler sonrasında ipler dokuma yapımında kullanılmak üzere hazır hale gelmektedir.

Fotoğraf 6-7. Kırkım işleminde, Gülseren Genç – Eğirme işleminde, Teslime Kaya, altıbozkur Köyü-Silifke, Fotoğraf: Mustafa Genç, Mersin, 2021.

Fotoğraf 8. Kırkım işleminde, Gülseren Genç – Eğirme işleminde, Teslime Kaya, altıbozkur Köyü-Silifke, Fotoğraf: Mustafa Genç, Mersin, 2021.

Tezgâh tipi: Akdeniz Bölgesi'nde namazlağı dokumaların yapımında en yaygın ıstar tezgahlar kullanılmaktadır. Antalya, Burdur, Mersin ve Isparta yörelerinde bulunan ve eski döneme ait örneklerin ıstar tezgahlarda dokunduğu belirlenmiştir. Günümüze yakın örneklerin yapımında ise ahşap ve metal malzemeden yapılan germe ve sarma tip tezgâhların kullanıldığı görülmüştür (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9. Istar tezgâh, Fotoğraf: Gülşen Öztürk, Karaman 2021.

5. 4. Dokumaya Hazırlık ve Dokuma İşlemi

Dokuma işlemi öncesinde, dokunacak olan namazlağı dokumasının ölçülerine göre çözgü boyu ayarlanır ve bu uzunluğa göre düz bir alana karşılıklı iki adet ağaç kazık yere çakılarak sabitlenir. Hazırlanan çözgü ipi bu iki kazık arasında çözülmemektedir. Bu işlem üç kişiyle yapılmaktadır. Bir kişi çözgü ipini iki kazık arasında getirip götürürken diğerleri kazıkların başında çözgüleri sabitleyerek örmektedir (Fotoğraf 10-11).

Fotoğraf 10. Çözgü hazırlama, Teslime Kaya, Çaltıbozkur Köyü-Silifke, Fotoğraf: Mustafa Genç, Mersin, 2021.

Fotoğraf 11. Çözgü aktarma ve dokuma işlemleri, Gülseren Genç, Teslime Kaya, Çaltıbozkır Köyü-Silifke, Fotoğraf: Mustafa Genç, Mersin, 2021.

Bu çözgüler düz olarak çözülür. Çözgü özme işlemleri bittikten sonra çözgü iplerinin karışmaması için varan gelen takılmaktadır. Sonrasında çözgüler tezgâha aktarılır, gücü örgüsü yapılır ve dokuma işlemlerine başlanır. Dokuma uygulaması ıstar tezgâhın arka kısmından gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Çözgü aktarma ve dokuma işlemleri, Gülseren Genç, Teslime Kaya, Çaltıbozkır Köyü-Silifke, Fotoğraf: Mustafa Genç, Mersin, 2021.

5. 5. Dokumaların Ölçüleri

Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin’de tespit edilen namazlağı dokumaların en, boy ve saçak ölçüleri değişmektedir. Bu ölçüler Antalya’da bulunan namazlağı dokumalarında; en ölçüsü 75 cm ile 90 cm, boy ölçüsü 120 cm ile 145 cm, saçak ölçüsü 8 cm ile 10 cm, Burdur’da bulunan namazlağı dokumalarında; en ölçüsü 70 cm ile 100 cm, boy ölçüsü 135 cm ile 150 cm, saçak ölçüsü 6 cm ile 8 cm, Isparta’da bulunan namazlağı dokumalarında; en ölçüsü 80 cm ile 124 cm, boy ölçüsü 135 cm ile 150 cm, saçak ölçüsü 10 cm ile 14 cm, Mersin’de bulunan namazlağı dokumalarında; en ölçüsü 80 cm ile 90 cm, boy ölçüsü 115 cm ile 130 cm, saçak ölçüsü 8 cm ile 25 cm arasındadır.

Yörelerde tespit edilen namazlağın tek tarafında (başlangıç kısmında) saçak bulunmaktadır. Bu saçaklar kible yönünü belirlemek için ve özellikle bazı dokumaların başlangıç kısmında ortada yer alan alınlık kısmı tarafında bırakılmıştır.

5. 6. Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri

Namazlağı dokumaların renkleri, motifleri ve kompozisyon raporları dokundukları yere göre farklılık göstermektedir.

Renk özelliği: Yörelerde bulunan dokumaların genel yüzeylerinde çeşitli renklerin tercih edildiği ve birbirleri arasında benzer tonların kullanıldığı görülmüştür. Bazı dokumaların üretiminde kullanılan yünün ve kılın doğal rengi olan beyaz, siyah ve kahverengi tonunda kullanıldığı, bazılarında ise kimyasal boylarla renklendirildiği ve renkli orlon iplerinde kullanıldığı belirlenmiştir. Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin’de bulunan namazlağı dokumaların genelinde, kırmızı, siyah, beyaz, mavi, sarı, yeşil, pembe, mor ve kahverengi sıklıkla kullanılan renklerdir.

Motif özelliği: Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin’de tespit edilen namazlağı dokumaların bordür ve zemin yüzeylerinde yoğun olarak geometrik motiflerin olduğu görülmüştür. Bu motiflerin bir kısmı namazlağı dokumalarının yöresel ismi ile anılmaktadır. Namazlağı zeminleri büyük ana motif ve küçük yardımcı motifler ile desenlendirilmiştir.

Motifler yörelere göre farklı anlamlar taşımaktadır. Konu kapsamında ele alınan namazlağı dokumaların genel olarak bordürlerinde; eli belinde, eli böğründe, koç boynuzu, göz, yar yara küstü, su yolu, çengel,

kaz ayağı, pıtrak, sıçan dişi, testere dişi, eğrice, küpe, sığır sidiği, eşek dişi, hayat ağacı, zeminlerinde ise; koç boynuzu, yıldız, çengel, göz, eğer kaşı, turna katarı, eli belinde, hayat ağacı, tarak, bereket, armut, beserek, kelebek, bukağı, kertik, kurt ağzı, pıtrak ve eğrice motifleridir. Yukarıdaki bahsedilen motiflerin bir kısmı literatürdeki isimleriyle, bir kısmı yörelerdeki anılan isimleriyle verilmiştir.

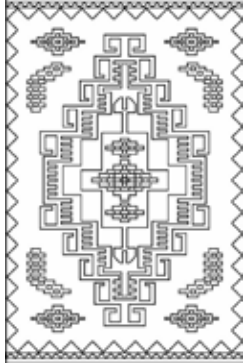
Kompozisyon özelliği: Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin’de bulunan dikdörtgen formdaki namazlağı dokumaların geneli bordür ve zeminden oluşurken bazıları ek olarak başlangıç ve bitiş kısmı olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Dokumaların zemin yüzeylerinde ½ yarım rapor, ¼ tam rapor ve birim tekrar rapor kompozisyon düzenlemeleri, bordür, başlangıç ve bitiş yüzeylerinde ise bir motifin birbirini tekrar eden ve farklı renk değişimlerinden oluşan kompozisyon düzenlemeleri ile desenlendirirmiştir.

6. AKDENİZ BÖLGESİN'DE TESPİT EDİLEN NAMAZLAĞI DOKUMALARI

ÖRNEK NO: 1		ANTALYA NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 13. Namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 1. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Antalya
Dokumanın Türü		Namazlağı-Seccade
Yöresel Adı		-
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyinde; düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş yüzeyinde; sık motifli cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	90 cm
	Boy	145 cm
	Saçak	10 cm
Motif	Bordür Yüzeyi	Eli belinde, eli böğünde
	Zemin Yüzeyi	Koç boynuzu, yıldız, çengel, göz
Renk		Kırmızı, yeşil, turuncu, sarı, beyaz, siyah, mavi, kahverengi
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında farklı renkte birbirini tekrar eden eli belinde motif, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden eli böğünde motif, zeminde koç boynuzu, yıldız, çengel ve göz motifleri ½ yarım rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

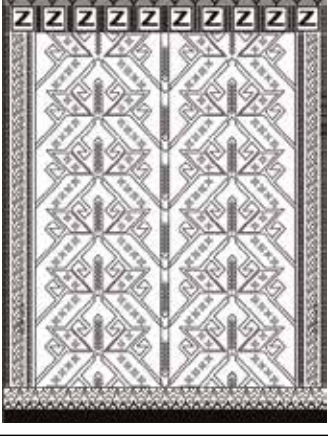
ÖRNEK NO: 2		BURDUR NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 14. Koç boynuzlu namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 2. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Merkez-Burdur
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Koç boynuzlu namazlağı
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyinde; sık motifli cicim tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş yüzeyinde; sık motifli cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Ölçüler	En	90 cm
	Boy	135 cm
	Saçak	10 cm
Motif	Bordür Yüzeyi	Koç boynuzu
	Zemin Yüzeyi	Koç boynuzu
Renk		Kahverengi, beyaz, kırmızı, mavi, sarı
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç kısmında ayaklık kısmını belirten 10 cm genişliğinde kumaş yer almaktadır. Bitiş kısmında birbirini tekrar eden koç boynuzu motifi, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden koç boynuzu motifi, zeminde yine koç boynuzu birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

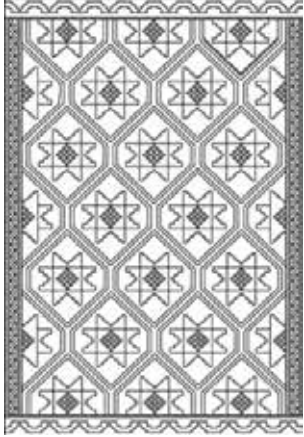
ÖRNEK NO: 3		BURDUR NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
<p>Fotoğraf 15. Eğer kaşısı namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.</p>		<p>Çizim 3. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.</p>
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Merkez-Burdur
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Eğer kaşısı namazlağı
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi çapraz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç, bitiş ve bordür cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Ölçüler	En	100 cm
	Boy	150 cm
	Saçak	8 cm
Motif	Bordür	Göz, yar yara küstü, eli belinde
	Zemin	Eğer kaşısı, turna katarı, eli belinde
Renk		Kırmızı, yeşil, beyaz, sarı, mor, pembe, siyah, kahverengi
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, yan kenar bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında farklı renkte birbirini tekrar eden göz, eli belinde motifleri, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden yar yara küstü motifi, zeminde dikey yönde birbirini takip eden eğer kaşısı, turna katarı ve eli belinde motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının hem başlangıç hem de kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

ÖRNEK NO: 4		BURDUR NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 16. Hayat ağacı namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 4. Desen Şeması. Çizim: GölŐen Öztürk.
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Burdur	
Dokumanın Türü	Namazlağı-seccade	
Yöresel Adı	Hayat ağacı namazlağı	
Bugünkü Durumu	İyi durumda	
Kullanım Alanı	İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç, bitiş ve bordür kilim ve cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Yün
	özgü	Yün
	Desen	Yün
Ölçüler	En	70 cm
	Boy	130 cm
	Şaçak	10 cm
Motif	Bordür	Su yolu
	Zemin	Hayat ağacı, tarak, bereket
Renk	Sarı, kırmızı, mavi, siyah, kahverengi, yeşil, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Namazlağı dokuması başlangıç, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında birbirini tekrar eden su yolu motifi, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve yine birbirini takip eden su yolu motifi, zeminde hayat ağacı, tarak ve bereket motifleri ¼ tam rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında Şaçak bulunmaktadır.	
Kaynak Kişi	Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme	

ÖRNEK NO: 5		BURDUR NAMAZLAĞI DOKUMASI	
			
Fotoğraf 17. Namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 5. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Ağlasun-Burdur	
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade	
Yöresel Adı		Namazlağı	
Bugünkü Durumu		İyi durumda	
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği	
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç, bitiş ve bordür cicim tekniği	
İp Türü	Atkı	Kıl	
	Çözü	Kıl	
	Desen	Yün	
Ölçüler	En	80 cm	
	Boy	130 cm	
	Saçak	6 cm	
Motif	Bordür	Çengel, kaz ayağı, göz	
	Zemin	Göz	
Renk		Pembe, yeşil, mavi, sarı, kırmızı, siyah, kahverengi, beyaz, turuncu	
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında farklı renkte birbirini tekrar eden eli belinde motifi, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden göze motifi, zeminde yine göz motifleri ½ yarım rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının hem başlangıç hem de bitiş kısmında saçak bulunmaktadır.	
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme	

ÖRNEK NO: 6		ISPARTA NAMAZLAĞI DOKUMASI	
			
Fotoğraf 18. Eğer kaşı namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 6. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Isparta	
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade	
Yöresel Adı		Eğer kaşı namazlağı	
Bugünkü Durumu		İyi durumda	
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi çapraz zili tekniği	
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç, bitiş ve bordür çapraz zili tekniği	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözü	Yün	
	Desen	Yün	
Ölçüler	En	85 cm	
	Boy	125 cm	
	Saçak	14 cm	
Motif	Bordür	Pıtrak, sıçan dişi, testere dişi	
	Zemin	Eğer kaşı, turna katarı, eli belinde	
Renk		Mor, pembe, yeşil, beyaz, mavi, kırmızı, sarı, siyah	
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, yan kenar, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında farklı renkte birbirini tekrar eden pıtrak motifi, yan kenarlarda testere dişi motifi, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden sıçan dişi motifi, zeminde dikey yönde birbirini takip eden eğer kaşı, turna katarı ve eli belinde motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.	
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme	

ÖRNEK NO: 7		ISPARTA NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
<p>Fotoğraf 19. Mor kulak namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.</p>		<p>Çizim 7. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.</p>
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Isparta
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Mor kulak seccade
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi çapraz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç, bitiş ve bordür cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Ölçüler	En	100 cm
	Boy	150 cm
	Saçak	-
Motif	Bordür	Eğrice, küpe, kazayağı
	Zemin	Eli belinde, armut, çengel, göz
Renk		Yeşil, turuncu, beyaz, kırmızı, siyah
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, yan kenar, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç da çengel ve bitiş kısmında kazayağı ve farklı renkte birbirini tekrar eden eğrice motifleri, bordürde dört bir tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden eğrice motifleri, zeminde dikey yönde birbirini takip eden eğer kaşı, eli belinde, armut, göz motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

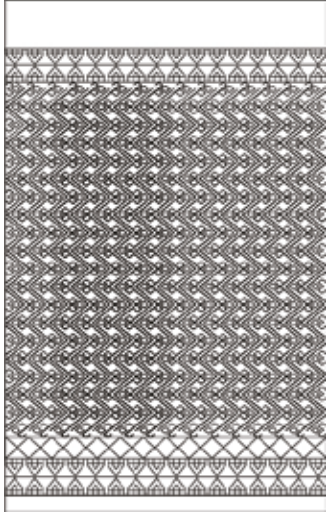
ÖRNEK NO: 8		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 20. Boncuklu beserek namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 8. Desen Şeması. Çizim: GölŐen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Tarsus Belediye Koleksiyonu, Tarsus-Mersin
Dokumanın Türü		Seccade
Yöresel Adı		Boncuklu beserek seccade
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç, bitiş ve bordür düz zili tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	özgü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	80 cm
	Boy	120 cm
	Saçak	8 cm
Motif	Bordür	Sığır sidiği, su yolu
	Zemin	Beserek, kelebek,
Renk		Mor, pembe, kırmızı, sarı, yeşil, mavi, beyaz, siyah, kahverengi
Kompozisyon Özelliği		Dikdörtgen formlu dokuma başlangıç, yan kenar, zemin, bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sığır sidiği motifi, yan kenarda iki tarafı çevreleyen ve birbirini takip eden su yolu motifi, zeminde dikey yönde birbirini takip eden beserek, kelebek, armut ve yıldız motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

ÖRNEK NO: 9		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 21. Boğazı armutlu namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 9. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Tarsus Belediye Koleksiyonu, Tarsus-Mersin
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Boğazı armutlu namazlağı
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş düz zili tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	90 cm
	Boy	130 cm
	Saçak	15 cm
Motif	Bordür	Sığır sidiği, su yolu
	Zemin	Armut, kelebek, yıldız
Renk		Pembe, sarı, yeşil, beyaz, kırmızı, siyah, mavi, kahverengi
Kompozisyon Özelliği		Namazlağı dokuması başlangıç, bitiş, zemin bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ta çengel ve bitiş kısmında sığır sidiği motifi veya suyolu, zeminde dikey yönde birbirini takip eden armut, kelebek ve yıldız motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

ÖRNEK NO: 10		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 22. Namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 10. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	SİLİFKE-MERSİN	
Dokumanın Türü	Namazlağı-seccade	
Yöresel Adı	Namazlağı	
Bugünkü Durumu	İyi durumda	
Kullanım Alanı	İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	80 cm
	Boy	115 cm
	Saçak	14 cm
Motif	Bordür	Koç boynuzu, su yolu
	Zemin	Bukağı
Renk	Siyah, pembe, turuncu, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Namazlağı dokuması ¼ rapor dokuma başlangıç, yan kenar, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında kazayağı motifi bordüründe koçboynuzlu suyolu motifi, zeminde dikey yönde birbirini takip eden bukağı motifi birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.	
Kaynak Kişi	Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme	

ÖRNEK NO: 11		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 23. Kerkitli armutlu namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 11. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Tarsus-Mersin
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Kerkitli armutlu namazlağı
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	83 cm
	Boy	120 cm
	Şaçak	22 cm
Motif	Bordür	Su yolu, sığır sidiği
	Zemin	Armut, kertik, kurt ağzı
Renk		Sarı, pembe, mavi, mor, yeşil, beyaz, siyah
Kompozisyon Özelliği		Dikdörtgen formlu dokuma başlangıç, yan kenar, bordür, zemin ve bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında kazayağı motifi bordüründe sığır sidiği veya suyolu motifi, zeminde dikey yönde Armut, kertik ve kurt ağzı motifleri birbirini takip eden birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında şaçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

ÖRNEK NO: 12		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 24. Pıtraklı namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 12. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Silifke-Mersin
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Köşe çapıtı namazlağı
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi sık motifli cicim tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş zili tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözüğü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	90 cm
	Boy	130 cm
	Saçak	20 cm
Motif	Bordür	Hayat ağacı, eşek dişi,
	Zemin	Göz, pıtrak
Renk		Turuncu, kırmızı, beyaz, siyah, sarı
Kompozisyon Özelliği		Dikdörtgen formlu dokuma başlangıç, yan kenar, zemin, bitiş bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında eşek dişi motifi, yan kenarda iki tarafı çevreleyen hayat ağacı motifi, zeminde dikey yönde birbirini takip eden göz ve pıtrak motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısımda saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

ÖRNEK NO: 13		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 25. Sarı çuval yanırlı namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 13. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Silifke-Mersin
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Sarı çuval yanırlı seccade
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi sık motifli cicim tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş düz zili tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözüğü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	90 cm
	Boy	130 cm
	Saçak	20 cm
Motif	Bordür	Kaz ayağı, eşek dişi, göz
	Zemin	Eğrice, eli belinde
Renk		Yeşil, pembe, sarı, beyaz, siyah, kahverengi
Kompozisyon Özelliği		Dikdörtgen formulu dokuma başlangıç, bitiş, zemin bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç da kazayağı ve bitiş kısmında eşek dişi ve göz motifli, zeminde yatay ve dikey yönde birbirini takip eden eğrice ve eli belinde motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

ÖRNEK NO: 14		MERSİN NAMAZLAĞI DOKUMASI
		
Fotoğraf 26. Urganlı armutlu namazlağı. Fotoğraf: Mustafa Genç.		Çizim 14. Desen şeması. Çizim: Gülşen Öztürk.
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Tarsus-Mersin
Dokumanın Türü		Namazlağı-seccade
Yöresel Adı		Urganlı armutlu namazlağı
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Zeminin genel yüzeyi düz zili tekniği
	Bordür Yüzeyi	Başlangıç ve bitiş seyrek motifli cicim tekniği
İp Türü	Atkı	Kıl
	Çözü	Kıl
	Desen	Yün
Ölçüler	En	90 cm
	Boy	130 cm
	Şaçak	25 cm
Motif	Bordür	Eşek dişi, kaz ayağı
	Zemin	Armut, kelebek, yıldız, göz
Renk		Beyaz, siyah, mavi, pembe, yeşil, kırmızı
Kompozisyon Özelliği		Dikdörtgen formlu dokuma başlangıç, bitiş, zemin bölümünden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç da eşek dişi motifi bitiş kısmında kazayağı ve eşek dişi motifi, zeminde dikey yönde birbirini takip eden armut, kelebek, göz ve yıldız motifleri birim tekrar rapor desen kompozisyonuyla düzenlenmektedir. Namazlağı dokumasının başlangıcında kible yönünü gösteren kısmında şaçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi		Mustafa Genç (2023). Sözlü Görüşme

SONUÇ

Yörük toplumu, dokuma geleneğini sadece bir sanat olarak değil, aynı zamanda yaşam tarzı olarak benimsemiştir. Bu durum, dokuma sanatının sadece estetik bir ifade biçimi olmanın ötesine geçerek, toplumun estetik ve kültürel kimliğinin temel bir unsuru haline geldiğini göstermektedir.

“Türk boyları Orta Asya’dan Avrupa ortalarına kadar geniş yayla ve ovalarda kendi kültürünü geldiği coğrafyadaki kültür ile birleştirerek sanat üretimlerini gerçekleştirmişlerdir” (Genç ve Öztürk, 2022:544).

Yörük toplumunun yaşam biçimi canlı ve dinamik niteliktedir; doğanın en etkileyici renklerini gözlemleyerek veya deneyimleyerek, görsel ifadelerinde en canlı tonları tercih ederler. Bu canlı yaşam tarzı, özellikle dokuma ve sanat eserleri üzerindeki etkileriyle belirginleşir. Yörüklerin el işi ve sanat eserlerinde gözlemlenen renklerin ve desenlerin çeşitliliği, kültürel zenginliklerinin bir yansımasıdır. Bu çeşitlilik, geleneksel el sanatlarıyla üretilen eserlerin benzersizliği ve estetik değerlerinin önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir.

Antalya, Burdur, Isparta ve Mersin illerinde bulunan namazgâh dokumalarının incelenmesi sonucunda seccade dokumalarında, motiflerin titizlikle ve özenle düzenlendiği gözlemlenmektedir. Bu motifler ve renkler, seccade yüzeyinde uyum içinde ve dengeli bir şekilde yer alır. Bu dokumalarda bordür ve zemin yüzeylerinde belirgin bir şekilde geometrik motiflerin hâkim olduğu gözlemlenmiştir. Bu motifler, karmaşık düzenlemelerle bir araya getirilmiş ve dokuma desenlerine estetik bir derinlik katmıştır.

Yöresel dokuma geleneğinde, bazı motifler namazlık dokumalarında özel isimlerle anılır. Namazlağı dokumalarında, ana motiflerin yanı sıra küçük yardımcı motiflerle zeminler desenlenir. Bu motifler, yöresel isimlerle anılan namaz örtüsü dokumalarının özgünlüğünü ve bölgesel kimliğini yansıtmaktadır.

“Türk boylarının Anadolu’nun değişik yerlerine olduğu gibi, buraya da bu sanatı, özelliklerini bozmadan getirdiği görülmektedir” (Öztürk, 2007:71).

Yörüklerin dokuma sanatındaki ustalığı ve detaycılığı, onların doğayla olan bağlarını ve kültürel miraslarını yansıtmaya biçimlerinden sadece biridir. Bu geleneğin nesilden-nesile aktarılması, Yörük kültürünün

yaşatılmasında ve Anadolu'nun dokuma geleneğinin zenginleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Namazlağı dokumalarındaki motiflerin incelenmesi, bölgesel kùltürlerin derinlemesine anlaşılması ve dokuma geleneğinin korunması açısından önemlidir. Bu çalışmalar, yerel dokumacıların geleneksel teknikleri ve motifleri gelecek nesillere aktarmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, bu motiflerin sembolik anlamlarının ve estetik değerlerinin daha geniş bir kitleye tanıtılması, yerel kùltürlerin tanıtımına ve kùltürel mirasın korunmasına katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda, bölgesel motiflerin ve dokuma tekniklerinin belgelenmesi ve araştırılması, kùltürel çeşitliliğin ve mirasın korunmasında önemlidir.

Araştırma sonuçları, Akdeniz Bölgesi'nde namazlık kùltürünün, dokuma geleneğinin hala canlı olduğunu ve kùltürel mirasın önemli bir unsuru olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu çalışma, bölgeye özgü dokuma kùltürünü daha iyi anlamak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla önemli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca, bu çalışma, bölgenin kùltürel zenginliğini koruma çabalarına destek olmak ve kùltürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla da önemlidir.

KAYNAKÇA

- Bozkurt, N. (2009). Seccade, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, Ankara: TDV Yayınları, Cilt: 36, s. 269-271.
- Çelik, A. (2017). Bir Yörük Çocuęunun Gözüyle Yörüklerin Dünyası, Ankara: Gelişim Sanat ve Kùltür Merkezi, Sözkese Matbaa.
- Durul, Y. (1985). Anadolu Kilimlerinden Örnekler, İstanbul: Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi: 10, Apa Ofset Basımevi.
- Eroğlu, M., A., ve Akyüz, T., (2023). Antalya Kaleiçi'nde Bulunan Hayat Ağacı Motifli Seccade Dokumaları, Folklor Akademi Dergisi. Cilt:6, Sayı:1, 148 – 161.
- Genç, M. (2003). Silifke Türkmenlerinde Dokuma ve Boyama Özellikleri, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Genç, M., Öztürk, N. ve Çeliker, D. (2017). Isparta'da Mutaflık ve Son Mutaflık Nuri Akkulak, Süleyman Demirel Üniversitesi, Art-e Sanat Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 20, s. 354 - 371, <https://doi.org/10.21602/sduarte.358725>.

- Genç, M. (2023). Akdeniz Bölgesi Yörüklerinde Kök Boya Geleneği, Editör Ö. Bilgin (2022). Antalya Yörük Türkmen Kitabı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı, s.319.
- Genç, M. Editor (2020). Isparta'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası, Isparta Çevresi Yörük Kültürü, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları No: 108, s. III-4.
- Genç, M. ve Öztürk, İ. (2022). Sarıkeçili Yörüklerinde Dokuma Kültürü, Yörükler II, Ankara: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, (Şahin, İ., Taşbaş, A. ve Taşbaş, E. Editör), Salman Basım Yayımcılık.
- Hürmüzlü, B. Editor (2019). Yörük Kültürü, Isparta'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını, Desen Ofset A.Ş. / Ankara.
- Kayıpmaz F. ve Kayıpmaz, N., (1991). Sivas Kilim Seccadeleri, Türk Etnografya Dergisi, Sayı: 69, ss. 97-120.
- Karkın, A., M. ve Oyan, S. (2015). Mersin'de Yaşayan, Son Yörükler Olan Sarıkeçililer'in Yaşantıları, Kültürel Özellikleri ve Yörük Müziği Üzerine Bir Araştırma, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi Journal of the Fine Arts Institute (GSED), Sayı/Number 35, 271-285.
- Koyuncu, Okca, A. (2019). Denizli-Çal Yöresi Kilim Seccadeleri (Namazlağıkları), (Editör Aytaç, A.), XIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi /Sanat Etkinlikleri.
- Öztürk, N. (2007). Isparta, Senirkent İlçesi, Büyükkabaca Kasabası'ndaki Bazı Dokuma Örnekleri, Konya: I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi Bildirileri, Selçuk Üniversitesi, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Uslu, F. (2023). Antalya Bölgesi Yörüklerindeki Sözlü Halk Kültürü Unsurlarına Sosyolojik Bir Bakış, Editör Ö. Bilgin (2022). Antalya Yörük Türkmen Kitabı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı, s.175.
- <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/36/C36011907.pdf>, Erişim Tarihi: 08.12.2023.
- <https://antalyabugun.com.tr/makale/antalya-yorukleri-3-2569.html>, Erişim Tarihi: 03.02.2024.
- <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03.02.2024.

HAKKÂRİ ÇANTA DOKUMALARI¹

HAKKÂRİ BAG WEAVINGS

Doç. İlker ÖZTÜRK

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-0002-0179-6835>
Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü,
Isparta/Türkiye,
ROR Id: <https://ror.org/04fjtte88>

ÖZET

Kültürel belleğimizi oluşturan geleneksel sanatlarımız Anadolu’da yaşadığımız çağlar boyunca hep bizimle birlikte varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu zaman dilimi içerisinde yaşamımızın büyük bir parçasını oluşturan geleneksel sanatlarımız hem ihtiyaçlarımızı gidermek için kullanılmış hem de bizi biz yapan belleğe hizmet etmiştir. Bu bağlamda Anadolu’nun her yöresi geniş görsel bir dokuma yelpazesine sahiptir. Doğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan Hakkâri ili dokuma alanına hizmet eden illerden biridir. Hakkâri yöresinde kendine has dokumaların varlığı günümüzde de gözlemlenebilir. Halen kullanılan ve çeşitli kurumlarla varlığını sürdüren dokumalar bu yörede çeşitlidir.

Bu çalışmaya konu olan 17 adet çanta örneği özgün örnekler arasında yer alır. Çalışma içerisinde yer verilen örnekler alan araştırmasında tespit edilmiş ve yerinde fotoğraflanmıştır. Örneklerin renkleri canlı ve pastel tonlardadır. Motifleri çeşitlidir. Desenleme ve kompozisyon örnekleri çoğunlukla çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgilerden oluşan ya da orta zeminde ana motif tek ya da yan yana yerleştirilmiştir. Teknik olarak kilim, ilikli kilim, sarma kontur teknikleri tercih edilmiştir. 17 adet çanta örneğinin teknik, renk, motif ve yüzey şemaları bulgular kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Ayrıca daha ayrıntılı özelliklerine katalog kısmında yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çanta, Dokuma, Hakkâri.

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 12.07.2024 tarihinde “iThenticate” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %16 dır.

ABSTRACT

Our traditional arts, which constitute our cultural memory, have always existed with us throughout the ages we have lived in Anatolia. In this period of time, our traditional arts, which constitute a large part of our lives, have been used both to meet our needs and to serve the memory that makes us who we are. In this context, every region of Anatolia has a wide range of visual weaving. Hakkâri province, located in the Eastern Anatolia Region, is one of the provinces serving in the field of weaving. The existence of unique weavings in Hakkâri region can still be observed today. The weavings that are still used and continue to exist with various institutions are varied in this region.

The 17 bag samples subject to this study are among the original examples. The samples included in the study were identified during field research and photographed on site. The colours of the samples are in vivid and pastel tones. Their motifs are varied. Patterning and composition examples are mostly composed of lines repeating each other vertically on the front and back of the bag, or the main motif is single or placed side by side on the middle ground. In terms of technique, rug, buttonhole rug and winding contour techniques were preferred. The techniques, colours, motifs and surface schemes of 17 bag samples are explained in detail in the findings section. In addition, more detailed features are given in the catalogue section.

Keywords: Bag, weaving, Hakkâri.

1. GİRİŞ

Geleneksel el sanatları bir ulusun kültürel mirasını en derin şekilde yansıtan temel unsurlardan biridir. Bu kültürel miraslardan bir olan dokumalar, Türk kültüründe önemlidir. İnsanoğlunun doğumundan ölüme kadar yaşamının temel bir bileşeni olmuştur. Zengin ve köklü bir tarihe sahip olan dokuma sanatı, Orta Asya'dan başlayarak tarih boyunca süregelen bir geleneği temsil etmektedir.

Bu sanat, zaman içinde değişime uğramadan günümüze kadar ulaşmış ve Türk kültüründe önemli bir yer edinmiştir. Geçmişte insanlar, yaşadıkları alanları çeşitli dış etkenlere karşı korumak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla dokuma tekniklerini geliştirmişlerdir. Coğrafi konumun ve doğal şartların sunduğu imkânlarla, çeşitli dokuma türleri üretilmiştir. Bu üretilen parçaların, çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla özenle yapılmış olduğu açıktır (Öztürk, 2014:1).

Türk dokumacılığı, ilk dönemlerinden günümüze kadar sürekli bir gelişim göstermiş ve önemini muhafaza etmiştir. Her dönemde dikkat

çeken dokuma sanatı, estetik ve işlevsel gereksinimlere göre üretilmiş olup, çeşitli kullanım alanları bulmuş ve farklı malzeme, teknik, renk, motif ve kompozisyonlarla şekillendirilmiştir. Bu bağlamda, dokuma sanatı geleneksel sanatlarımız arasında önemli bir yere sahiptir (Konuk, 2022:1288).

Günlük hayatta yaşam koşulları dikkate alınarak ihtiyaçlara uygun çeşitli dokuma çeşitleri geliştirilmiştir. İhtiyaçlardan kaynaklanan dokumalar; evlerde, pazaryerlerinde, tarlalarda, ibadethanelerde, tekke-lerde, türbelerde ve göçebe yaşamda daima bir kullanım alanı bulmuştur (Özkoca, 2019:66).

Toplumların kültürel kimliklerini en iyi yansıtan ürünler arasında yer alan dokumalar hem işlevsel özellikleri hem de toplumların yaşam kültürlerini yansıtmaları nedeniyle geleneksel sanatlar arasında önemli bir yere sahiptir. İnsanlar, hüznelerini, sevinçlerini ve beklentilerini motifler aracılığıyla kullandıkları eşyaları süsleyerek ifade etmişlerdir (Polat, 2023:986).

Dokumalar; motiflerden dokuma tekniğine, renk seçiminden kullanılan hammaddeye kadar, toplumların kültürel kimliğini ve zenginliğini yansıtmış, insanın duygusal ve düşünsel derinliğine dair ipuçları sunmuştur. Dokumacılığın kökleri binlerce yıl öncesine dayanmakta olup, insanlık tarihindeki başlangıcından beri süregelen bir uygulama olduğu kabul edilmektedir.

Türk topluluklarının yaşam tarzları, temelde küçük baş hayvan yetiştiriciliği ile şekillenmiştir. Bu topluluklar, genellikle mevsimlere göre değişen otlaklara göç ederek yaşamışlardır. Özellikle koyun ve keçi yetiştiriciliği için verimli olan bölgelere yönelik bu göçler, toplulukların hayatlarını sürdürebilmeleri için hayati önem taşımaktadır. Bu göç olgusuna dayalı yaşam tarzı, konut ihtiyaçlarının karşılanmasında da belirleyici olmuştur. Türk toplulukları, taşınabilirlik ve hafiflik açısından avantaj sağlayan yün, kıl ve pamuk gibi malzemelerden yapılmış eşyaları tercih etmişlerdir. Tuz torbalarından, kara çadırlara kadar olan konut gereksinimlerini bu şekilde karşılamışlardır. Göçebe yaşam tarzından yarı-göçebe ve nihayetinde yerleşik yaşama geçiş sürecinde dahi, bu geleneksel uygulamaların devam ettiği görülmüştür. Topluluklar, yaşam biçimlerini ve kültürel miraslarını korumak adına bu alışkanlıkları sürdürmüşlerdir. Bu durum, Türk topluluklarının sosyo-kültürel yapılarının ve yaşam tarzlarının kökenlerinden günümüze kadar uzanan bir süreklilik içerdiğini göstermektedir (Görgünay, Kırzioğlu, 1994:4).

El dokumacılığı, Anadolu'nun sosyal ve ekonomik yapısında yüzyıllardır önemli bir yer tutan bir ata sanatıdır. Ülkemizde hem ana geçim kaynağı hem de ek gelir kaynağı olarak sürdürölen bu meslek, günümüzde bazı bölgelerde varlığını sürdürmektedir (Erdoğan, 1996:1).

Türkiye'nin her yöresinde çeşitli malzemeler kullanılarak üretilen el sanatları, lif, ağaç, taş, toprak, maden, deri ve hayvansal artıklar gibi çeşitli hammaddelerden oluşur. Geleneksel dokumalar, bu sanatların önemli bir kategorisini oluşturur ve bu dokumalar, genellikle yaşam biçimini yansıtan ve giyim kuşam elemanlarını sergileyen ürünleri içerir. Ancak, geleneksel el sanatlarının bir kısmı, değişen sosyo ekonomik koşullar ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle zamanla unutulmuş veya yok olmuştur. Bununla birlikte, bazı geleneksel el sanatları, yerel topluluklar ve kültürel mirası koruma kuruluşları tarafından sürdürölmeye çalışılmaktadır. Bu çabalar, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması aēısından önemli bir rol oynamaktadır (Yanar ve Erdoğan, 2019:44).

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Hakkâri, geleneksel dokusunu koruyarak günümüze kadar taşınan el dokumacılığı ile öne çıkmaktadır. Arkeolojik kazılar ve alanda yapılan çalışmalar, Hakkâri'nin tarih boyunca Sümerler, Asurlular, Babilliler, Medler, Persler, Romalılar, Sasaniler, Araplar ve Türklerin egemenliğinde kaldığını göstermektedir. Bugün, Hakkâri'de Ertuşi, Herki, Jirki ve Pinyanişi aşiretlerine mensup yerel halk yaşamını sürdürmektedir (Öztürk, 2021:272).

Çeşitli medeniyetlere ve aşiretlere ev sahipliği yapan yöre, kendine özgü geleneksel dokuma ürünlerin ortaya çıktığı önemli bir yerleşim bölgesidir. Bu medeniyetlerin ve aşiretlerin kültür yansımalarını günümüzde en iyi örneklerini sayıca fazla ve renkli olan çeşitli el dokumalarıdır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde önemli bir dokuma merkezi konumunda olan Hakkâri'de dokumacılık önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır.

Hakkâri bölgesinde üretilen dokumalar genellikle aşiretlerin, boyların veya dokuyucuların isimleriyle tanınır. Ayrıca, dokuma üzerinde oluşturulan desen kompozisyonları, dokumanın isimlendirilmesi ve tanınırlığına katkı sağlar. Yörede yaşayan Herki, Jirki, Jirkan, Beritan, Haşuran, Giravyan ve Mamhuran aşiretlerinin özenle dokuduğu geleneksel desenleri ve renkleriyle zenginleştirdikleri dokumalar, Hakkâri yöresinin kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturur (Deniz, 2000:104).

Yörenin geleneksel dokumaları oldukça çeşitlidir. Kilim ve halı gibi yer yaygısı dokumaların yanı sıra, parça parça dokunup daha sonra

dikilerek çeşitli ürünlere dönüştürülen dokumalar da bulunmaktadır. Bu ürünler arasında parzun, torba, heybe gibi çeşitli kullanım amaçlarına uygun olarak farklı şekillerde değerlendirilen dokumalar mevcuttur (Öztürk, 2023:2078). Yörede üretilen bu dokumalar içinden çanta dokumaları seçilerek teknik ve desen özellikleri bakımından değerlendirilmiştir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Çanta dokuması, Nazime Üncü 'ün evi, Bağışlı Köyü,
Fotoğraf: İlker Öztürk, 2012, Hakkâri.

Çanta kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Kösele, meşin, kumaş vb. hafif malzemedan yapılip büyüklüğüne göre, evrak, yiyecek, vb. koyup taşımaya yarayan kap” şeklinde tanımlanmaktadır. Yörede de çanta dokumaları geçmişte aynı amaçlar için, günümüzde ise çeyiz ve süs eşyası olarak kullanılmaktadır. Çantalara yün çantası, ekmek çantası, çoban çantası ve çeyiz çantası gibi isimler verilmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Konu kapsamında değerlendirilen Çanta Dokumaları 2011 ile 2013 yılları arasında Hakkâri merkezinde ve yakın köylerde yapılan alan araştırmasında tespit edilmiştir. Tespit edilen 17 çanta dokuması yerinde gözlemlenerek, teknik ve desen özellikleri incelenmiştir. Ayrıca röportaj (sözlü görüşme) ve fotoğraf çekimi yapılmıştır. Dokumaların genel özellikleri hakkında katalog hazırlanmıştır.

3. HAKKÂRİ ÇANTA DOKUMALARI

Yöresel dokuma geleneği, sadece köklü bir tarihe sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda çeşitli renk, teknik, motif ve kullanım amaçları açısından son derece çeşitlilik sunan önemli bir kültür değeridir. Hakkâri bölgesinde kilim üretimi yoğun olsa da yörede üretilen diğer dokuma çeşitleri de kullanım amaçlarına göre farklılık göstermektedir. Dokumalar, tezgâhın yapısı, kullanılan dokuma teknikleri, malzeme ve renk seçimi, motif çeşitliliği ve kompozisyon özellikleri gibi faktörlere bağlı olarak çeşitlenmektedir. Bu özellikler, dokumaların eşsiz ve zengin desen karakterini belirlemektedir.

Çantalar, özellikle göçebe yaşam süren toplulukların taşıma ve depolama ihtiyaçlarını karşılayan önemli araçlardır. Hakkâri bölgesinde, yerel halkın yoğun olarak üretip kullandığı çantalar, geleneksel dokuma teknikleriyle dokunan ve yaygın bir kullanım alanına sahip olan örnekler arasındadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Çanta dokuması, Rukiye Turan'ın evi, Çukurca, Fotoğraf: İlker Öztürk, 2012, Hakkâri.

“Enleri oldukça çeşitli ebatlarda yapılan torbalar (çantalar) genellikle kareye yakın bir formda dokunur” (Koyuncu Okça ve Genç, 2018:55).

Ayrıca el ile dokunarak üretilen bu dokumaların yanı sıra yöredeki eski, yıpranmış kilim dokumalarından yine pratik bir kullanım sağlamak amacıyla çanta formunda kesilip dikilmektedir. Çantalar, yalnızca taşıma

fonksiyonuyla sınırlı kalmayıp, ayrıca kültürel ve sosyal bağlamda anlamlı bir ifade aracı olarak da değerlendirilmektedir. Farklı yörelerdeki çantalar gibi Hakkâri ve çevresinde de tespit edilen bu çantalar; çoban, ekmek, ayna, tarak, yün çantası gibi çeşitli isimlerle adlandırılmaktadır. Çantaların en ölçüsü 20 cm ile 49 cm, boy ölçüsü ise 19 cm ile 53 cm arasında değişmektedir.

Çoban torbası, genellikle yiyeceklerini taşıyan çobanlar tarafından kullanılan bir çanta türü olarak bilinir. Yörede "çoban çantası" olarak da adlandırılan bu eşya, çoğunlukla koyun güden çobanlar arasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Heybe gibi dokunan çanta, tipik olarak tek gözlüdür ve sap kısımları renkli iplerle yöreye özgü çeşitli örgü şekilleri ile örülmektedir. Ön yüzleri genellikle desenli olup, arka yüzleri düz veya çizgilidir; ancak bazen her iki yüzü de desenli olabilir. Hakkâri yöresinde yapılan araştırmalarda, bu tür çantaların sıkça karşılaşıldığı görülmüştür (Öztürk, 2014:177), (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Çoban çantası, Halk Eğitim Merkezi Sergisi,
Fotoğraf: İlker Öztürk, 2012, Hakkâri.

4. HAKKÂRİ ÇANTA DOKUMALARIN YAPIMINDA KULLANILAN MALZEME, ARAÇ, GEREÇLER VE TEKNİKLER

Bu kısımda yörede tespit edilen çanta dokumalarının türü, teknikleri, dokuma işlemi, kullanılan malzemeler, renk, motif ve kompozisyon gibi özelliklerine yer verilmektedir.

4.1. Dokuma Türü, Teknikleri ve Dokuma İşlemi

Dokuma türü: Yörede üretilen çantalar atkı yüzlü ve çözgü yüzlü türünde yapılan dokumalardır.

Dokuma teknikleri: Çantaların yapımında kilim, ilikli kilim, sarma kontür ve cicim teknikleri kullanılmaktadır.

Dokuma işlemi: Dokuma işlemi öncesinde dokumaya hazırlık işlemleri yapılmaktadır. Bu işlemler sırasıyla çözgülerin çözülmesi, gücü örgüsünün yapılması ve sonrasında dokuma işlemine başlanmasıdır.

4.2. Çanta Dokumalarının Yapımında Kullanılan Malzemeler ve Tezgâh Tipleri

Malzemeler (İp): Yöre dokumalarının ve çanta dokumalarının ana malzemesi yün ipidir. Dokumaların atkısında ve çözgüsünde kullanılmaktadır. Yün yörede küçük baş hayvancılık faaliyeti ile uğraşan ailelerin koyunlarından elde edildiği gibi aynı zamanda hazır olarak satın alınmaktadır. Geleneksel yöntemler ile yöreden temin edilen yün ipleri, yine yörede dokuma ile uğraşan kadınlar tarafından çeşitli işlemlere tabi tutularak dokumalarda kullanılmak üzere ip haline dönüştürülmektedir. Bu işlemler sırasıyla; kırkım, temizleme, yıkama, kurutma, tarama ve kirman ile eğirmedir (Fotoğraf 4-5-6-7).

Fotoğraf 4-5. Yün tarama işlemi, Dokuyucu Saliha Karataş,
Fotoğraf: İlker Öztürk, 2012, Hakkâri.

Fotoğraf 6-7. Kirmanda yün eğirme işlemi, Dokuyucu Saliha Karataş,
Fotoğraf: İlker Öztürk, 2012, Hakkâri.

Hakkâri yöresindeki dokuma sanatında kullanılan kirman ile eğrilen yün iplikleri, yerel bitki kaynaklı doğal boyalarla zenginleştirilmektedir. Bölge, benzersiz endemik bitki türlerine ev sahipliği yapmakta olup, uzun bir geçmişe dayanan ve halen devam eden doğal boyama süreçlerinde kullanılan çeşitli bitkileri barındırmaktadır.

Fotoğraf 8-9. Doğal boyamacılık, Merhum Kadir Gazigaripoğlu,
Fotoğraf: İlker Öztürk, 2012, Hakkâri.

Hakkâri'de sütleğen, ceviz kabuğu, meşe kabuğu, papatya, gence otu, muhabbet çiçeği, ağırut bitkisi, çivit otu, zerdebirk bitkisi, kök kır-

mızısı, bareş ve tırşok gibi bitkiler doğal boyar maddeler olarak sıkça kullanılmaktadır. Ayrıca, ayva yaprağı, kiraz kabuğu, nane otu, soğan kabuğu, nar kabuğu ve sumak yaprağı gibi bitkiler de renklendirme sũrecinde önemli bir rol oynamaktadır. Yerel halk, bu doğal boyar maddelerle yũn iplikleri boyayarak geleneksel dokuma sanatını sũrdürmekte ve kũltürel miraslarını korumaktadır (Öztürk, 2014:47-48), (Fotoğraf 8-9).

Tezgâh Tipi: Çanta dokumaların yapımında iki tip tezgâh kullanılmaktadır. Bunlar; yer tezgâhı ve ahşap-metal germe tip tezgâhlardır. Eski örneklerin yapımında yer tezgâhı kullanılırken, günümüze yakın örnekler ise germe tip tezgâhlarda yapılmıştır.

4.3. Çanta Dokumaların Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri

Renk: Hakkâri dokumaları renk bakımından oldukça zengindir. Dokumalarda genellikle koyu renkler ve bu renklerin açık koyu tonları kullanıldığı belirlenmiştir. Yörede tespit edilen çanta dokumalarında; kırmızı, beyaz, yeşil, lacivert, beyaz, siyah, turuncu, kahverengi, mavi ve sarı renkler kullanılmıştır.

Motif: Çanta dokumaların genelinde zemin yüzeylerinde dikey yönde birbirini takip eden kuşaklar kullanılırken bazılarında bu kuşaklar içinde ya da orta zeminde geometrik motifler yer almaktadır. Bunlar; bukağı, akrep, toka, su yolu, pıtrak, çengel, koç boynuzu motifi ve baklava formudur. Bu motifler yörede dokudan diğer dokumaların zeminlerinde kullanılan motifler ile benzerdir. Özellikle yörede sıkça bilinen ve dokunan gülsarya kiliminin ana motifi olan ursik ya da saryanın gülü adı verilen motif ortada büyük ve tek olarak kullanılmaktadır.

Kompozisyon: Çanta dokumaların zeminleri genellikle sade, düz ve belli aralıktaki birbirine paralel ve dikey yönde tekrar eden kuşaklardan oluşmaktadır. Bu kuşaklar çeşitli renk ayrımları ile yapılmaktadır.

5. KARŞILAŞTIRMA ve DEğERLENDİRME

Anadolu topraklarında dokuma sanatı çeşitli illerde, ilçelerde ve köylerde farklı hammadde ile değişen motif ve renklerle üretilse de bağlantılı kũltür birliği sayesinde ortak benzerlikler taşımaktadır. Bu da o yörenin görsel damgası niteliği taşır.

Hakkâri yöresinde yapılan dokumalar üzerinde elde edilen bilgiler sonucunda; çeşitli görsel ve yazınsal kaynaklarda rastlanan diğer kilim dokuma örnekleri kompozisyon, motif ve teknik yönden benzeştiği görülmüştür. Bu görsel örnekler karşılaştırmalı bir şekilde ele alındığında şu şekildedir;

Buğrul (2020:35) tarafından yapılan “Hakkari’de Evlilikle Bağlantılı Geleneksel El Sanatları Yansımaları” adlı çalışmadaki resim 9’daki çanta örneği ile bu çalışmada yer alan örnek 2’de ki çanta örneği ile kenar süsleme teknikleri, motif ve kompozisyon açısından birbirine benzemektedir (Fotoğraf 10-11).

Fotoğraf 10-11. Çanta dokuması -Örnek 2, Fotoğraf: İlker Öztürk, 2023 - Elibelinde motifli çanta, Fotoğraf: Hasan Buğrul, (Buğrul, 2020:35).

Buğrul (2021:50) tarafından yapılan “Doğal Çevre Bağlantılı Kültürün Hakkari Geleneksel Dokuma ve Örgülerine Yansımaları” adlı çalışmadaki resim 4’deki çanta örneği ile bu çalışmada yer alan örnek 2’deki çanta kenar süsleme teknikleri, motif ve kompozisyon açısından birbirine benzemektedir (Fotoğraf 12-13).

Fotoğraf 12-13. Çanta dokuması -Örnek 2, Fotoğraf: İlker Öztürk, 2023 - Elibelinde motifli çanta, Fotoğraf: Hasan Buğrul, (Buğrul, 2021:50).

Yıldırımış (2015:109) tarafından yapılan ‘‘Dokumacılık Sanatının Trabzon/şalpazarı Yöresindeki Yansıması ve Motif İncelemesi: anta ve orap Örneği’’ adlı çalışmadaki resim 9’daki zembil örneği ile bu çalışmada yer alan örnek 9’da ki çanta teknikleri, motif, renk ve kompozisyon açısından birbirine benzemektedir (Fotoğraf 14-15).

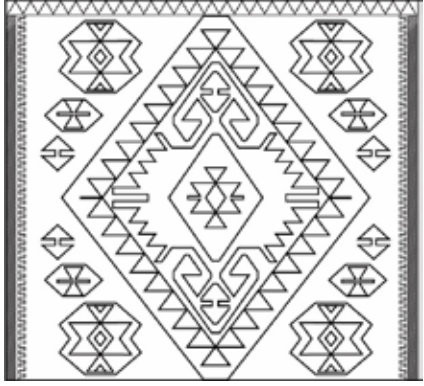

Fotoğraf 14-15: anta dokuması -Örnek 1, Üzümeğ köyü, Fotoğraf: İlker Öztürk Hakkari-2023 - Zembil (Resim 4),Fotoğraf: Fatma Yıldırımış, (Yıldırımış, 2015:109).

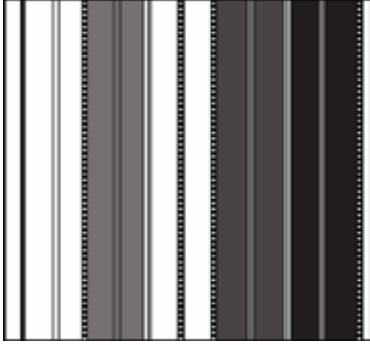
Doğanın el verdiği şartlar karşısında şekillenen dokumalarımız kendi içlerinde özelle ele alınır ise daha ayrıntılı özellikleri olduğu görölmektedir. Hakkari yöresi kilimlerinin ayrıntı bilgileri katalog kısmında ayrıca ele alınmış ve kompozisyon özellikleri açıklanmıştır.

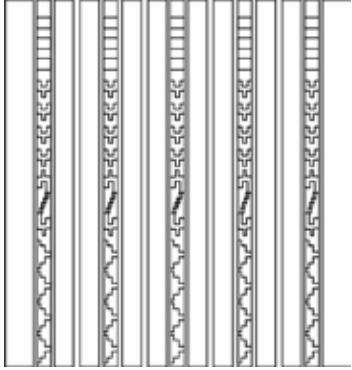
6. HAKKÂRİ'DE TESPİT EDİLEN ÇANTA DOKUMALARI

ÖRNEK 1	ÇANTA DOKUMASI	
		
Fotoğraf 16. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk	Çizim 1. Desen şeması Çizim 1: İlker Öztürk	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta	
Türü	Atkı yüzü dokuma	
Yer	Bağışlı Köyü-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Nazime Üncü, Pinyanişi	
Kullanım Alanı	Çanta, çeyiz ve süs eşyası olarak kullanılmaktadır.	
Ebat	En	20 cm
	Boy	20 cm
	Saçak	8 cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Germe tezgâh	
Tekniği	Kilim, ilikli kilim, sarma kontür	
Renk	Kırmızı, beyaz, mavi	
Motif	Akrep	
Kompozisyon	Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde ¼ rapor kompozisyonu düzenlenmiştir. Dokumanın tam ortasında büyük bir akrep motifi yer almaktadır. Çantanın sap kısmı kırmızı ve siyah renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür. Çantanın dört bir kenarını renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir.	
Kaynak Kişi	Nazime Üncü, 1977 Yağmurlu Köyü doğumlu, ev hanımı, Bağışlı Köyü, 2023.	

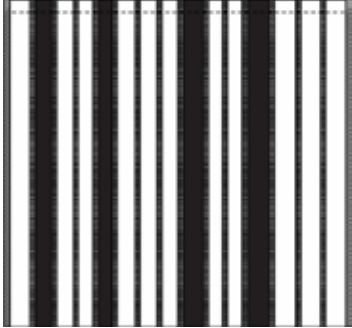
ÖRNEK 2	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p align="center">Fotoğraf 17. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 2. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta	
Türü	Atkı yüzü dokuma	
Yer	Kıran Mahallesi-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Şemam Yiğit, Pirozi	
Kullanım Alanı	Çanta, çeyiz ve süs eşyası için kullanılmaktadır.	
Ölçüler	En	21 cm
	Boy	22 cm
	Saçak	10 cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Germe tezgâh	
Tekniği	Kilim, ilikli kilim, sarma kontür	
Renk	Yeşil, beyaz, kırmızı, lacivert, turuncu, siyah	
Motif	Bukağı, toka,	
Kompozisyon	Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde ¼ rapor kompozisyonu düzenlenmiştir. Dokumanın tam ortasında büyük bir akrep motifi yer almaktadır. Çantanın sap kısmı kırmızı ve siyah renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür. Çantanın üç bir kenarını renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir.	
Kaynak Kişi	Refika Yiğit, Ev hanımı, 1964 doğumlu, Hakkâri,	

ÖRNEK 3		ÇANTA DOKUMASI	
			
<p>Fotoğraf 18. Çanta dokuması (Öztürk, 2014: 178)</p>		<p>Çizim 3. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2012-2013		
Yöresel Adı	Çanta, torba		
Türü	Çözümlü dokuma		
Yer	Kırınkağ Köyü-Hakkâri		
Dokuyan ve Aşireti	Zeynep Akdoğan, Seleni aşireti		
Kullanım Alanı	Ekmek ve erzak taşımada kullanılmaktadır.		
Ölçüler	En	37 cm	
	Boy	37 cm	
	Saçak	7 cm	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözümlü	Yün	
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı		
Tekniği	Kilim		
Renk	Kırmızı, yeşil, lacivert, kahverengi, beyaz		
Motif	-		
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Dokumanın üç kenarı renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>		
Kaynak Kişi	Kevser Ermağa, Usta Öğretici, 1979 Işıklı Köyü doğumlu, Kırınkağ Köyü, Hakkâri 2023.		

ÖRNEK 4	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p align="center">Fotoğraf 19. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 4. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözüğü yüzlü dokuma	
Yer	Pehlivan Mahallesi-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Zeynep Akdağ, Gravi	
Kullanım Alanı	Erzak torbası	
Ölçüler	En	48 cm
	Boy	52 cm
	Saçak	7 cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Kırmızı, siyah, beyaz, kahverengi	
Motif	-	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürölmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Dokumanın üç kenarı renkli iplerden yapılan püsküller ve mavi boncuklar ile süslenmiştir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örölmüştür.</p>	
Kaynak Kişi	Asya Akdağ, 1981 doğumlu, Hakkâri.	

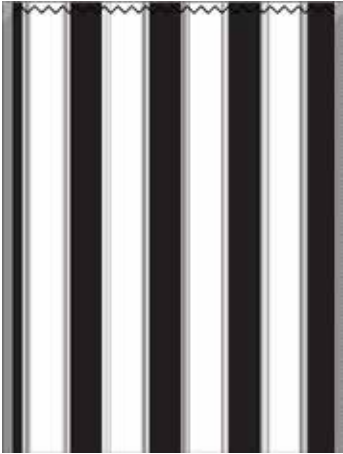
ÖRNEK 5	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p>Fotoğraf 20. Çanta dokuması (Öztürk, 2014: 178)</p>	<p>Çizim 5. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
<p>İnceleme Yılı</p>	<p>2012-2013</p>	
<p>Yöresel Adı</p>	<p>Çanta, Torba</p>	
<p>Türü</p>	<p>Çözümlü dokuma</p>	
<p>Yer</p>	<p>Kırıkdağ Köyü-Hakkâri</p>	
<p>Dokuyan ve Aşireti</p>	<p>Zeynep Akdoğan, Seleni aşireti</p>	
<p>Kullanım Alanı</p>	<p>Ekmeğin ve erzak taşımada kullanılmaktadır.</p>	
<p>Ölçüler</p>	<p>En</p>	<p>38 cm</p>
	<p>Boy</p>	<p>40 cm</p>
	<p>Saçak</p>	<p>7 cm</p>
<p>İp Türü</p>	<p>Atkı</p>	<p>Yün</p>
	<p>Çözümlü</p>	<p>Yün</p>
<p>Tezgâh Çeşidi</p>	<p>Yer tezgâhı</p>	
<p>Tekniği</p>	<p>Kilim</p>	
<p>Renk</p>	<p>Kırmızı, yeşil, lacivert, kahverengi, siyah</p>	
<p>Motif</p>	<p>Çengel, su yolu</p>	
<p>Kompozisyon</p>	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden kuşaklar yer almaktadır. Bu kuşakların içi çengel ve su yolu motifleri ile düzenlenmiştir. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Dokumanın üç kenarı renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>	
<p>Kaynak Kişi</p>	<p>Abdullah Ermağa, Serbest meslek, 1978 Kırıkdağ Köyü doğumlu, Kırıkdağ Köyü, Hakkâri 2013.</p>	

ÖRNEK 6	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p align="center">Fotoğraf 21. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 6. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözümlü dokuma	
Yer	Kırıkdağ Köyü-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Zine Akdoğan, Purisi	
Kullanım Alanı	Torba, çoban çantası	
Ölçüler	En	38 cm
	Boy	42 cm
	Saçak	10 cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözgü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Kırmızı, beyaz, siyah, sarı	
Motif	Su yolu	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden kuşaklar yer almaktadır. Bu kuşakların içi çengel ve su yolu motifleri ile düzenlenmiştir. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Dokumanın üç kenarı renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir. Sap kısmı yoktur.</p>	
Kaynak Kişi	Kevser Ermağa, Usta Öğretici, 1979 Işıklı Köyü doğumlu, Kırıkdağ Köyü, Hakkâri 2023.	

ÖRNEK 7		ÇANTA DOKUMASI	
			
<p>Fotoğraf 22. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>		<p>Çizim 7. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023		
Yöresel Adı	Çanta, torba		
Türü	Çözümlü dokuma		
Yer	Üzümcü Köyü-Hakkâri		
Dokuyan ve Aşireti	Emine Çiftçi		
Kullanım Alanı	Çoban çantası		
Ölçüler	En	39 cm	
	Boy	43 cm	
	Saçak	-	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözümlü	Yün	
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı		
Tekniği	Kilim		
Renk	Yeşil, mavi, kırmızı, siyah		
Motif	-		
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı hem ağız kısmından hem de yan kenarında iki adet olmak üzere renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>		
Kaynak Kişi	-		

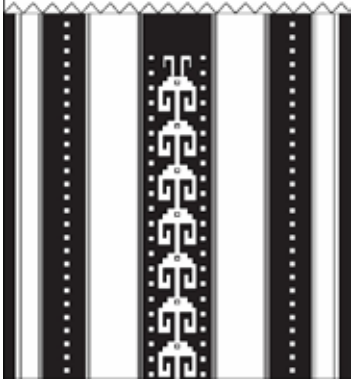
ÖRNEK 8	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p align="center">Fotoğraf 23. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 8. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözüğü yüzlü dokuma	
Yer	Kıran Mahallesi-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Şemam Yiğit, Pirozi	
Kullanım Alanı	Çoban çantası, erzak taşımada kullanılmaktadır.	
Ölçüler	En	43 cm
	Boy	49 cm
	Saçak	-
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Lacivert, beyaz, kırmızı, siyah, kahverengi	
Motif	-	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürölmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşın çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı hem ağız kısmından hem de yan kenarında iki adet olmak üzere renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örölmüştür.</p>	
Kaynak Kişi	Refika Yiğit, Ev hanımı, 1964 doğumlu, Hakkâri,	

ÖRNEK 9		ÇANTA DOKUMASI
		
<p>Fotoğraf 24. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>		<p>Çizim 9. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözümlü dokuma	
Yer	Üzümcü Köyü-Hakkâri	
Dokuyan	Emine Çiftçi	
Kullanım Alanı	Çoban çantası	
Ölçüler	En	49 cm
	Boy	53 cm
	Saçak	-
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözümlü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Sarı, kahverengi, kırmızı, lacivert, siyah	
Motif	-	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı hem ağız kısmından hem de yan kenarında iki adet olmak üzere renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>	
Kaynak Kişi		

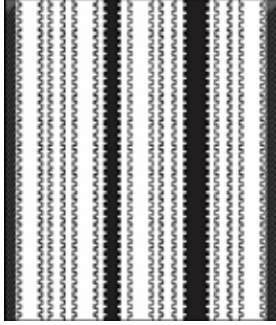
ÖRNEK 10	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p align="center">Fotoğraf 25. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 10. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözü yüzlü dokuma	
Yer	Bulak Mahallesi-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Siti Özer (Merhume), Marünci	
Kullanım Alanı	Erzak taşımada kullanılmaktadır.	
Ölçüler	En	33 cm
	Boy	52 cm
	Saçak	-
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Beyaz, siyah, kırmızı	
Motif	-	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürölmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşın çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Dokumanın üç kenarı renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örölmüştür.</p>	
Kaynak Kişi	Guli Elmas Aslan, Dokuyucu, 1956 Pınarca Köyü doğumlu, Van.	

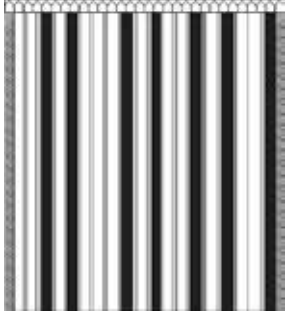
ÖRNEK 11		ÇANTA DOKUMASI	
			
<p>Fotoğraf 26. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>		<p>Çizim 11. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023		
Yöresel Adı	Çanta, torba		
Türü	Çözümlü dokuma		
Yer	Namık Boyar Koleksiyonu-Hakkâri		
Dokuyan ve Aşireti	-		
Kullanım Alanı	Çanta, torba		
Ölçüler	En	45 cm	
	Boy	45 cm	
	Saçak	8 cm	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözümlü	Yün	
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı		
Tekniği	Kilim		
Renk	Lacivert, yeşil, siyah, kahverengi, kırmızı, beyaz		
Motif	-		
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Dokumanın üç kenarı renkli iplerden yapılan püsküller ile süslenmiştir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>		
Kaynak Kişi	Namık Boyar, Hakkâri, 2019.		

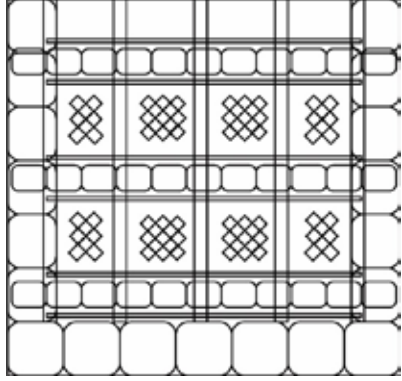
ÖRNEK 12	ÇANTA DOKUMASI	
		
Fotoğraf 27. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk	Çizim 12. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözü yüzlü dokuma	
Yer	Merzan Mahallesi-Hakkâri	
Dokuyucusu ve Aşireti	Naciye Çelik, Silehi	
Kullanım Alanı	Çanta, erzak çantası	
Ölçüler	En	39 cm
	Boy	41 cm
	Saçak	-
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Kahverengi, beyaz, kırmızı, lacivert, siyah	
Motif	-	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürölmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örölmüştür.</p>	
Kaynak Kişi	Naciye Çelik, Merzan Mahallesi, Hakkâri, 2023.	

ÖRNEK 13		ÇANTA DOKUMASI	
			
<p>Fotoğraf 28. Çanta dokuması (Öztürk, 2014: 177)</p>		<p>Çizim 13. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı		2012-2013	
Yöresel Adı		Çanta, torba	
Türü		Çözümlü dokuma	
Yer		Yeni Mahalle-Hakkâri	
Dokuyucusu ve Aşireti		Sedef Şeftali, Silehi	
Kullanım Alanı		Çanta	
Ölçüler	En	33 cm	
	Boy	37 cm	
	Saçak	-	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözümlü	Yün	
Tezgâh Çeşidi		Yer tezgâhi	
Tekniği		Kilim	
Renk		Beyaz, siyah, kırmızı	
Motif		Koç boynuzu	
Kompozisyon		Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden kuşaklar yer almaktadır. Dokumanın orta kısmında bulunan kuşağın içi koç boynuzu motifi ile desenlendirilmiştir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.	
Kaynak Kişi		Halil İbrahimoglu, Memur, 1963 Durankaya Köyü doğumlu, Yeni Mahalle, Hakkâri 2013.	

ÖRNEK 14		ÇANTA DOKUMASI
		
Fotoğraf 29. Çanta dokuması (Öztürk, 2014: 177)		Çizim 14. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk
İnceleme Yılı	2012-2013	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözü yüzlü dokuma	
Yer	Yeni Mahalle-Hakkâri	
Dokuyan- Aşireti	Sedef Şeftali, Silehi	
Kullanım Alanı	Çanta, çoban çantası	
Ölçüler	En	43 cm
	Boy	45 cm
	Saçak	-
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Beyaz, siyah, kırmızı, lacivert, kahverengi	
Motif	-	
Kompozisyon	Dokuma çantaya dönüştürölmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı hem ağız kısmından hem de yan kenarında iki adet olmak üzere renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örölmüştür.	
Kaynak Kişi	Halil İbrahimöğlü, Memur, 1963 Durankaya Köyü doğumlu, Yeni Mahalle, Hakkâri 2013.	

ÖRNEK 15		ÇANTA DOKUMASI	
			
<p>Fotoğraf 30. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>		<p>Çizim 15. Desen şeması Çizim: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023		
Yöresel Adı	Çanta, torba		
Türü	Çözümlü dokuma		
Yer			
Dokuyan	-		
Kullanım Alanı	Erzak taşımada kullanılmaktadır.		
Ölçüler	En	36 cm	
	Boy	47 cm	
	Saçak	-	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözümlü	Yün	
Tezgâh Çeşidi	Yer Tezgâhi		
Tekniği	Kilim		
Renk	Sarı, kırmızı, siyah, beyaz		
Motif	-		
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>		
Kaynak Kişi	Gülizar Akdoğan, Dokuyucu, 1972 Hakkari doğumlu, Hakkari.		

ÖRNEK 16	ÇANTA DOKUMASI	
		
<p align="center">Fotoğraf 31. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 16. Desen şeması Çizim 1: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023	
Yöresel Adı	Çanta, torba	
Türü	Çözüğü yüzlü dokuma	
Yer	Merzan Mahallesi-Hakkâri	
Dokuyan ve Aşireti	Gurbet Çifçi, Jirki	
Kullanım Alanı	Çanta, erzak torbası	
Ölçüler	En	46 cm
	Boy	50 cm
	Saçak	-
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı	
Tekniği	Kilim	
Renk	Kahverengi, beyaz, yeşil, kırmızı, siyah	
Motif	-	
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>	
Kaynak Kişi	Gülhan Öztekin, 1983 doğumlu, Ev hanımı, Merzan-Hakkâri	

ÖRNEK 17		ÇANTA DOKUMASI	
			
<p>Fotoğraf 32. Çanta dokuması Fotoğraf: İlker Öztürk</p>		<p>Çizim 17. Desen şeması Çizim 1: İlker Öztürk</p>	
İnceleme Yılı	2023		
Yöresel Adı	Çanta, torba		
Türü	Atkı yüzü dokuma		
Yer	Merzan Mahallesi-Hakkâri		
Dokuyan ve Aşireti	Gurbet Çiğçi, Jirki		
Kullanım Alanı	Çanta, erzak torbası		
Ölçüler	En	22 cm	
	Boy	19 cm	
	Saçak	-	
İp Türü	Atkı	Sentetik ip	
	Çözü	Yün	
	Desen	Orlon	
Tezgâh Çeşidi	Yer tezgâhı		
Tekniği	Kilim		
Renk	Kahverengi, beyaz, yeşil, kırmızı, siyah		
Motif	-		
Kompozisyon	<p>Dokuma çantaya dönüştürülmek için ortadan ikiye katlanarak üç kenarından dikilmektedir. Kare formdan oluşan çantanın ön ve arka yüzünde dikey yönde birbirini tekrar eden çizgiler yer almaktadır. Dokumanın tüm yüzeyi bu çizgiler ile doldurulmuştur. Çantanın genel görünümü çizgili ya da çubuklu kilim görünümüne sahiptir. Çantanın sap kısmı yine renkli ipler ile yörede yapılan bir tür örgü ile örülmüştür.</p>		
Kaynak Kişi	Gülhan Öztekin, 1983 doğumlu, Ev hanımı, Merzan-Hakkâri		

SONUÇ

Alanda yapılan görsel taramalar sonucunda rastlanan çanta örnekleri bu bölgenin karakteristik çizgisini göstermektedir. Yöre dokumalarının ve çanta dokumalarının ana malzemesi yün ipidir. Dokumaların atkısında ve çözgüsünde kullanılmaktadır. Dokumaların ana malzemesi renklendirmek amacı ile doğal boyama yöntemleri tercih edilmiştir. Bu yöntemlerle birlikte doğada hazır halde bulunan kültüre alınmış çeşitli bitkiler kullanılmaktadır. Bölge, benzersiz endemik bitki türlerine ev sahipliği yapmakta olup, uzun bir geçmişe dayanan ve halen devam eden doğal boyama süreçlerinde kullanılan çeşitli bitkileri barındırmaktadır. Sütleğen, ceviz kabuğu, meşe kabuğu, papatya, gence otu, muhabbet çiçeği, ağırut bitkisi, çivit otu, zerdebirk bitkisi, kök kırmızısı, bareş ve tırşok gibi bitkiler, yörede sıkça kullanılan doğal boyar maddeler arasında yer almaktadır. Hammadde sorunu olmayan yörede bununla beraber tezgâhta geniş bir kullanım kolaylığı sağlamaktadır. Çanta dokumaların yapımında iki tip tezgâh kullanılmaktadır. Bunlar; yer tezgâhı ve ahşap-metal germe tip tezgâhlardır. Çanta dokumaların genelinde zemin kompozisyonları dikey yönde birbirini takip eden kuşaklar kullanılırken bazılarında bu kuşaklar içinde ya da orta zeminde geometrik motifler yer almaktadır. Bunlar; bukağı, akrep, toka, su yolu, pıtrak, çengel, koç boy-nuzu motifi ve baklava formudur. Hakkâri’de sıkça bilinen ve dokunan gülsarya kiliminin ana motifi olan ursik ya da saryanın gülü adı verilen motif ortada büyük ve tek olarak kullanılmaktadır. Yörenin kendine has karakteristik bir dokuma kültürü olduğu aşikardır. Gelecek kuşaklara bu belleği aktarmak alanda çalışan kişilere büyük sorumluluklar yüklese de en büyük sorumluluk dokucuların üretmeme sorunudur. Bu yörede günümüzde halen dokumalara rastlanmaktadır fakat zaman dokumaların renklerini ve desenlerini silme yolunda hızla ilerlemekte bunun için verilen değer kamu kurumları ve kadına verilen desteklerle çoğaltılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Buğrul, H. (2019). “Hakkâri’de Evlilikle Bağlantılı Geleneklerin El Sanatlarına Yansımaları”, *Ariş Dergisi*, Sayı: 16, 26-41, <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2020.132>.
- Buğrul, H. (2021). “Doğal Çevre Bağlantılı Kültürün Hakkâri Geleneksel Dokuma ve Örgülerine Yansımaları”, *Ariş Dergisi*, Sayı: 19, 44-67. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2021.154>

- Deniz, B. (2000). “Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları”, Ankara: AYK, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s.79.
- Erdoğan, Z. (199). Buldan Dokumacılığı ve İlçede Üretilen Düz Dokumaların Bazı Özellikleri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Ana Bilim Dalı, s.1.
- Görgünay, Kızıloğlu, N. (1994). Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri, Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, s. 4.
- Konuk, M. (2022). Koraş Mahallesinde Unutulmaya Yüz Tutan Dokuma Kültürü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Art-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi Haziran’22, Cilt:15, Sayı: 30, s. 1286-1305, <https://doi.org/10.21602/sduarte.1174175>.
- Koyuncu Okça, A. ve Genç, M. (2018). *Yörük Yaşamında Göç Geleneği ve Göç Geleneğinde Kullanılan Dokumalar*, Yörük Kültürü ve Zanaatları, Ertürk, D. ve Şanlı, S. (Editör), Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları: 903, Çizgi Kitapevi.
- Özkoca, B. (2019). Çorum’un Bazı Köylerinde Üretilen Kıl Dokuma Örnekleri, Arış Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi, Sayı: 14, 65-77, <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.123>.
- Öztürk, G. (2021). Hakkâri’de Tespit Edilen Şal Dokumaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Art-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi Haziran’21, Cilt:14, Sayı: 27, s. 272-291, <https://doi.org/10.21602/sduarte.927113>.
- Öztürk, G. (2023). Hakkâri Heybe Dokumaları, Premium Sosyal Bilimler E-Dergisi Uluslararası Hakemli Dergi-International Refereed Journal (Pejoss), Volume/Issue: 7 (37), ss. 2077-2098, DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10494528>
- Öztürk, İ. (2014). Hakkâri ve Çevresinde Bulunan Havsız Kirkitli Dokumalar, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Polat, C., (2023). Kahramanmaraş Çağlayancerit’te Tespit Edilen Çuval Dokumalar, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12Sayı: 3, s. 985-998, <https://doi.org/10.33206/mjss.1253825>.

- Taşdelen, H. M. (1997). Göçerlerin Şehirleşmesi (Beritan Aşireti), İstanbul: Turan Yayıncılık, s. 5.
- Türkay, C. (1979). Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak Aşiret ve Cemaatler, İstanbul: Anda Yayınları, s. 18.
- Yanar, A. ve Erdoğan, Z. (2019). "Denizli Dokumalarının Kültürel Miras ve Coğrafi İşaretleme Bakımından Önemi", Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 37, s. 43-51.
- Yıldırımş, F. (2015). "Dokumacılık Sanatının Trabzon/Şalpazarı Yöresindeki Yansıması Ve Motif İncelemesi, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 1(26), 97-114. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.03319>.

KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

- Abdullah Ermağa, Serbest meslek, 1978 Kırıkdağ Köyü doğumlu, Kırıkdağ Köyü, Hakkâri 2013.
- Asya Akdağ, 1981 doğumlu, Hakkâri.
- Guli Elmas Aslan, Dokuyucu, 1956 Pınarca Köyü doğumlu, Van.
- Gülizar Akdoğan, Dokuyucu, 1972 Hakkâri doğumlu, Hakkâri.
- Gülhan Öztekin, 1983 doğumlu, Ev hanımı, Merzan-Hakkâri
- Halil İbrahimoglu, Memur, 1963 Durankaya Köyü doğumlu, Yeni Mahalle, Hakkâri 2013.
- Halil İbrahimoglu, Memur, 1963 Durankaya Köyü doğumlu, Yeni Mahalle, Hakkâri 2013.
- Kevser Ermağa, Usta Öğretici, 1979 Işıklı Köyü doğumlu, Kırıkdağ Köyü, Hakkâri 2023.
- Nazime Üncü, 1977 Yağmurlu Köyü doğumlu, ev hanımı, Bağışlı Köyü, 2023.
- Refika Yiğit, Ev hanımı, 1964 doğumlu, Hakkâri,
- Namık Boyar, Hakkâri, 2019.
- Naciye Çelik, Merzan Mahallesi, Hakkâri, 2023.

ÇANAKKALE İLİ AYVACIK İLÇESİ MISVAK KÖYÜ BEZ DOKUMALARI¹

FABRIC WEAVINGS OF MISVAK VILLAGE IN AYVACIK DISTRICT OF ÇANAKKALE PROVINCE

Öğr. Gör. Dr. Meral ORHAN

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-0001-6487-9542>
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü,
Geleneksel El Sanatları Programı, Çanakkale/ TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05rsv8p098P>

ÖZET

Çanakkale ili, özellikle de Ayvacık ilçesi, dokuma sanatının gelişimi ve korunması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bölgede üretilen halı ve kilimler, sadece görsel bir estetik sunmakla kalmaz, aynı zamanda köklü bir kültürün önemli bir parçasını oluşturur. Yöredeki çeşitli el sanatları, bölgenin kültürel mirasının derinliğine ve çeşitliliğine işaret etmektedir. Çorap örücülüğü ve geleneksel el nakışları gibi birçok sanat dalı, bu zengin mirası yansıtan önemli unsurlardır. Bu sanat dalları, bölgenin kültürel dokusunu zenginleştirirken, el işçiliğinin ve geleneksel becerilerin önemini vurgulamaktadır.

Misvak köyü, bez dokumacılığıyla tanınmaktadır. Bu alanda uzun bir geçmişe sahip olan köyde, geleneksel yöntemler kullanılarak ve ustalıklı işlenen el emeğiyle bez dokumalar üretilmektedir. Bu geleneğin sürdürülmesi, köyün kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturmakta ve bölgenin tekstil geleneğine önemli bir katkı sağlamaktadır. Yukarıköy ve Çamkalabak Çanakkale ilinin Ayvacık ilçesine bağlı Yörük köyleridir. Geleneksel düğünlerinde giydikleri kıyafetlerde Misvak köyü'nde el emeğiyle dokunan bezlerden üretilmiş kıyafetleri tercih etmektedirler. Bu kıyafetler, köy halkının kültürel mirasını ve yerel kimliğini yansıtan önemli bir parçadır. Misvak köyü bez dokumaları, özenle seçilen motifler ve renklerle süslenerek, düğünlerin geleneksel atmosferini ve görsel zenginliğini artırmaktadır.

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 30.04.2024 tarihinde “Turnitin” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %2 dir.

Bu alışma, Misvak köyü'nde uzun yıllara dayanan kumaş dokuma geleneğini ayrıntılı bir şekilde araştırarak, bu önemli mirası koruma ve gelecek nesillere aktarma hedefini taşımaktadır. Misvak köyü'nün kumaş dokuma kültürünü derinlemesine anlamak, bu geleneğin sosyal ve kültürel önemini daha iyi değerlendirebilmek adına kritik bir rol üstlenecektir. Araştırma, bölgedeki kumaş dokuma geleneğinin belgelenmesi, sürdürülmesi ve anlaşılması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Marmara Bölgesi, Dokuma, Bez Dokuma, Misvak Bez dokuma

ABSTRACT

anakkale province, and Ayvacık district in particular, is of great importance for the development and preservation of the art of weaving. The carpets and rugs produced in the region not only offer a visual aesthetic, but also form an important part of a deep-rooted culture. Various handicrafts in the region point to the depth and diversity of the region's cultural heritage. Many art branches such as sock knitting and traditional hand embroidery are important elements reflecting this rich heritage. These art forms enrich the cultural fabric of the region and emphasize the importance of craftsmanship and traditional skills.

Misvak Village is known for its cloth weaving. The village, which has a long history in this field, produces handmade cloth weavings using traditional methods and skillful craftsmanship. The continuation of this tradition constitutes an important part of the village's cultural heritage and makes a significant contribution to the textile tradition of the region. Yukarıköy and Çamkalabak are Yoruk villages in Ayvacık district of Çanakkale province. They prefer clothes made of cloth woven by hand in Misvak Village for the clothes they wear in their traditional weddings. These clothes are an important part of the cultural heritage and local identity of the village people. Misvak Village cloth weavings are decorated with carefully selected motifs and colors, enhancing the traditional atmosphere and visual richness of weddings.

This study aims to preserve this important heritage and transfer it to future generations by investigating the long-standing tradition of fabric weaving in Misvak Village in detail. An in-depth understanding of the fabric weaving culture of Misvak Village will play a critical role in better assessing the social and cultural significance of this tradition. This research is of great importance for documenting, sustaining and understanding the fabric weaving tradition in the region.

Keywords: Marmara Region, Weaving, Cloth Weaving, Misvak Cloth Weaving

1. GİRİŞ

Ayvacık ilçesine bağlı Çanakkale'nin Misvak köyü, 130 ev halkını barındırarak tarihi mirasını korumaktadır. Ancak, geçmişte köy, halı ve dokuma sanatıyla tanınmış bir merkez olarak öne çıkmış ve yaklaşık 500 haneyle yoğun bir sosyal yapıya sahip olmuştur. Misvak köyü, yüzyıllardır dokuma sanatının yaşatıldığı ve geliştirildiği bir merkezdir. Köydeki insanlar, geleneksel dokuma tekniklerini ustalıkla kullanarak benzersiz ve değerli kumaşlar üretmektedirler. Ekonomik açıdan bu sanatlar köy halkının geçim kaynağı olmuş ve bölgenin ekonomik dinamiklerine katkı sağlamıştır.

Geçmişte, Misvak köyü'nde her 15 günde bir düzenlenen halı pazarları, köydeki sosyal etkileşimi artıran ve ticaretin canlandığı önemli bir etkinlik haline gelmiştir. Bu pazarlar, köy dışından gelen ziyaretçilerin ilgisini çekmiş ve köy ekonomisine katkı sağlamıştır. Halı pazarları sadece halı alım satımı için değil, aynı zamanda köy halkının sosyal etkileşimine ve kültürel alışverişine de hizmet etmiştir.

Misvak köyü halkı, geçimlerini tarım, hayvancılık ve kumaş dokumacılığı gibi faaliyetlerden sağlamaktadır. Köydeki ekonomik yapıya önemli katkı sağlayan tarımsal üretim, özellikle tahıl, sebze ve meyve yetiştiriciliği üzerine odaklanmıştır. Buğday, arpa ve mısır gibi tahıl ürünleri yaygın olarak yetiştirilirken, sebzeçilik faaliyetleri genellikle domates, biber, salatalık gibi ürünlere yoğunlaşmıştır. Son zamanlarda ise ceviz üretimi de köyde artış göstermiştir. Bu tarım faaliyetleri, Misvak köyü'nün ekonomik ve sosyal yapısını şekillendirirken, yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır.

Günümüzde ise nüfus azalışıyla birlikte köydeki yaşam ve ekonomik yapıda değişimler gözlemlenmektedir. Köy dışına halı satışının azalmasıyla birlikte halı dokuyan kadınlar zamanla dokumayı bırakmışlardır. Yöresel misvak köyü bez dokumaları ekonomik getiri olarak ciddi boyutta hane ekonomisine katkı sağlamaktadır. Köyün yaşlıları bedensel olarak daha az yoruldukları ve daha çok kazındıkları için kumaş dokumayı yörede devam ettirmektedir. Köy halkının geçim kaynağı tarım, hayvancılık ve kumaş dokumadır.

Gençler, kırsal bölgelerde istihdam olanaklarının sınırlı olması nedeniyle Ayvacık ve Ezine gibi daha büyük yerleşim bölgelerine göç etmişlerdir. Bu göçün bir sonucu olarak genç nüfusun azalmasıyla birlikte,

köyde kalan orta yaş ve üzeri insanlar genellikle hayvancılık ve tarımla uğraşmaktadır. Köydeki dokuyucular, geleneksel dokuma tezgahlarını kullanarak bez dokuma faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu faaliyet, yerel ekonomiye katkı sağlamanın yanı sıra kültürel mirasın korunması ve yaşatılması açısından da önem taşımaktadır. Dokunan bezler genellikle giysi üretimi için kullanılmakta ve yöresel tekstil ürünlerinin üretimine katkıda bulunmaktadır.

Misvak köyü'nde, geleneksel kıyafet ve tekstil üretimine ilişkin kökenler, bilgi ve becerilerin annelerden ve onların annelerinden gelen deneyimlerin aktarıldığı usta-çırak geleneğine dayanmaktadır. Bu geleneğin varlığı, geçmişten günümüze bu alandaki bilgi ve deneyimin nesilden nesile aktarılmasını sağlamıştır. Geleneksel bez dokumalar, erkekler ve kadınlar tarafından giyim olarak kullanılmıştır. Kadınların bel çevresini sarmak için kullandıkları yörede eham adı verilen bez dokumalar günümüzde de Yörüklerin geleneksel kıyafetleri için dokunmaktadır. Geleneksel bez dokumaların yanı sıra çarşaf ve yatak takımları gibi tekstil ürünleri de köydeki geleneksel üretim sürecinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu ürünler, köydeki dokuyucu kadınlar tarafından özenle dokunmuş ve kullanıma sunulmuştur. Bu süreç, geleneksel el işçiliği ve yerel üretim geleneğiyle birleşerek benzersiz ve değerli ürünlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Çamkalabak köyü geleneksel kadın kıyafeti, Fotoğraf: Meral Orhan.

Misvak köyü yaşlılarının aktardığı bilgilere göre, bu toplulukta dokuma faaliyetleriyle meşgul olan kişilerin, ürettikleri dokumaları Bayramiç ilçesine satmak üzere seyahat ettikleri belirtilmiştir. Bayramiç'e çarşamba günleri pazara elbise satmaya gidildiği ve bu satılan bez dokumaların karşılığında balkabağı içine pekmez konularak getirildiği ifade edilmiştir. Bu bilgiler, geçmişteki yerel ekonomik ve ticari ilişkilere yönelik dikkate değer bir bakış açısı sunmaktadır. Ticaretin yanı sıra kültürel ve geleneksel alışveriş pratiklerinin varlığını da göstermektedir.

Misvak köyü'nde yaşayan orta yaş grubundaki köy halkı, geçimlerini tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ek olarak evlerinde bez dokuma yaparak sağlamaktadır. Boş zamanlarında ise, dokudukları bezlere yörüklerin taleplerine uygun işlemler yapmaktadırlar. Dokunan bezler, Ayvacık ilçesine bağlı Yukarıköy ve Çamkalabak yörük köyleri sakinlerine satılmaktadır. Bu bölgelerdeki insanlar, her genç kızın çeyizinde bulunması gereken kumaşlara olan talebi karşılamak için Misvak köyünden yılda 100 ila 200 arası göğnek satın almaktadırlar. Bu elbiseler, özellikle evli bayanlar ve genç kızlar tarafından yörük köylerinde düğünlerde tercih edilmektedir. Misvak köyü'nde yaşayan kadınlar, geleneksel bez dokuma sanatını sürdürmektedirler (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Kumaş dokuma tezgâhı çulfalık, Fotoğraf: Meral Orhan

Bu kadınlar, "Göğnek" olarak bilinen elbiseleri ayda bir adet üretebilmekte ve bu ürünleri çeşitli desenlere göre işleyerek 4.000 TL ila 5.000 TL birim arasında değişen fiyatlarla satışa sunmaktadırlar. Fiyatlandırma süreci, ürünün işlenmesi ve deseninin karmaşıklığına bağlı olarak belirlenmektedir. Özellikle 70 yaş ve üzeri kadınlar, köydeki yaşam tarzlarını sürdürebilmek için bu dokuma geleneğini önemli bir geçim kaynağı olarak görmektedirler. Bu faaliyet, kadınlar için alternatif iş imkanlarının kısıtlı olduğu bir ortamda, önemli bir ekonomik destek sağlamaktadır ve aile ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır. Ayrıca, bu dokuma geleneğı köydeki kadınların ekonomik bağımsızlığını artırarak toplumsal ve kültürel güçlerini de desteklemektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çanakkale'nin Ayvacık ilçesinde bulunan Misvak köyü'nde yapılan bu çalışma, farklı araştırma yöntemlerinin sentezlenmesiyle yürütülmüştür. Araştırma, alan çalışması, yerinde gözlem, sözlü mülakatlar ve kaynak taraması gibi yöntemlerin bir araya getirilmesiyle köydeki kumaş dokumalarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu farklı yaklaşımların birleşimi, araştırmanın kapsamlı ve derinlemesine yapılmasını sağlamıştır.

Misvak köyü'nde bulunan 3 adet göğnek, 1 adet iç giyim (gömlek), 2 adet dış giyim (şalvar ve gömlek takım), 3 adet yağlık, 4 adet eħram, 3 adet sofa bezi ,1 adet halı örtüsü, olmak üzere toplam 17 adet bez dokuma incelenerek, teknik, motif, renk ve desen özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Her bir dokuma için ayrı bir bilgi formu oluşturulmuş, dokuma tekniği, motifler, renk ve desen özellikleri gibi detaylar belgelenmiştir. Toplanan veriler, analiz edilerek, dokumaların teknik özellikleri, renk özellikleri, motifleri, desenleri incelenmiş ve betimlenmeye çalışılmıştır.

Misvak köyü'nde bez dokumalarının modern dönemdeki konumu ve değişen taleplere yanıt olarak, yörede kullanılan çeşitli kumaşlar ve tekniklerle üretilen 2 adet pike, 2 adet çanta ve 2 adet masa örtüsü olmak üzere toplam 6 adet ürün detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme, geçmiş üretim ile günümüz üretimlerinin karşılaştırılmasını içermekte ve geleneksel bez dokumanın yöresel özelliklerinin korunması için gelecekte yapılacak projeler ve çalışmalar için önerilerde bulunmak üzere ele alınmıştır. Araştırma bulguları, Misvak köyü bez dokumalarının önemli özelliklerini detaylı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu dokumaların geleneksel yöntemlerle üretildiği ve bölgenin kültürel dokusunu

yansıttığı belirlenmiştir. Ayrıca, dokumaların motifleri, renkleri, teknikleri üzerine yapılan analizler, Misvak köyü'nün zengin dokuma geleneğinin günümüzde de yaşatıldığını göstermektedir.

3. MİSVAK KÖYÜ'NÜN TARİHÇESİ

Çanakkale Ayvacık ilçesinin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 1330-1335 yılları arasında 15-20 haneli bir köy olduğu belgelenmiştir. Bölge, antik Assos ve Chryse kalıntılarıyla tanınmıştır. Ancak, genişlemesiyle ilgili anlatılan hikâye oldukça dikkat çekicidir. Menşei Tiflis'e dayanan Ümmühan Hanım'ın, 1514'teki Çaldıran Seferi sırasında bölgede bir han işlettiği ve bu seferde yer alan askerle evlenerek Ayvacık'ın gelişimine katkıda bulunduğu rivayet edilir. Günümüzde bu ilçe sınırları içinde, Türk İslam mimarisinin en iyi örneklerini yansıtan Hüdavendigâr Camii ve Ümmühan Hatun Camii bulunmaktadır (<https://canakkale.ktb.gov.tr/>).

Misvak Köyü, Türkiye'nin Çanakkale iline bağlı Ayvacık ilçesinde konumlanmış bir yerleşim birimidir. Köy, ismini aldığı Misvak adını 1928 yılından bu yana kullanmaktadır. Coğrafi olarak, Misvak köyü, Çanakkale il merkezine 95 kilometre uzaklıkta bulunmakta olup, Ayvacık ilçe merkezine ise yaklaşık 10 kilometre mesafededir. Bu konumu itibarıyla, köy, şehir merkezine nispeten uzak olmasına rağmen ilçe merkezine yakın bir konumdadır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Misvak,_Ayvac%C4%B1k).

Bu coğrafi konum, Misvak köyü'nün hem şehir hayatından uzakta sakin bir yaşam sunmasıyla hem de Misvak köyündeki bu üretim, ilçe merkezine kolay erişim imkânı sağlamasıyla önemli bir avantaj sunmaktadır. Misvak köyü, tarım, hayvancılık ve kumaş dokumacılığı gibi sektörlerden gelir elde eden bir topluluğa ev sahipliği yapmaktadır. Tarımsal üretim, özellikle tahıl, sebze ve meyve yetiştiriciliği üzerine odaklanmıştır.

4. MİSVAK KÖYÜ BEZ DOKUMALARI

Misvak köyü, dokuma geleneğiyle ön plana çıkan bir yerleşim yeridir. Bu köydeki dokumalar, yüzyıllardır süregelen bir geleneğin ürünüdür ve el tezgahlarında ustalıkla üretilmektedir. Misvak Köyü'nde üretilen dokumalar, sadece bölgenin ekonomisine katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kültürel mirasın yaşatılmasına da önemli bir katkı sunar. Bu

dokumalar, yerel motifler ve desenlerle süslenerek, köyün kültürel kimliğini ve zanaat geleneğini yansıtır. Dolayısıyla, Misvak köyü dokuma geleneği, bölgenin ve ülkenin tekstil mirasının önemli bir parçasıdır.

Geleneksel misvak bez dokumaları, geçmişte iç giyim ve dış giyim olarak kullanılmış ve genellikle nesiller boyunca anneden kıza aktarılmıştır. Ancak, endüstriyel dönüşüm ve hazır giyim endüstrisinin yaygınlaşmasıyla birlikte, bu geleneksel uygulamaların yerini hazır giyim almıştır. Ayvacık'ta bazı kırsal topluluklar hala geleneksel misvak bez dokumalarına önem vermektedir. Özellikle Yukarıköy ve Çamkalabak köylüleri için, yerel talebe yönelik olarak renkli, canlı renklerle işlenmiş misvak bez dokumaları üretilmekte ve bu bez dokumalar genellikle genç kızların çeyizlerinde yer almaktadır veya özel günlerde giyilmektedir. Bu durum, kültürel mirasın korunmasına ve yerel ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

Köyde yaşayanlar, geleneksel dokuma tezgahlarını kullanarak bez dokuma faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu faaliyet, yerel ekonomiye katkı sağlamanın yanı sıra kültürel mirasın korunması ve yaşatılması açısından da önem taşımaktadır. Dokunan bezler genellikle giysi üretimi için kullanılmakta ve yöresel tekstil ürünlerinin üretimine katkıda bulunmaktadır. Bu şekilde, köydeki geleneksel el sanatları ve mesleklerin devamını sağlayarak yerel kültürün ve zanaatın yaşaması desteklenmektedir.

Misvak köyü'nün bez dokuma geleneği üzerine yapılan incelemeler, çeşitli örneklerin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu örnekler arasında, geleneksel Türk giyim kültüründe önemli bir yere sahip olan göğnek, gömlek, eħram, iç giyim ve şalvar gibi çeşitli dokuma türleri bulunmaktadır. Bu dokumalar, genellikle günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretilmektedir. Ayrıca, Misvak köyü'nde dokunan bez dokumalar sadece kullanım amaçlı değil, aynı zamanda süsleme ve çeyiz gibi kültürel uygulamalar için de kullanılmaktadır. Bu bez dokumalar, köy halkının yaşam tarzını, kültürel kimliğini ve tarihini yansıtan önemli birer simge olarak kabul edilmektedir.

Misvak köyü'nde, geçmişten günümüze uzanan zengin bir kültürel miras olarak varlığını sürdüren geleneksel bez dokuma geleneği, peşkirlerden yağlıklara, göğneklerden şalvarlara, gömleklere, iç giyime ve eħramlara kadar geniş bir yelpazede kendini göstermektedir.

Peşkirler, el veya yüz kurulamaya uygun, dokumalardır. Pamuk veya keten kumaşlardan üretilirler ve genellikle 50 cm genişliğinde ve

70-80 cm uzunluğundadırlar. Peşkirlerin büyük bir kısmı, kenarlarında işlemeli ve püsküllü detaylarla süslenir. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde farklı amaçlar için dokunan peşkirlerin dokuma teknikleri de büyük ölçüde çeşitlilik gösterir. Peşkirler, geleneksel çeyizlerin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilir ve eski zamanlarda davetiyelerin yerine kullanılarak önemli etkinliklerde misafirlere gönderilirdi. Tarihi değere sahip peşkirler, günümüzde genellikle dekoratif amaçlar için kullanılmaktadır (Özcan, 202:34).

Yörüklerde resmi davetiyelerin yerini tutan "oku" olarak anılan basma, gömlek, yazma, havlu, mendil, peşkir, eşyaları taşıyan bir haberci, düğüne katılmak isteyenlere sesli olarak davet görevini üstlenirken, beraberinde geleneksel hediyeleri de sunar. Bu eski gelenek, Yörük toplumunda derin köklere sahip önemli bir ritüeldir (Editor: Genç, 2020: III,181).

Misvak köyü'nde üretilen pamuklu bez dokumalardan elde edilen ve geleneksel olarak "peşkir" olarak bilinen kumaşlar, geçmişte özellikle el yıkama sonrasında ellerin kurulanması amacıyla kullanılırdı. Bu peşkirler, genellikle doğal boyalı iplerle işlemlerle süslenirdi. Ancak zaman içinde, peşkirlerin yerini daha modern ve pratik havlular almıştır. Havluların yaygınlaşmasıyla birlikte, peşkirler ev dekorasyonunda ve süslemede kullanılmaya başlanmıştır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Peşkir, Fotoğraf: Meral Orhan.

Yağlık, el temizliği veya yüzün silinmesi için kullanılan bir tür tekstil ürünüdür. Genellikle el bezi gibi işlev görür. Yağlık örneği, bezayağı tekniğiyle dokunmuştur ve atkısında ile çözüğünde pamuk ipliği kullanılmıştır. Boyutları yaklaşık olarak 40x60 cm'dir (Öztürk ve Öztürk, 2019:1048).

Misvak köyü'nde tarihsel olarak peşkirler, yaşamın çeşitli alanlarında kullanılan geleneksel tekstil ürünleri olarak değerlendirilirdi.

Özellikle temizlik ve kişisel bakım gibi günlük faaliyetlerde yaygın olarak kullanılan peşkirler, köyün kültürel dokusunun önemli bir parçasını oluştururdu. Ancak, zaman içinde toplumun yaşam tarzında ve ihtiyaçlarında meydana gelen değişiklikler, peşkirlerin işlevsel kullanımını azaltmış ve onları ev dekorasyonunda kullanılabilir bir unsura dönüştürmüştür. Günümüzde, Misvak köyü sakinleri peşkirleri, evlerinin kapılarına asarak hoş bir görünüm ve geleneksel bir dokunuş sağlayarak dekoratif amaçlar için kullanmaktadır. Bu eylem, geçmişin günlük yaşam pratiklerini modern yaşam tarzıyla sentezleyerek, köy kültürünün sürekliliğini ve adaptasyonunu yansıtmaktadır. Böylelikle, "yağlık" olarak adlandırılan bu dokumalar, sadece bir ev eşyası olmanın ötesinde, Misvak köyü'nün mirasını ve toplumsal kimliğini yansıtan sembolik değere dönüşmüştür (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Yağlık, Fotoğraf: Meral Orhan.

Ehram, Misvak köyünde köklü bir gelenek olarak kadınların giyim kültüründe önemli bir yer tutan, bellerine sardıkları veya bağladıkları özel bir dokumadır. Günümüzde, Misvak köyünde yaşayan dokuyucular özellikle yörük köylerinden gelen talepler doğrultusunda pembe, kırmızı, yeşil ve mavi gibi canlı tonlarda hazır yünler kullanarak ehram dokumaktadırlar. Bu dokuma sürecinde, çözü ve atkı iplikleri genellikle renkli yünlerden oluşur ve dokunmuş olan ehramın yüzeyinde renkli karelerin belirgin bir desen oluşturduğu gözlemlenir. Bu şekilde, 'Misvak köyü'nde geleneğin ve kültürün bir parçası olarak öne çıkan ehramlar, sadece kadın giyiminde kullanılan bir unsuru değil, aynı zamanda yöresel dokuma geleneğinin canlı bir örneğini temsil etmektedirler (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Ehram, Fotoğraf: Meral Orhan.

Misvak köyü'nde üretilen iç giyim olarak tasarlanmış gömlekler, pamuğun kendi rengiyle öne çıkar. Tezgâhtan çıkan kumaşın kenarlarına eklenen kırmızı çizgiler, kıyafetin kol ve yanlarına dikilirken dekoratif bir unsura dönüşmüştür. Gömleğin yaka kısmı şekillendirilmiş ve kısa takma kol detaylarıyla tamamlanmıştır. Bu detaylar, gömleğin sade ve doğal yapısını korurken, aynı zamanda geleneksel dokuma sanatının estetik değerlerini yansıtmaktadır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. İç giyim gömlek, Fotoğraf: Meral Orhan.

Misvak köyü'nde üretilen dış giyim unsurları olan şalvar ve gömlekler için kullanılan dokuma kumaşlarında, pamuk iplikleri doğal boyalar ile renklendirilmiştir. Bu kumaşlar genellikle enine ve boyuna çizgilerden oluşmaktadır. Bu dokuma yöntemi, Misvak köyü'nün tekstil geleneğinde önemli bir yer tutmakta olup, yerel kültürel mirası yansıtan özgün bir tarz oluşturmaktadır. Bu geleneksel üretim yöntemi, köyün dokuma sanatında uzun yıllara dayanan bir tecrübenin ve ustalığın ürünüdür. Enine ve boyuna çizgilerin kullanılması, hem estetik açıdan kumaşlara karakteristik bir görünüm kazandırmakta, hem de dokuma sürecindeki beceri ve detayın bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Gömlek ve şalvar, Fotoğraf: Meral Orhan.

Mısvak köyü'nde köklü bir geçmişe sahip olan ve yöresel kültürün belirgin bir sembolü haline gelen "göğnek" adlı dokuma kıyafet, özgün tasarımı ve detaylarıyla dikkat çeker. Giysinin uzun kolları, oyuntulu yakası ve takma kol detayları, dikkat çekici özellikler arasında yer alırken, geleneksel motiflerle işlenmiş renkli yn iplikleriyle göğnek zenginleştirilmiştir. Etek uçları, kol uçları ve yaka kısmı, yöreye özgü ınar yaprağı, tırman ve benzeri geleneksel motiflerle süslenmiş, bu da kıyafete özgünlük katmıştır. Kıyafetin zemin rengi ise pamuğun kendi rengiyle uyumlu bir şekilde bütünleşir, doğal ve otantik bir görünüm sunar. Özellikle Yörük köylerinde özel günlerde giyilen göğnek, bu kıyafetin kültürel önemini ve yerel kimliğine vurgu yaparak geleneksel değerleri yaşatır. Yörük köylerinde düğünlerde giyilen göğnek, sade bir kıyafetin ötesinde, kültürel bir sembol olarak kabul edilir. Bu kıyafet, sadece giyen kişinin dış görünümünü değil, aynı zamanda köyün ve yöresel kimliğin bir yansımasıdır (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8. Göğnek, Fotoğraf: Meral Orhan.

4. 1. Kullanılan Malzemeler

Geleneksel bez dokumaların malzemesi yörelere göre çeşitlilik gösterebilir. Bez dokumalarında genellikle sağlamlık ve gerginlik için çözüğü ipliğinde pamuk kullanılmıştır. Bu seçim, dokumanın dayanıklılığını artırırken, aynı zamanda kullanımında konfor ve dayanıklılık sağlar (Arıöz, 2024:198).

Köydeki dokuyucular, geleneksel bez dokuma geleneğini sürdürmek için Ayvacık'taki manufakturacıdan pamuk ipliği tedarik etmektedirler. Dokumada kullanılan çözüğü ve atkı iplikleri için pamuk ipliğinin kendi rengi tercih edilmektedir. Bu süreçte, çözüğü ve atkı iplikleri için tercih edilen pamuk ipliğinin kendi rengi, dokunan kumaşın doğal ve otantik bir görünüm kazanmasına yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşım, geleneksel dokuma tekniklerinin korunmasına ve doğal malzemelerin kullanımına vurgu yapar.

Eskiden, dokunan kumaşın her iki yanında bırakılan kırmızı çizgiler, doğal ve dayanıklı bir boya olan kökboya ile renklendirilmekteydi. Kökboya'dan elde edilen kırmızı, kumaşlara geleneksel bir estetik ve kimlik kazandırıyordu.

Ancak günümüzde, teknolojik ilerlemeler ve piyasada daha yaygın olarak bulunan hazır boyanmış ipliklerin kullanımıyla, bu geleneksel yöntem değişime uğramıştır. Misvak köyü ehram dokumalarında yün iplikleri ve canlı tonları, titizlikle seçilmiş ve Yörüklerin isteklerine uygun olarak entegre edilmiştir. Kullanılan renkler, Yörüklerin canlı ve renkli kişiliklerini yansıtarak dokumalara derinlik katmaktadır. Bu şekilde, sadece tekstil ürünleri değil, aynı zamanda Yörük kültürü ve ruhu da dokumalara yansıtılmıştır.

Yörük köylerinin tercih ettiği renklerdeki yün ipliklerle yapılan motifler, kanaviçe tekniğiyle işlenerek bez dokumalarına canlılık kazandırır. Hem renklerin hem de motiflerin detaylı kullanımı ve parlaklığı, bu geleneksel dokuma sanatının önemli bir özelliğidir. Bu özenli işçilik, dokumalara canlılık ve karakter katarak, Yörük kültürünün zenginliğini ve estetik anlayışını gözler önüne serer.

Pamuk ipliğiyle çözüğü hazırlamadan önce pamuk ipliğinde çirişleme işleminin yapılması gerekmektedir. Çirişleme işlemi için bol miktarda su kazana konulur. Ilıkken içerisine un serpilir ve karıştırılır. Başka bir kabın içerisine çirişin kendi suyu ve normal su konularak çileler yıkanır. Daha sonrasında çilleler asılıp kurumaya bırakılır ara sıra çırpma işlemi çilelere uygulanır. Çırpma işlemi arar ara tekrarlanırsa iplikler birbirine yapışmaz kalem ve masuraya sarması kolay olur. Dokuma işleminde ipliklerin birbirine karışmasını engeller. Çirişleme işlemi ipliği sertleştirir ve beyazlatır.

4. 2. Kullanılan Tezgâh ve Parçaları

Misvak köyünde gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda köyde toplam 22 adet tezgâhın bulunduğu belirlenmiştir. Bunların 10'u kurulu bez dokuma tezgâhları iken 12 tanesi kurulu olmayan tezgâhlardır. Ayrıca, köyde yaklaşık 30 dokuyucunun bez dokuma işlemini bildiği tespit edilmiştir.

İlçede yaygın olarak kullanılan bez dokuma tezgâhları genellikle ahşaptan imal edilmektedir ve çoğunlukla yapımında çam ağacı tercih edilmektedir. Önceleri tezgâhlarını kendileri yaparken, artık Ayvacık ilçesindeki marangozlara tezgâh yaptırılmaktadırlar. Misvak köyü bez dokuma tezgâhlarının yörede "çulfalık" olarak adlandırılmaktadır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9. Kumaş dokuma tezgâhı çulfalık, Fotoğraf: Meral Orhan.

Bu tezgâhların bileşenleri arasında tefe, tefe kolu, tarak, makara, gücü, gücü sopası, orta direk, köprü, selim, ayaklık ve patat bulunmaktadır. Bu parçalar, dokuma işlemi sırasında birbirleriyle uyumlu bir şekilde işlev gören bileşenlerdir. Misvak köyü'ndeki dokuyucular, tezgâhların kullanımı ve bakımı konusunda uzmanlaşmıştır ve bu, yerel dokuma geleneğinin sürdürülmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Misvak köyü'ndeki dokuyucular, yüzyıllardır aktarılan bilgi ve deneyimleriyle, tezgâhların karmaşık yapısını anlamakta ve ustalıklı kullanmaktadır. Ayrıca, dokuma sürecinin her aşamasında titizlikle çalışarak, kaliteli ve özgün dokumaların üretilmesine katkı sağlamaktadırlar. Bu bileşenlerin her biri, dokuma sürecinin hatasız ve verimli bir şekilde ilerlemesini sağlamak için özenle tasarlanmıştır. Bu beceri, dokuma işleminin kalitesini arttırırken, aynı zamanda geleneksel dokuma geleneğinin devamlılığını sağlamaktadır. Misvak köyü'ndeki dokuyucuların bu tezgâh bileşenlerini ustalıklı kullanabilmeleri, uzun yıllara dayanan geleneğin bir sonucudur.

Tefe tarağı: Dokuma tezgahlarında kullanılan, dokuma işlemi sırasında kumaşı sıkıştırarak dokumanın sağlamlığına ve ipliklerin düzenli kalmasına yardımcı olan, genellikle ahşaptan yapılmış, üzerinde sık dişli yapıya sahip olan araçtır. Sık dişli yapısı sayesinde, tarak dokuma işlemi

sırasında kumařı istenen sıklık ve dűzgűnlűkte tutmaya yardımcı olur. Bu ۆzelliđi, bez dokumanın dokuma sıklıđı ve yođunluđunun istenilen kalite dűzeyinde oluřturulmasına olanak sađlar. Tefe tarađı dokuma sűrecinde ۆnemli bir rol oynaması, dokuma iřleminin bařarıyla tamamlanmasına ve nihai ۆrűnűn kalitesinin artırılmasına katkıda bulunur. Dolayısıyla, dokuma tezgahlarında kullanılan bu tűr aletlerin dođru seđimi ve etkili kullanımı, dokuma iřleminin verimliliđi ve kalitesi ađısından hayati ۆneme sahiptir (Fotođraf 10).

Fotoğraf 10. Tefe tarağı (bez tarağı), Fotoğraf: Meral Orhan.

Tefe ve tefe kolu: Dokuma işlemi esnasında mekik ile atılan ipliği sıkıştırarak dokuma işlemini gerđekleřtirmek ۆzere tefe tarağını (bez tarak) hareket ettirirler. Bu hareket, dokunan kumaşın sağlamlığını ve dokumanın dűzenini sağlamak iđin ۆnemlidir (Fotođraf 11).

Fotoğraf 11. Tefe, Fotoğraf: Meral Orhan.

Ayaklık: Dokumacının dokuma işlemi sırasında ayaklarıyla kontrol ettiği ahşaptan yapılmış bir tezgah parçasıdır. Dokuma tezgahının alt

kısımında bulunur ve dokumacının ayaklarını rahatça yerleştirebilmesi için bir platform görevi görür. Bez dokuma işlemi sırasında, ayaklığa basıldığında ağızlık açılarak gücülerin hareketi sağlanır. Sağ ayakla basıldığında ön gücüler aşağıya inerken arka gücüler yukarı kalkar; sol ayağa basıldığında ise arka gücüler aşağıya iner ve ön gücüler yukarı kalkar. Ayaklığa basıldığında ağızlık açılır ve sağ veya sol ayağın basılmasına bağlı olarak gücülerin ve ağızlığın konumu değişir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Ayaklık, Fotoğraf: Meral Orhan.

Köprü: Dokunmamış çözgü ipliklerinin tezgâha girdiği yatay ahşap tezgâh parçasını ifade eder. Top (yumak) ve çemberden gelen çözgü iplikleri, tezgâhın köprü parçası etrafında dönerek gücülerden ve tefe tarağından geçirilerek tezgâhın selim olarak bilinen kısmına bağlanır. Dokuma işlemi sırasında, iplikler genellikle bir köprü veya benzer bir destek üzerinden çekilerek kullanılır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Köprü, Fotoğraf: Meral Orhan

Bu iplikler, dokuma tezgahının belirli kısımlarına veya dokuma alanına getirilir ve dokuma iřlemi sırasında kullanılarak istenilen desen ve dokuma oluřturulur. Bu řekilde, dokumacı iplikleri kontrol edebilir ve dokuma iřlemi boyunca dűzgűn bir dokuma deseni oluřturabilir. İpliklerin kűprű űzerinden çekilmesi, dokumacının iř akıřını dűzenler ve dokuma sűrecinin verimli ve etkili bir řekilde ilerlemesine yardımcı olur.

Makara: Patatlar ve makaralar, ayaklıđa basıldıđında gűcűleri ařađı ve yukarı hareket etmelerini sađlayan mekanizmalardır. Makaralar ayaklıđa basılmadıđı sűrece hareket etmezler ve makara dűnmezse gűcűler yer deđiřtirmez. Tezgahta patatlar ve makaralar ikiřer adet bulunmaktadırdır (Fotođraf 14).

Fotoğraf 14. Makara, Fotoğraf: Meral Orhan .

Patat: Ayaklık, patatlar, ve makaralar, gűcűn hareket etmesini sađlayan mekanizmanın ahřaptan yapılmıř tezgah űzerinde iki adet bulunan parçalarıdır. Bu parçaların dođru bir řekilde konumlandırılması ve montajı, tezgahın gűvenilir bir řekilde çalıřmasını sađlar (Fotođraf 15).

Fotoğraf 15. Patat, Fotoğraf: Meral Orhan

Selim: Dokunmuş kumaşın düzgün bir şekilde sarılmasını sağlayan, dokuma işlemi sırasında kumaşın istenilen gerilim seviyesinde tutulmasına yardımcı olan bez kumaşın sarıldığı ahşaptan yapılmış tezgâhın parçasıdır. Kumaşın Selim üzerine sıkı ve gergin bir şekilde sarılması, son ürünün kalitesini artırır ve dokuma desenlerinin net ve düzgün olmasını sağlar. Ayrıca, Selim'in sağladığı düzgün sarılma, kumaşın istenilen boyut ve uygun bir form kazanmasına olanak tanır (Fotoğraf 16).

Fotoğraf 16. Selim, Fotoğraf: Meral Orhan

Gücü: Dokuma tezgahında kullanılan bir mekanizmadır. Çözümlenen ipliklerinin belirli bir sırayla içinden geçirilerek dokuma işlemi sırasında yukarı ve aşağı hareketini sağlar. Bu mekanizma, genellikle keten, pamuk iplik veya metal tel gibi malzemelerden yapılmıştır (Ergür, 2002:96), (Fotoğraf 17).

Fotoğraf 17. Gücü, Fotoğraf: Meral Orhan

Ayaklığa basıldığında makara donerek gucu ve patat'ın aynı anda aşağı ve yukarı hareket etmesini, ağızlılığın yer değiştirmesini sağla-
maktadır. Guculerde aşağı ve yukarı hareket sağ ve sol ayağın basımına
gore yer değiştirir.

Misvak koyu'nde, geleneksel bez dokuma işlemlerinde kullanılan
yardımcı malzemeler arasında kecere, çıkırık, mekik, masura, kalem,
kalem doşeği ve ımbar gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu malzemeler,
dokuma tezgahlarında temel işlemlerin gerçekleştirilmesinde kullanı-
lan yardımcılarıdır ve dokuma surecinin her aşamasında onemli bir rol
oyunamaktadırlar.

Kecere: İplik ilelerinin duzenli bir şekilde sarılmasını sağlayarak,
dokuma işleminin verimliliğini artırır ve iş akışını duzenler. Masura ve
kalem gibi sarım araçlarıyla birlikte kullanılarak, ipliğin istenilen duzen
ve gerginlikte sarılmasını sağlayarak dokuma surecinin kontrollu bir
şekilde ilerlemesini sağlar (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18. Kecere, Fotoğraf: Meral Orhan.

Kalem doşeği: Kecere'ye takılan ilenin, kaleme sarılması için
kalem doşeği aparatı kullanılır. Kalem, kalem doşeğine takılır. Kalem
doşeğindeki makaraya çıkırık bağlanır. ıkırık hareket ettikçe kalem do-
şeği kecere ile doner ve kaleme iplik sarılır. Bu işlem, dokuma surecinde
ipliğin duzenli ve kontrollu bir şekilde sarılmasını sağlayarak kaliteli
dokumaların uretilmesine olanak tanır. Kalem doşeği aparatı, dokuma
tezgahının onemli bir bileşeni olarak, dokuyucuların iş akışını kolaylaş-
tırır ve verimliliği artırır. Ayrıca, bu mekanizma sayesinde ipliğin kaleme

sarılması işlemi daha hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilir, böylece üretim süreci daha verimli hale gelir (Fotoğraf 19).

Fotoğraf 19. Kalem Döşegi, Fotoğraf: Meral Orhan .

Kalem: Tekstil üretiminde kullanılan çözümlü iplerini sarmak için geleneksel bir araçtır. Bu araç, çukruk ve kecere gibi yardımcı malzemelerle birlikte kullanılarak, çözümlü ipliklerinin kalemin üzerine düzenli ve sıkı bir şekilde sarılmasını sağlar. Kalemdaki iplikler kumaşın çözümlü ipliklerini oluşturur. Sonraki adımda, sıkıca sarılmış olan çözümlü iplikleri, dokuma tezgahına aktarılır ve kumaşın dokunma işlemi başlatılır. Kalem Misvak köyü'nde kamıştan yapılmaktadır (Fotoğraf 20).

Fotoğraf 20. Kalem, Fotoğraf: Meral Orhan.

Mekik: Dokuma işlemi sırasında atkı ipliklerini çözümlü iplikleri arasındaki ağızlıktan hızlı bir şekilde geçirmek için kullanılan içerisine iplik sarılı masuranın takıldığı araçtır. Bu işlem, kumaşın oluşumunda ve dokunun tamamlanmasında önemli bir rol oynar, ayrıca dokunun düzgünlüğü ve kalitesi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Fotoğraf 21).

Fotoğraf 21. Mekik, Fotoğraf: Meral Orhan.

Masura şişi ve makara: İplik sarım işlemlerinde kullanılan önemli araçlardır. Masura şişi, iplik sarımı için masuraya yerleştirilen bir alet olarak tanımlanır. Bu araç, ipliğın düzenli bir şekilde sarılmasını kolaylaştırır. şişin hareketini sağlayan makara ve çıkırık, ipliğın masuraya düzgün bir şekilde sarılmasını sağlamak için önemlidir (Fotoğraf 22).

Fotoğraf 22. Masura şişi ve makara, Fotoğraf: Meral Orhan.

Masura: Atkı ipliklerinin sarıldığı silindiri şeklinde bir araçtır. Atkı iplikleri masura üzerine sarılarak mekik içine yerleştirilir ve dokuma işleminde kullanılır. Masura, mekik içine yerleştirilerek dokuma işlemi için sağlıklı bir şekilde atkı ipliklerinin ozgler arasından geçişini sağlamaktadır (Fotoğraf 23).

Fotoğraf 23. Masura, Fotoğraf: Meral Orhan.

Çıkırık: İplik bükme veya sarma işlemlerinde kullanılan bir tekerlek ve sarma makinesinden oluşur. Tekerlek döndüğünde, ona bağlı olan iğ döner ve üzerine sarılı olan lif demeti dönerek gerilir, uzar, bükülür ve sarılır (Ergür, 2002:49), (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 24. Çıkırık, Fotoğraf: Meral Orhan.

Misvak bez dokumacığında iplikleri mekik ve kaleme sarmaya yardımcı olan aynı zamanda ipliği büküm verebilen dokumaya yardımcı bir araç olarak kullanılmaktadır. ahşap ve demirden yapılan çeşitleri Misvak köyü'nde bulunmaktadır.

Çımbar: Dokumada kullanılan önemli bir araçtır ve dokunan kumaşın istenilen ölçülere uygun olarak kalmasına yardımcı olur. Demirden yapılmış olan bu araç, dokunmuş kumaşın üzerine takılarak kullanılır ve dokunacak kumaşın daralmasını ve genişlemesini engeller. Bu sayede dokuma işlemi daha düzenli ve kontrollü bir şekilde gerçekleştirilir.

Dolayısıyla, ımbarın kullanımı, dokuma işleminin daha dzenli ve kontrollü bir şekilde ilerlemesini sağlar. ımbar, dokumacılar tarafından hassas dokuma işlemlerinde önemli bir destek sağlayan geleneksel bir araçtır (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 25. ımbar, Fotoğraf: Meral Orhan.

Ağızlık omağı: özęü hazırlama sürecinde kullanılan, ahşap veya metal malzemeden yapılmış eşitleri bulunan bir aparat olup, özęü ipliklerinin takıldığı bir araçtır. Dokumacılık sürecinde, özęü özme işlemi sırasında özęü iplikleri baş parmak üzerinde döndürülerek iplikler arasında bir ağızlık oluşturulur. Her sırada bu işlem yapılır ve ağızlık Çomağına takılarak özęü özme işlemine devam edilir (Fotoğraf 26).

Fotoğraf 26. Ağızlık omağı, Fotoğraf: Meral Orhan.

özęü aparatı: Dikdörtgen bir ahşap parçası üzerindeki deliklerden özęü ubuğu ve kalemlerin geçirildiği dokumanın tüm özęülerin üzerinde bulunduran özęü hazırlama sisteminin bir parçasıdır. özęü işlemi sırasında özęüler bu aparata takılan kalemlerden gelmektedir (Fotoğraf 27).

Fotoğraf 27. Çözüğü aparatı, Fotoğraf: Meral Orhan.

Çözüğü çubuğu: Çözüğü ipliklerinin sarılı olduğu kalemlerin takıldığı çözüğü sisteminin demir bir parçasıdır. Çözüğü ipliklerinin sarılı olduğu kalemleri tutarak çözüğü ipliklerinin çözüğü aparatında düzgün bir şekilde yerleştirilmesine yardımcı olur (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 28. Çözüğü Çubuğu Fotoğraf: Meral Orhan

4. 3. Çözüğü Çözme İşlemi

Misvak köyü bez dokumalarında, iki farklı ürün için çözüğü hazırlama işlemi gerçekleştirilir. Bunlardan biri ehramlık kumaşlar için yapılan çözüğü hazırlama işlemidir, diğeri ise göğneklik kumaşlar için yapılan çözüğü hazırlama işlemidir. Ehramlık kumaşlar için genellikle hazır renkli yün iplikleri kullanılırken, göğneklik kumaşlar için ise çirişleme

işlemi uygulanmış pamuk iplikleri tercih edilir. Günüümüzde ise, yörük köylerinin taleplerine uygun olarak çözüğü hazırlığı ve dokuma işlemi gerçekleştirilir. Bu iki farklı ürün için farklı çözüğü hazırlama işlemleri, köyün dokuma geleneğine ve ürünlerin kullanım amacına göre belirlenir. Bu işlemler, geleneksel dokuma tekniklerinin yanı sıra modern talepleri de dikkate alarak şekillenir. Misvak köyü bez dokumalarında ehramlık kumaş için çözüğü çözüme işlemleri, geleneksel dokuma sürecinin önemli bir adımını oluşturur. Kumaşın boyuna ipliklerinin (çözüğülerin) dokuma tezgahına aktarılmadan önce yapılan işlem, dokunacak bezin kalitesini belirleyen önemli bir etkidir. Ehramlık kumaş için çözüğü çözüme işlemi, özenle seçilmiş renkli yün ipliklerin tezgâha yerleştirilmesi için ön bir adımdır ve dokuma sürecinin doğru başlangıcını belirler. Bu adım, Misvak köyü bez dokumalarının kalitesini ve dayanıklılığını sağlamak için önemlidir, çünkü doğru bir çözüğü düzeni, son ürünün kalitesini belirleyen temel unsurlardan biridir. Ehramlık kumaşın dokunması için kullanılacak olan çözüğü aparatı üzerinde, kırmızı ve yeşil yün ipliğini içeren kalemler sabitlenir. Bu kalemler, çözüğü çubuğuna takılarak kumaşın dokunma sürecine hazırlık yapılır (Fotoğraf 29-30).

Fotoğraf 29. Çözüğü Çubuğuna Kalemlerin Takılması Fotoğraf: Meral Orhan

Fotoğraf 30. Çözü Çubuğuna Aparatına Takılan Metal Zincirden Kalemlerin Her Birinden Gelen İpliklerin Geçirilmesi Fotoğraf: Meral Orhan

Bu düzenleme, iki farklı renkteki ipliklerin belirlenmiş sırada çözgünün hazırlanmasını sağlar. Kalemlerdeki çözgü ipliklerinin her biri çözgü aparatı üzerine takılı olan metal zincir içerisinden geçirilir. Bu işlem çözgülerin hazırlanırken birbirine karışmasını engeller (Fotoğraf 31).

Fotoğraf 31. Çözü Çubuğuna Aparatına Takılan Metal Zincirden İpliklerin Çekilmesi Fotoğraf: Meral Orhan.

Çözgü aparatı üzerine takılı olan metal zincir içerisinden geçirilen iplikler elde toplanarak, çözgünün uzunluğunu belirlemek için daha önceden belirlenmiş çivilerin üzerine yerleştirilir. Bu işlem, çözgünün istenilen uzunluğa ve düzgünlüğe sahip olması için tekrarlanır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32. Çözgü İplikleri Üzerinde Ağızlık İşleminin Yapılması Fotoğraf: Meral Orhan.

Çözgü uzunluğu tamamlandıktan sonra, her sırada çözgü ipleri baş parmak üzerinde çevrilerek iplikler üzerinde ağızlık işlemi gerçekleştirilir (Fotoğraf 33).

Fotoğraf 33. Çözgü İplikleri Üzerinde Ağızlık İşlemi Yapılan ipliklerin Ağızlık omağına takılması Fotoğraf: Meral Orhan.

Ağızlık işlemleri yapılan iplikler, her sırada ağızlık çomağına takılır. Bu işlem, dokuma sürecinde ipliklerin düzenli bir şekilde yerleştirilmesini sağlayarak, kumaşın istenilen dokuma deseninin uygun şekilde oluşturulmasına olanak tanır (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 34. Ağızlık Çomağına takılan İplikleri İşleminin bitirilmesi
Fotoğraf: Meral Orhan.

Ağızlık Çomağına takılan İplikler aparatından çıktığında karışmaması için pamuk ipliği ile bağlanır (Fotoğraf 35).

Fotoğraf 35. Ağızlık Çomağına takılan İplikleri İşleminin bitirilmesi
Fotoğraf: Meral Orhan.

Misvak köyü bez dokumalarında göğneklik kumaş için çözü hazırlama işlemleri, geleneksel dokuma sürecinin kritik bir aşamasıdır. Kumaşın boyuna ipliklerinin dokuma tezgahına yerleştirilmeden önce yapılan bu işlem, dokunacak bezin kalitesini belirler. Çözgü hazırlama adımı, doğru başlangıcı sağlayarak dokuma sürecinin önemli bir parçasını oluşturur. Misvak köyü bez dokumalarında bu adım, ürünün dayanıklılığını ve kalitesini etkileyen önemli bir unsurdur (Fotoğraf 36).

Fotoğraf 36. Çözgü Topların (Yumak) Hazırlanması Fotoğraf: Meral Orhan.

Göğneklik kumaş için çözgü hazırlanırken çözgünün başında ve sonunda kırmızı renk bırakılır. Diğer çözgüler pamuk ipliğinin doğal rengindedir. Kalemlerin sarıldığı çözgü iplikleri çözgü aparatına takılır. Çözgü aparatı üzerindeki metal zincir deliklerinden her bir çözgü geçirilir (Fotoğraf 37).

Fotoğraf 37. Çözgü Çubuğuna Kalemlerin Takılması Fotoğraf: Meral Orhan.

Çözü uzunluğu tamamlandıktan sonra, her sırada çözgü ipleri baş parmak üzerinde çevrilerek iplikler üzerinde ağızlık işlemi gerçekleştirilir (Fotoğraf 38).

Fotoğraf 38. Çözgü İplikleri Üzerinde Ağızlık İşleminin Yapılması Fotoğraf: Meral Orhan.

Ağızlık işlemi görmüş iplikler, her sırada ağızlık çubuğuna yerleştirilir. Bu süreç, çözgü hazırlama dokuma işleminde ipliklerin düzenli bir şekilde dizilmesini sağlar (Fotoğraf 39).

Fotoğraf 39. Çözgü İplikleri Üzerinde Ağızlık İşlemi Yapılan ipliklerin Ağızlık Çomağına takılması Fotoğraf: Meral Orhan.

Göğneklik kumaş için çözüğü hazırlama işlemleri, dokunacak kumaşın istenen uzunluğuna ve dokuma tezgahındaki çözüğü sayısına ulaşılana kadar, her adımda titizlikle ve dikkatle tekrarlanır (Fotoğraf 40).

Fotoğraf 40. Çözüğü Çözme İşlemi Fotoğraf: Meral Orhan.

Çözüğü aparatı üzerine takılı olan metal zincir içerisinden geçirilen iplikler elde toplanarak çözüğünün uzunluğu için daha önceden belirlenmiş çiviye takılır. Bu işlem tekrarlanır (Fotoğraf 41).

Fotoğraf 41. Çözüğü Çözme İşlemi Fotoğraf: Meral Orhan.

Ağızlık çomağına takılan iplikler, dokuma sürecindeki hassaslık ve düzenin korunması için, aparat çıkarıldığında her bir ipliğin ayrılmadan, karışmadan kalması sağlanarak, pamuk ipliği ile dikkatlice bağlanır (Fotoğraf 42).

Fotoğraf 42. Ağızlık Çomağına Takılan İplikleri İşleminin Bitirilmesi
Fotoğraf: Meral Orhan.

Ağızlık çomağına takılan çözümlü iplikler, çözümlü aparatından çıkarıldığında, tezgâha aktarım sürecinde ve dokuma tezgahında düzenli bir şekilde ilerlemesi için çözümlü hazırlama işlemi sonucunda titizlikle bağlanır (Fotoğraf 43).

Fotoğraf 43. Ağızlık Çomağına Takılan İplikleri İşleminin Bitirilmesi
Fotoğraf: Meral Orhan.

Çözgü çözme işleminin tamamlandıktan sonra çözümler, dokuma tezgâhına aktarılabilmesi için hazır hale gelmek üzere yumak (top) haline getirilir (Fotoğraf 44). (Fotoğraf 45).

Fotoğraf 44. Çözgü Topların Hazırlanması Fotoğraf: Meral Orhan.

Fotoğraf 45. Çözgü Topların Hazırlanması Fotoğraf: Meral Orhan.

Yumak (top) haline getirilen çözümler, tezgâha aktarılması için hazır hale gelir. Bu işlem, dokuma sürecindeki akıcılığı sağlamak ve

çözgünün tezgâha düzgün bir şekilde yerleştirilmesini kolaylaştırmak için gerçekleştirilir.

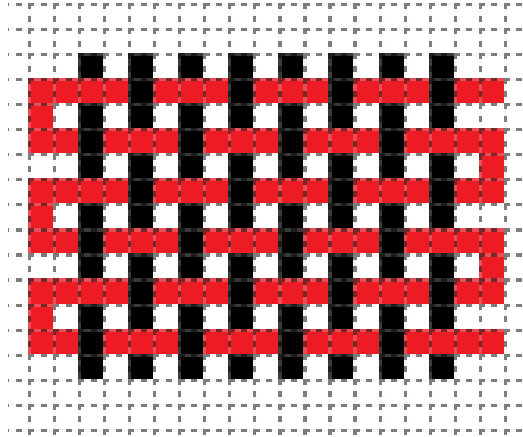
4. 4. Çözgünün Tezgâha Aktarılması ve Dokuma İşlemi

Çözgü çözme işleminden sonra, hazırlanan çözgüleri ağızlık işlemi uygulandığı için, sırasıyla çözgüler alınır ve her bir çözgü ipi bir gücüye bağlanır. Köprüye doğru giden çözgüler düzeltilir ve çemberin üzerinden geçirilerek topa doğru iplikler düzeltilir ve sıkıca bağlanır. Gücüye bağlanan iplikler tefe tarağından geçirilir ve sonrasında düzgünce selime bağlanır, gerilir ve dokuma işlemine başlanır.

Dokuma sürecinde, ayaklığa basıldığında ağızlık açılır; sağ ayak bastırıldığında sağ taraftan mekik atılır ve sol taraftan karşılanır. Ardından, sağ el tefe çekilirken, tefe tarağı dokunmuş kumaşı sıkıştırarak dokumanın sağlanmasına katkıda bulunur. Bu süreç, sol taraftan mekik atıldığında sağ el ile mekiği tutarak ve sol el ile tefeyi çekerek devam eder. Döngüsel olarak gerçekleşen bu işlem, dokumanın sürekli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlar.

4. 5. Dokuma Teknikleri

Misvak köyü bez dokumaları, geleneksel olarak mekikli ve çukur tezgahlarda üretilen ve yörede çulfalık olarak adlandırılan tezgahlarda dokunan bir tür kumaş örneğidir. Bu kumaşlar, yaygın olarak bilinen "bezayağı" dokuma tekniği kullanılarak üretilir (Çizim 1).

Çizim 1. Bezayağı Dokuma Tekniği Çizim: Meral Orhan.

Bezayağı dokuma, döz mekilli dokuma tekniklerinin en temelidir ve en basit yapıya sahiptir. Bu teknikte, en küçük birim iki özögü ve iki atkı ipliğinden oluşur. Bezayağı desenli bir kumaşın her iki yüzü de benzerdir. Özögü ve atkı iplikleri eşit aralıklarla ve eşit kalınlıklara sahiptir. Bu nedenle, bezayağı dokulu bir kumaşın her iki yüzünde de benzer bir doku oluşur. Bezayağı desenli kumaşların dokunmasında kullanılan bir dokuma tekniği, en az iki çerçevenin gerektiği ancak özögü sıklığına bağlı olarak kullanılan çerçeve sayısının 2, 4, 6 ve 8'e kadar çıkabileceği bilinir. Bu teknik, her bir ipliğın yanındaki ipliğe maksimum destek sağlamak amacıyla tercih edilir. Bu kumaşların dokusu diğer kumaş türlerine göre daha dayanıklıdır ve bu nedenle özellikle dayanıklılık gerektiren uygulamalarda sıkça kullanılır (Şeber ve Alpan, 1989:16).

Yukarıköy ve Çamkalabak Yörük köylerine özögü geleneksel göğnek kıyafetleri, Misvak Köyü kadınları tarafından özenle ve ustalıklı işlenen kanaviçe teknikleriyle süslenir. Bu kadınlar, geçmişten gelen el sanatları geleneğini sürdürerek, renkli ipliklerle ve özenle seçilmiş desenlerle muhteşem işlemler yaparlar. Her bir işleme, köylerinin kültürel mirasını, tarihini ve coğrafyasını yansıtarak, giysilere benzersiz bir kimlik kazandırır. Bu sayede, Misvak köyü kadınları, sadece kıyafetleri süslemekle kalmaz, aynı zamanda köylerinin zengin kültürel dokusunu ve sanatsal değerini de yaşatır ve korur.

Kanaviçe tekniği, çeşitli kumaş ve deri türlerine el veya makine kullanılarak, iğne ve tığ gibi araçlarla işlenerek gerçekleştirilir. Bu yöntemde, kasnak, gergef gibi araçlarla gerilen bir zemin üzerine iplik, sim, sırma veya tel gibi malzemeler kullanılır. Farklı tekniklerin döz veya kabarık bir şekilde uygulanmasıyla özögün dokular elde edilir. Süreç, çeşitli tekniklerin kullanılmasıyla zenginleştirilir ve farklı malzemelerin kullanımıyla çeşitlilik sağlanır (Saatçioğlu,2012:85).

4. 6. Misvak Köyü Bez Dokumalarının Desen ve Motif Özellikleri

Misvak köyü bez dokumalarının malzeme, teknik, renk ve desen gibi özellikleri, bir tekstil ürününün estetik ve işlevsel özelliklerini sadece belirlemekle kalmaz, aynı zamanda bir toplumun tarihini, yaşam tarzını ve değerlerini yansıtır. Yörüklerin canlı ve neşeli yaşam enerjilerini yansıtan renkleri genellikle kıyafetlerinde tercih etmeleri, Misvak Köyü'nün bez dokumalarında da izlerini taşımaktadır. Bu tercih, Yörük kültürünün görsel ifadesinin bir parçası olarak kabul edilerek, kıyafetlerin renk canlılığını toplumsal değerleri ve yaşam tarzını yansıtmak üzere özenle

seçildiğini göstermektedir. Yörük köylerinin tercih ettiği renklerdeki yün ipliklerle işlenen motifler, Misvak Köyü'nün bez dokumaları üzerinde kanaviçe tekniğiyle uygulanmaktadır (Fotoğraf 46). Bu uygulama, Yörük kültürünün tekstil ürünlerindeki estetik tercihlerinin Misvak Köyü'nün dokuma geleneğiyle birleşmesini sağlayarak, geleneksel motiflerin ve tekniklerin devamlılığını sağlamaktadır.

Fotoğraf 46. Bez Dokumaları Üzerine İşleme Fotoğraf: Meral Orhan.

Yörükler, düz dokuma ve halılarında sıkça kullandıkları çınar yaprağı ve tırman motifini Misvak köyü bez dokuma siparişlerinde de işlenmesini talep etmişlerdir. Bu istek, Yörük kültürünün bez dokumacılığına etkisini ve geleneksel motiflerin geniş kullanımını yansıtmaktadır (Fotoğraf 47).

Fotoğraf 47. Çınar Yaprığı Motifi Fotoğraf: Meral Orhan.

Halı ve kilimlerde kullanılan ınar yaprağı motifi, estetik ve kültürel açıdan önemli bir özelliktir ve bu motif, bez dokumada da sıkla karşımıza çıkar. ınar yaprağı motifi, dokuma sanatının zengin bir parçası olarak kabul edilir ve genellikle Anadolu'nun çeşitli yörelerindeki geleneksel dokuma işlerinde sıkla kullanılır (Fotoğraf 48).

Fotoğraf 48. ınar Yaprağı Motifi Fotoğraf: Meral Orhan.

ınar yaprağı motifi, doğanın simgesi olan ınar ağacının güçlü ve sağlam yapısını yansıtarak, kültürel ve estetik bir derinlik kazandırır. Bu nedenle hem halı ve kilimlerde hem de bez dokumada ınar yaprağı motifi, Türk dokuma sanatının önemli bir unsuru olarak kabul edilir. Misvak köyü'nde üretilen gğneklerin tasarımında ınar yaprağı motifinin, kıyafetin farklı bölgelerinde, etek uçlarında, yakalarında ve kol süslemelerinde hem parçalı hem de bütün olarak kullanılması, yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir. Bu motiflerin işlenmesi, yörük köylerinin tercih ve talepleri doğrultusunda, geleneksel kanaviçe tekniği kullanılarak tezgâh üzerinden çıkarılan kumaşlara uygulanmıştır.

Misvak köyü kadınları, kanaviçe işlemek amacıyla bir araya gelirler ve bu faaliyet, sosyalleşme ve imece geleneğinin bir parçası olarak devam ettirilir. Çözgü hazırlama ve işleme süreçlerinde birbirlerine destek olurlar. Bu süreç, köy kadınları arasında dayanışma ve iş birliğini güçlendirir, geleneksel el sanatlarının yaşatılmasına katkıda bulunur ve birlikte geçirilen zamanın keyfi çıkarılır (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49. Misvak Köyü Kadınları Kanaviçe İşleme Fotoğraf: Meral Orhan.

Tırman motifinin, geleneksel Misvak bez dokumaları üzerinde renkli yün ipleriyle kanaviçe tekniğinde işlendiği bilinmektedir. Bu motif, özellikle peşkir, yağlık ve göğnek gibi ürünlerde sıkça kullanılmış ve süslemede su yolu motifleriyle birlikte tercih edilmiştir. Tırman motifinin kullanımı, dokuma ürünlerine estetik bir değer katarken, aynı zamanda geleneksel bez dokuma geleneğinin bir parçası olarak da önemlidir (Fotoğraf 50).

Fotoğraf 50. Tırman Motifi Fotoğraf: Meral Orhan.

Misvak bez dokumalarında, Dalbastı motifini olarak adlandırılan bitkisel çiçek motifinin özellikle peşkir ve yağlıklarda sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Bu motif, doğadan ilham alınarak tasarlanmış ve Misvak bez dokumalarının estetik ve görsel zenginliğine katkı sağlamıştır (Fotoğraf 51).

Fotoğraf 51. Dal Bastı Motifi Fotoğraf: Meral Orhan.

Su yolu motifi, geleneksel dokuma sanatlarında yaygın olarak kullanılan ve özellikle Misvak bez dokumalarında göğnek, peşkir ve yağlıklar gibi ürünlerde diğerk motiflerle birlikte süsleme amacıyla sıkça tercih edilmiştir. Bu motifler, ana motiflerle birlikte dokumalarda yer alarak ürünlere estetik bir zenginlik katmıştır. Su yolu motifi, ürünlere zarif ve çekici bir görünüm sağlayarak, geleneksel dokuma ürünlerinin güzellik ve görsellik açısından önemli bir unsuru olmuştur (Fotoğraf 52).

Fotoğraf 52. Yolu Motifi Fotoğraf: Meral Orhan.

5. MİSVAK KÖYÜ BEZ DOKUMALARI

ÖRNEK NO: 1		YÖRESEL KIYAFET/GÖĞNEK
		
Fotoğraf 53. Yöresel Kıyafet/Göğnek		Fotoğraf 54. Yöresel Kıyafet/Göğnek
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Misvak/ Ünzile Emre
Dokumanın Türü		Bez Dokuma
Bugünkü Durumu		İyi Durumda
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözü	Pamuk
	Desen	Yün
Motif		Çınar Yaprığı, Tırnak, Su yolu,
Renk		Mavi Kırmızı, Yeşil, Pembe
Kompozisyon Özelliği		Göğnek'in üretim aşaması, kumaşın tezgâhtan çıkarılmasıyla başlar. Kumaş, öncelikle ikiye katlanır ve yaka oyuntusu belirlenir. Kol bölgesinde ise özel bir açıklık oluşturulur. Bu açıklığın altına üçgen kumaş parçaları eklenerek Göğnek'in karakteristik formu elde edilir. Bu süreç, özenli bir planlama ve dikiş uygulamasının birleşimini temsil eder. Çınar yaprağı ve tırnak motifleri, kanaviçe tekniğiyle Göğnek'in kol, yaka ve etek uçlarına işlenir. Bu detaylar, Göğnek'in estetik ve işlevsel bütünlüğünü sağlamak amacıyla özenle uygulanmıştır.

ÖRNEK NO: 2	YÖRESEL KIYAFET/GÖĞNEK	
		
Fotoğraf 55. Yöresel Kıyafet/Göğnek		Fotoğraf 56. Yöresel Kıyafet/Göğnek
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Misvak/ Ünzile Emre	
Dokumanın Türü	Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu	İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözüğü	Pamuk
	Desen	Yün
Motif	Çınar Yaprağı, Tırnak, Su yolu,	
Renk	Mavi Kırmızı, Yeşil Pembe	
Kompozisyon Özelliği	<p>Göğnek'in üretim süreci, kumaşın tezgâhtan çıkarılmasıyla başlar. Kumaş, ilk olarak ikiye katlanır ve yaka oyuntusu belirlenir. Kol bölgesinde özel bir açıklık oluşturulur. Bu açıklığın altına üçgen kumaş parçaları eklenerek Göğnek'in belirgin formu elde edilir. Bu adım, dikkatli bir planlama ve dikiş pratiğinin birleşimini yansıtır. Çınar yaprağı ve tırnak motifleri, kanaviçe tekniğiyle Göğnek'in kollarına, yakasına ve etek uçlarına işlenir. Göğnek'in tasarımı, estetik ve işlevsellik açısından bütünlüğünü sağlamak amacıyla yapılmıştır.</p>	

ÖRNEK NO: 3	YÖRESEL KIYAFET/GÖĞNEK	
		
Fotoğraf 57. Yöresel Kıyafet/Göğnek		Fotoğraf 58. Yöresel Kıyafet/Göğnek
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Misvak/ Hanife Önal	
Dokumanın Türü	Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu	İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözüğü	Pamuk
	Desen	Yün
Motif	Tırman, Su yolu, Tırnak	
Renk	Mavi Kırmızı, Yeşil, Pembe	
Kompozisyon Özelliği	<p>Göğnek'in üretim süreci, kumaşın tezgâhtan çıkarılmasıyla başlamakta olup, ilk aşamada kumaş katlanarak yaka oyuntusu belirlenmektedir. Ardından, kol kısımlarında özel açıklıklar oluşturulmakta ve bu açıklıkların altına üçgen kumaş parçaları eklenerek Göğnek'in karakteristik formu şekillendirilmektedir. Tırman, su yolu ve tırnak motifleri gibi motifler, kanaviçe tekniği kullanılarak Göğnek'in kolları, yakası ve etek uçlarına işlenmektedir. Bu süreç, dikkatli planlama ve dikiş uygulamasının sentezini gerektirmekte olup, estetik ve işlevsel bütünlüğün sağlanması için özenle yürütülmektedir. Her bir adımda titizlik ve detaylı işçilik öne çıkmaktadır.</p>	

ÖRNEK NO: 4		YÖRESEL KIYAFET/GÖMLEK, ÇALVAR	
			
Fotoğraf 59. Yöresel Kıyafet/Gömlek		Fotoğraf 60. Yöresel Kıyafet/Şalvar	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak/ Gönül Koç		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	-----	
Motif	Çözüğü ve Atkı iplikleri ile desen oluşturma		
Renk	Lacivert, Kırmızı		
Kompozisyon Özelliği	<p>Misvak köyü'nde üretilen dış giyim unsurları olan şalvar ve gömlekler için kullanılan dokuma kumaşlarında, bitkisel kaynaklı boyalarla renklendirilmiş pamuk iplikleri kullanılmaktadır. Bu kumaşlar genellikle yatay ve dikey çizgilerle süslenmiş, geleneksel dokuma teknikleriyle üretilir. Bu teknik, Misvak köyü'nün zengin tekstil geleneğinin bir yansımasıdır ve yerel kültürel mirası temsil eden özgün bir tarz oluşturur.</p> <p>Yatay ve dikey çizgilerin kullanımı, sadece kumaşlara estetik bir görünüm kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda dokuma sürecindeki ustalık ve detayın bir ifadesi olarak kabul edilir. Bu geleneksel üretim yöntemi, köyde uzun yıllara dayanan bir birikimin ve becerinin ürünüdür. Misvak köyü, dokuma sanatında köklü bir geçmişe sahip olup, bu mirası gelecek nesillere aktarmak için çaba göstermektedir.</p>		

ÖRNEK NO: 5		YÖRESEL KIYAFET/GÖMLEK	
			
Fotoğraf 61. Yöresel Kıyafet/Gömlek		Fotoğraf 62. Yöresel Kıyafet/Gömlek	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak/ Gönül Koç		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeği	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	----	
Motif	Çözüğü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma		
Renk	Lacivert, Kırmızı		
Kompozisyon Özelliği	<p>Misvak köyü'nde üretilen dış giyim unsurları olan gömlekler için kullanılan dokuma kumaşlarında, bitkisel kaynaklı boyalarla renklendirilmiş pamuk iplikleri kullanılmaktadır. Bu kumaşlar genellikle yatay ve dikey çizgilerle süslenmiş, geleneksel dokuma teknikleriyle üretilir. Bu teknik, Misvak köyünün zengin tekstil geleneğinin bir yansımasıdır ve yerel kültürel mirası temsil eden özgün bir tarz oluşturur. Yatay ve dikey çizgilerin kullanılması, sadece kumaşlara estetik bir görünüm kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda dokuma sürecindeki ustalık ve detayın bir ifadesi olarak kabul edilir. Bu geleneksel üretim yöntemi, köyde uzun yıllara dayanan bir birikimin ve becerinin ürünüdür. Misvak köyü, dokuma sanatında köklü bir geçmişe sahip olup, bu mirası gelecek nesillere aktarmak için çaba göstermektedir.</p>		

ÖRNEK NO: 6		YÖRESEL KIYAFET/GÖMLEK (İÇ GIYİM)	
			
Fotoğraf 63. Yöresel Kıyafet/Gömlek		Fotoğraf 64. Yöresel Kıyafet/Gömlek	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak/ Mevlüde Emre		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüze-yi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	----	
Motif	-----		
Renk	Kırmızı, Krem Rengi		
Kompozisyon Özelliği	<p>Misvak köyü'nde üretilen bu gömlekler, bölgenin zengin kültürel mirasının bir parçası olan geleneksel dokuma sanatının örneklerini sunuyor. Pamuk ipliklerinin doğal rengi ve eklenen kırmızı şeritler, gömleklere özgün bir tarz kazandırırken köyün tekstil geleneğini de yansıtır. Ayrıca, gömleklerin tasarımındaki detaylar, ustalıklı işlenmiş geleneksel dokuma sanatının estetik ve işlevsel değerlerini bir araya getirir. Dokuma tezgahından çıkan kumaşın kenarlarına eklenen kırmızı şeritler, kıyafetin kolları ve yanlarına dikilirken görsel bir cazibe katmaktadır. Gömleğin yaka kısmı özenle şekillendirilmiş ve kısa takma kol detaylarıyla tamamlanmıştır. Bu detaylar, gömleğin sade ve doğal görünümünü korumaktadır.</p>		

ÖRNEK NO: 7		YÖRESEL DOKUMA / PEŞKİR	
			
Fotoğraf 65. Yöresel Dokuma/Peşkir		Fotoğraf 66. Yöresel Dokuma/Peşkir	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak/ Ünzile Emre	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif		Dal Bastı, Tırnak, Su Yolu	
Renk		Mavi, Kırmızı	
Kompozisyon Özelliği		<p>Misvak köyü'nde üretilen pamuklu kumaşlardan elde edilen ve geleneksel olarak peşkir olarak bilinen dokumalar, eskiden özellikle el yıkama sonrasında ellerin kurulması için kullanılırdı. Bu peşkirler genellikle doğal boyalı iplerle işlemlerle süslenirdi. Ancak zamanla, daha modern ve pratik havluların yaygınlaşmasıyla birlikte peşkirlerin kullanımı azalmıştır.</p> <p>Peşkirin iki kısa kenarında, kanaviçe tekniği ve renkli yün iplikleriyle işlenmiş olan motifler arasında Dal Bastı motifi öne çıkar. Dal Bastı motifinin yanı sıra, peşkirin diğer süslemeleri arasında tırnak ve su yolu motifleri de bulunmaktadır.</p>	

ÖRNEK NO: 8		YÖRESEL DOKUMA / PEŞKİR	
			
Fotoğraf 67. Yöresel Dokuma/Peşkir		Fotoğraf 68. Yöresel Dokuma/Peşkir	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak/ Rukiye Dömeke		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözğü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif	Tırman, Tırnak		
Renk	Mavi, Kırmızı, Yeşil, Pembe		
Kompozisyon Özelliği	Pamuklu kumaşlardan üretilen ve geleneksel olarak peşkir olarak adlandırılan dokumalar, eskiden el yıka-ma sonrasında ellerin kurulması için özellikle tercih edilmiştir. Peşkirler genellikle dayanıklı ve kolayca yıkanabilir özellikleriyle bilinirler, bu da onları gün-lük kullanım için ideal hale getirir. Peşkirin iki kısa kenarında, kanaviçe tekniği ve renkli yün iplikleriyle ustalıkla işlenmiş olan motifler arasında tırman motifi öne çıkar. Tırman motifinin yanı sıra, peşkirin diğer süslemeleri arasında tırnak ve su yolu motifleri de dik-kat çekicidir.		

ÖRNEK NO: 9		YÖRESEL DOKUMA / YAĞLIK	
			
Fotoğraf 69. Yöresel Dokuma/yağlık		Fotoğraf 70. Yöresel Dokuma/Yağlık	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak/ Mevlüde Emre		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif	Tırman, Tırnak, Su Yolu		
Renk	Kırmızı, Mavi, Pembe, Yeşil		
Kompozisyon Özelliği	Yağlığın iki kısa kenarında, kanaviçe tekniği ve renkli yün iplikleriyle işlenmiş olan motifler arasında tırman motifi öne çıkar. Bu tema, yağlığın estetiğine katkıda bulunurken, tırnak ve su yolu motifleri gibi diğer süslemeler de dikkat çekmektedir. Yağlık, kapı üzerinde dekoratif amaçlarla kullanılmak üzere özel olarak tasarlanmıştır.		

ÖRNEK NO: 10		YÖRESEL DOKUMA / SOFRA BEZİ	
			
Fotoğraf 71. Yöresel Dokuma/Sofra Bezi		Fotoğraf 72. Yöresel Dokuma/ Sofra Bezi	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak / Gamze Sezer		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüze-yi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözgü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif	--		
Renk	Mavi, Kırmızı		
Kompozisyon Özelliği	Sofra bezi olarak üretilmiş olan bu dokuma, iki dikdörtgen parçanın ortadan dikilmesiyle oluşturulan simetrik çizgisel bir motifin kareler şeklinde tüm yüzeyi süslemesiyle meydana gelmiştir. Doğal boyalar ile renklendirilen yün iplikler, ustalıklı işlenmiş kanaviçe tekniğiyle dokunmuştur. Bu teknik, kanaviçe tekniği ile işlenen motiflerle sofr a bezi üzerinde göz alıcı bir desen oluştururken, doğal ve geleneksel bir estetik sunar. Bu özenli işçilik ve doğal malzemelerle üretilen sofr a bezi hem işlevsel hem de estetik açıdan zengin bir ürün oluşturur.		

ÖRNEK NO: 11	YÖRESEL DOKUMA / EHRAM	
		
Fotoğraf 73. Yöresel Dokuma/Ehram	Fotoğraf 74. Yöresel Dokuma/Ehram	
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Misvak/ Ferihan Ekici	
Dokumanın Türü	Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu	İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	-----
Motif	Çözüğü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma	
Renk	Pembe, Yeşil, Kırmızı	
Kompozisyon Özelliği	<p>Misvak köyü'nde kadınların giyim kültüründe önemli bir yer tutan ehramlar bez dokumadan yapılır. Geleneksel olarak bele sarılan veya bağlanan dokumaları, dokuyucular canlı renklerde hazır yünler kullanarak dokurlar. Bu dokuma sürecinde renkli karelerin belirgin desenler oluşturduğu gözlemlenir. Ehramlar, yöresel dokuma geleneğinin canlı bir örneğidir ve yörelerin kıyafetlerinde kültürel kimliklerini yansıtır.</p>	

ÖRNEK NO: 12		YÖRESEL DOKUMA / EHRAM	
			
Fotoğraf 75. Yöresel Dokuma/Ehram		Fotoğraf 76. Yöresel Dokuma/Ehram	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak/ Aysel Diken	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözüğü	Yün	
	Desen	-----	
Motif		Çözüğü ve Atkı iplikleri ile desen oluşturma	
Renk		Mavi Kırmızı,	
Kompozisyon Özelliği		Misvak köyü'nde kadınlar özel dokumadan yapılan ehramları beline sardıkları veya bağladıkları giyimlerinde kullanır. Dokuyucular, canlı tonlarda pembe, kırmızı, yeşil ve mavi gibi renklerde hazır yünler kullanarak ehram dokur. Renkli karelerin belirgin desen oluşturduğu ehramlar, yöresel dokuma geleneğinin canlı bir örneğini temsil eder.	

ÖRNEK NO: 13		YÖRESEL DOKUMA / EHRAM	
			
Fotoğraf 77. Yöresel Dokuma/Ehram		Fotoğraf 78. Yöresel Dokuma/Ehram	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözüğü	Yün	
	Desen	-----	
Motif		Çözüğü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma	
Renk		Kırmızı, Yeşil	
Kompozisyon Özelliği		Misvak köyü'nde dokunan ehramlar, Yörükler tarafından düğünlerinde beline sardıkları özel dokuma parçaları olarak kullanılmaktadır. Dokuyucular, genellikle renkli yünler kullanarak canlı tonlarda ehramlar dokurlar. Bu gelenek, sadece kadın giyiminde değil, aynı zamanda yöresel dokuma geleneğinin de canlı bir örneğini temsil eder.	

ÖRNEK NO: 14		YÖRESEL DOKUMA / EHRAM	
			
Fotoğraf 79. Yöresel Dokuma/Ehram		Fotoğraf 80. Yöresel Dokuma/Ehram	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözgü	Yün	
	Desen	-----	
Motif		Çözgü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma	
Renk		Kırmızı, Siyah	
Kompozisyon Özelliği		<p>Misvak köyü'ndeki ehram dokuma sürecinde, dokuyucular genellikle çözgü ve atkı iplikleri için renkli yünler tercih ederler. Bu renkli ipliklerin kullanımı, dokunmuş ehramın yüzeyinde belirgin renkli karelerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu desen, ehramın karakteristik özelliklerinden biridir ve Misvak köyü'nün yöresel dokuma geleneğinin önemli bir parçasını oluşturur.</p>	

ÖRNEK NO: 15		YÖRESEL DOKUMA / HALI ÖRTÜSÜ	
			
Fotoğraf 81. Yöresel Dokuma/ Hali Örtüsü		Fotoğraf 82. Yöresel Dokuma/Hali Örtüsü	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Yün	
	Çözüğü	Yün	
	Desen	-----	
Motif	Çözüğü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma		
Renk	Mavi, Kırmızı		
Kompozisyon Özelliği	Hali örtüsü olarak dokunan kumaş, çözüğü ve atkı iplikleri için renkli yünlerle dokunmuş ve doğal boyalar ile renklendirilmiştir. Bu renkli ipliklerin tercih edilmesi, dokunmuş örtünün yüzeyinde belirgin renkli karelerin oluşmasını sağlar. Bu desen, örtünün karakteristik özelliklerinden biri olup, dokuma geleneğinin zengin bir örneğini temsil eder.		

ÖRNEK NO: 16		YÖRESEL DOKUMA / SOFRA BEZİ	
			
Fotoğraf 83. Yöresel Dokuma/ Sofra bezi		Fotoğraf 84. Yöresel Dokuma/ Sofra bezi	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözü	Pamuk	
	Desen	-----	
Motif	Çözü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma		
Renk	Kırmızı, Siyah		
Kompozisyon Özelliği	Sofra bezi, çözüsü düz beyaz pamuk ipliklerinden dokunmuş ve atkısı doğal boyalarla boyanmış yünden oluşmaktadır. Kenarı kıvrılmış olan bu bez, tığ işiyle yapılan süslemesiyle zarif bir görünüm kazanmıştır. Söz konusu örnek, geleneksel dokuma tekniklerinin ve el işçiliğinin bir araya gelerek ortaya çıkardığı birleşimi temsil etmektedir.		

ÖRNEK NO: 17		YÖRESEL DOKUMA / SOFRA BEZİ	
			
Fotoğraf 85. Yöresel Dokuma/ Sofra bezi		Fotoğraf 86. Yöresel Dokuma/ Sofra bezi	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği		Zemin Yüzeyi Bezayağı Tekniği	
İp Türü		Atkı	
		Çözüğü	
		Desen	
Motif		Çözüğü ve Atkı İplikleri ile Desen Oluşturma	
Renk		Mavi Kırmızı, Yeşil Pembe	
Kompozisyon Özelliği		Sofra bezi, çözgüsü düz beyaz pamuk ipliklerinden dokunmuş ve atkısı doğal boyalarla boyanmış yünden oluşmaktadır. Geleneksel dokuma teknikleri ve el işçiliğinin sentezlenmesiyle oluşturulmuş bir eseri tasvir etmektedir.	

6. MİSVAK KÖYÜ BEZ DOKUMALARININ MODERN DÖNEMDEKİ YERİ VE DEĞİŞEN TALEPLER

Misvak köyü bez dokumaları, tarih boyunca geleneksel giyim eşyaları ve tekstil ürünleri için önemli bir role sahip olmuştur. Bez dokumaları, yöresel kıyafetlerin üretiminde kullanılmış ve bu kıyafetlerin dayanıklılığını ve estetik değerini artırmıştır. Ayrıca, masa örtüleri, nevresim takımları ve süslemeler gibi ev tekstili ürünlerinin üretiminde de yaygın olarak kullanılmıştır. Misvak köyü'nde bez dokuma geleneği, nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu, köy halkının kültürel miraslarını koruma ve yaşatma konusundaki kararlılığını göstermektedir. Genç kuşaklar, geleneksel bez dokuma tekniklerini öğrenerek ve yenilikçi tasarımlarla birleştirerek, bu geleneği geleceğe taşımaktadır. Ancak, modernizasyon ve endüstrileşme süreçleri, Misvak köyü'ndeki bez dokumacılığı geleneğini tehdit etmektedir. Artan maliyetler, azalan talep ve gençlerin şehirlere göç etmesi gibi faktörler, bu zanaatın geleceğini belirsiz kılmaktadır.

Günümüzde, Misvak köyü bez dokumaları da değişime uğramış ve adaptasyon sürecinden geçmiştir. Geleneksel kullanım alanlarına ek olarak, bez dokumaları artık moda endüstrisi ve iç dekorasyon alanlarında da talep görmektedir. Dokuyucular, Misvak köyü bez dokumalarını yeni ve yenilikçi şekillerde kullanarak, bu geleneği modern yaşamın bir parçası haline getirmeye çalışmaktadır. Bu modernleşme sürecinde, farklı dikiş ve nakış teknikleri geleneksel bez dokumalarına entegre edilmiştir. Geleneksel dokuma tekniklerinin yanı sıra, yeni motifler ve desenler de eklenerek, günümüzün çeyiz ve ev dekorasyonu trendlerine uygun ürünler üretilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşım, Misvak köyü bez dokumalarının geleneksel kökenlerini modern yaşamın talepleriyle birleştirmeyi hedeflemiştir.

Ancak, bu süreçte ana ürün malzemesinin Misvak bez dokuması olmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca, Ayvacık ilçesinde zengin bir halı ve kilim motif geleneği bulunmaktadır. Yeni desen ve motif arayışında, bu geleneksel motiflerin kullanılmasına dikkat edilmelidir. Farklı kumaş parçaları ile bez dokumalar birleştirilirken, bez dokumalar doğal boyalar ile renklendirilerek yeni tasarımlar oluşturulabilir. Yeni tasarımlar oluşturulurken, geleneksel bez dokuma kumaşı üzerine ahşap baskı ve ekoprint gibi tekniklerin uygulanması mümkündür. Bununla birlikte, üretilen ürünlerde ana malzemenin yöresel kumaş olmasına özen gösterilmelidir. Kullanılacak hiçbir malzeme, dokumanın temel özelliklerini değiştirmemeli ve geleneksel değerleri ortadan kaldırmamalıdır. Dolayısıyla,

ahşap baskı ve ekoprint gibi modern uygulamalar, geleneksel dokuma teknikleriyle uyum içinde kullanılmalıdır. Bu yaklaşım sayesinde, Misvak köyü bez dokumalarının geleneksel özü korunurken, aynı zamanda yenilikçi ve çağdaş tasarımlar ortaya çıkarılabilir.

ÖRNEK NO: 18		YÖRESEL DOKUMA/ PİKE	
			
Fotoğraf 87. Yöresel Dokuma/ Pike		Fotoğraf 88. Yöresel Dokuma/ Pike	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif	----		
Renk	Mavi Kırmızı, Yeşil Pembe		
Kompozisyon Özelliği	Geleneksel dokuma tekniklerinin modernleştirilmesi ve farklı malzemelerin sentezlenmesiyle elde edilen karmaşık bir kumaş tasarımı, pike takımının temelini oluşturur. Bu kumaş, geçmişte kullanılmış dokuma kumaşların geri dönüştürülmesiyle üretilmiştir. Kaneviçe işlemleri ve şeritler eklenerek modern bir estetik kazandırılmıştır. Ayrıca, kenarlara lacivert renkte bir patiska kumaşı eklenmiş ve kapağa benzer şekilde hazır etamin kumaşı kullanılarak süslemeler yapılmıştır.		

ÖRNEK NO: 19		YÖRESEL DOKUMA/ PİKE	
			
Fotoğraf 89. Yöresel Dokuma/ Pike		Fotoğraf 90. Yöresel Dokuma/ Pike	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzezi	BezayağıTekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif		-----	
Renk		Mavi Kırmızı, Yeşil Pembe	
Kompozisyon Özelliği		Geleneksel dokuma tekniklerinin çağdaştırılması ve çeşitli materyallerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan karmaşık bir kumaş tasarımı, pike takımının esasını oluşturur. Bu kumaş, önceden kullanılmış dokuma kumaşların yeniden işlenmesiyle üretilmiştir. Kaneviçe nakışları ve şeritlerin ilavesiyle modern bir estetik kazandırılmıştır. Ek olarak, kenarlara kırmızı tonlarında bir patiska kumaşı katmanı eklenmiş ve aynı şekilde hazır etamin kumaşı kullanılarak detaylı süslemeler yapılmıştır.	

ÖRNEK NO: 20		YÖRESEL DOKUMA/ ÇANTA	
			
Fotoğraf 91. Yöresel Dokuma/ Çanta		Fotoğraf 92. Yöresel Dokuma/ Çanta	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif		Çınar Yaprağı, Tırman	
Renk		Mavi Kırmızı, Yeşil Pembe	
Kompozisyon Özelliği		Misvak bez dokumalarıyla tasarlanan küçük çantalar, geleneksel motiflerin korunması ve turistik ürünlere özgün bir karakter kazandırılması amacını taşımaktadır. Bu tasarım yaklaşımı, yerel kültür ve el sanatlarının turistlere tanıtılmasını sağlarken, estetik ve işlevsellik arasında denge kurmayı hedeflemektedir.	

ÖRNEK NO: 21		YÖRESEL DOKUMA/ MASA ÖRTÜSÜ	
			
Fotoğraf 93. Yöresel Dokuma/ Masa Örtü		Fotoğraf 94. Yöresel Dokuma/ Masa Örtü	
İnceleme Tarihi	2023		
Bulunduğu Yer	Misvak		
Dokumanın Türü	Bez Dokuma		
Bugünkü Durumu	İyi Durumda		
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif	Bitkisel Motifler		
Renk	Mavi Kırmızı, Yeşil, Pembe		
Kompozisyon Özelliği	Farklı el işçiliği teknikleri ve yerel motifler bir araya getirilerek çeyizlik ürünler oluşturulmuştur. Kanaviçe dantel, geleneksel misvak bezi ve yöresel motifler gibi çeşitli tekniklerin birleştirilmesiyle, özel bir çeyizlik set oluşturulmuştur.		

ÖRNEK NO: 22		YÖRESEL DOKUMA/ MASA ÖRTÜSÜ	
			
Fotoğraf 95. Yöresel Dokuma/ Masa Örtüsü		Fotoğraf 96. Yöresel Dokuma/ Masa Örtüsü	
İnceleme Tarihi		2023	
Bulunduğu Yer		Misvak	
Dokumanın Türü		Bez Dokuma	
Bugünkü Durumu		İyi Durumda	
Dokuma Tekniği	Zemin Yüzeyi	Bezayağı Tekniği	
İp Türü	Atkı	Pamuk	
	Çözüğü	Pamuk	
	Desen	Yün	
Motif		Geometrik Motifler	
Renk		Mavi Kırmızı, Yeşil Pembe	
Kompozisyon Özelliği		Geleneksel Misvak bez dokumaları ve yerel motiflerin bir araya getirilerek çeyizlik ürünler oluşturulmuştur. Misvak bezi gibi geleneksel malzemelerden üretilmiş ve yerel motiflerle süslenmiş çeyizlik ürünler hem kişisel kullanım hem de hediyelik eşya seçenekleri sunar.	

SONUÇ

“Türk dokuma kültüründe her yörede yaşayan Yörük ve Türkmenlerin kendi ihtiyaçlarını büyüklerinden öğrendiği teknikle etrafındaki malzemelerden yaptıkları görölmektedir” (Öztürk, Genç ve Öztürk, 2019:2298).

Bu yörelerden biri olan Misvak köyünde bez dokumaları, geleneksel ve ekonomik açıdan önemli bir role sahiptir. Toplumsal olarak, bu dokumalar, köy halkının kültürel kimliğinin bir parçası olarak görölmekte ve bölgeye özgü bir mirasın simgesi olarak kabul edilmektedir. Ekonomik olarak ise, bez dokumalarının üretimi ve satışı, köy ekonomisine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Misvak köyü'nde bez dokuma geleneğinin korunması, çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Endüstrileşme, artan maliyetler ve azalan talep gibi faktörler, geleneğin devamlılığını tehdit etmektedir. Ancak, bu zorlukların yanı sıra, bez dokumalarının turizm ve el sanatları pazarında artan ilgi görmesi gibi fırsatlar da bulunmaktadır.

Bez dokuma geleneği, Misvak köyü'nde sadece ekonomik bir rol oynamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal hayata da önemli etkilerde bulunur. Bu geleneğin devam etmesi, köy halkının birlik ve dayanışma içinde olmasını sağlar ve kültürel mirasın korunması için bir motivasyon kaynağı oluşturur.

Misvak köyü bez dokumaları, köyün kültürel özelliklerini yansıtan önemli bir mirasın izlerini taşır. Dokuma desenleri, renkler ve kullanılan motifler, köyün tarihini ve kültürünü yansıtarak, gelecek nesillere aktarılması gereken bir miras olarak görölmektedir.

Misvak köyü'nde, bez dokuma geleneğinin sürdürülebilirliği, geleneksel dokuma tekniklerinin kuşaklar arası aktarımıyla sağlanmaktadır. Bu aktarım süreci, köydeki yaşlı kadınların deneyim ve bilgisinin genç kuşaklara geçirilmesiyle gerçekleşir. Gençler, bu geleneği öğrenerek ve ustalardan aldıkları eğitimle bez dokuma geleneğinin gelecekte de devam etmesini sağlamaktadır.

Ekonomik değişimler, Misvak köyü bez dokumalarının geleceğini belirleyen önemli faktörlerden biridir. Artan rekabet, değişen tüketici tercihleri ve küresel pazar dinamikleri, bez dokumalarının üretim ve satış süreçlerini etkilemektedir. Bu nedenle, ekonomik değişimlere

uyum sağlamak ve pazarlama stratejilerini güçlendirmek, bez dokuma geleneğinin devamlılığı için önemlidir.

Misvak köyü bez dokumalarında kumaş ve ipliklerin doğal boyarmaddeler ile renklendirilmesi, yöredeki doğal boyama geleneğinin devam etmesi ve yerel ekosistemin korunması açısından önemlidir. Bu geleneğin sürdürülmesi, yerel bitki örtüsünün ve doğal kaynakların korunmasına katkı sağlayacak ve sentetik boyaların çevresel etkilerinin azaltılmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, Misvak köyü bez dokumalarında doğal boyarmaddelerin kullanılması yönünde bir öneride bulunulabilir.

Misvak köyü bez dokumaları, kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasında önemli bir role sahiptir. Koruma stratejileri, dokuma tekniklerinin belgelenmesi, eğitim programlarının düzenlenmesi ve kültürel etkinliklerin desteklenmesi gibi çeşitli yöntemleri içermelidir. Ayrıca, bez dokumalarının ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtılması, kültürel mirasın daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayabilir.

Misvak köyü'nde bez dokuma geleneğinin devamını sağlamak için öncelikli olarak halk eğitim merkezleri ve çıraklık eğitim merkezlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu merkezler, gençlere bez dokuma tekniklerini öğretmek ve geleneksel bilgiyi aktarmak için önemli bir platform sağlayabilir. Ayrıca, okul programlarına bez dokuma müfredatının entegre edilmesi ve usta-çırak ilişkisinin güçlendirilmesi, geleneğin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte, bez dokuma ürünlerinin tanıtımı ve pazarlaması için daha etkili stratejiler geliştirilerek yerel ekonominin desteklenmesi ve geleneğin sürdürülebilirliğinin sağlanması önemlidir. Yerel ve ulusal düzeyde iş birlikleri ve destek programlarının oluşturulması, köydeki bez dokuma geleneğinin korunması ve geliştirilmesi için kritik bir rol oynamaktadır.

Misvak köyü bez dokumalarında yenilik ve geleneksel dokuma arasında denge sağlanmalıdır. Ana malzeme olarak Misvak bez dokuması tercih edilmeli ve Ayvacık ilçesinin zengin motif geleneği göz önünde bulundurulmalıdır. Yeni tasarımlarda doğal boyalarla renklendirilmiş bez dokumaları kullanılmalı ve geleneksel motifler modern tekniklerle birleştirilmelidir. Bu sayede, geleneksel değerler korunurken, yenilikçi ve çağdaş tasarımlar ortaya çıkarılabilir.

Bez dokumalarının geleceği, yenilikçilik, etkili pazarlama stratejileri ve uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesiyle şekillenecektir. Yeni

tasarımların ve ürünlerin geliştirilmesi, talebin artırılması ve uluslararası pazarlara açılma çabaları, bez dokuma geleneğinin sürdürülebilirliği için önemlidir.

Misvak köyü bez dokumaları, turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. El işçiliğiyle üretilen bu ürünler, köyün yerel kültürünü ve geleneklerini yansıtarak turistlerin ilgisini çekebilir. Özellikle yerli ve yabancı turistlerin artan ilgisiyle birlikte, Misvak köyü'nün bez dokuma geleneğinin turizmde bir cazibe merkezi haline getirilmesi önerilebilir. Bu doğrultuda, köyde bez dokuma atölyeleri ve sergi alanları gibi turistik mekanlar oluşturulabilir. Ayrıca, bez dokuma geleneğinin tanıtımı ve pazarlaması için yerel festivaller, etkinlikler ve tanıtım kampanyaları düzenlenerek turistlerin ilgisinin artırılması sağlanabilir. Böylelikle, Misvak köyü bez dokumaları turizmde hem ekonomik katkı sağlayabilir hem de kültürel mirasın korunmasına destek olabilir.

KAYNAKÇA

- Arıöz, B. (2024). Hatay Arkeoloji Müzesi Envanterinde Yer Alan Aba ve Meşlah Dokumaların Teknik, Renk ve Motif Özelliklerinin İncelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 195-209.
- Ergür, A. (2002). *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, Boğaz İçi Üniversitesi Yayını, İstanbul,49.
- Genç, M. Editor (2020). Isparta'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası, Isparta Çevresi Yörük Kültürü, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları No: 108, s. III-4.
- Özcan, A. (2020). Çanakkale Ayvacık Peşkirlerinin İncelenmesi, *The Journal Of Social Science*, Yıl:4, Cilt:4, Sayı:7.
- Öztürk, İ., ve Öztürk, G. (2019). Taraklı Bez Dokumacılığı ve Günümüzdeki Durumuna Yönelik Bazı Tespitler, *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, Sayı,6, 36,1050.
- Öztürk, İ., Genç, M. ve Öztürk, G. (2019). Hakkâri Parzun Dokumaları, *International Social Sciences Studies Journal*, 5 (34), s:2298-2308.
- Saatçioğlu, K., (2012). Geleneksel Türk El Dokumalarından Rize Bezini'nin (Feretiko) Süsleme Teknikleri ile Giysiye Uyarlanması, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şeber, B., ve Alpan, D. (1989). *Kumaş Yapı Bilgisi*, İstanbul.19.

https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70466/genel_bilgiler.html#:~:text=AY-VACIK%20%C4%B0L%C3%87ES%C4%B0%20%3A%201330%2D1335%20tarihleri,ilgili%20olarak%20anlat%C4%B1lan%20hikaye%20ilgin%C3%A7tir. Erişim tarihi: 22.04.2024.

(https://tr.wikipedia.org/wiki/Misvak,_Ayvac%C4%B1k) Erişim tarihi: 22.04.2024.

KAYNAK KİŞİLER

Arife Dönmez, Dokuyucu, 1972 Doğumlu, Misvak, 2023.

Ünzile Emre, Dokuyucu, 1949 Doğumlu, Misvak,2023

Mevlide Emre, Dokuyucu, 1940 Doğumlu, Misvak, 2023

Fehran Ekici, Dokuyucu, 1947 Doğumlu, Misvak,2023

Habibe Keskin, Dokuyucu, 1968 Doğumlu, Misvak,2023

Hanife Önal, Dokuyucu,1976, Doğumlu, Misvak, 2023

KARAMAN HÜRREM DAYI EVİ'NDE BULUNAN DOKUMALARIN TASARIMSAL BAKIŞ İLE İNCELENMESİ¹

EXAMINATION OF THE WEAVINGS IN KARAMAN HÜRREM DAYI HOUSE FROM A DESIGN VIEW

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KONUK

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-0002-4865-915X>,
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel
Türk Sanatları Bölümü, Halı-Kilim Tasarımı ASD, Karaman/Türkiye
mkonuk@kmu.edu.tr

ÖZET

Toplumda yaşayan insan, kültür, görüş farklılıkları, içerisindeki güzellik anlayışı ve arayışı içerisinde bir bütünlük oluşturmak istemektedir. Biriktirdiği duygu ve düşünceleri kendi yetenekleri ile bir araya getirerek farklı sanat eserlerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın konusu Karaman merkezde bulunan o kadar yıkıma rağmen hemen hemen 300 yıldır ayakta kalmayı başaran ender yapılardan biri olan Hürrem Dayı Evi'nde bulunan dokumaları tasarımsal bakış açısı ile incelemektir. Bizlerin bu araştırmaları yapmasındaki amaç; geçmişte yapılmış olan sanat eserlerini, aslını bozmadan, tasarım analizlerini yaparak, farklı bir bakış açısı getirerek gelecek nesillere aktarabilmek ve literatüre kazandırabilmektir. Hürrem Dayı Evi'nde on dört halı, bir kilim ve bir tülü bulunmaktadır. Bu dokumaların desenleri incelenerek çalışmaya on adet dokuma dâhil edilmiştir. Hali hazırda serili olan dokumaların fotoğrafları çekilerek, kompozisyon şemaları yeniden çizilmiş, tasarımsal ve teknik özellikleri incelenmiştir. Dokumaların genelinde sıcak ve soğuk renkler kullanılarak zıtlık ilkesi, ritim ilkesi ve motiflerin tam veyahut aralıklı olarak tekrar etmesi ile de tekrar ilkesi uygulandığı görülmüştür.

Anahtar Kelime: Dokuma, Tasarım, Kompozisyon, Karaman, Hürrem Dayı Evi.

¹ Bu kitap bölümünün yayıma hazır şekli 14.02.2024 tarihinde “iThenticate” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %9 dur.

ABSTRACT

People living in society want to create integrity within their culture, differences of opinion, understanding and search for beauty. People creates different works of art by combining the emotions and thoughts she has accumulated with her own talents. The subject of this study is to examine the textiles from a design perspective in the Hürrem Dayı House, one of the rare buildings in the center of Karaman that has managed to survive for almost 300 years despite all the destruction. Our purpose in doing this research is; works of art made in the past, Our aim is to convey it to future generations and introduce it to the literature by carrying out design analysis and bringing a different perspective, without damaging the original. There are fourteen carpets, one rug and one tulle in Hürrem Dayı House. The patterns of these weavings were examined, and 10 weavings were included in the study. Photographs of the already laid out textiles were taken, composition schemes were redrawn, and their design and technical features were examined.

Keywords: Weaving, Design, Composition, Karaman, Hürrem Dayı House.

1. GİRİŞ

Toplumda yaşayan insan, kültür, görüş farklılıkları, içerisindeki güzellik anlayışı ve arayışı içerisinde bir bütünlük oluşturmak istemektedir. Biriktirdiği duygu ve düşünceleri kendi yetenekleri ile bir araya getirerek farklı sanat eserlerini ortaya koymaktadır.

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan sonra merak ile araştıran, düşünen, farklı olarak geliştiren ve değiştirme yapan bu eğilimi ile kendi iç dünyasındakileri dışa yansıtan sanat alanları sunmaktadır (Çiloğlu, 2019:1040). Ortaya çıkan bu sanat eserleri günden güne gelişerek ve tasarımsal olarak bir şeyler eklenerek bir ilerleyiş göstermekte olsa da aslını her zaman korumaktadır. Geleneksel dokumada bu güzel sanatların içerisinde geçmişten günümüze kadar değerini koruyan sanatlarımızdan bir tanesidir. Dokumalar genellikle üretimi yapılan toplumlar tarafından, günlük hayatta kullanılmak amacıyla ve dekoratif ürün olarak üretilmektedirler (Öztürk, 2023:2078). Aynı zamanda geleneksel dokumaların Anadolu insanının hayatında manevi anlamda da farklı bir yeri bulunmaktadır (Özkoca ve Şanlı, 2017:492). İki veya daha fazla iplik siteminin birbiri ile kenetlemesi ile oluşturulan dokuma, bugün halen evlerimizin en güzel aksesuarlarından bir tanesidir (Yetkin, 1991:5). Bizlerin bu araştırmaları yapmamızdaki amaç; geçmişte yapılmış olan sanat eserlerini, aslını bozmadan, tasarım analizlerini yaparak, farklı bir bakış açısı getirerek gelecek nesillere aktarabilmek ve literatüre kazandırabilmektir. Artık

günümüz modern ve minimalist yaşam standartlarını kendi yaşamlarına aktaran gençler, bu geleneksel sanatlarımızı unutmaya başlamışlardır. Bu sanatlarımızı gelecek kuşaklara aktarabilmek, unutturmamak en büyük vazifemizdir. Çünkü Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün de söylediği gibi “Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir”. Bu çalışmanın konusu Karaman’da bulunan Hürrem Dayı Evi’ndeki dokumaları tasarımsal bakış açısı ile incelemektir. Alan araştırmasında Karaman merkezde bulunan Hürrem Dayı Evi’nde hala sergilenmekte olan dokumalar incelenerek kayıt altına alınmıştır. Dokumaların fotoğrafları çekilerek kompozisyon şemaları yeniden çizilmiş, tasarımsal ve teknik özellikleri incelenmiştir. Anadolu’nun güneyinde yer alan Karaman, tarihi geçmişinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış toprakları ile Anadolu tarihinde önemli bir yere sahiptir (Turgut, 2019:485). Turistlerin destinasyon yeri olan Hürrem Dayı Evi’nin içerisinde bulunduğu, birçok kültür geçmişi ile harmanlanan Karaman’ın bir rivayete göre sekiz başka bir rivayete göre ise on bir kez yakılıp yıkıldığı söylenmektedir (Mısırlıoğlu, 2011). Bu yüzden tarihte büyük önem taşıyan kentlerimizden bir tanesi olmasına rağmen Karaman’da çok fazla değişik kent yapılarına rastlanılmamaktadır (Fotoğraf 1). Karaman merkezde bulunan Hürrem Dayı Evi o kadar yıkıma rağmen hemen hemen 300 yıldır ayakta kalmayı başaran ender yapılardan bir tanesidir (Baycan, 2018:30).

Fotoğraf 1. Hürrem Dayı Evi’nden görüntü.

İçerisindeki kalem işi süslemeleri ile Anadolu’da yapılmış olan geleneksel ev mimarisini içinde barındıran en güzel örneklerden birini temsil etmektedir (Keleş, 2021:112). Yazlık ve kışlık kullanım alanlarına sahip bir evdir. Geleneksel Türk Evlerinde bulunmakta olan yazlık kışlık oda düzeninin, günümüzde ise oturma odası ve misafir odası (salon) olarak kullanımı devam etmektedir (Polat, 2017), (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Hürrem Dayı Evi'nden görüntü.

2. HÜRREM DAYI EVİNDE BULUNAN DOKUMALAR

Hürrem Dayı Evi'nde on dört halı, bir kilim ve bir tülü bulunmaktadır. Bu dokumaların desenleri incelenerek çalışmaya on adet dokuma dâhil edilmiştir. Dokumaların geneli hali hazırda odalarda serili bir şekilde sergilenmektedir (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Hürrem Dayı Evi'nden görüntü.

Dokumaların genelinde sıcak ve soğuk renkler kullanılarak zıtlık ilkesi, ritim ilkesi ve motiflerin tam veyahut aralıklı olarak tekrar etmesi ile de tekrar ilkesi kullanıldığı görülmektedir (Fotoğraf 4). Tam tekrar; tasarımda bir öğenin aynı boyutta ve aynı aralıklarla tekrar kullanılmasıdır (Civcir, 2015:317).

Aralıklı tekrar da ise, tekrar eden motifler arasına başka bir motif eklenerek monotonluk oluşturan desene hareket katılmaktadır (Çınar, 2018:154). Ritim; Kompozisyonda kullanılan motiflerin bir bütün olarak bakıldığında hareket edermişçesine gözde bıraktığı etkiye denilmektedir (Çınar, 2018:94).

Renk zıtlığında, sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılabilirdiği gibi parlak ve mat renklerde kullanılmaktadır (Fotoğraf 8), (Yazıcıoğlu, 2017:150). Kompozisyonların genelinde ise tasarım öğeleri olan nokta, çizgi, doku, leke ve rengin kullanıldığı görülmektedir. Temel tasarım öğeleri, bir sanat eserinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Tasarımcılar, tasarım öğe ve ilkelerini kullanarak duygu ve düşüncelerini yansıttıkları deseni, daha etkili bir şekle dönüştürmektedirler (Aytekin, 2019:50).

Örnekler bitkisel ve geometrik motiflerden oluşan kompozisyona sahiptirler (Fotoğraf 2). Dokumalar köşe göbek, madalyonlu ve mihraplı kompozisyon şemaları ile oluşturulmuştur (Fotoğraf 4).

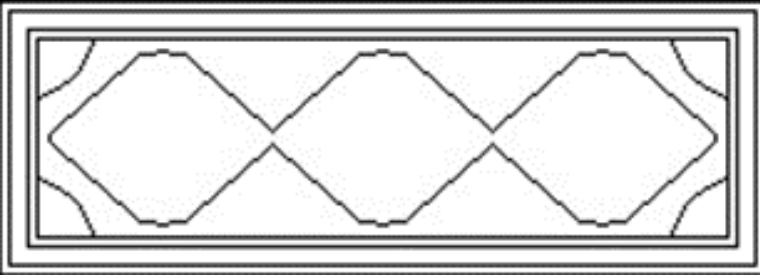
Dokuma tekniklerine bakıldığında kapalı düğüm (Gördes Düğümü) tekniği, malzeme olarak da yüzde yüz yün koyunyünü kullanıldığı tespit edilmiştir. Dokuma sanatında kullanılan yün malzemelerden yapılan ip-ler, kırkımı yapıldıktan sonra, yıkama, temizleme ve tarama işleminden sonra kadınlar tarafından iğ ile eğriilmektedir (Öztürk ve ark, 2019:2302).

Araştırma sonucunda Karaman ve çevresinde eskisi kadar dokumanın yapılmadığı görülmektedir. Yörede dokumaya verilen önemin günümüzde tamamen kaybolmaya başladığı ve artık önemini yitirdiği tespit edilmiştir (Konuk ve Genç, 2021:27).

Günümüzde yaşam şartları ve hızla gelişen teknoloji sonucunda üretim sistemlerinin değişmesi ile beraber evlerdeki tezgâhlarında dokuma işi yapılmamaktadır (Çetin ve Polat, 2019:234).

Fotoğraf 4. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma.

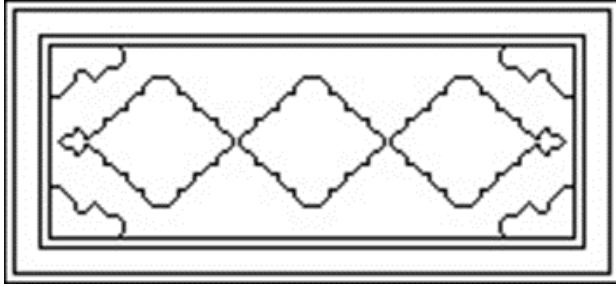
Çizim 1. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 4
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiştir
Dokuma Türü	: Yaygı
Boyutları	: 135 x 348 cm
Kalite	: 30 x 30
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Bitkisel ve Geometrik

Kompozisyon ve Tasarım : Dokuma iki sedef bir bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Dokumanın sedef, bordür ve iç zemin kısımlarına yerleştirilen motifler incelendiği zaman tam tekrar ilkesinin kullanıldığını görülmektedir. Tam tekrar ilkesi motiflerin aynı ölçüde, aynı renk ile ve aynı aralıklarla birbiri arkasına sıralanmasıyla elde edilmektedir. Bu da kompozisyonun geneline bakıldığı zaman desende hareketsizlik ve monotonluk oluşturmaktadır.

Fotoğraf 5. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma.

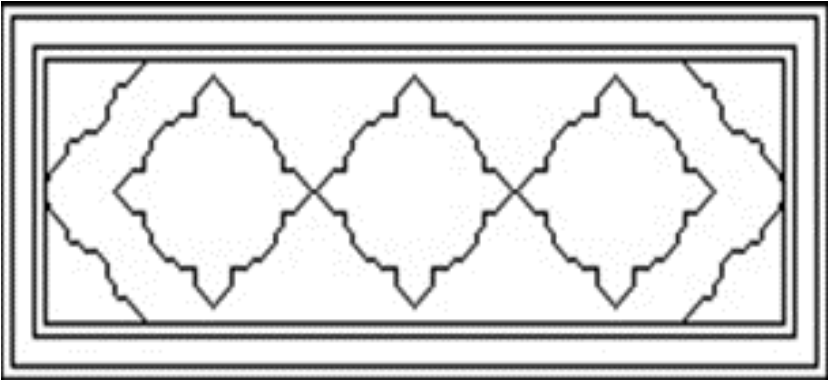
Çizim 2. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 5
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiştir
Dokuma Türü	: Yaygı
Boyutları	: 140X362 cm
Kalite	: 28X30
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Figürlü

Kompozisyon ve Tasarım : Dokuma iki sedef bir bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Dokumanın sedef, bordür ve iç zemin kısımlarına yerleştirilen motifler incelendiği zaman tam tekrar ilkesinin kullanıldığını görülmektedir. Fakat 1. Örnekteki dokumadan farklı olarak dokumada kullanılan motifler hareketli çizgiler kullanılarak oluşturulduğu için kompozisyonun geneline bakıldığı zaman monoton bir tasarım ama motifleri oluşturan çizgilerin hareketinden dolayı da gözde ritim ilkesini oluşturabilen bir tasarımdır. Kompozisyonun genelinde sıcak ve soğuk renkler ile kontrast oluşturulmuştur.

Fotoğraf 6. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma.

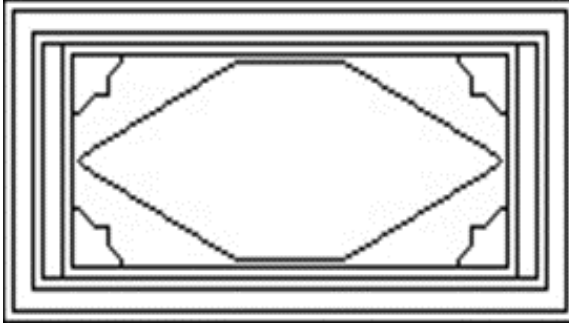
Çizim 3. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 6
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiştir
Dokuma Türü	: Yaygı
Boyutları	: 141X332 cm
Kalite	: 28X30
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Bitkisel

Kompozisyon ve Tasarım : Dokuma iki sedef, bir bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Dokumanın 1. ve 2. Örnekten farkı bu dokumada iç zemin tam tekrar iken bordürde kullanılan yatay ve dikey paralel çizgilerden ötürü aralıklı tekrar ilkesi uygulanmıştır. Buda desene ritim kazandırmaktadır. Sıcak ve soğuk renkler ile oluşturulan kontrast ise desende zıtlık ilkesinin renklerle oluşturulduğunu bizlere sergilemektedir.

Fotoğraf 7. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma.

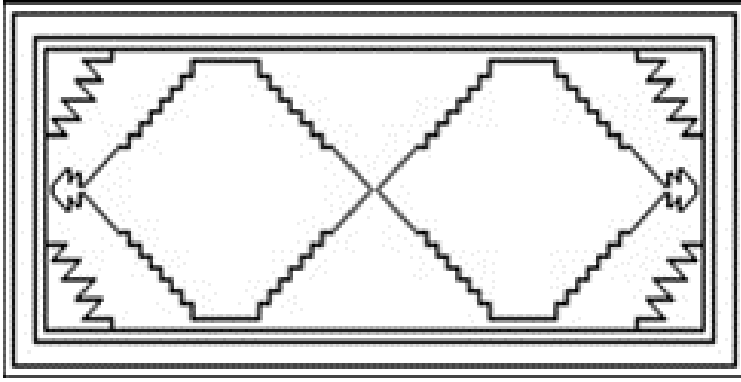
Çizim 4. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 7
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiştir
Dokuma Türü	: Yaygı
Boyutları	: 168X392 cm
Kalite	: 30X30
Kullanılan Teknikler	: Türk Dügümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Bitkisel ve Geometrik

Kompozisyon ve Tasarım : Dokumanın genel kompozisyonu başlı başına bir sanat eseridir. Kompozisyon başlangıç ve bitiş kısımlarından bakıldığı zaman üç sedef iki bordürden ve iç zeminden oluşmakta iken yan taraflarından bakıldığı zaman dört sedef bir bordürden oluşmaktadır. Bordür ve sedef kısımlarında tam tekrar ilkesi uygulanmıştır. Bordürlerin köşelerinde yarım şekilde bırakılan motiflere bakıldığı zaman açık uçlu bir kompozisyon uygulandığı görülmektedir. İç zeminde kullanılan motif renginin dokumanın geneline bakıldığı zaman tek açık renkle dokunan kısım olmasının nedeni; tasarımcının, burada göbeğe vurgu yapmak istediğinin belirtisidir. Göbek motifinin girintili çıkıntılı olarak desene yerleştirilmesi kompozisyona ritim kazandırmaktadır.

Fotoğraf 8. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma.

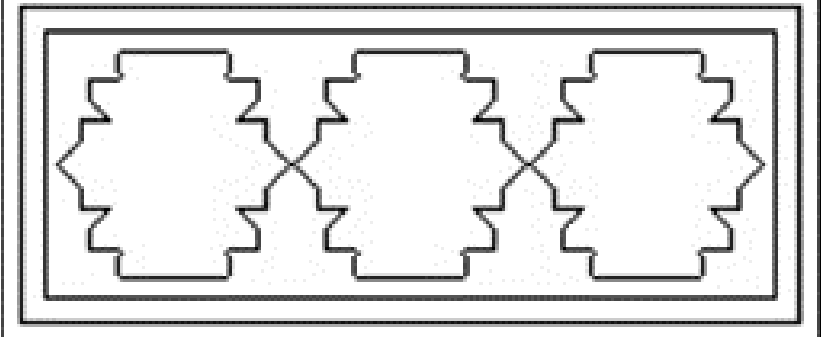
Çizim 5. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 8
Anarım Durumu	: Onarım Görmemiştir
Dokuma Türü	: Yaygı
Boyutları	: 139X293 cm
Kalite	: 28X28
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Geometrik

Kompozisyon ve Tasarım : Dokuma iki sedef bir bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Desende tam tekrar ilkesinin kullanıldığı görülmektedir. İç zeminde bulunan göbek motiflerinin ebatlarının diğer motiflere oranla çok daha büyük tutulmasının sebebi vurgu ilkesinin burada kullanılmasının istenmesidir. Kompozisyonda kullanılan zikzak çizgiler ve girinti çıkıntılar desene hareket kazandırmaktadır. İç zeminde kullanılan renkler bordür ve sedef kısımlarında da kullanılarak kompozisyonda bütünlük oluşturulmuştur.

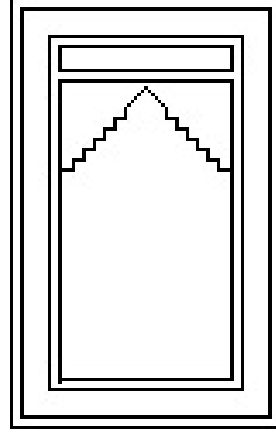
Fotoğraf 9. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma.

Çizim 6. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 9
Onarım Durumu	: Onarım Görmüştür (Saçaklar yeniden takılmıştır, orta bölümünde patlak var).
Dokuma Türü	: Yaygı
Boyutları	: 138X351 cm
Kalite	: 26X28
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Bitkisel ve Geometrik

Kompozisyon ve Tasarım : Bir ince ve bir kalın iki bordür ve iç zeminde oluşan bu dokumanın kompozisyonunda yine tam tekrar ilkesi uygulanmıştır. Desende monotonluk hâkimdir. Bordür kısımlarında uygulanan soğuk renkler iç zeminde kullanılan sıcak renk ile birleşince ortaya zıtlık ilkesi ortaya çıkmaktadır. Soğuk renkler ile sıcak renge bir çerçeve hissiyatı kazandırılmıştır.

Fotoğraf 10. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma. **Çizim 7.** Dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 10
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiş (Saçaklar ve kenar örgüleri dağılmış durumdadır).
Dokuma Türü	: Seccade
Boyutları	: 106X171 cm
Kalite	: 28X28
Kullanılan Teknikler	: Türk Dügümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Bitkisel ve Nesneli

Kompozisyon ve Tasarım : İki sedef, bir bordür ve mihrap deseni yerleştirilmiş bir iç zeminden oluşan seccade dokumada, mihrabın üzerine küçük dikdörtgen şeklinde birde alınlık kısmı yerleştirilmiştir. Kompozisyonun genelinde tam tekrar ilkesi uygulanmıştır. Mihrabın kenarına yerleştirilen karanfil ve girinti çıkıntılar desene az da olsa bir hareket kazandırmaktadır. Sıcak ve soğuk renkler desende zıtlık oluşturmaktadır. Desende bütünlük ilkesi hâkimdir.

Fotoğraf 11. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma. **Çizim 8.** Dokumanın şematik çizimi

Fotoğraf No	: 11
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiş (Saçaklarda aşınmalar var).
Dokuma Türü	: Seccade
Boyutları	: 119X174 cm
Kalite	: 28X30
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Geometrik

Kompozisyon ve Tasarım : İki sedef bir bordür ve iç zeminden meydana getirilen bir dokumadır. İç zemine çift yönlü mihrap deseni yerleştirilmiştir. Kompozisyonda tam tekrar ilkesi uygulanmıştır. İç zemin ortadan kesit aldığımız zaman tam simetrik olsa da bordür kısmında sıralanan motiflerin sonlara doğru farklılık göstermesinden dolayı simetrik değildir. Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak desenin genelinde zıtlık oluşturulmuştur. Genel olarak desen monoton bir desene benzese de mihrap ve bordür kısmında kullanılan zikzak ve basamak şeklindeki çizgiler desene hareket katmaktadır.

Fotoğraf 12. Hürrem Dayı Evi'ndeki dokuma. **Çizim 9.** Dokumanın şematik çizimi.

Fotoğraf No	: 12
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiş (Saçak ve kilimlik kısmında aşınmalar var).
Dokuma Türü	: Seccade
Boyutları	: 118X171 cm
Kalite	: 30X32
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Geometrik

Kompozisyon ve Tasarım : İki mihraplı bir iç zemin ve iki sedef ve bir bordürden oluşan bu dokumanın kompozisyonu keskin çizgiler kullanılarak oldukça hareketli bir şekle dönüştürülmüştür. Desenin genelinde tam tekrar ilkesi kullanılmıştır. Desende boşluk doluluk oranına dikkat edilmemiştir. Bu yüzden göz yoran bir desene sahiptir. Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak kompozisyonda kontrast oluşturulmaya çalışılmıştır.

Fotograf 13. Hürrem Dayı Evi’ndeki dokuma. **Çizim 10.** Dokumanın şematik çizimi.

Fotograf No	: 13
Onarım Durumu	: Onarım Görmemiş
Dokuma Türü	: Yastık
Boyutları	: 41X118 cm
Kalite	: 26X28
Kullanılan Teknikler	: Türk Düğümü
Kullanılan Malzeme	: Koyunyünü
Kullanılan Motifler	: Geometrik ve Bitkisel

Kompozisyon ve Tasarım : Dikdörtgen formda bir yastık halısı olan bu dokumanın tasarımında bordür ve sedef kullanılmamıştır. Simetrik bir desendir. Aralıklı tekrar ilkesi kullanılmıştır. Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmıştır. Renkler ile zıtlık ilkesi oluşturulmuştur.

SONUÇ

Geleneksel dokuma kültürü insanoğlunun yaşamında her zaman önemli bir kullanım sahası bulmuştur. İhtiyaçlardan ortaya çıkan bu uğraş zaman içinde gelişim göstererek sanat eserine dönüşmüştür. Karaman dokuma kültürü açısından zengin bir bölgedir. Hürrem Dayı Evi’nde çalışan görevliler ile yapılan görüşme sonucunda burada bulunan dokumaların konağın restorasyonu yapıldıktan sonra getirildiğini ifade etmişlerdir.

Hürrem Dayı Evi'nde on dört halı, bir kilim ve bir tülü bulunmaktadır. Halılar taban halısı, seccade ve yastık olarak kendi içerisinde türlere ayrılmaktadır. Bu dokumaların desenleri incelenerek tekrara düşmemek adına çalışmaya on adet dokuma dâhil edilmiştir. Dokumaların geneli hali hazırda sergilenmektedir. Dokumaların genel kompozisyonu sedef, bordür ve zeminden oluşurken, dokumaların yine genelinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak zıtlık ilkesi kullanılmıştır. Motiflerin tam veyahut aralıklı olarak tekrar etmesi ile de tekrar ilkesi kullanıldığı görülmektedir. Kompozisyonların genelinde ise tasarım öğeleri olan nokta, çizgi, doku, leke ve rengin kullanıldığı görülmektedir.

Kompozisyon olarak birbirine benzerlik gösteren dokumalar Koraş, Ayin ve Taşkale halılarında görülen süsleme motiflerine sahip olup, örnekler bitkisel ve geometrik motiflerden oluşan kompozisyona sahiptirler. Dokumalar köşe göbek, madalyonlu ve mihraplı kompozisyona göre üretilmişlerdir. Dokuma tekniklerine bakıldığında kapalı düğüm (Gördes Düğümü) tekniği, malzeme olarak da yüzde yüz yün koyunyunu kullanıldığı tespit edilmiştir. Dokumalar konakta odalarda serili halde bulunmaktadır. Dokumaların görsel yapısının iyi olmasına rağmen, zamanla oluşmuş olan nem ve rutubetin vermiş olduğu küçük zararlar görülmüştür. Bunlar saçaklar ve kenar örgülerinin erimeye başlaması ile kendini göstermektedir.

Dokumaların kim tarafından, nerede ve ne zaman dokunduğu bilinmemektedir. Ancak dokumaların genel özelliklerine bakıldığında Koraş, Ayin ve Taşkale halılarına benzer olması Karaman çevresinde dokunmuş olduğu görüşünü desteklemektedir. Bu araştırmaların yapılması geleneksel olarak dokunmuş halıların kompozisyon ve tasarım özelliklerinin tespitinin yapılması, dokuma kültürünün devamlığı sağlayacaktır. Yıl içinde konak yerli ve yabancı birçok ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir.

KAYNAKÇA

Aytekin, B. A. (2019). *Temel Tasarım Kavramlarını Disiplinler Arası Okumak-I*. Ankara:Atlas Akademik Basım Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.

Baycan, S. (2018). *Karaman*. (Türk Dilinin Başkenti, Tarih, Sanayi, Kültür Şehri Tanıtım Broşürü). Konya: Bahçivanlar Basım San. A.Ş.

- Çetin, Y.,& Polat, C. (2019). *Geleneksel Iğdır Düğümlü Dokumalarının Teknik, Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri*, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 19, 233-265.
- Çınar, K. (2018). *Temel Tasarım*. Konya: Karatay Üniversitesi Yayınları.
- Çiloğlu, H. (2019). *Yüzey Kompozisyonlarında Kaynak Belirleme ve Tasarlama Yöntemlerinden Örnekler*, İdil Sanat ve Dil Dergisi, S, 60, 1039–1048.
- Civcir, E. (2015). *Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri*, Akademisyen Kitabevi Yayınevi.
- Keleş, Ş. (2021). *Destinasyon Pazarlaması ve Karaman İlinin Destinasyon Olarak Bilinirliği Üzerine Bir Araştırma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Konuk, M.,& Genç, M. (2021). *Karaman İl Merkezinde Yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinde Torba Dokumaları*, Arış Dergisi, Sayı, 18, 4-27.
- Mısırlıoğlu, A. (2011). *Bir Yıkımın Çağrıştırdıkları*, <https://www.kgrt.net/bir-yikimin-cagristirdiklari-makale,13.html>.
- Özkoca, B., & Şanlı, H. S. (2017). *Eskiyapar Köyü Cemevi (Çorum-Alaca) Düz Dokuma Örneklerinden Yastıklar*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 58, 491-508.
- Öztürk, İ., Genç, M., & Öztürk, G. (2019). *Hakkâri Parzun Dokumaları*, International Social Sciences Studies Journal, Sayı,34, 2298-2308.
- Öztürk, G. (2023). *Hakkâri Heybe Dokumaları*, Premium Sosyal Bilimler E-Dergisi, cilt 7, 2077-2098.
- Polat, C. (2017). *Geleneksel Kahramanmaraş Konutları (Mimari Süsleme Özellikleri)*, 51-53. Kahramanmaraş: Dulkadiroğlu Belediyesi Maraş Kültür Yayınları 10.
- Turgut, M. (2019). *Karaman Araştırmaları I*, Hüseyin Muşmal, Erol Yüksel, Mehmet Ali Kapar, 485-486, Konya: Palet Yayınları.
- Yazıcıoğlu, Y. (2017). *Temel Tasarım*. İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık.
- Yetkin, Ş. (1991). *Türk Halı Sanatı*, Ankara: Türkiye.

KEMALİYE’ DE TESPİT EDİLEN HALI SECCADELER¹

CARPET PRAYER RUGS FOUND IN KEMALİYE

Öğr. Gör. Numan ÖZTÜRK

ORCID Numarası | ORCID Number: <https://orcid.org/0000-0003-2923-0080>.
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, Isparta/Türkiye,
numanozturk@isparta.edu.tr

ÖZET

Halı seccadeler Türklerin İslam’ı din olarak kabul etmelerinden sonra dokuma kültürümüze dâhil olmuştur. Kemaliye ve çevresi Anadolu Türk iskân tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışma ile Kemaliye'nin eski adıyla Eğin'in bölgedeki halı dokumacılığı geleneğini inceleyerek, yöredeki halı üretiminin unutulmaya yüz tutmuş tarihini araştırmak ve belgelemektir. Bu bilgilerin Halı Sanatı alanına aktarılması, yerel halı dokumacılığı geleneğinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. XIX. yüzyılda halı şirketleri Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde halı dokuma faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Eğin yöresinde de bu yüzyılda halıcılık faaliyetleri başlamış ve önemli bir ün kazanmıştır. Bölgede özgün özelliklere sahip Eğin halısına olan talebin artmasıyla birlikte, halktan ortaklar tarafından kurulan halı şirketleri yörede hem önemli bir ekonomik kaynak haline gelmiş hem de çeşitli renk ve desen örnekleriyle uzun yıllar adından söz ettirmiştir. Yöre halılarında malzeme olarak çözü ve atkıda pamuk, ilmede ise yün kullanılmıştır. Halılar genellikle ince kalitede dokunmuştur. Kemaliye (Eğin) seccadelerinde genellikle lacivert, kırmızı, beyaz, yeşil, mavi, pembe ve kahverengi tonlar tercih edilmektedir. Desenlerin çoğu köşe göbek, rapor ve mihraplı motiflerden oluşmaktadır. Bu motifler genellikle bitkisel karakter taşır.

Bu araştırmada, Kemaliye'de üretilen dokumalarda kullanılan araç ve gereçler, malzemeler ve dokuma örnekleri detaylı bir şekilde

1 Bu kitap bölümü; Doç. Dr. Selman CAN danışmanlığında Numan ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Kemaliye (Eğin) Halıları” (2010) isimli Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir. Kitap bölümünün yayıma hazır şekli 15.07.2024 tarihinde “iThenticate” intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %12 dır.

incelenmiştir. Her bir örneğin dokuma tekniği, deseni, motifleri ve renk özellikleri titizlikle araştırılmış, desenleri çizilmiş ve elde edilen bulgular katalog formatında sistematik bir düzenlemeyle sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, alan çalışmasında belirlenen örneklerde farklı coğrafi bölgelerin etkilerini taşıyan örneklerin yanı sıra yöresel özelliklerin de dikkat çekici olduğu tespit edilmiştir. Yörede bulunan halı ve seccade dokumalarının eski örneklerine neredeyse hiç rastlanmamıştır, Halıda kullanılan yn ipler ilk dokuma örneklerinde genellikle bitkisel boyalar kullanılarak renklendirilmiştir. 100 yıl ve daha eski örnekler sınırlıdır ve bunlardan sadece birkaçı incelenebilmiştir. Günümüzde bölgede dokuma faaliyetleri gerçekleştirilmemektedir. Kemaliye (Eğin) yöresi, geçmişte önemli bir dokuma merkezi iken, son yıllarda halıcılık tamamen terk edilmiştir. Kemaliye Kadınlar Derneği ile gerçekleştirilen kk ölçekli girişimlerin, bu bölgede halı dokuma geleneğinin yeniden canlandırılması amacına ulaşması için yetersiz olduğu düşünülmektedir. Bu girişimlerin başarıya ulaşabilmesi için gerekli desteklerin sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğin, Dokuma, Namazlağı, Halı.

ABSTRACT

Carpet prayer rugs were included in our weaving culture after the Turks accepted Islam as a religion. Kemaliye and its surroundings have an important place in the history of Anatolian Turkish settlement. The aim of this study is to investigate and document the forgotten history of carpet production in the region by examining the carpet weaving tradition in the region of Kemaliye, formerly known as Eğin. It is thought that transferring this information to the field of Carpet Art is important in terms of protecting the local carpet weaving tradition and transferring it to future generations. In the XIXth century, carpet companies continued their carpet weaving activities in various cities of Anatolia. Carpet weaving activities started in this century in Eğin region and gained an important reputation. With the increase in the demand for Eğin carpets with unique features in the region, the carpet companies established by partners from the public have become an important economic source in the region and have made a name for themselves for many years with various colour and pattern examples. In the carpets of the region, cotton is used in warp and weft and wool is used in looping. The carpets are generally woven in fine quality. In Kemaliye (Eğin) prayer rugs, dark blue, red, white, green, blue, pink and brown tones are generally preferred. Most of the patterns consist of corner centre, report and mihrab motifs. These motifs usually have a vegetal character.

In this study, the tools and equipment, materials and weaving samples used in the weavings produced in Kemaliye were examined in detail. The weaving technique, pattern, motifs and

colour characteristics of each sample were meticulously investigated, patterns were drawn and the findings were presented in a systematic arrangement in catalogue format. According to the results of the research, it has been determined that in the samples identified in the field study, in addition to the samples bearing the influences of different geographical regions, local features are also remarkable. There are almost no old examples of carpet and prayer rug weavings in the region. The wool ropes used in carpets were generally coloured with vegetable dyes in the first weaving samples. Examples 100 years and older are limited and only a few of them could be analysed. Weaving activities are not carried out in the region today. While Kemaliye (Eğın) region was an important weaving centre in the past, carpet weaving has been completely abandoned in recent years. It is thought that the small-scale initiatives of the Kemaliye Women's Association are insufficient to achieve the goal of reviving the carpet weaving tradition in this region. In order for these initiatives to be successful, necessary support should be provided.

Keywords: Eğın, Weaving, Namazlağı, Carpet.

1. GİRİŞ

“Türk boyları Asya ortalarından Avrupa ve Afrika’ya kadar geniş yayla ve ovalarda yaşama imkânı bulmuşlardır. Tüm bu zaman diliminde kendi kültürünü geldiğı coğrafyadaki kültürle birleştirerek sanat ve zanaat üretimlerini gerçekleştirmişlerdir” (Polat, Genç ve Öztürk, 2023:163). “Tarih boyunca birçok medeniyetin beşiğı konumunda olan Anadolu; uzun bir süre, zengin ve çeşitli özelliklerdeki geleneksel dokumacılığın da yaygın olarak üretildiğı bir merkez olmuştur” (Koyuncu, Okca, 2019:41). Türk toplumunun, önemli kullanım eşyaları arasında dokumalar öne çıkmaktadır. Bu dokumalar arasında ise en önemlisi halılar gelmektedir.

Anadolu'nun fethi sırasında, Türkler kültürel miraslarını da beraberlerinde getirerek, halı sanatına özel bir önem vermişlerdir. Zamanla Anadolu'nun her bölgesinde gelişmeye başlayan halıcılık, günümüze kadar çeşitli yöresel özellikler kazanmıştır, bu da renk, desen ve teknik açıdan farklılıkları beraberinde getirmiştir. Kemaliye, eski adıyla "Eğın", Anadolu'da halıcılığın önemli merkezlerinden biridir. İlçe, tarihsel zorluklara rağmen sürekli olarak imkanları zorlamış ve kültürünü koruyarak özünü muhafaza etmiştir. Dokuma sanatı, özellikle halıcılık alanında önemli çalışmaların yapıldığı bu kültürel merkez, yüzyıllardır kendine özgü bir mirası sürdürmektedir. Kemaliye genelinde dokuma ve halı seccade örneklerine yönelik gözlemlerimiz, bu ürünlerin daha fazla evlerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bölgede En eski örneklerin

çok azının günümüze kadar varlığını sürdürdüğünü tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni, halkın bilgisizliği, tüccarların kâr hırsı ve hırsızlık gibi faktörlerdir; bu sebeplerden dolayı erken döneme ait halıların büyük bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Özellikle Kemaliye'de yaygın olarak gözlemlenen halı seccade dokumaları, oldukça zengin bir renk, motif ve desen çeşitliliğiyle dikkat çekmektedir. Bu dokumalar, sadece ürettikleri yörelerin adını değil, aynı zamanda benzersiz renk, motif ve desen özellikleriyle ayırt edilmektedir. Araştırmamızda, farklı desenler, renkler ve kullanım karakterleri taşıyan çeşitli halı seccadelerini tespit ettik. Bu bulgular, Kemaliye'deki halı seccade dokumacılığının zengin ve çeşitli bir geleneğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu dokumaların benzersiz özellikleri, yerel kültürün ve sanatın zenginliğini yansıtmaktadır, aynı zamanda bu mirasın gelecek nesillere aktarılması ve korunması önem arz etmektedir (Öztürk, 2010:1).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, Kemaliye'de üretilen halı seccadelerinin dokuma süreçlerini inceleyen karma bir araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında, bölgedeki halı seccade dokumalarının tespiti için alan araştırması, yerinde inceleme ve gözlem, sözlü görüşmeler ve literatür taraması gibi çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Bu çalışma, dokuma geleneğinin incelenmesiyle birlikte, bölgedeki toplumsal dokunun ve kültürel mirasın derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Yörede dokunmuş halı ve seccade örneklerinin tespiti gerçekleştirilmiştir. Bu örnekler üzerinde teknik, desen, motif ve renk özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu yöntem, her bir halı ve seccade örneğinin benzersiz niteliklerinin belirlenmesine olanak sağlamıştır. Desenlerin belgelenmesi amacıyla çizimler yapılmış ve halı örneklerinin görsel kayıtları için fotoğraflar çekilerek bir katalog oluşturulmuştur. Kataloglama süreci, yöredeki halı ve seccade dokuma geleneğinin çeşitliliğini ve özelliklerini sistematik bir şekilde belgelemiştir. Bu yaklaşım, çalışmanın temel adımlarını belirleyerek, halı ve seccadelerin teknik özelliklerinin yanı sıra desenlerini de kapsamlı bir şekilde ele almamızı sağlamaktadır.

Elde edilen bulgular, sadece bir halı seccadesinin fiziksel özelliklerini değil, aynı zamanda üretildiği coğrafyanın tarihî, kültürel ve

sosyal dokusunu da yansıtmaktadır. Dolayısıyla, bu araştırma bölgenin kültürel mirasının daha iyi anlaşılmasına ve korunmasına yönelik önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir (Öztürk, 2010:2).

3. KEMALİYE’NİN TARİHÇESİ

Kemaliye'nin tarihi, antik çağ kaynaklarına dayanarak M.Ö. II. yüzyıla kadar uzanmamaktadır. Kemaliye (EğİN) bölgesine yerleşen ilk unsurların, Orta Asya'dan Kafkasya üzerinden Anadolu'ya inen Türk boyları olduğu kabul edilmektedir. Türk boylarının, Fırat Nehri boyunca takip ettikleri güzergâh boyunca, hayvancılığa en uygun yaylalarda yerleşmeleri, bu iddiayı desteklemektedir (Öztürk, 2010:3).

Kemaliye, Erzincan iline bağlı bir yerleşim birimidir ve coğrafi konumu gereği Doğu Anadolu Bölgesi'nde konumlanmıştır (Fotoğraf 1). Munzur Dağları'nın eteklerinde yer almasıyla bilinir. Munzur Nehri'nin vadisine hâkim bir konumda bulunması, bölgenin tabii güzelliklerini ve tarımsal potansiyelini artırmaktadır (Öztürk, 2010:4).

Fotoğraf 1. Kemaliye'den görünüm, Fotoğraf: Numan Öztürk, (Öztürk, 2010:5).

Kemaliye, geçmiş boyunca değişik uygarlıkların etkisi altında kalmış bir bölgedir. Asurlular zamanında idari kontrol altına alınmış, Pers egemenliği Grek-Pers döneminde sürmüştür. M.Ö. II. yüzyılın sonlarına kadar Antiohyos'un etkisi altında bulunan bölge, Roma döneminde Kartacalı Anıball'ın esareti ve Pontus Kralı Mitridat'ın istilasıyla Roma eyaleti olmuştur. Bizans döneminde, Büyük Justiyen'in Persleri bölgeden çıkarmasının ardından Hıristiyanlaştırma süreci başlamış ve İslam-Arap etkisiyle İslam'ın bölgeye yayılması gözlemlenmiştir. Türkmen boylarının

bölgeye girişiyle Türk egemenliği başlamış, sonrasında çeşitli Türk ve Moğol hakimiyetleri yaşanmıştır (Aksın, 2003:21-22).

Türk boylarının Anadolu topraklarına ilk akınları 1015-1016 yıllarına rastlar. Fırat bölgesinin fethi ise 1058’li yıllara rastlar. Bu tarihten sonra İbrahim İnal’ın maiyetindeyken isyan ederek ayrılan bir kısım Türkmen boyları Kemah’tan sonra Eğin’i de alarak Malatya ovasına inmişlerdir. 1100 yılına kadar çeşitli Türk boylarının egemenliğinde kalan bölge Gümüş Tigin tarafından kesin olarak Türk hakimiyetine katılmıştır (Genç, vd., 2006:411).

XVII. yüzyılda Divriği üzerinden Eğin’e gelen Evliya Çelebi, Seyahatname adlı eserinde Eğin’i, zengin meyve yetiştirilen, bağ ve bahçelerle dolu bir bölge olarak tasvir eder. Evliya Çelebi, Eğin’in Sivas Eyaleti’ne bağlı bir yerleşim olduğunu belirtirken, geleneksel vergilerinin Malatya Muhassılı tarafından tahsil edildiğini ve kalede yaşayan yaklaşık 300 Hıristiyan’ın vergiden muaf tutulduklarını aktarmıştır (Koyunoğlu, H.H., 2008:54).

Osmanlı döneminde Eğin kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine geçmiş ve çeşitli vilayetlere bağlanmıştır. 1938’de Kemaliye adını alarak Erzincan vilayetine bağlanmıştır. Kemaliye, farklı dönemlerde çeşitli kültürel etkiler altında şekillenmiş ve değişik hâkimiyetler altında yaşamını sürdürmüştür (Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), 1996:31).

4. KEMALİYE HALI SECCADE DOKUMALARI

Kemaliye iskân tarihi ve folkloru incelendiğinde yörenin el dokuma kültürü açaşısından önemi anlaşılacaktır. Orta Asya’dan günümüze kadar kesintisiz olarak gelen el dokuma kültürümüzü Kemaliye’de 2 grupta ele alabiliriz (Genç, vd., 2006:414).

1. Eğin çevresi Konargöçer ve yerleşik Türkmen gruplarınca dokunan Geleneksel halılar.
2. Eğin merkez ve köylerin de ticari amaçla dokunan halılar.

1887 yılında İran’dan Eğin’e göç eden topluluk, bölgenin kültürel ve ekonomik dokusunu önemli ölçüde şekillendirmiştir. Bu gelenler, köklerinden getirdikleri zanaat yetenekleri ve kültürel mirasıyla Eğin’in dokuma sanat geleneğine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bu gelenek, yerel ekonomiye canlılık getirmiş ve bölgenin dokuma sanatı alanındaki

potansiyelini artırmıştır. Ayrıca, yeni gelenlerin yerel toplumla etkileşimi, kültürel alışverişin artmasını ve toplumsal çeşitliliğin zenginleşmesini sağlamıştır. Bu süreç, Eğin'in kültürel ve ekonomik yapılarını değiştirmiş ve halı dokuma geleneği bölgenin önde gelen endüstrilerinden biri haline getirmiştir (Öztürk, 2010:36).

Eğin'e halıcılığın girişini sağlayan bireyler arasında öne çıkan isimlerden biri, Bağdat Kadılığından Isparta'ya atanmış olan Bekir Efendi'dir. Bekir Efendi'nin eşi, Isparta'da halı dokuma sanatını öğrenmiş ve bu becerilerini Eğin'e döndüğünde diğer hanımlara da aktarmıştır. Bu şekilde, bir dizi tezgâhın kurulması sağlanmıştır ve bölgede halıcılık faaliyetleri hızla gelişmiştir. Yaklaşık 80 tezgâh kurulduğu belirtilmektedir ki bu, halıcılık endüstrisinin bölgedeki yaygınlığının ve öneminin bir göstergesidir. Halı dokumacılığı için gerekli malzemelerin sağlanması ve boyama işlemlerinin gerçekleştirilmesi ise Kabuloğlu adlı bir kişi tarafından üstlenilmiştir. Üretilen halıların büyük bir kısmı Amerika'ya ihraç edilmiştir. Bu da Eğin halılarının uluslararası alanda tanınmasına katkı sağlamıştır. Zaman içinde, halı üretiminin ticari potansiyelinin anlaşılmasıyla birlikte, bu faaliyetlerin daha organize bir yapı içinde yürütülmesi için şirket kurma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 1316 (1900) tarihinde Halı Şirketi'nin kökleri oluşturulmuş, sonrasında ise 5 TL bedelle hisse senetleri çıkarılarak piyasaya sunulmuş ve 1915 yılında "Kemaliye Halı Limited Şirketi" adıyla faaliyetlerine başlamıştır (Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), 1996:31).

Eğin halkının kendi halı tezgahlarını edinmesiyle birlikte, Halı Şirketi'nin varlığı ve etkisi giderek azalmıştır. Ancak, zamanla ilçe mahallelerindeki halı tezgahlarının örgütlenme ve yönetim eksiklikleri nedeniyle, halı üretimi ve bu geleneğin sürdürülmesi konusunda ciddi bir zorluk yaşanmıştır. Tezgahların başsız kalmasıyla birlikte, Eğin'de halıcılık faaliyetleri adeta unutulmaya yüz tutmuştur. Bu durum, bölgede uzun süredir devam eden halı dokuma geleneğinin yaşatılması ve sürdürülmesi açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur (Öztürk, 2010:36).

Türk toplumunda dokuma sanatının kullanım alanları oldukça çeşitlidir ve bu alanlar kültürel mirasın önemli bir bileşenini temsil etmektedir. Halılar, kilimler ve seccadeler gibi geleneksel dokuma örneklerinin yanı sıra, günlük yaşamda pratik kullanıma yönelik eşyalar da dokuma sanatının birer ürünü olarak karşımıza çıkar. Çantalar, çuvalar, heybeler gibi eşyalar hem işlevsellikleri hem de estetik değerleri

bakımından dokumanın zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu dokuma örnekleri, Türk kültürünün geçmişten günümüze taşıdığı derin anlamları ve toplumun yaşam tarzını yansıtmaması bakımından önemli bir rol oynamaktadır.

Seccadeler, Türk toplumunda dini ibadetlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan özel dokuma ürünleridir. Bu dokuma ürünleri, namaz kılınan alanlarda, genellikle evlerde veya camilerde kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Seccadelerin kullanım alanları sadece dini ritüellerle sınırlı değildir; aynı zamanda dini toplulukların bir araya gelerek ibadet ettiği yerlerde, toplumsal birliği ve dayanışmayı simgeler. Seccadelerin genellikle özenle seçilmiş desenleri ve motifleri, dini semboller ve manevi değerlerin yanı sıra estetik bir anlam taşır. Bu nedenle, seccadeler sadece dini bir işlevi yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir ifade aracı olarak da değerlendirilir. Ayrıca, seccadelerin kullanımı, bireylerin dini kimliklerini ifade etme ve dini duygusal bağlarını güçlendirme konusunda önemli bir rol oynar.

Dokuma seccadelerde kullanılan iplikler genellikle dayanıklı ve kaliteli malzemelerden seçilir. Geleneksel olarak, yün, pamuk veya ipek gibi doğal lifler tercih edilir. Bu lifler, seccadelerin dokunması sırasında dayanıklılık ve rahatlık sağlamak amacıyla seçilir. Ayrıca, dokuma işlemi sırasında kullanılan ipliklerin renk ve desen çeşitliliği, seccadelerin estetik değerini artırır ve kültürel motiflerin, sembollerin ve geleneksel desenlerin doğru bir şekilde yansıtılmasını sağlar. Dokuma süreci boyunca ustalık gerektiren detaylı işlemlerle, seccadelerin istenilen kalınlık, sıklık ve desen özellikleri elde edilir. Dolayısıyla, dokuma seccadelerin iplik ve dokuma teknikleri, ürünün kalitesini belirleyen önemli unsurlardır ve Türk dokuma geleneğinin zengin bir mirasını yansıtır.

Kemaliye'deki seccadeler mihrap motifine sahip oldukları için mihraplı halılar kategorisinde yer alır. Bu halıların dokuma malzemeleri genellikle pamuk atkı ve çözü ile yün ilme kullanılarak oluşturulur. Özellikle atkı ipliklerinin mavi renk ile kullanılması belirgin bir özelliktir. İran (Sine) düğüm tekniği ile dokunan bu seccadeler, geleneksel el dokuma sanatının özgün bir örneğini temsil ederler. Bu dokuma tekniği, halının dayanıklılığını artırırken aynı zamanda detaylı ve estetik desenlerin oluşturulmasını sağlar. Mihrap motifinin kullanılması, İslam kültürü ve mimarisinin etkileyici bir ifadesini sunarken, bu halılar böl-

genin kültürel zenginliğinin ve sanatsal ustalığının bir göstergesi olarak kabul edilirler.

İran düğüm tekniğinin tercih edilmesi, bitkisel motiflerin halı üzerinde işlenmesinde önemli kolaylıklar sunar. Bu teknik, ince ve detaylı desenlerin oluşturulmasını sağlar ve bitkisel motiflerin hassas bir şekilde dokunmasına imkân tanır. Ayrıca, İran düğüm tekniğiyle dokunan halılarda, motiflerin daha karmaşık ve estetik bir şekilde işlenmesi mümkün olur. Bölgede, İran dokuma sanatının etkisi, dokuma sürecinde kullanılan düğüm tekniği üzerinde açıkça görülmektedir. Bu etkileşim, bölgenin dokuma geleneğinin zenginleşmesine ve kültürel bir alışverişin izlerinin taşınmasına katkı sağlar. İran dokuma sanatının bu şekilde yöresel dokuma geleneğiyle etkileşimi, kültürel çeşitliliğin ve sanatın evrenselliğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu durum, dokuma sanatının sadece bir beceri değil, aynı zamanda kültürel bir ifade ve etkileşimin bir yansıması olduğunu gösterir.

4.1. Halı Seccade Dokumaların Yapımında Kullanılan Malzeme, Araç, Gereçler ve Teknikler

Kemaliye (Eğin) yöresine özgü seccade halı dokumalarında, ilmelerde 2,5 numara yün ipliği, atkılarda 20/13 numara pamuk ipliği ve çözgülerde 20/15 numara pamuk ipliği kullanılmıştır. Geleneksel üretim sürecinde kökboya ve cehri gibi bitkisel boyalar tercih edilirken, ilerleyen zamanlarda bu doğal boyaların yerini sentetik boyalar almıştır.

Kemaliye (Eğin) halısının atkı ipliği genellikle mavi renkte boyanmıştır. Bu özelliği, Kemaliye (Eğin) halısının İran kültürüyle etkileşim içinde olduğunu gösteren bir işaret olarak yorumlayabiliriz. Dokuma tezgâhı olarak genellikle ahşap tip germe tezgâhları kullanılmıştır. Halı dokumasında kullanılan aletler arasında halı makası, halı kirkiti, halı bıçağı ve tarak gibi araçlar bulunmaktadır ve bu araçlar genellikle yöresel kaliteye uygun olarak metal malzemededen üretilmiştir (Fotoğraf 2). Boyaların temininde yaşanan güçlükler sebebiyle sentetik boyaların kullanımı artmıştır (Öztürk, 2010:37).

Fotoğraf 2. Kemaliye’de halı dokumasında kullanılan kirkit, makas, tarak çeşitleri, Fotoğraf: Numan Öztürk, (Öztürk, 2010:24).

Halıların dokunması için kullanılan tezgahlar genellikle ahşap germe tipindedir (Fotoğraf 3). Bu tezgahlar, dokuma işlemi sırasında çözgü ipliklerinin gerilmesi ve düzenlenmesi için uygun bir altyapı sağlar. Çözgü iplikleri, tezgâhın ahşap çerçevesine sabitlenir ve dokuma işlemi için istikrarlı bir zemin oluşturulur. Dokuma sürecinde, çözgü çözme işlemi de tezgâh üzerinde gerçekleştirilir. Ahşap malzemenin kullanımı, tezgâhın dayanıklı ve sağlam bir yapıya sahip olması dokumacının istikrarlı bir çalışma ortamına erişimini temin eder (Öztürk, 2010:37).

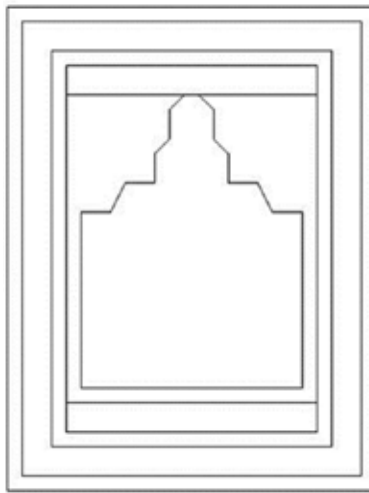
Fotoğraf 3. Kemaliye’de Dokuma Yapılan Germe Tip Tezgâh, Fotoğraf: Numan Öztürk, (Öztürk, 2010:23)

Kemaliye (Eğin) seccade dokuma halıları, kalite standartları açısından öncelikle 50 x 50 kalitede üretilmiştir; daha sonraki dönemlerde ise 44 x 44 kalitede dokunmuştur. Bu halıların ilme (düğüm) sayıları, genellikle cm² başına 1900 ile 2500 arasında değişmektedir, ancak nadiren daha düşük kalitede halılar da üretilmiştir. İlme boyu ise genellikle 8 mm olarak kaydedilmiştir. Dokuma tekniği olarak İran (Sine) düğümü kullanılmıştır (Öztürk, 2010:36).

4.2. Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri

Kemaliye'deki halı dokumalarının alt türü olan seccadeler, özellikle belirgin mihrap motifine sahip olmalarıyla tanınır. Bu tür halılar genellikle pamuk atkı ve çözümlü iplikleriyle yün ilme kullanılarak dokunur. Özellikle atkı ipliklerinde tercih edilen mavi renk, bu halıların karakteristik bir özelliğidir. Bu seccadeler, İran (Sine) düğüm tekniği kullanılarak dokunur ve geleneksel el dokuma sanatının özgün bir örneğini temsil ederler (Öztürk, 2010:37).

Kemaliye (Eğin) halı seccadeleri, kendine özgü kompozisyonlarıyla öne çıkmakla birlikte, Uşak, Hereke ve Sivas gibi yörelerin etkisini de barındırmaktadır. Desenlerinde belirgin bir özgünlük sergilerken, diğer yörelerin dokuma geleneğinden izler taşımaktadır. Özellikle mihrap motifli desenler, genellikle bu seccadelerin kompozisyonunda dikkat çekici bir şekilde yer alır (Öztürk, 2010:2), (Çizim 1).

Çizim 1. Mihraplı desene örnek çizim, Çizim: Numan Öztürk, (Öztürk, 2010:34).

Yöresel özgün tasarım örneklerinden biri olan duvar seccadeleri, yerel mimari geleneğin estetik öğelerini yansıtan bir yapıya sahiptir. Dik Sütunlarla bezenmiş olan halı seccade, mihrap bölümündeki geleneksel motiflerle süslenmiş zemininde tekrar eden desenlerle zenginleştirilmiştir. Özellikle sütunların üstünde yer alan "Allah" ve "Bismillah" yazıları, halı dokumanın dini bir amaca hizmet ettiğini vurgular. Bu dokuma yöresel duvar seccadelerinin kültürel ve dini açıdan önemli bir örneğini temsil ederken, aynı zamanda bölgenin geleneksel sanat anlayışını da yansıtmaktadır. Bu seccade grubuna dahil olan halının zeminindeki sütunlar, sütunların ortasından ve üstünden sarkan kandiller, taban kısmındaki tekrar eden motif düzenlemesi ve mihrap kısmındaki köşe desenleri, yöresel özellikler taşıyan bir örneğin oluşmasını sağlamaktadır. Sütunların üzerinde yer alan Allah ve Bismillah yazıları, bu dokumaların duvar seccadesi olarak kullanıldığını işaret etmektedir.

Kemaliye'de bulunan halı seccade grupları, özellikle lacivert zeminli, tasarımlarıyla dikkat çeker. Bu seccadeler, genellikle ortalarında büyük kandil motifleriyle süslenmiştir. Bu tasarımlar, estetik açıdan zengin ve dini sembollerle bezeli bir görünüm sergiler.

Lacivert zemin üzerinde yer alan halı seccade grupları, kırmızı mihraplar ve sarkan yapraklar, göze çarpan belirgin özelliklerdir ve dik-kati çekicilikleri ile öne çıkarlar. Zemindeki aşağıya doğru uzanan kandil motifleri, halıya zarif bir estetik katmaktadır. Bazı seccadelerin üstünde, dokumanın yapım tarihi detaylı bir şekilde yazılmıştır. Bordürlerde ise bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Sedeflerin çevresi, suyolu motifleriyle zarif bir şekilde çevrilmiştir, bu da seccadeye sanatsal bir zenginlik katmaktadır.

Lacivert zeminli seccade halı seccade dokuma örnekleri arasında iki tarafındaki marpuçlar olan örneklerde vardır. Bu örneklerin üst tarafında stilize lotus çiçeği yer almaktadır. Mihrap ve tabanlık (ayaklık) kısımları kahverengi zeminli olup sade bir kompozisyona sahiptir. Ortadan büyük bir kandil motifi sarkmaktadır. Bordürlerde bitkisel kompozisyon olup suyolu tarzında sedeflerle çevrelenmiştir.

Kemaliye'nin halı seccadelerinde kullanılan motifler, kompozisyon içine dengeli bir şekilde yerleştirilir. Bu motifler arasında kandil, sütun, mihrap içinden sarkan yapraklar, ok başı, lotus çiçeği penç, hatai, rumi, lale, gonca gül, yaprak gibi bitkisel motifler bulunur. Bu motifler, estetik açıdan uyumlu bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilir.

Kemaliye halı seccadelerinin tasarımlarında, doğal ve dini sembollerin ustaca birleştirilmesiyle özgün desenler ortaya çıkarılır. Bu motifler, bölgenin kültürel ve dini mirasını yansıtarak, halı seccadelerinin benzersiz bir karakter kazanmasına katkıda bulunur.

Dokuma sürecinde, motifler ustaca yerleştirilir ve renklerle uyumludur. Bu motifler, halı dokumacılığının bölgedeki önemini vurgulayarak, yöresel kültürün derinliğine işaret eder. Dokuma sonucunda ortaya çıkan seccade halıları, estetik açıdan zengin ve göz alıcı bir görünüme sahiptir.

Kemaliye halı seccadeleri, renk açısından zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu seccadelerde lacivert, kırmızı, beyaz, mavi, türkuaz, bordo, koyu yeşil, fıstık yeşili, hardal sarısı, kahverengi, pembe ve yeşil gibi geniş bir renk yelpazesi kullanılmıştır. Renklerin çeşitliliği ve tonlarının dengeli bir biçimde kullanımı, halı seccadelerinin karakteristik özelliklerinden biridir. Renkler, desenlerin ve motiflerin vurgulanması için titizlikle seçilmiş ve uyumlu bir şekilde bir araya getirilmiştir.

Seccade halı dokumalarının zemini genellikle kırmızı ve lacivert tonlarında döşenirken, mihrap köşeleri çeşitli renklerle, özellikle kırmızı, lacivert, beyaz, açık yeşil, kahverengi ve pembe ile süslenir. Bordürlerde ise lacivert, kırmızı, beyaz, sarı ve açık kahverengi gibi renkler tercih edilirken, motiflerde genellikle lacivert, mavi, türkuaz, kırmızı, bordo, koyu yeşil, fıstık yeşili, hardal sarısı, pembe, kahverengi, beyaz, yeşil, açık mavi ve sarı renkler kullanılır.

5. KEMALİYE'DE TESPİT EDİLEN SECCADE DOKUMALARI

ÖRNEK NO: 1	KEMALİYE HALI SECCADE DOKUMASI	
		
Fotoğraf 4. Namazlağı, (Öztürk, 2010:149).	Çizim 2. Desenin çizimi, (Öztürk, 2010:150).	
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Taşdibi mahallesi/ Kemaliye	
Dokumanın Türü	Namazlağı-Seccade (1970 üretim)	
Kalite	40x46	
Bugünkü Durumu	İyi durumda	
Kullanım Alanı	İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	İran (Sine) düğüm tekniği ile dokunmuştur.	
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözü	Pamuk
	Desen	Yün
Ölçüler	En	77 cm
	Boy	110cm
	Saçak	10 cm
Motif	Kandil, mihrap, bitkisel motifler.	
Renk	Mavi, lacivert, türkuaz, kırmızı, bordo, koyu yeşil, fıstık yeşili, hardal sarısı, kahverengi, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Seccade grubuna ait bu halı, belirgin yöresel özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Halının zemini, geleneksel motiflerle işlenmiş sütunlar ve sütunların üzerinden sarkan kandillerle bezelidir, bu da geleneksel bir estetik sunmaktadır. Aynı şekilde, tabanlık kısmında tekrar eden motif düzenlemeleri görölmektedir, bu da yöresel sanatın bir yansımasıdır. Halının zemini kırmızı renklidir, mihrap köşelerinde lacivert ve beyazın iç içe geçtiği sade bir kompozisyon estetik bir denge sağlamaktadır. Halının duvar seccadesi olduğunu belirten Allah ve Bismillah yazıları, dini bağlamı vurgular. Bordürde kullanılan lacivert zemin, uyumlu bir renk uyumuyla bezeli bitkisel motiflerle süslenmiştir; mavi, türkuaz, kırmızı, bordo, koyu yeşil, fıstık yeşili, hardal sarısı, kahverengi ve beyaz gibi renklerle zenginleştirilmiştir. (Öztürk, 2010:151).	

ÖRNEK NO: 2		KEMALİYE HALI SECCADE DOKUMASI
		
<p>Fotoğraf 5. Namazlağı, (Öztürk, 2010:152).</p>		<p>Çizim 3. Desen çizimi, (Öztürk, 2010:153).</p>
İnceleme Tarihi		2023
Bulunduğu Yer		Taşdibi mahallesi/ Kemaliye
Dokumanın Türü		Namazlağı-Seccade (1957 üretim)
Kalite		48x48
Bugünkü Durumu		İyi durumda
Kullanım Alanı		İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.
Dokuma Tekniği		İran (Sine) düğüm tekniği ile dokunmuştur.
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözü	Pamuk
	Desen	Yün
Ölçüler	En	64 cm
	Boy	110cm
	Saçak	10 cm
Motif		Kandil, Yaprak, mihrap, bitkisel motifler
Renk		Lacivert, kırmızı, yeşil, siyah ,sarı
Kompozisyon Özelliği		Lacivert zeminli seccade, kırmızı mihraplar ve zarif yaprak detaylarıyla gözleri üzerine çekiyor. Özellikle, kandil motifiyle sarkık tasarımı, halının estetik dokusuna derinlik kazandırırken, bordürlerdeki bitkisel kompozisyonlar saman rengi zeminle uyum içinde bir bütünlük oluşturuyor. Alınlık kısmında yazılı olan dokuma tarihi, seccadenin tarihî önemini ve kültürel değerini vurguluyor. Sedeflerin etrafındaki su yolu motifleri ise incelikli bir detay katarak, seccadeyi sadece bir ibadet aracı değil, aynı zamanda bir sanat eseri olarak da değerlendirilebilecek estetik bir yapıya dönüştürüyor.(Öztürk, 2010:154).

ÖRNEK NO: 3		KEMALİYE HALI SECCADE DOKUMASI
		
Fotoğraf 6. Namazlağı, (Öztürk, 2010: 155).		Çizim 4. Desenin çizimi, (Öztürk, 2010: 156).
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Gençağa mahallesi/ Kemaliye	
Dokumanın Türü	Namazlağı-Seccade (1970 üretim)	
Kalite	33x33	
Bugünkü Durumu	İyi durumda	
Kullanım Alanı	İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	İran (Sine) düğüm tekniği ile dokunmuştur.	
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözgü	Pamuk
	Desen	Yün
Ölçüler	En	70 cm
	Boy	125 cm
	Saçak	10 cm
Motif	Kandil, mihrap, bitkisel motifler, marpuç	
Renk	Hardal sarısı, lacivert, pembe, kahverengi, beyaz , yeşil	
Kompozisyon Özelliği	Lacivert zeminli seccadenin estetik tasarımı, her iki yanında bulunan marpuçlar ile dikkat çekmektedir. Üst kısımda yer alan stilize lotus çiçeği motifleri, göz alıcı bir detay sunmaktadır. Mihrap ve tabanlık bölümleri ise kahverengi zemin üzerine yerleştirilmiş, sade bir kompozisyonla öne çıkmaktadır. Seccadenin merkezinden sarkıtılmış olan büyük kandil motifi, görkemli bir atmosfer oluşturmaktadır. Bordürlerde ise bitkisel kompozisyonlar kullanılmış olup, sedeflerle çevrenmiş su-yolu tarzı desenler bulunmaktadır. (Öztürk, 2010:157).	

ÖRNEK NO: 4		KEMALİYE HALI SECCADE DOKUMASI
		
Fotoğraf 7. Namazlağı, (Öztürk, 2010:158).		Çizim 5. Desen çizimi, (Öztürk, 2010:159).
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Taşdibi mahallesi/ Kemaliye	
Dokumanın Türü	Namazlağı-Seccade (1970 üretim)	
Kalite	46x44	
Bugünkü Durumu	İyi durumda	
Kullanım Alanı	İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	İran (Sine) düğüm tekniği ile dokunmuştur.	
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözü	Pamuk
	Desen	Yün
Ölçüler	En	72 cm
	Boy	118 cm
	Saçak	10 cm
Motif	Kandil, mihrap bitkisel motifler	
Renk	Mavi, lacivert, kırmızı, açık yeşil, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Lacivert zeminli seccadenin alt tarafında basit bir motif düzenlemesi görülürken, bordo renkli mihrap sade bir tasarıma sahiptir ve mihrap köşesi açık yeşil zeminli bir tasarımı barındırır. Seccadenin merkezinden sarkan büyük bir kandil, bu desenin belirgin ögesidir. Bordür ve sedeflerde ise bitkisel bir kompozisyon tercih edilmiştir; bordürün zemini beyaz iken, sedeflerin zemini pembe renktedir. Halının zemini ise zikzak motifleriyle çevrelenmiştir. (Öztürk, 2010:160).	

ÖRNEK NO: 5		KEMALİYE HALI SECCADE DOKUMASI
		
<p>Fotoğraf 8. Namazlağı, (Öztürk, 2010:161).</p>		<p>Çizim 6. Desenin çizimi, (Öztürk, 2010:162).</p>
İnceleme Tarihi	2023	
Bulunduğu Yer	Taşdibi mahallesi/ Kemalide	
Dokumanın Türü	Namazlağı-Seccade (1970 üretim)	
Kalite	43x43	
Bugünkü Durumu	İyi durumda	
Kullanım Alanı	İbadet (namaz kılmak ve dua) için kullanılmaktadır.	
Dokuma Tekniği	İran (Sine) düğüm tekniği ile dokunmuştur.	
İp Türü	Atkı	Pamuk
	Çözü	Pamuk
	Desen	Yün
Ölçüler	En	82 cm
	Boy	120 cm
	Saçak	10 cm
Motif	Kandil, mihrap ,penç, hatai, bitkisel motifler	
Renk	Açık mavi, lacivert, kırmızı, yeşil, sarı, beyaz	
Kompozisyon Özelliği	Lacivert zeminli seccade, estetik anlamda zarif bir görünüme sahiptir. Alt tarafında yer alan büyük penç motifinin sadeliği, tasarımın göz alıcı ve dengeli bir şekilde öne çıkmasını sağlar. Mihraplar, kıvrımlı formda yapılmıştır ve merkezlerinden asılı duran kandil motifleriyle dini sembollerin zenginliğini yansıtır. Halının etrafı, gösterişli bir şekilde ok başı motifleriyle çevrelenmiştir, bu motifler geleneksel desenlerle zenginleştirilmiştir. Kırmızı zeminli bordür ise hatai ve çiçek motifleriyle süslenecek seccadenin estetik değerini artırır. (Öztürk, 2010:163).	

SONUÇ

“Büyük Türk göçü güzergâhı üzerinde Asya ortası ve Anadolu paralelinde kuzey yarım küreye düşen bucaksız platolar Türk kültürüne ait çok özel bir kültür mirasını, halı ve kilimi yazılı bir tarih gibi sürekli biçimde ürete gelir” (Kayıpmaz, Kayıpmaz ve Genç, 2023:11).

Yerel bölgede tespit ettiğimiz halı dokumalarının eski örnekleri oldukça nadirdir ve bu eserlere dair 100 yıl ve üzerine dayanan örneklerin bulunması oldukça sınırlıdır. Bu antik örneklerden sadece birkaçı detaylı bir şekilde incelenebilmiştir. Genellikle belirlediğimiz halılar, 40 ila 50 yıl arasında değişen yaşlara sahiptir ve çoğu, özenle muhafaza edilmiş olmaları sayesinde zamanın yıpratıcı etkilerinden korunarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak günümüzde bu yörede halı dokuma geleneği devam etmemekte olup, bu sanatın icrasına dair herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır.

Bu bölgede 1900'lerin başında faaliyete geçen halı şirketi, yöredeki dokuma sanatına önemli bir canlanma getirmiştir. Özellikle merkezdeki evlerin neredeyse tamamına ve köylerin çoğuna tezgahlar dağıtarak, ticari anlamda önemli bir pazar oluşturmuştur. Halı şirketinin bu girişimi, yerel dokuma geleneğinin yaygınlaşmasını sağlayarak, bölgedeki ekonomik ve sosyal yapıya büyük katkı sağlamıştır.

Eğin halkının bireysel olarak halı tezgahlarına sahip olmalarıyla birlikte, Halı Şirketi'nin önemi ve etkisi azalmıştır. Ancak, ilerleyen zamanlarda ilçe mahallelerindeki halı tezgahlarının düzenleme ve yönetim eksiklikleri, halı seccade üretimindeki azalmaya yol açmıştır.

Kemaliye'deki halı dokumalarının alt türü olan seccadeler, özellikle belirgin mihrap motiflerine sahip olmalarıyla bilinirler. Bu tür halılar genellikle pamuk atkı ve çözümlü iplikleriyle yün ilme kullanılarak dokunur. Özellikle atkı ipliklerinde tercih edilen mavi renk, bu halıların karakteristik bir özelliğidir ve onları diğerlerinden ayırır. Seccadeler, genellikle İran (Sine) düğüm tekniği kullanılarak dokunur ve bu, geleneksel el dokuma sanatının özgün bir örneğini temsil eder. Mihrap motifleri, halının merkezinde yer alan ve ibadet için kullanılan alanı belirten geometrik desenlerdir ve bu seccadelerin dini ve kültürel önemini vurgular. Kemaliye'nin halı dokuma geleneği, bu seccadelerin özenle tasarlanması ve ustalıklı dokunmasıyla kendini gösterir, böylece bölgenin kültürel mirası ve el sanatları zenginliği ortaya koymaktadır.

Kemaliye halılarının kalitesi, genellikle dokuma yoğunluğu ve ilme sayısı üzerinden değerlendirilir. 50 x 50 ve 44 x 44 kalite standartları, halının dokuma yoğunluğunu belirtir ve bu, halının dayanıklılığı ve görünüşünde önemli bir rol oynar. İlme sayısı, halının detay seviyesini ve dokunmuş desenlerin netliğini etkiler; genellikle yüksek ilme sayısı, daha ince detaylar ve daha net desenler sağlar. Kemaliye halılarının dokuma tekniği olan İran (Sine) düğümü, halının dayanıklılığını artırır ve desenlerin daha net bir şekilde belirginleşmesine olanak tanır. Bu teknik, halının uzun ömürlü olmasına ve kalitesini korumasına yardımcı olur.

Kemaliye (Eğin), tarih boyunca önemli bir dokuma merkezi olarak bilinirken, son yıllarda halı üretimi neredeyse tamamen terkedilmiştir. Halı dokuma sanatının bu bölgede tekrar canlandırılması için yapılan çabalar, Kemaliye Kadınlar Derneği ve benzeri kuruluşlar tarafından başlatılmıştır. Ancak, bu girişimlerin yetersiz kaldığı açıktır. Bu sanatın yeniden canlandırılması için gerekli destek, maddi ve manevi olarak sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerin ve kamu kurumlarının bu alandaki projelere finansal destek sunması, eğitim programları ve işgücü yetiştirme faaliyetleriyle gençlerin bu geleneği öğrenmeleri teşvik edilmelidir. Ayrıca, etkili pazarlama stratejileri aracılığıyla halı dokuma ürünlerinin tanıtımı ve pazarlanması da önemlidir. Ancak, bölgenin kültürel mirası ve ekonomik potansiyeli göz önüne alındığında, bu çabaların daha kapsamlı ve koordineli olması gerekmektedir. Yerel topluluklar, sivil toplum kuruluşları, kamu ve özel sektörün bir araya gelerek ortak çözümler bulması, Kemaliye'nin halı dokuma geleneğini tekrar canlandırmak için önemlidir (Öztürk, 2010:164).

Dokumanın ana malzemelerinin temini kadar, doğal boyamacılığı yaygınlaştırmak için en önemli sorunlardan biri de boyarmadde kaynaklarını korumak ve değerlendirmektir. Ancak bununla birlikte üretim kalitesinin sağlanması durumunda, bir ürün piyasada talep görecektir ve bu durum, üretimin geleneksel yöntemlerle devam edebilmesini sağlayacaktır (Genç, 2014:202).

Belediyeler, günümüzde geleneksel sanatları teşvik etmek amacıyla meslek edindirme kursları düzenliyor, ancak bilinirlik artsa da sanatların özünden uzaklaşıldığı görülüyor. Geçmişte estetik ve işlevselliği bir araya getiren yazı, ebru, tezhip gibi sanatlar, günümüzde genellikle sadece dekoratif unsurlar olarak değerlendiriliyor. Bu durum, sanatın zenginliğini ve kültürel derinliğini anlama noktasında bir eksiklik yaratabilir (Genç ve Tezcan, 2012:152).

KAYNAKÇA

- Aksın, A. (2023). XIX. Yüzyılda Eğin, Kemaliye (Eğin) Kültür Turizm ve Folklor Derneği Kültür Yayını No:1, İstanbul.
- Deniz, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Aslanapa, O. (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İnkılâp Kitapevi, İstanbul.
- Genç, M. ve Tezcan, V. (2015). Gelenek ve Yenilik Kavramlarının Felsefi Tartışması Ekseninde Geleneksel Türk Sanatlarının Yeniden Düşünülmesi, Kalemîşi Dergisi, 3(6), 135-156, DOI: 10.7816/kalemisi-03-06-08.
- Genç, M. (2014). Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kökboya ve Cehri ile İlgili Kayıtlar. Art-e Sanat Dergisi, 7(13), 174-212, <https://doi.org/10.21602/sgsfds.53832>.
- Genç, M. ve Gadanaz, A. (2006). Geleneksel Türk El Dokumalarında Farklı Bir Tarz: Kemaliye Halıları, Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, Cilt 2, Tübitak Yayınları, İzmir.
- Kayıpmaz, F., Kayıpmaz, N. ve Genç, M. (2022). Anadolu Türk Halı Kilim Kültürü, Editör: Mustafa Genç, Ankara: Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü ve Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi, SDÜ Yayın No: 117, Ankara.
- Kırzıoğlu, N. G. (2001). Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koyuncu, Okca, A. (2019). Denizli-Çal Yöresi Kilim Seccadeleri (Namazlağıları), (Editör Aytaç, A.), XIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi /Sanat Etkinlikleri.
- Polat, C., Genç, M. ve Öztürk, İ. (2023). İğdır'da Tespit Edilen Mafraş Dokumalarının Teknik ve Tasarım Açısından İncelenmesi, Volume/ Cilt (Issue/ Sayı) 7 (28), ss / pp162-179. DOI: <http://dx.doi.org/10.37242/pejoss.4371>.
- Öztürk, N. (2010). Kemaliye (Eğin) Halıları, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.